

KNIHY ODVAHY

A DOBRODRUZSTVÍ

SVAZEK 105

Konstantin Badigin

DOBYVATELÉ LEDOVÝCH MOŘÍ

Konstantin Badigin

DOBYVATELÉ LEDOVÝCH MOŘÍ

ALBATROS PRAHA

Illystrations © Lumír Ševčík, 1968

I

VYSLANEC NĚMECKÉHO ŘÁDU

V ranním tichu bylo slyšet stále zřetelněji dusot cválajícího koně. Psi, puštění na noc z řetězů, se vrhli se zuřivým štěkotem k plaňkovému plotu. Podkovy zaduněly na dřevěném dláždění, kolem ohrady se mihla špičatá přilba jezdce. Dusot kopyt se rychle vzdaloval a pak rázem utichl.

V domě bojara Boreckého nespali. V oknech velkého pokoje, kde byla knihovna, se lesklo blikavé světlo, téměř splývající s bledým úsvitem začínajícího dne. Na návštěvě u pána domu byl Eilard Schönwald, který přijel k bojarovi Boreckému s tajným poselstvím od velmistra Německého řádu¹.

¹ Německý řád — duchovní rytířský řád. Vznikl ve 12. století v době křižáckých výprav. V jeho čele stál velmistr.

Přijel do Novgorodu s livonskými kupci teprve včera a byl představen stařešinovi německého dvora¹ jako revalský kupec obchodující ve velkém. A ještě týž den se odebral v kupeckém oděvu do domu váženého bojara.

Pohostinný pán domu přijal řádového vyslance knížečky. Rozhovor trval už dlouho, ale Schónwaldovi se dosud nepodařilo zmínit se ani jediným slovem o hlavní věci. Boreckij překvapil hosta vzděláním a rozhledem o evropských záležitostech.

Schónwald, málomluvný a uzavřený, musil k svému údivu vyprávět víc než kdykoliv jindy. Oba muži spolu rozmlouvali latinsky.

Vtom zaslechli osamělého jezdce cválajícího kolem domu. Boreckij, vysoký statný muž, přistoupil k oknu.

„Rychlý posel . . .“ podotkl jakoby pro sebe. „Jede asi k tisícníkovi² ...“

Když se bojar otočil, spatřil Schónwald na jeho tváři skrytý neklid. Chvíli mlčeli.

„Vraťme se k našemu rozhovoru, pane,“ přerušil mlčení Schónwald. „Ten jezdec přece nemohl zaplašit váš dobrý rozmar.“

„Jak si přejete, Důstojnosti.“ S těmi slovy usedl Boreckij na lavici. Položil lokty na stůl a opřel si rukama hlavu.

„Jistě mi dáte za pravdu, že moskevský kníže nemůže uplatňovat žádné právo na Velký Novgorod,“ prohodil úlisně vyslanec. „Novgorod je starší, Novgorod je bohatší a novgorodská země je mnohokrát větší než země moskevského knížete.“

Vyslancovu řeč přerušil mocný úder věžních hodin. Hodiny odbíjely na několika místech v městě. Když dozněl poslední vzdálený úder, zeptal se Schónwald:

„Mimochodem, vůbec nerozumím vašim hodinám. Proč tloukly jen jednou?“

„U nás na Rusi začínáme den od východu slunce. Je to prvá denní hodina, jeden úder našich hodin . . .“

Jakoby na potvrzení Boreckého slov sklouzl první sluneční paprsek na bohatě prostřený stůl a rozzářil diamanty, jimiž byl ozdoben hostův pohár.

¹ Stařešina německého dvora — hlava kolonie německých kupců v Novgorodě.

² Tisícník — vysoký městský hodnostář v Novgorodě, který velel městské hotovosti a předsedal soudu pro obchodní věci.

Pán domu zhasil velkou voskovou svíci.

„Začíná den, Důstojnosti.“

„A těch dnů nebude méně proto, že my stárneme. Bude jich stejně i po naší smrti . . . Ale co soudíte o . . .“

„Jen pozemky, které patří mně osobně,“ poznamenal bojar hrdě, „jsou větší než celá moskevská země . . .“

„Svatá pravda, milý pane! . . .“ Schónwald vrh] na bojara pronikavý pohled, jako by chtěl uhodnout jeho myšlenky. Zdálo se mu, že nyní je načase začít o nejdůležitější záležitosti. „Velmistr, hlava našeho řádu,“ pokračoval vyslanec a přihladil si dlouhé vlasy sčesané za uši, „vás právem považuje za nejmocnějšího muže v Novgorodu, který je hoden vládnout nad touto zemí.“

. Boreckij se uštěpačně usmál.

„Kdybych chtěl být posadníkem¹, Důstojnosti, věřte . . .“

„O tom nemluvím, drahý pane. Musíte se stát naprostým pánem novgorodské země, ať už si to měšťané přejí nebo ne.“

„To není možné,“ uniklo Boreckému proti jeho vůli. „To se nikdy nemůže stát!“

„Proč ne?“ namítl tvrdě vyslanec. Pochopil, že může mluvit bez obalu. „Musíte vzít moc do svých rukou! Nejprve v Novgorodě, a později si podrobíte celou Rus.“

„Žertujete, Důstojnosti.“

„Nežertuji. Vzpomeňte si na bohatou italskou rodinu Medicejských, ti uchvátili ve Florencii veškerou moc. Ale to vám nemusím vyprávět, jste o florentských událostech jistě dobře zpraven.“

„Ale Novgorod není Florencie, Důstojnosti.“

„Musíte vzít neprodleně moc do svých rukou,“ pokračoval Schónwald, neposlouchaje Boreckého, „a jednou provždy skonovat se shromažďováním lůzy na Jaroslavově náměstí, sněmovní zvon utopit ve Volchově, nespokojené sedláky mrskat holemi a stínat jim hlavy. Vaše přísloví říká: Kdo chce med, nesmí šetřit včely.“

„To je pravda, ale právě lůza mi to nedovolí,“ Boreckij se naklonil nad stůl a posunul se blíže k hostovi. „Novgorodský vladyka² podporuje nevolníky. Jde jich za ním mnoho, všichni . . . Podniknu-li cokoli

¹ Posadník — náměstek knížete, volený v té době měšťany.

² Vladyka — titul novgorodského arcibiskupa.

proti lidovým sněmům, povstane proti mně celý Novgorod. A u nás, Důstojnosti, nosí zbraň každý chudý sedlák."

„To je možné," blýskl očima Schönwald, „to je možné, pane. Ale bude-li vladyka neústupný, musíme najít jiného, abych tak řekl . . . prozíravějšího. Hlavní věc ale je, že máte vojsko. Vím to. Se dvěma tisíci jezdci dobudete město a pak . . ."

Boreckij se zle zasmál hostu do tváře:

„Neznáte ruské lidi. Neznáte velkoknížete. Zvedne se proti mně celá ruská země."

Ale vyslanec si nevšímal posměšného tónu pána domu, unášely ho vlastní myšlenky.

„Až se vypořádáte s lidem, nebude pro vás velkokníže překážkou. A my vám pomůžeme udržet moc a pevně ovládnout Novgorod." Vyslanec pohlédl slavnostně na bojara.

„Vy mi pomůžete? Kdo je to vy, Důstojnosti?" Boreckij vyprázdnil i jedním douškem velký pohár řeckého vína. „Rád se tak brzy nevzpamatuje z ran slovanských mečů, které utržil ve zdrcující porážce u Grunwaldu."

Schonwalda hned nenapadlo, co by odpověděl.

„Pomůžeme . . . Císař Zikmund vám poskytne veškerou pomoc, zaručí to osobním listem."

„Záruka krále Zikmunda . . . Vím, co taková záruka znamená. Kostnický koncil upálil na hranici Jana Husa, třebaže měl od krále ochranný glejt. Řeknu vám to rovnou: Nevěřím mu, Důstojnosti."

Schönwald se zarazil. Udiveně pohlédl na Boreckého.

„Nevěříte císařovi, pane? A co, slíbí-li vám pomoc papež? Pak doufám budete klidný."

„Odpusťte mi, Důstojnosti," a Boreckij se vyslanci uctivě poklonil, „ale poté, co římská církev měla současně tři papeže, kteří se o překot navzájem proklínali a vypovídali z církve, bude muž jako král Zikmund sotva brát vážně slib čtvrtého papeže."

„Pak vám nezbývá než věřit slovům moskevského velkoknížete," namítl potutelně vyslanec. „Kníže vás brzy naučí klanět se tatarským velmožům."

Boreckij neodpověděl. Hlučně rozlouskl v dlani vlašský ořech a beze spěchu vybíral z úlomků kousky jádra. Přemýšlel, jak vyzvědět skryté cíle Schönwaldova příjezdu.

„Dobrá," řekl po chvíli, „dejme tomu, že přijmu vaši pomoc. Čím vám budu zavázán, jak se odvděčím papežovi za jeho velkou péči?"

Vyslanec nespěchal s odpovědí. Teď bylo třeba rozvážit pečlivě každé slovo.

„Mám na mysli nezištnou pomoc, můj pane, ale domnívám se, že papež rád uvidí, jestliže novgorodský vladyka uzná za hlavu veškeré církve Kristova náměstka v Římě."

„Och, och," uniklo Boreckému. Nyní pochopil všechno. Hra byla příliš vysoká. Bojar si zhluboka povzdechl.

Boreckij nebyl ctižádostivý, nebažil po moci. Ale pud sebezáchovy ho nutil, aby jako velký feudální majitel pozemků všemožně bojoval proti pokusům velkoknížete posílit svůj vliv v Novgorodu. Nenáviděl moskevského knížete z celé duše, protože chápal, že ztratí-li Novgorod nezávislost, pak on sám, Boreckij, přijde o svá práva a statky. Bojar toužil všemožně povznést Novgorod a povýšit ho nad všechny ruské kraje. Neodmítal v zásadě pomoc západních sousedů, ale zachovával vůči nim vždycky velkou ostražitost, protože v katolické církvi spatřoval nesmiřitelného nepřítele.

„Církevní záležitosti se mě netýkají, Důstojnosti," odpověděl vyhýbavě Boreckij, „Je to věc duchovních pastýřů. Pro mne je bezpodmínečně nutné upevnit si vliv v městě. Proto je třeba dovézt obilí ze Západu. Řád si tak nakloní hladovějící obyvatele . . ."

„A je vám známo, že moskevský kníže poslal do Novgorodu své kupce? Chce prodat městu obilí," přerušil ho Schonwald.

„A co má být? Kdoví, dorazí-li tito kupci do Novgorodu. Cesta z Moskvy k nám je daleká a lidé . . . lidé jsou smrtelní. Ale papež," pokračoval bojar, „musí zrušit zákaz dovozu zbraní, železa a koní do Novgorodu. Všechna omezení je nutno odvolat. Tím vezmeme vítr z plachet nezávislým."

„Nezávislí," připomněl vyslanec, „jsou silná strana, můj pane, není lehké proti nim bojovat. Podporuje je velká část novgorodského kupectva v čele s bohatými kupci ivanskými¹. Pokud rozumím, chce tato strana dosáhnout nezávislosti Novgorodu bez pomoci Moskvy i západních vladařů ... Je to lákavé. Proslýchá se, že sám vladyka je nakloněn této myšlence."

1 Ivanští kupci — staré kupecké sdružení, vzniklé ve 12. století při kostele sv. Jana (Ivana) Křtitele na Opokách v Novgorodu.

Vyslanec se zamyslel. Z rozhovoru, který trval už několik hodin, pochopil, že si nemůže mnoho slibovat.

Bojar je proti velkoknížeti, přemítal v duchu. Nebude mu proti mysli spolek s řádem, ale není ochoten podporovat katolickou církev. Je třeba využít jeho nepřátelství vůči Moskvě, pokusit se je ještě víc roznítit, a pomoc, kterou mu poskytneme, nám umožní navždy uzavřít Novgorod'anům přístup k moři. To Rusy nakonec vysílí, a jestliže někdy, nedej Bůh, dostane velkokníže Novgorod do svých rukou, bude pro něj už pozdě, k moři se už nedostane.

Po bezesné noci, strávené ve velkém napětí, se Schönwaldovi k smrti zachtělo spát. Den už dávno začal. Mhouřil oči před slunečními paprsky, které nyní zaplavily celý pokoj, potlačil zívání a řekl nahlas:

„Tak tedy shrneme, k čemu jsme došli. Obilí z dolní země, od moskevského cara, se nesmí dostat do Novgorodu. O to jste se, jak jsem vyrozuměl, již postaral. Za obilí, které jim prodáme my, musí obyvatelé Novgorodu děkovat jen a jen Západu. Je to první krok k získání moci, a až bude moc ve vašich rukou, dodáme zbraně a koně pro vaše vojsko, které, jak jsem přesvědčen, projde vítězně celou Rusí.“

Boreckij chtěl něco namítnout, ale v této chvíli se ozval úlisný hlas:

„Dovolte, páni, abych vám popřál dobré jitro a zpravil vás, bojare Boreckij, o zdraví vaší spanilé dcery.“

Ve dveřích stál muž malé postavy s kulatým, blahobytným obličejem a černými prošedivělými vlasy a uctivě se klaněl.

„To je můj domácí lékař, Důstojnosti,“ řekl Boreckij, když si všiml podezřívavého pohledu Schönwaldova, „Benátčan Milanio. Výborný lékař, mohu vás ujistit.“

„Ach, lékař Milanio, málem bych zapomněl . . .“ řekl Schönwald zajímavě. „V příjemném hovoru jsem dočista pustil z mysli svou nemoc. Po velmi namáhavé cestě do Novgorodu mně zesílily bolesti v kloubech. Chtěl jsem se s vámi o tom poradit, drahý Milanio.“

„Proti loupání v kloubech, pane kupče,“ odpověděl lékař s vlídným úsměvem, „znám velmi dobrý prostředek. Nakopejte hnojné červy a napěchujte je do hliněné nádoby. Nádobu s červy obalte chlebovým těstem a vložte i s ním do horké pece. Až se chleba upeče, vytáhněte hrnec ven, obsah nechte ustát a užívejte třikrát denně po lžičce.“

„Tenhle váš lék se mi příliš nezamlouvá," odpověděl vyslanec štítivě. „Neznáte jiný prostředek, abych tak řekl . . . příjemnější?"

„S radostí, pane kupče," a Milanio se znovu uklonil. „Je ještě jeden, účinnější prostředek. Až vás bude bolest zvlášť silně trápit, poručte podojit krávu, plivněte do teplého mléka a dejte je vypít psovi. Bolest zmizí."

„Komu zmizí bolest? Mně nebo psovi?" zeptal se zlostně Schönwald. „Žertujete, pane Milanio!"

„Nežertuji . . . Radím vám, abyste vyzkoušel oba recepty, pane kupče," ještě jednou se uklonil Benátčan.

„Prosím vás, pane Milanio," vyslanec změnil tón, „přijďte zítra ke mně a pozorně mě prohlédněte, abyste mě mohl správně léčit . . . Dovolíte, bojare, aby mě pan Milanio navštívil?"

„S radostí, Důstojnosti . . . pane kupče."

Boreckij šel vyprovodit Schönwalda. Když vyšli ze zděného přístěnku se sloupy a štukováním, pohlédl vyslanec na probouzející se slunce a podotkl:

„Pane, přál bych si odejít z vašeho domu nepozorován. Mohly by vzniknout různé domněnky . . . Naše schůzka musí zůstat v tajnosti."

Boreckij se chvíli rozmýšlel.

„Dobrá, Důstojnosti, povedu vás jinudy." Otevřel malou dubovou branku vpravo od hlavních dveří.

Host i pán domu vystoupili po příkrém kamenném schodišti, prošli několika bohatě zařízenými komnatami, octli se na podobném schodišti na druhé straně domu a sestoupili do temné místnosti, kam nepronikaly sluneční paprsky. Byla osvětlena jen matnou září slídové svítilny.

Boreckij se zastavil před těžkými, železem pobitými dveřmi a sňal svítilnu ze zdi.

K Schönwaldovu překvapení se dveře safny otevřely. Nevšiml si, že Boreckij pootočil skobou, na níž visela svítilna.

Bylo cítit vlhko.

„Sklouňte hlavu, Důstojnosti," upozornil bojar, šel napřed a svítil na cestu.

Byla to tajná podzemní cesta vedoucí přímo na hřbitov, kde stál nízký dřevěný kostelík. Místo bylo opuštěné, zřídka navštěvované měšťany.

Když Schönwald vystoupil za bojarem úzkou vlhkou chodbou,

zjistil s překvapením, že vyšel z hrobky. Těžký náhrobní kámen se otočil a uvolnil cestu z podzemí.

„Jděte tudy,“ ukázal Boreckij. „Za tím bezinkovým křovím najdete malá dvířka.“

Vyslanec se rozloučil, vykročil po sotva znatelné stezce a brzy zmizel za hustými křovisky.

Nedaleko paláce bojara Boreckého žil úřadující tisícník, jugorský kupec¹ Kuzma Těrentjev. Jeho prostorný dřevěný dům tonul v zeleni. Kupec byl proslulý bohatstvím a patřil mu rozsáhlý ovocný sad. Zde se zastavil jezdec, který projel kolem domu Boreckého. Seskočil z koně a netrpklivě zabušil na branku tupým koncem krátké píky.

„Rychle otevři!“ pobízel starého hlídače, který mu vyšel vstříc. „Nesu zprávy až z Toržku. Je tam zle.“

„Žádný spěch! Kuzma Sawič spí. Toho hned tak neprobudíš!“ zabručel stařec a zarachotil závorami.

Jezdec zavedl zpěněného koně na dvůr, hodil otěže hlídači a spěchal do domu.

„Kuzmo Sawiči, pane!“ zatřásl ramenem tisícníka. „Kuzmo Sawiči!“

Těrentjev jen zasténal ze spánku a mával rukou, jako by zaháněl dotěrnou mouchu.

Konečně celý rozespalý usedl na posteli a zeptal se podrážděně: „Kdo je to? Co chcete?“

„V Toržku pobili moskevské kupce,“ vydechl posel, „Ty, co vezli obilí. Sedm lidí do jednoho. Jen osmý sedl na koně a zachránil se.“

Těrentjev rázem procitl. „Kvas!“ zavolal hromovým hlasem.

V sousední světnici se ozvaly spěšné kroky.

Kuzma Těrentjev spustil na podlahu tenké bosé nohy. Dýchal hlučně, hrčivě, prsty si třel chlupatou hruď.

Když se napil studeného kvasu, přišel k sobě.

„Víš se, kdo je pobil?“ zeptal se a utřel si ručníkem mokrý vous. „Neví, pane. Strážci na trhu sice chytili nějaké dva zloděje, ale nepodařilo se jim je zachránit. Lidé sami je odsoudili a zabili.“

'Jugoršt! kupci — zvláštní skupina novgorodského kupectva, — Jugorščina — obchodující se severními kraji.

„Jdi do jídelny," řekl Těrentjev, aniž zvedl hlavu, „řekni, ať ti dají něco k jídlu. Budu přemýšlet."

Uplynula jen krátká doba a z tisícníkova domu se rozběhli sluhové ke všem vlivným novgorodským kupcům. Těrentjev je bez prodlení zval k sobě na poradu o vážné události.

II MOŘEPLAVEC TRUFAN AMOSOV

Mlha, až do té chvíle zahalující všechno kolem, se pod paprsky jasného letního slunce zvolna rozplývala. Z jejího těsného objetí se tu a tam vyprošťovaly těžké větve stromů, pokryté svěžím listím. Objevily se šindelové střechy domů, báně na kostelních věžích, staré pevnostní hradby plné škvír.

Mlha řídla a zvolna tála v jitřním vzduchu.

Kdesi bouchly dveře, bylo slyšet hlučný rozhovor, skřípot studničních rumpálů, na dřevěném dláždění se ozval dupot nohou.

Teď už bylo zřetelně vidět dřevěné zdi domů, plaňkové ploty, kamenné zdivo kostelů a temné trámce dláždění. Sluneční paprsky zaplašily poslední bělavé chuchvalce, skrývající se ve výmolech a jamách nebo plazící se po dvorech v husté zeleni bezinkových a šípkových keřů.

Nejdéle se mlha udržela nad řekou. Za její clonou bylo možno nejasně tušit obrysy mostů, spojujících obě části velkého města. Ještě krátkou chvíli — a mlha se zcela vytratila a odkryla pohled na rozvětvené ústí velké řeky.

Při ústí řeky Volchova, nedaleko Ilmeňského jezera, se do široka rozkládal Velký Novgorod. Sofijská strana na západním břehu a Kupecká na východním, dvě části jednoho města, vznikly v dávných, nepamětných dobách. Těsně u Volchova se na mírném návrší tyčily kamenné zdi hradu Dětiňce se strážními věžemi a úzkými bránami.

Nad hradbami vyčnívaly ozdobné bání starého chrámu svaté Sofie. Do věží zdvihajících se nad každou bránou byly vestavěny kapličky, před nimiž se chodci zastavovali a spěšně se křížovali.

Sofijská strana se skládala ze tří čtvrtí: Gončarné, Zagorodné a Něrevské, a obtáčela půlkruhem větších i menších dřevěných domů hrad Dětiňec. Třemi bránami — z jihu, západu a severu — se mohli měšťané uchýlit pod ochranu kamenné masy hradeb.

Bylo po jitřní mši. Z mnoha kostelů, rozhozených jako kamenné ostrůvky ve velkém dřevěném městě, se rozcházely úzkými, křivoláckými ulicemi zástupy věřících.

Měšťané se modlili vroucně: letošní rok byl v Novgorodě hladový. Loni v létě zaplavila město povodeň, protrhla v osmi místech hráz u Velkého mostu přes Volchov, zatopila domy, kostely a kláštery. Lidé se zachraňovali, kde se dalo: na stromech a kopcích. Mnoho jich zahynulo. A ještě víc lidí zahubil zimní mráz.

Nadešlo léto. Úroda na polích zklamala naděje obyvatel. Začal hlad, lidé jedli koně, psy a dokonce i krysy. S hladem přišly nemoci, které se rychle šířily městem. Tisíce svých synů pohřbil Novgorod a mnohým dosud hrozila smrt.

Vážený dědičný kupec a mořeplavec Trufan Fjodorovič Amosov, odvozuující svůj rodokmen od prastarého předka, jednoho ze zakladatelů ivanského kupectva, kráčel po Velkém mostě. Starý muž se pohyboval pomalu, dával pozor, aby neklopýtl na dlažbě vydrolené koňskými kopyty. Opatrně obcházel šterbiny, jimiž prosvítal Volchov, valící k severu kalné vody. Na mostě bylo pusto a ticho. Kupecké boudy, jedna vedle druhé podél zábradlí, zely prázdnotou. Po rušném obchodu, který zde kvetl v uplynulých letech, nebylo ani stopy.

V příznivých letech se nábřeží u přístavišť hemžilo venkovany na

bízejícími přímo z člunů, malých plachetnic a loděk obilí a tlučenou mouku, sušené ryby, chmel, ořechy, med, sůl a lesní plody. Kdežto nyní zde stálo jen asi deset bárek naložených lesním zbožím a jejich majitelé nabízeli o překot několika málo zájemcům hned otep dříví, hned svazek loučí nebo pytel uhlí.

Jen na Bujaně, nábřeží ležícím nedaleko od mostu, kam novgorodští lodivodové zajížděli se zbožím cizích obchodníků, bylo rušno. Dav zakrýval Amosovu pohledu trupy korábů, které připluly z Ladogy.

Velká výprava, pomyslel si Amosov, když spočetl stožáry. Hanzovní kupci¹ přijeli na letní návštěvu. Přijeli vhod?

K starcovu sluchu pronikly tlumené hlasy zástupu shromážděného u přístavních kůlů. Ozývaly se hněvivé výkřiky a nadávky. Dva řemeslníci prošli kolem Amosova.

„Vrah se už našel,“ zaslechl Amosov ostrý hlas. „Ten, co zabil v Lubeku našeho kupce Salova.“

„Víme, kdo je vrah. A co dál? Co Salovův syn Vaňucha? Bude žádat výkupné? Je tvrdohlavý, neustoupí . . .“

„Ti hanzovníci by z nás nejraději sedřeli kůži!“

„Asi by chtěli, abychom my, lodníci a nosiči, pracovali pro ně zadarmo. Postavili si hlavu: platit vám budeme jen to, co dostávali vaši dědové.“

Prvý si hněvivě ulevil:

„Svini nepředěláš. Posad' ji na lavici — a dá nohy na stůl.“

Kupec nevěnoval zvláštní pozornost slovům kolemjdoucích. Bylo v té době obvyklé, že příbuzní zavražděného žádali výkupné. Často dávali žalobu i na cizí kupce.

Trufan Fjodorovič měl jinou starost. Proč nás asi tisícník pozval? uvažoval. Přikazoval, abychom se dostavili okamžitě. Stalo se nějaké neštěstí?

A starý mořeplavec přidal do kroku.

Slunce stoupalo stále výš. Pod jeho žhavými paprsky se vypařovaly kapičky jitřní rosy na svěží zeleni vrb vysázených na okraji trámčové dlažby i na trávě, rostoucí bujně kolem domů a na nádvořích vedle kostelů.

¹ Hanza — obchodní a politický spolek severoněmeckých měst, živě obchodující s Novgorodem.

Amosov s rozkoší vdechoval svěží ranní vzduch vonící kouřem domácích ohnišť. Procházel teď úzkými uličkami řemeslníků. V dlouhých řadách stály vedle sebe krámky koželuhů, ševců, tesařů, valchářů a provazníků. Ve Velkém Novgorodu žily stovky zručných řemeslníků. Tisíce lidí vyráběly zboží pro trhy rozsáhlé novgorodské země.

Amosov zabočil do Tržní ulice, kde byly domy bohatší a dlažba zachovalejší, a octl se před pevně stavěným, vysokým domem jugorského kupce a loďaře Kuzmy Těrent'jeva. Vystoupil po několika dubových schodech s vyřezávaným zábradlím a zabušil na těžké, železem pobité dveře.

V prostorné jizbě sedělo mnoho mužů. Okna byla pečlivě zastřena, kupci se sešli tajně. Dvě tlusté voskové svíce v masivních tepaných svícnech matně ozařovaly vousaté, zachmuřené tváře. Amosov, který přišel z jasného denního světla, nepoznal okamžitě své přátele a známé.

Se všemi se pozdravil a pak usedl vedle domácího pána, který uvolnil místo vzácnému hostu.

„V Toržku ubodali moskevské kupce," sdělil Těrentjev šeptem mořeplavci. „V noci ke mně přijel posel a přinesl tu neblahou zprávu. Obilí z dolní země už nikdy nespátíme. Nevyřešíme-li tady všechny své záležitosti, bude konec se zámořským obchodem . . . Mluví tvůj syn, Oleg Trufanovič," dodal po chvíli.

Amosov kývl v odpověď hlavou, pak sevřel v dlani plnovous a poslouchal.

„Hanza rdousí novgorodský obchod," pokračoval v přerušené řeči Oleg Amosov. „Bez volného moře, bez velkých lodí, nemůže náš obchod vzkvétat. Podívejte se, co si vymyslili: Aby naši kupci nejezdili dál než k ostrovu Kotlinu před ústím řeky Něvy a aby neměli vlastní koráby! Potřebné zboží prý nám dovezou na vlastních lodích a prodají v Novgorodu ve vlastních dvorcích."

Ozvaly se hlasy nevole.

„A naše zboží," zvýšil Amosov mladší hlas, „chtějí dopravovat do zámoří na vlastních korábech. Dojde-li k tomu, budou ceny za naše zboží určovat oni, a ne my. Nám zaplatí, co se jim zachce."

„A kromě toho," ozval se zvučný bas, „nás ti lotři okrádají. Sukno nemá správnou míru, sůl správnou váhu. Vozí k nám podřadné a shnilé zboží. Musíš s nimi k soudu — jinak nic nepořídíš. Čert nám byl tu hanzu dlužen!"

Všichni se ohledli. U druhého konce stolu vstal ivanský kupec Nikita Michajlov.

„Máš pravdu," ozvalo se mezi kupci. „V Lubeku je soli dost — a levné."

„Zámořské zboží budeme dopravovat vlastními loďmi. Kolik německých korábů přijede k nám, tolik našich odjede k nim."

Oleg Trufanovič počkal, až se kupci uklidní, a pokračoval:

„Zbraně, střelný prach a jiné válečné potřeby k nám němečtí kupci nedovážejí. Prý to zakázal římský papež. Ale šidit naše kupce, k tomu mají papežské požehnání. Jen zkuste vyplout na moře: vydrancují vám loď a zabijou vás. Kolik jen lidí se živí loupežemi! Nedopočteš se jich. A zavedli si vlastní řád: najede-li koráb na mělčinu, propadá loď i zboží. Okradou tě a práva se nedovoláš!"

„Posadník i panská rada¹ o tom dávno vědí, ale není to nic platné!" znovu vykřikl Michajlov.

Amosov mladší zarazil Michajlova pohybem paže.

„Ještě jsem neskončil . . . Panská rada si přisvojila všechnu moc. ‚Zlaté opasky‘ se usnávají tajně, aby o tom nikdo nevěděl. Lidé hladovějí. Nebylo by lepší koupit obilí od tuzemských obchodníků, od Rusů? Ale to se jim nehodí. V Toržku zabili pronic zanic moskevské kupce, přátelí se s Livonci, posílají dary litevskému knížeti. Rozhně- vá-li se moskevský velkokníže, uzavře mýta a pak neprojdeme ani se zbožím, ani s prázdnýma rukama."

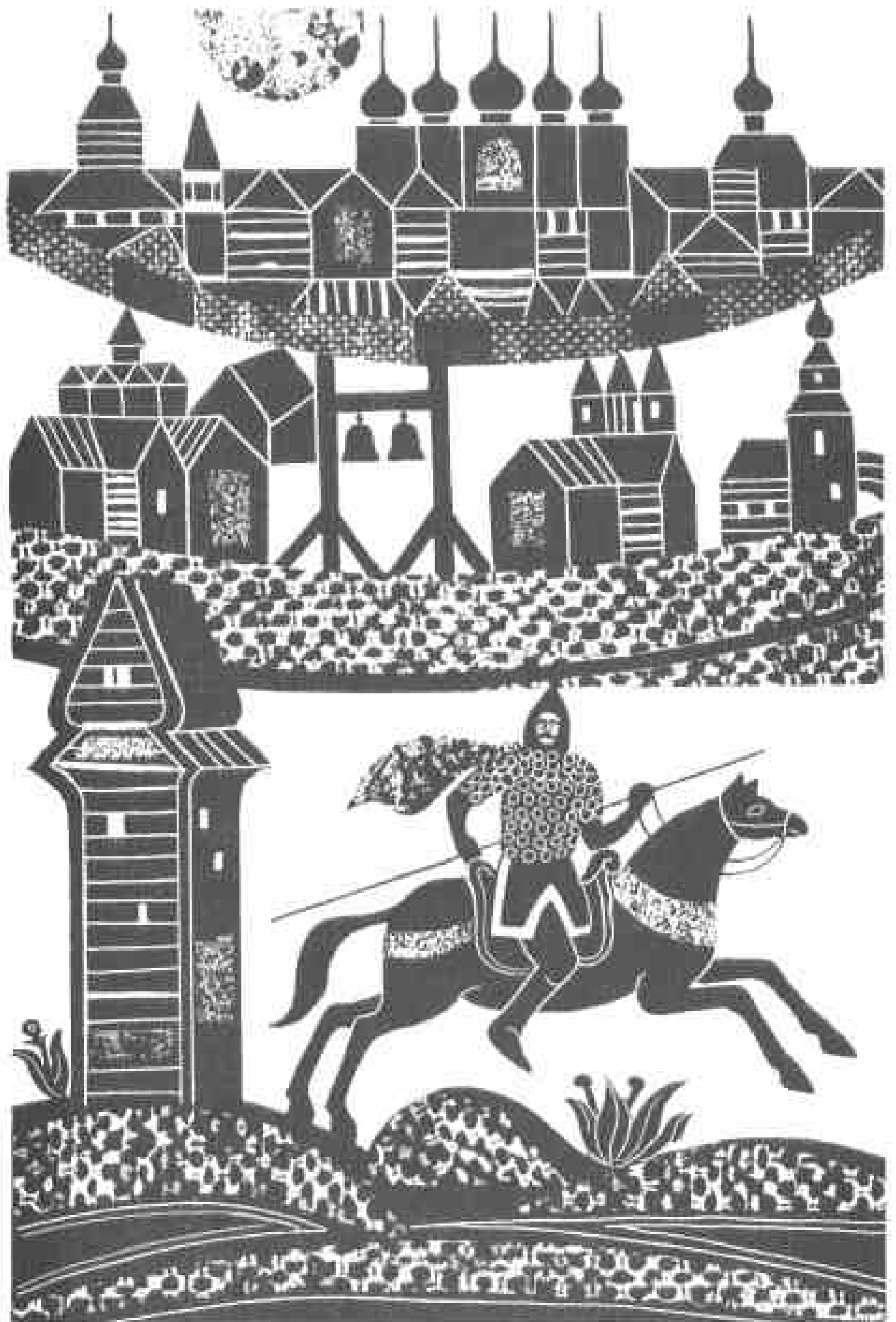
Oleg Trufanovič ustal, aby nabral clech. Nikdo nepřerušil mlčení. Kupci seděli vážně a kývali hlavami na souhlas.

„A to ještě není všechno. Zlaté opasky chtějí nyní uzavřít s hanzou smlouvu, podle které by po pět let nesměla žádná novgorodská loď vyplout na moře. Chtějí to stvrdit přísahou a políbením kříže. Němečtí kupci zato slibují, že přivezou obilí."

„To se nesmí stát!" starý Amosov nečekaně udeřil pěstí do stolu. „Naši otcové, dědové a pradědové nikdy nelíbili kříž nad takovou smlouvou a neuděláme to ani my! . . ." Hněvem se mu třásl hlas. „Raději přijdu na mizinu, než bych dovolil hanobit ruskou čest! Cesta po moři patří Bohu a nikdo nám ji nesmí upírat."

Kupci se již neovládli, všichni vstali na svých místech a volali:

¹ Panská rada — sbor bojarů a městských hodnostářů. Nosili zlaté opasky, a tak se jim někdy také říkalo „zlaté opasky“.

„Amosov má pravdu! Všichni půjdeme za tebou. Nedáme si vzít cestu po moři!"

Kuzma Těrentjev se marně snažil utišit vzrušené hosty.

Náhle se ozvaly hlučné, netrpělivé rány na dveře. Kupci okamžitě zmlkli. Domácí pán šel se svíčkou v ruce otevřít nezvanému hostu.

„Je to náš člověk, páni kupci. Nikola Voronin nám vzkazuje, že se lid bouří a žádá svolání sněmu. Ale ať vám to řekne posel sám . . . Mluv, Spirjo," pobídl Těrentjev příchozího.

Mladík s kulatým obličejem, krátkým krkem a vypoulenýma očima sotva popadal dechu.

„Němci zabili u Gótského dvora¹ sedláře Semjona Fjodorova. Příbuzní kupce Salova shromáždili lid, aby si vymohli výkupné. Němci byli opilí. Nastala rvačka. Naši je začali tlouct, Němci volali o pomoc. Z Gótského dvora vyběhli ozbrojení chlapi, posekali mnoho lidí a Fjodorova zabili . . ."

Kupci hleděli mlčky jeden na druhého. Posel těžce oddychoval.

„To přichází vhod," přerušil mlčení Amosov. „Je načase, abychom se vypořádali s panskou radou."

Na okamžik se zamyslel. Pak sáhl za pás a vyňal hrst zlatých peněz.

„Chlapče," obrátil se k mladíkovi, „sežeň kamarády a udeřte na zvon. čím víc křiku naděláte, tím lépe. Budete volat, co vám přikážu. Zatím si vezmi tohle a podaří-li se nám naše věc, bohatě vás obdarujeme. Počkej! . . ." chytil posla za rukáv. „Doneseš svému pánovi list."

Požádal Těrentjeva o kus březové kůry a spěšně začal psát kostěnou tyčinkou kostrbatá písmena.

„Dej pozor, aby se to nedostalo do rukou nikomu cizímu!" přísně nařídil. „Sbohem, běž!"

Posel kývl na znamení, že rozuměl. Shrábl peníze do kapsy a dupaje okovanými botami seběhl rychle po schodech a zmizel v postranní uličce.

Když utichly poslovy kroky, pokračovali kupci v poradě.

„Díky, Trufane! Bereš na sebe velkou zodpovědnost," pravil s úklonou Těrentjev.

Také ostatní kupci se Trufanu Amosovovi mlčky poklonili. Tisíc-

¹ Gótský dvůr — sídlo cizozemských kupců v Novgorodě a současně tržnice.

ník přistoupil ke stolu a vysypal na něj všechny mince ze svého váčku.

„Přispějme na dobrou věc, páni kupci!“

Kupci jeden za druhým přicházeli ke stolu a kladli na něj peníze. Brzy vyrostla velká hromada.

„Mám tři lodě v Cholmogorách. Vezmi si je!“ řekl kdosi.

„A moje dvě také.“

„Já dám čtyři.“

Amosov jim vysvětlil, co má v úmyslu. Chtěl po námořních lodích přivést z Dánska obilí do hladovějícího Novgorodu. Koráby měly plout severními kraji po chladných mořích.

Byla to nebezpečná a obtížná plavba. A předtím bylo třeba podstoupit svízelnou cestu po řekách severskými lesy k Ledovému moři.

Vystačit s vlastními silami a bez pomoci hanzы nasytit Novgorod'anь, nedopustit, aby jejich zámožský obchod byl ochromen otrockou smlouvou s Němci, otevřít cestu po Baltském moři vlastním lodím — to sjednotilo novgorodské kupce a přiměl je, aby zahájili boj s hanzou.

Tisícník i jeho hosté teď napjatě poslouchali. Na něco čekali.

Jako prvý zahlaholil velký zvon na chrámu sv. Sofie. Poplašný hlas se mocně rozléhal městem. Téměř současně se rozezněly sněmovní zvony v jednotlivých čtvrtích.

Ale kupci se nehýbali z místa. Čekali na hlavní výzvu.

Konečně udeřili na poplach na Jaroslavově náměstí. Každý Novgorod'an znal od kolébky hlas tohoto starobylého zvonu. Všechny ostatní sněmovní zvony umlkly, jako by uznávaly prvenství nejstaršího, a jen zvon na Jaroslavově náměstí dále zněl a svolával lid.

Kupci vstali a vyšli z domu. Spěchali, aby byli na sněmu včas.

Střed města, kde bydlila většina kupců a kde se odedávna shromažďovali novgorodští občané, aby rozhodovali o svých záležitostech, se brzy zaplnil lidmi. Přicházeli ze všech čtvrtí, z předměstí i blízkých osad.

Na tržišti Slovanské čtvrti se sešel ohromný zástup. Zaplnil celé prostranství mezi kostely. Ti, kteří se opozdili, se tísnili až už břehu řeky. Mnoho jich přišlo se zbraní pro případ, že by bylo nutno použít síly.

„Kdo svolal sněm?“ ptali se občané jeden druhého, snažíce se překřičet hlahol zvonů a hluk davu.

Nad shromážděním zavlály prapory: hlavní prapor Velkého Novgorodu, dále vlajky pěti velkých městských čtvrtí. Objevil se úřadující posadník a tisícník, davem si chvatně razili cestu členové panské rady — bývalí posadníci a tisícníci se zlatými opasky — a za nimi vážně kráčeli starostové jednotlivých čtvrtí.

Zástup se rozestoupil, aby uvolnil hodnostářům cestu k sněmovní věži. Posadník vystoupil na tribunu, zamával rukou a zvon zmlkl. Zvolna se utiřil také dav. Posadník se po pás uklonil a zvučným, jadrným hlasem uvítal shromáždění. Uklonil se také tisícník a členové rady. Každý čekal, co posadník řekne.

Zavládlo napjaté ticho. Bylo slyšet, jak na střeše sousedního domu vrkají holubi.

„Sněm se sešel bez našeho vědomí," začal posadník a rozhlédl se neklidně po nehybném davu. „Ať promluví ten, kdo nám chce něco říct . . . Ptám se: kdo svolal sněm?"

„Nechceme smlouvu s hanzou!" přerušil ticho čísi pronikavý hlas. „Hanzovní kupci vraždí naše lidi nejen ve svých městech, ale i v ruské zemi."

Shromáždění rázem zahučelo.

„Vrahové, zločinci!" ozývali se výkřiky v davu. „Požeňte hanzovní čeládku před soud!"

„Nedáme si vzít cestu po moři! Zboží do zámoří budeme vozit na svých lodích!" ozvalo se z druhého konce tržiště. „Jak dlouho máme snášet všechny ty křivdy?"

Posadník pochopil, odkud vane vítr. Dal pohledem znamení písaři, který stál opodál. Ten rychle zmizel v zástupu. Bývalí posadníci a tisícníci si cosi šeptali a rozhlíželi se kolem sebe.

„Na soud s hanzovními kupci!"

„Zbojte jejich špinavé dvorce! . . ." Dav náhle ztichl a rozestoupil se, jakoby rozříznut nožem, aby uvolnil komusi cestu.

Objevil se průvod: čtyři městští řemeslníci nesli svého druha. Došli k sněmovnímu lešení a složili mrtvé tělo na zem. Mladík s kulatou tváří a krátkým krkem se otočil k davu a sňal čepici. V zástupu se ozval šelest, tisíce lidí obnažilo hlavy, čapky sňali i zblednuvší hodnostáři.

„Bratři! Kacířští Němci si tropí posměch z Velkého Novgorodu. Zbůhdarma zahubili křesťanskou duši! Všechny nás rdousí, nikoho nešetří."

Dav zahučel. Ve všeobecném hlomozu nebylo zprvu rozumět ani slovu.

„Na soud s Němci!"

„Spalte jejich dvory!"

Dav se dal do pohybu, podnícen těmito výkřiky. Chystal se napadnout dvorce cizích kupců.

„Stůjte!" zvolal posadník. „Slyšte, co vám chci říct. V městě je hlad. Umírají naše ženy a děti. Hanzovní kupci slibují, že zasypou Novgorod obilím . . ."

„Pryč s posadníkem, zaprodal se hanze!" vykřikl náhle mladík s krátkou šíjí.

„Pryč s ním!" opakoval zástup.

„Naši kupci přivezou ruské obilí! . . ."

„Starý Amosov to slíbil! . . ."

„Proč se před námi schováváte a rokujete tajně? . . ."

Hlasy proti posadníkovi byly stále silnější a prudší. Zástup se hrozivě tlačil k tribuně a stoupal po schodech vzhůru.

Mladík s krátkým krkem využil vhodné chvíle, vyskočil na lešení vedle sněmovní věže a uchopil třesoucího se posadníka za plášť. Několik mužů chtělo bojara chránit, jiní s křikem spěchali na pomoc mladíkovi, nastala rvačka.

Na tribunu vystupuje mořeplavec Trufan Amosov. Dav se pozvolna uklidňuje.

„Slyšte mě, měšťané novgorodští, bratři a sestry!" ozývá se rozvážný hlas. Mořeplavec se uklání na všechny strany.

„Ať mluví! Posloucháme."

„Posloucháme."

„Mluv, Amosové!"

„Mám v úmyslu přivézt obilí na svých lodích a nedomlouvat se s hanzou. Jugorští i ivanští kupci jsou při mně . . . Necht' promluví Novgorod. Co tomu říkáte?"

„Žádné smlouvy s hanzou!"

„Hladovíme, ale rádi počkáme!"

„Souhlasíme s Amosovem!"

„Souhlasíme s Amosovem . . .," zvolal zástup jednomyslně.

Amosov zvedl ruku a znovu se rozhostilo ticho.

„Potřebujeme družinu statečných a nebojácných lidí. Naše cesta bude obtížná a nebezpečná.“

„Vyber si kohokoli z nás!" „Všichni půjdeme s tebou!" „Za Velký Novgorod položíme i život!" „Mořeplavci, vzhůru za Amosovem!"

Sněm skončil prozatím vítězstvím kupectva. Prostý lid je podporoval. Byl zvolen nový posadník a o dohodě s hanzou nemohlo být pro ten čas ani řeči.

III DVŮR SVATÉHO PETRA

Ozval se úder na kovovou desku, což znamenalo, že trh končí. Hanzovní kupci spěšně vyprovázeli opozdivší se Novgorod'any. Sluhové sklízeli zboží, vystavené přes den v boudách a skladech.

Objevila se noční stráž kupeckých zaměstnanců a učedníků, ozbrojená meči a kopími. Na dubových vratech, okovaných tlustými železnými pásy, zarachotily závory.

Tak jako vždy vyšel přesně v šest hodin večer stařešina dvora, olderman Julius Metz, ze dveří svého domu.

„Jaké jsou rozkazy, stařešino?“ zeptal se jeden ze strážců.

„Hlídejte dvorec co nejbedlivěji. V městě panuje neklid. Včera zvolili na sněmu novou městskou správu a hlučně brojili proti všem hanzovním kupcům. Bůhví, co všechno si ještě ti Novgorod'ané zamanou . . .“ Olderman Julius Metz mávl rukou.

Na jeho znamení pustil jeden ze sluhů z řetězu deset velkých divokých psů, kteří naháněli hrůzu všem klukům v Slovanské čtvrti.

Německý dvůr, oddělený od ruského obyvatelstva prkennou hradbou, se skládal z několika jednopatrových budov a v těch pohodlně bydlili kupci, kteří přijeli do města. Byly zde také boudy a skladiště, kousek dál zase špitál, lázně a pivovar.

Uprostřed nádvoří stál kamenný katolický kostel svatého Petra s hlubokými sklepy a přístavky k uskladnění zboží. Dvorec ležel uprostřed Velkého Novgorodu. Po jedné straně, na Jaroslavově náměstí, vedle něhož Němci žili, shromažďovali se Novgorodané k lidovým sněmům, aby řešili své vnější i vnitřní záležitosti. Na druhém konci tohoto dvorce se soustřeďoval všechen rozsáhlý novgorodský obchod.

Blízkost kostela svatého Jana Křtitele usnadňovala hanzovním obchodníkům styk s váženými novgorodskými kupci. V tomto kostele rozsuzoval tisícník spory mezi ruskými a německými kupci.

Naproti německému dvoru stál kostel svaté Praskovji, patronky zámožského kupectva novgorodského, a po obou jeho stranách směrem k řece Volchovu se rozkládaly Gótská a Psovská tržnice. A nedaleko odtud, na břehu Volchova, ležela hlavní přístaviště — knížecí, psovské, ivanské a ilinské — a začínal Velký most klenoucí se přes řeku k Sofijské straně, přímo k hradu Dětiňci, k bráně Bohorodičky.

Němečtí kupci mohli svobodně poznávat a pozorovat život Novgorodanů, kdežto oni sami všechny vlastní záležitosti před Rusy přísně tajili. Staré předpisy hanzovního spolku omezovaly přímý styk německých kupců s obyvateli Novgorodu a dovolovaly přístup do tržnic pouze novgorodským kupcům.

Dvorec se brzy vyprázdnil.

Jen několik kupců a sloužících vyprovázelo mladého německého obchodníka z Lubeku, Johanna Fussa, a sluhu jednoho z brémských kupců, hrbáče Prutze, na noční hlídku v kostele svatého Petra.

Oba strážci vešli do kostela a zevnitř zatarasili vrata těžkými háky. Pak naslouchali. Třikrát se otočil se skřípotem klíč v zámku. Kroky se vzdalovaly, družina, která je sem doprovodila, spěchala odevzdat klíč oldermanovi.

Johann Fuss postavil svíčku na výstupek zdi hojně pokapaný voskem a se zájmem se rozhlížel kolem sebe. Poprvé hlídal kostel a ještě k

tomu v noci. Zjistil, že kostel svatého Petra je spolehlivé a prostorné

skladiště pro zboží hanzovních kupců. Každého volného místečka bylo využito. Na provazech natažených kolem stěn až po samu klenbu, visely balíky s látkami. Johann Fuss si prohlížel obaly a z dlouhé chvíle se snažil uhodnout, jaké zboží v balících je.

„Tohle bude flanderské sukno," uvažoval, „nejlepší na světě. Z Yperenu, Dixmuydeny a Langemarku. Vedle je patrně sukno anglické, dokonale provedené, ne horší než flanderské."

Pak se podíval na velké černé balíky a usmál se.

„Tohle je naše německé sukno, tlusté a hrubé. Je patrně z Kolína nad Rýnem nebo z Cách." Kupec vzal do ruky svíci a naklonil se, aby zjistil značky firem.

Když šel kolem kožišin, pohladil zálibně dlaní drahocennou sobolinu a oblékl si drahý sobolí kabátec a bobří čapku, zhotovené novgorodskými kožešníky. Vzpomněl si, že na oltáři je uschována Skra — předpisy pro německé kupce, žijící v německém dvoře, a napadlo ho, aby si tento starý dokument prohlédl. Prodíraje se mezi kotouči vosku, rozloženými na kamenné podlaze, štůčky jemného brémského plátna a thráckých krajek, měděnými a olověnými pruty a sudy se sírou, zamířil kupec k oltáři. Závistivě hleděl na těžké dubové kádě s burgundským a řeckým vínem a jablky a na bedny s lahůdkami, které ze všech stran obklopovaly oltář.

Přímo vedle oltáře ležely v malých hromádkách drahocenné mroží kly. Na jejich žluté sklovině bylo zdálky vidět vyražené jméno majitele. Fuss odsunul stranou váhy s měděnými miskami a přistoupil k oltáři. Okamžitě mu padla do očí velká tlustá kniha: to byla Skra.

Přitáhl si ji k sobě, postavil svícen a dal se do čtení.

„Zabití stařešiny dvorce se trestá smrtí, rána pěstí useknutím ruky. Každý zloděj se odsuzuje za velkou i malou krádež k potupné smrti na šibenici . . ." Fuss obrátil několik stránek.

„Pokutu deseti stříbrných marek," stálo na jiném místě, „zaplatí strážce, který dovolí Rusovi vstoupit třeba jen na první schod kostela . . . Zakazuje se obchodovat s Rusy na úvěr. Zakazuje se vstupovat s nimi do spolku . . . Zakazuje se odnášet ze dvora klíč od kostela . . . Pokuta deseti marek, jestliže nějaký Rus jen zdálky spatří klíč od kostela." Kupec obrátil další stránku.

„. . . Nikdo nesmí vycházet ze dvora sám, ale přinejmenším ve dvou, nikoli však s rodným bratrem, společníkem nebo vlastním sluhou . . ."

Zakazuje se . . . zakazuje se . . . pokuta . . .

Johann Fuss si utřel z čela pot.

V tomhle Novgorodu, pomyslí si, může člověk rychle zbohatnout, ale velmi snadno také přijít pro maličkost o hlavu.

Za ním zařinčelo železo. Sluha zavíral okenice. Hrbáčův stín se míhal po hromadách zboží, po klenutém stropě a po oltáři.

Johannu Fussovi se zdálo, že zaslechl čísi kroky. Někdo zvolna stoupal z krypty vzhůru po kamenném schodišti. Vchod do krypty byl hned za oltářem.

„Kdo je to?“ zeptal se polekaně sluhy a zahleděl se do tmavého kouta. „V noci se přece nesmí v kostele nikdo zdržovat.“

Hrbáč patrně neslyšel a stahoval dál poslední okenici, bruče si něco pod nos.

Ze tmy se vynořila postava muže v kapuci a dlouhém černém plášti. Johann Fuss zůstal stát ohromen, s otevřenými ústy, neschopen slova.

„Johanne Fussi,“ ozval se dutý hlas, „svatá inkvizice vás volá na soud.“

„Mne? Proč?“ Kupce polil studený pot.

„Bratře Prutzi,“ poručil týž hlas, „zaveď k nám pana Fusse!“ A neznámý tiše zmizel ve tmě.

Hrbáč přistoupil se svíci v ruce k třesoucímu se kupci.

„Pojďte, pane,“ vyzval ho.

Protože se Fuss nehýbal z místa, sluha ho lehce postrčil kupředu.

Prutz sestoupil po několika stupních širokého kamenného schodiště, zvedl svíčku nad hlavu a posvítil na pevné dubové dveře.

Johann Fuss vzal za měděný kroužek, váhavě otevřel dveře a pak rozechvřen přestoupil práh.

Krypta v kostele svatého Petra sloužila jako sklad těžkého zboží. Kupec se octl mezi velkými sudy červeného i bílého vína a káděmi s pivem. Na konci krypty stál na volném prostranství stůl potažený černým sukem a za ním seděli tři mniši v řadových kutnách.

Na stole byly jen čtyři předměty: uprostřed stál malý mramorový krucifix, po obou stranách dvě vysoké voskové svíce v bronzových svícnech a před jedním mnichem ležela tlustá kniha se zlatým křížem na kožených deskách.

Johann Fuss poznal všechny tři: byli to kupci z Rigy, kteří přijeli teprve před dvěma dny po pevnině z Litvy. Olderman Julius Metz, vzpomněl si Fuss, dlouho nechtěl Rižany pustit do dvorce. A ti, když konečně dostali povolení, náhle zmizeli a už se tu neukázali.

„Církev vás viní z odpadlictví," řekl mnich s pravidelnou bledou tváří, který seděl uprostřed a pohlédl upřeně na kupce. „Uvádíte v nebezpečí svatou katolickou víru, za kterou zde na severu prolilo krev množství křesťanů."

„Věřím v svatou římskou církev ... já nikdy . . . já . . . já . . ."

„Lžete, pane Johanne Fussi. Není tomu dávno, co jste překročil zákaz nejsvětějšího papeže. Přivezl jste podloudně v sudech od slanečků do Novgorodu zbraně a prodal jste je Rusům, našim zapřísáhlým nepřátelům."

Mnich umkl a díval se na kupce. Johanna Fusse se zmocnila hrůza. Pochopil všechnu tíhu svého provinění.

„Myslím, že je vám známo," pokračoval mnich, „že za tajný prodej zbraní Rusům vás čekají kromě trestu smrti a ztráty jmění podle papežova rozhodnutí také věčná muka na onom světě ... A já, pokorný mnich Eilard Schónwald se postarám . . ."

„Vy jste Eilard Schónwald?" Johann Fuss nevěřil svým očím.

Jméno Eilarda Schónwalda bylo lubeckému kupci dobře známé. Na jediný pokyn tohoto muže mučili provinilce v temných klášterních mučírňách a upalovali na hranici.

„Ano," odvětil Schónwald nadutě. „A při svatém Dominikovi nedopustím, aby papežův zákaz zůstával jen na papíře."

„Milost!" Kupec klesl na kolena.

„Vstaňte, Fussi!" Schónwald nezvýšil hlas, ale cosi v jeho tónu přimělo kupce, aby uposlechl. Johann Fuss vstal a znovu usedl na bednu.

„A teď odpovězte. Znáte ruského kupce Amosova?"

Fuss neodpověděl hned. Třesoucí rukou si upravil límec. Na Schónwaldových kolenou spatřil velkou černou kočku. Při kupcově výslechu hladil mnich zvíře hubenou rukou s dlouhými prsty. Ta bílá, pěstěná ruka připomínala kupci spár dravého ptáka. Prsty se brzy stahovaly, brzy roztahovaly a Fussovi se zatajil dech pokaždé, když se dotkly šíje podřimujícího zvířete. Jako očarován, nemohl odvrátit pohled od té ruky.

„Nesnažte se zapírat. Tím bude vaše vina ještě těžší," řekl Schónwald. „Je nám známo, že jste právě Amosovovi mladšímu prodal zbraně"

a velké množství zlata a stříbra. Neučil jste se nadarmo tři roky

rusky v Amosovově rodině. Kromě toho jste i později často navštěvoval dům tohoto kupce. Překročil jste naše zákony a chodil jste na pitky ke kupci Smolkovovi, svému dávnému příteli."

„Ne . . . ano, chodil jsem k němu."

„Sliboval jste Olegu Amosovovi," nemilosrdně dál usvědčoval inkvizitor, „že zapomenete na naši starou víru a přijmete ruskou, dá-li vám za ženu svou dceru. K Amosovově cti nutno dodat, že vás odmítl."

Schonwaldova ruka se zastavila na šíji zvířete a tenké prsty se sevřely. Kupec se zachvěl.

„Milost!" vydralo se s povzdechem z jeho úst.

„Tvrdil jste v rozhovoru s mnoha lidmi," pokračoval nelítostně inkvizitor, „že svatí církevní otcové nemají právo vládnout jakýmkoliv majetkem, přičemž jste poukazoval na Ježíše Krista a apoštoly, kteří prý neměli žádné jmění."

To bylo nejstrašnější obvinění.

„To není pravda!" zvolal kupec zoufale. „To jsem nikdy netvrdil." Zakryl si rukama tvář a hořce zavzlykal.

„Mlčte!" křikl hrozivě Schonwald. Oči se mu zaleskly. Vstal a odhodil kočku, která sletěla střemhlav z jeho kolenou. „Nepřetvařujte se! Chápete velmi dobře, že hranice je pro vás nejlehčí smrt . . . Mám pravdu, bratři?" obrátil se Schonwald k mnichům.

„Bude potrestán po zásluze, prokletý kacír!" ozval se tlustý mnich sedící vlevo.

„Naložte s ním, jak se obvykle nakládá s kacíři, nebo jak sám rozhodnete," pronesl suchým hlasem druhý mnich.

Schonwald se uklidnil. Jeho tvář nabyla opět výrazu nasládlé zdvořilosti. Usedl na lavici a hleděl chvíli mlčky na kupce.

Nejsi právě z nej statečnějších, pomyslí si, uděláš všechno, co ti přikážu.

„Budete-li ochoten zřici se svých bludů," začal úlisným hlasem, „a přispět svaté církvi na pomoc, můžete doufat v odpuštění a velkou milost."

„Jsem ochoten," radostně zvolal kupec, který navíc jakoby oživil. „Jsem ochoten! . . ." V jeho očích se zračila střídavě nedůvěra, naděje i úpěnlivá prosba.

Schonwald pokynul jednomu z mnichů.

„Opakujte po mně slovo od slova přísahu, pane kupče," pronesl

slavnostně mnich se žlutou, nehybnou tváří, jakoby vyřezanou ze dřeva, a vstal.

Teprve nyní, podle dutého hlasu, poznal Johann Fuss mnicha, který za ním přišel do kostela.

„Přisahám," začal mnich, „že z celé duše a svědomí věřím a doznávám, že Ježíš Kristus a apoštolové v době svého života na zemi měli majetek, jak to dosvědčuje Písmo svaté, a měli právo tento majetek darovat, prodávat nebo nabývat."

Johann Fuss opakoval přísahu.

„A teď přisahejte, že budete všemožně pomáhat svaté katolické církvi plnit všechny rozkazy našeho řádu a zachováte je v tajnosti."

Johann Fuss pronesl strašnou přísahu věrnosti řádu.

„Nyní se posad'te a vyslechněte mě," Eilard Schónwald ukázal kupci na bednu. Bezděky pohlédl na svého souseda, který ustavičně přebíral mezi prsty žlutavé jantarové kuličky růžence, pak odstranil příškvár ze svíce, přisunul ji blíže ke kupci a osvětlil jeho bledou vyděšenou tvář.

„Politika hanzovního spolku vůči Novgorodu je neschopná politika malicherných hokynářů. Ano, pane, zde se pro vlastní zisk zapomíná na všechno." Eilard Schónwald vyskočil a udělal několik kroků.

„Ti hanzovní kupčící," pronesl náhle tlustý mnich, jako by se byl právě probudil, „nepřejí chudému kaplanovi ani pokladničku svatého Ducha pro milodary. Proměnili oltář v obilní sýpku a . . ." Pod pohledem Schónwaldovým mnich rázem ustal a odmlčel se. Inkvizitor se ujal slova:

„Hrdlují se s Novgorod'aný o několik kotoučů vosku nebo vymáhají k mizerným veverčím kůžím pár sobolin nádavkem, místo aby jim už dávno uzavřeli cestu na západ, k moři. Na dobré katolíky působí východní vítr z Novgorodu jako nesnesitelný průvan. Chápejte!" Schónwald pohlédl upřeně na kupce. Nebýt jeho sporu s moskevským knížetem, byl by dnes Novgorod mocným přímořským státem a neustoupil by ani o krok od svých práv na moře. Chápejte to! . . ."

Inkvizitor se až samou horlivostí zadýchal. „Představte si, co by s námi bylo, kdyby moskevský kníže hájil zájmy Novgorod'anů na pevnině. Ovládli by jako zdatní mořeplavci naše moře! . . ." Schónwald pohlédl na mlčící mnichy. Tlust'och nepřestával přebírat kuličky růžence a pohyboval rty, druhý mnich seděl se zavřenýma očima, jako by spal.

„Nyní je víc než kdy jindy třeba přimět Novgorod'any, aby přijali naše podmínky," pokračoval inkvizitor a navlhčil si suché rty jazykem. „Rusové, jako naschvál, jsou tentokrát neústupní. Ještě ke všemu mají v úmyslu zasadit ránu našemu obchodu. Dozvěděli jsme se, že známý kupec Trufan Amosov, otec Olega Amosova," a Schönwald pohlédl přísně na Fusse, „podněcuje všechny ostatní novgorodské kupce proti Němcům ... Je to velmi nebezpečný muž, na to nezapomínejte, pane Fussi! . . . Amosov nyní spěšně odjíždí z Novgorodu. Musíme odhalit tajný plán Rusů. A vy nám pomůžete, pane Fussi!"

„Jak vám mohu pomoci, Vaše Milosti?"

„Vyzvíte, kdy, kam a kudy se chystá Trufan Amorov jet. Rozuměl jste mi, pane Fussi? Pokusíte-li se obejít náš příkaz," a Schönwald zvýšil hlas, „nic nezabrání svaté církvi, aby vás potrestala, jak se obvykle trestají kacíři."

„Učiním, co je v mých silách, Vaše Milosti."

„Všechno, co se vám podaří vypátrat, pane Fussi, sdělíte ihned dobrému katolíkovi, příslušníku našeho řádu, Prutzovi."

„Och," uniklo Fussovi. Ustupoval zvolna pozpátku ke dveřím, klaněl se a nepřestával děkovat.

Na schodišti čekal na kupce se svíčkou v ruce hrbáč Prutz. Pomohl mu při výstupu z podzemí a doprovodil ho k balíkům u oltáře, kde bylo přichystáno lůžko.

Johann Fuss si přetáhl přes hlavu drsné kolínské sukno. Strávil neklidnou noc. Probouzel se při každém zašramocení myší v koutech kostela. Zdálo se mu, že dosud slyší dutý mnichův hlas, že ho pronásleduje i ve snu.

Po kupcově odchodu pohlédl Schönwald vítězoslavně na své společníky.

„Ten ustrašený kupčík nám už nikdy nevyklouzne z rukou. Rád má v tomhle barbarském městě o jednoho věrného služebníka víc."

IV CHRÁM SVATÉ SOFIE

Novgorodský vladyka hlasitě sténal ze spánku. Ve snu viděl celu Vjažiščenského kláštera, kde strávil mladá léta. Ale nepocítil v duši radost, srdce bilo rychle a nepokojně.

Náhle jako by čísi ruka zakryla malé slídové okénko lampičky. Světlo rázem pohaslo. Eufemij pocítil hrůzu, takovou hrůzu, jaká nás náhle přepadá i v bdělém stavu. Zdálo se mu, že je v pokoji ještě někdo, kdosi neviditelný, a při tom pomyšlení mu vstávaly vlasy na hlavě.

Drkotaje zuby pozvedl vladyka chvějící se paži a zažehnal křížem jakousi vidinu ve tmě.

„Hospodine, smiluj se nad námi. Hospodine smiluj se nad ná- ni! . .“ opakoval několikrát.

Vladyka se probudil pokryt studeným potem. Ve spáncích mu bušila těžkými údery krev.

„Vasiliji," vydechl chraptivě, „Vasiliji!"

U dveří se cosi pohnulo, temná postava vstala ze země a přiblížila se k Eufemijovi.

„Pít," požádal vladyka a sáhl si na srdce.

Vzal od novice stříbrnou konvici, ale ruka se mu třásla a několikrát narazil zuby o okraj nádoby.

Jak strašný je ďábel, když se nám zjeví ve snu, myslil si. Napil se vody a poněkud se uklidnil. A nezbavíš se ho ani znamením kříže.

„Půjdeme ke kostelu, Vasiliji, budu dnes sám sloužit mši," řekl arcibiskup nahlas. „Je zřejmé, že mám mnoho hříchů. Musím prosit za odpuštění."

Z kostela se Eufemij vrátil uklidněn, v dobré náladě. Když mu ohlásili příchod Trufana Amosova, nařídil, aby neprodleně uvedli hosta dál.

„Posad' se, Trufane," pobídl vládně Eufemij. „Proč jsi přišel?"

„Požehnej mi, vladyko, na dlouhou cestu."

Eufemij mlčky čekal, co mu kupec poví dál.

„Odjízdim k Ledovému moři. Požehnej mé plavbě."

„Jedeš hledat mroží kly na ostrov Grumant, na Matku nebo kam?" vyptával se Eufemij. „Jedeš-li na ostrov Grumant, dones list plavci Fjodorovi, aby z ruské zátoky posílal zboží pro svatou Sofii. Předloni jsem ho tam za tím účelem poslal."

„Mám v úmyslu něco jiného, vladyko . . ." Trufan Fjodorovič se odmlčel, jako by uvažoval, zda má povědět plnou pravdu. „Mám v úmyslu," pokračoval a hrdě pohodil šedivou hlavou, „vzkřísit staré zvyky, prodat své zboží za mořem a přivést na svých lodích do našeho města zboží ze zámoří. Velmi nutně potřebujeme obilí a válečnou zbroj." Amosov si pohladil dlaní zátylek. „Chci srazit hřebínek hanzovním kupcům, osvobodit cestu po moři. Jestli neovládáme moře nyní, navždy uzavřou našim lodím tuto cestu."

Vladyka pozorně poslouchal a nepřerušoval kupce.

„Tvůj úmysl je správný, Trufane Fjodoroviči," pravil po chvíli. „Ale máš dost síly?"

Amosov vyprávěl vladykovi, na čem se kupci dohodli.

„Říkáš, že jugorští i ivanští kupci byli zajedno s kupci zámořskými? . . . Žehnám jim za to. Chystáte dobrou věc. Pomůžete svaté Sofii a Novgorodu."

„Díky, vladyko. Jsi náš rodný otec!" Trufan Amosov poklekl před knězem a sklonil šedou hlavu.

„Vstaň, Trufane Fjodoroviči!" Vladyka pomohl kupci na nohy. „Vstaň, povídám!" Posadil kupce vedle sebe na lavici. Oba staří muži seděli chvíli mlčky.

„Samotní mořeplavci však na to nestačí," začal po krátkém přemýšlení Eufemij. „Jde o velkou věc. Před dvěma dny moji lidé stěží zachránili život anglickým a dánským kupcům. Němci z Gótského dvora s nimi vyvolali hádku, došlo až na nože. A když se Němců ptali, proč se tak sáponu na hosty, odpovídali: S vámi smíme obchodovat jen my, nikdo jiný. Angličané a Dánové nemají v Novgorodu co pohledávat."

Eufemij přimhouřil oči a pohlédl na Amosova.

„Co tomu říkáš, Trufane Fjodoroviči?"

„Není důstojné Velkého Novgorodu, aby něco takového trpěl!" rozohnil se kupec. „Příliš jsme se s Němci mazlili. Pány našeho obchodu jsme my, a ne oni. Budeme obchodovat, s kým se nám zlíbí. Boží rytíři týrají cizí kupce, kteří přijíždějí do Novgorodu po suché zemi, házejí je do jam a někdy je i zabíjejí."

„O zlotřilosti hanzovních kupců vím už velmi dlouho," mávl rukou vladyka. „Ale o to teď nejde . . . Je známo, že se dánský král dostal s hanzou do sporu a pomůže nám v každé záležitosti, která bude hanze ke škodě."

Amosov pohlédl pozorně na Eufemije a snažil se uhodnout všechny jeho myšlenky.

„Nemělo by, Trufane, kupectvo vypravit posly k dánskému králi? Budeme obchodovat s Dány. Pryč s hanzovníky! Ať vydělávají jen z druhé ruky. Pak také poznají, co to znamená být šizen . . . Posly musíte odeslat tajně," pokračoval stále tichým a klidným hlasem vladyka. „Dozví-li se to Němci, chytanou vás na cestě a zabijí. . . Pokud popluješ po moři, Trufane, dánští kupci se tě dočkají . . . Ale prosím tě, co na mne tak vyvaluješ oči, jako bys mě viděl poprvé?" skončil žertovně Eufemij svou řeč.

Novgorodský vladyka si všiml, jak jediné oko Amosovo potemnělo, jak na šedivý vous skanula velká slza. Srdečně kupce objal.

„Jdi. Tvůj čin prospěje Velkému Novgorodu, svaté Sofii a celému Rusku," řekl Eufemij a požehnal Amosova širokým křížem. „Ať se dočkáš úspěchu!"

Staří muži se objali a políbili.

„A cítíš se při síle?“ zeptal se znovu žertem arcibiskup. „Žil JSI uz hezkou řádku let, skoro celé století, Trufane.“

„Do století chybí ještě dvacet let,“ odpověděl vesele Amosov. „O sílu není u mne nouze.“ Vzpřímil svou vysokou postavu a vypjal širokou hrud’.

„Vypadáš opravdu jako mladík,“ vladyka si prohlížel Amosova.

V tu chvíli zaslechl Trufan Fjodorovič hluk a zvedl hlavu. Z hodin v podobě ptačí budky vyhlédl malý dřevěný ptáček, zatřepal křídly a desetkrát zakukal.

Eufemij si všiml kupcova překvapení a zasmál se.

„Hezká věcička, co?“ zeptal se s úsměvem. „Vyrobil mi ji zámečník Pavel Ovečka z Lučkové . . . Ale spěchám,“ řekl náhle vladyka. Vzpomněl si, že je dnes návštěvní den a že musí hosty přijmout okamžitě.

„Jdu, Trufane, a ty poseď chvíli zde. Zavolají tě.“

Amosov čekal, až mu novic přijde oznámit, že smí vstoupit do audienční síně. Když pak vešel do velké, krásné dvorany, ani Eufemije nepoznal. Nejvyšší kněz Velkého Novgorodu byl v slavnostním rouše, starcovu hlavu zdobil sněhobílý klobouk.

Seděl na konci prostorné místnosti v těžkém bílém křesle, vyřezaném z mroží kosti. Byla to překrásná práce. Křeslo vypadalo, jako by bylo z krajek, a tyto krajky byly ozdobeny postavami vojínů v plné zbroji. Křeslo bylo vykládáno zlatem a po obou stranách opěradla se zvedaly zlaté kříže na zlatých koulích.

Po vladykové pravici i levici se tísnili návštěvníci: po pravici černé i bílé duchovenstvo¹, po levici úřadující posadník a tisícník a asi dvacet vysokých hodnostářů se zlatými opasky.

Na druhém konci síně, vedle Amosova, stáli kupci, řemeslníci a zámožní měšťané. Po celé délce síně se po podlaze táhl zelený sametový koberec.

Všichni stáli, jen vladyka seděl v bílém křesle. Někdejší posadník Kuzma Ovinov četl listinu, opatřenou dvěma velikými pečetěmi. Když dočetl, otázal se:

„Co tomu říkáš, vladyko?“

¹ černé duchovenstvo — mniši. Bílé duchovenstvo — kněží, jáhnové a nižší klerikové.

„Přísně Vjatiče potrestat," pravil Eufemij, „aby si vážili starších. Bude to výstraha pro ostatní."

Ze zástupu stařešinů se zlatými opasky vystoupil bojar Roman Ignat'jev a pravil hlasitě:

„Ve Pskově zneuctili naše staré obyčeje. Minulý pátek upálili na hranici vedle sněmovní věže čtrnáct žen pro čarodějnictví. Provinily se jen tím, že sbíraly pro lidi byliny, sušily je a prodávaly proti nemocem. Jak rozhodneš, vladyko?"

Eufemij neodpověděl hned.

„Feodore," řekl po chvíli svému důchodnímu, „pošli někoho do Pskova, aby zjistil, proč ty ženy upálili. Posadník ti napíše list."

„Čekám už pět dní, vladyko!" ozval se náhle hlas vedle Amosova.

Trufan Fjodorovič se ohlédl. Silný, vysoký muž, podle všeho mořeplavec, postoupil kupředu. „Vyslyš mě."

„Mluv!"

„Přicházím od řeky Dviny," začal mořeplavec. „Mám v Cholmogorách malou loděnici, stavím menší námořní lodě a obchoduji s mrožími kly. Jedna z mých lodí, které velel Timofej Lysun, byla pryč pět let. Myslel jsem, že ztroskotala . . . Ale loni se plavci vrátili."

„Co je na tom divného?" přerušil ho bojar stojící vedle vladyky.

„Počkej," řekl plavec z Cholmogor a učinil rukou pohyb, jako by chtěl bojara odstrčit stranou. Postoupil ještě o krok vpřed a vyňal ze záňadří svitek pergamenu.

„Není nic divného na tom, že se loď pět let nevracela. Ale divné je tady tohle ..." A plavec rozvinul pergamen.

„Přistup blíže!" vyzval ho vladyka.

Muž postoupil ještě o krok. Držel nyní pergamen přímo před Eufemij ovýma očima.

„Tady je ostrov Matice," vysvětloval hlasitě, „zde řeka Ob a zde žijí lidé, kteří pracují v mých skladištích. V zimě i v létě je moře zataraseno ledovými krami, ale kdo se v kraji dobře vyzná, může v bezvětrných letních dnech proplout s malou lodí nebo škunerem po úzkém volném pruhu ..." a plavec posouval prst podél tlusté čáry označující břeh. „Teče tu široká řeka a kolem ní leží množství mrožích klů. Tady je další řeka a všude je plno mrožích kostí. . ."

Muž pohlédl vladykovi do očí.

„Zde strávil Timofej Lysun první zimu a posbíral takové množství mrožích klů, že by se nevešly ani do deseti člunů. Příští léto se vydal

po onom volném pruhu východním směrem."

„A proč plul kormidelník Lysun dál, když našel víc mrožích kostí, než mohl naložit? Proč se nevrátil domů?" zeptal se zvědavě Eufemij.

„Patrně ho vábily neznámé dálky. Cožpak se nějaký plavec vrátí zpět, má-li před sebou cestu k neznámým břehům? Co ty si myslíš?" podivil se loďař od Dviny.

Eufemij se usmál.

„Vypravuj dál!" Bylo zřejmé, že se mu odpověď obchodníka s kly líbila.

„Příští léto plul Lysun s lodí dál podél břehu a spatřil mnoho dalších malých řek a pět velkých. A nikde nespatriil les. Stromy tam nerostou. Když v tomhle kraji," a muž se dotkl mapy prstem, „zavanou větry z hor, zaženou kry daleko od břehu. A všude je hojnost mrožů a nespočet jejich kostí. Tady přezimoval Lysun druhý rok." Ukázal na mapu. „Nalezl zde stopy mnoha lodí a spatřil i lidi samotné. Byli mírumilovní a našim neublížili. Třetí léto plul Lysun ještě dál k východu. A zde . . .," plavec zvýšil hlas, „se kormidelník octl v teplém moři. Proti této zemi leží jiná veliká země, kde rostou všemožné lesy, tak jako kolem Velkého Novgorodu. Jsou tam velké řeky a v řekách žijou ryby jako u nás."

Bojarové i duchovní obklopili loďaře z Cholmogor — Také Amosov přistoupil blíž. Všichni si se zájmem prohlíželi mapu moře.

„Kdo nakreslil tu mapu?" nezdržel se otázky Trufan Fjodorovič.

„Sám kormidelník Lysun," odpověděl plavec. „Umí kreslit."

„Kolik lidí tam zahynulo?" zeptal se Eufemij, který o čemsi přemýšlel.

„Jen jeden z našich mužů je pochován v tamější půdě: harpunář Stěpan Gvozd. Naši tam postavili kapličku a chatrč a všechno obehnali pevným plotem."

Vladyka se napřímil a přelétl zrakem přítomné. Pak pohlédl vzhůru k pestře pomalovanému stropu síně.

„Sláva tobě, Hospodine," pronesl slavnostně. „Daroval jsi ruskému lidu nové země, řeky a moře. Chceš aby tam panovala víra křesťanská, jazyk ruský a moc novgorodská . . . Artěmiji Dmitrijeviči," oslovil vladyka posadníka, „je nutno se obrátit s výzvou k lidu a poslat do oněch zemí sto novgorodských loveckých rodin . . . Postav deset velkých námořních korábů pro dobrou věc," obrátil se k loďařovi.

„Biskup v Cholmogorách ti zaplatí z našeho desátku. Vyžádej si list od

otce Feodora. Já poskytnu ze svých zásob obilí, solené maso a ostatní, čeho je třeba."

Všichni se mlčky uklonili na souhlas se slovy Eufemijovými.

„Lovci se jistě najdou, letos se Novgorodčanům daří špatně, hladovějí. Mnoho lidu již odešlo do půlnočních krajů . . ."

Od dveří bylo slyšet šum. Zástupem se prodrál jakýsi muž v mokrém rozedraném šatě, s krvavými šrámy v obličeji a padl před arcibiskupem na kolena.

„Vladyko, chraň nás před našimi utiskovateli. Prosím o tvůj soud!"

„Vstaň!" zvolal novgorodský vladyka. „Řekni, s kým máš spor."

Muž vstal. Na podlaze po něm zůstala louže špinavé vody.

„Koželuh Stěpan, můj poddaný," začal naříkavě, „svázal mě, svého pána, a odvedl na sněm. Na sněmu mě začal křivě obviňovat. Chudina a rolníci na sněmu rozhodli, abych byl potrestán. Kromě toho mě bili a cloumali mnou. A ta ženská měla spadeno na můj obličej. Celého mě poškrábala . . ." Bojar se hlučně rozeštkal.

Volali na něj:

„Přestaň rvát a vyprávěj, co bylo."

„Odvedli mě na Velký most a z mostu shodili do Volchova," vyprávěl s nářkem bojar. „Byl bych se dočista utopil, ale zachránil mě rybář Ličkov z předměstí Ludinova. Vytáhl mě z vody do člunu . . . Mám na sobě cizí oblek."

„Řekni nám, bojare," obrátil se k němu soucitně vladyka, „z čeho tě Stěpan na sněmu obvinil."

„Křivě mě obvinil!" vykřikl bojar.

„Mluv k věci," přerušil ho důchodní Feodor. „Řekni pravdu, když se tě vladyka ptá!"

„Já . . . totiž on . . . nařkl mě," zajíkal se bojar, „že prý jsem mu odloudil ženu a ukiyl ji u sebe. Ale to je lež."

„A která ženská tě to poškrábala na obličeji?" zeptal se vladyka, který vytušil pravdu. Rázem zpřísněl. „Neopovaž se lhát, nebo nařídím, aby tě znova hodili do řeky. Budeš polykat rybí polévku . . . a nepolituji tě. Byla u tebe Štěpánová žena?"

„Byla," přiznal bojar se sklopenýma očima.

„Byla? A proč skrýváš doma cizí ženy? Máš přece svou vlastní."

„Mám, milostivý vladyko, mám . . ."

„Jsi špatný křesťan. Žiješ v neřesti!" zahřměl Eufemij a vstal z křesla.

„Pohane. Nezasluhuješ, abych ti odpustil.“ Starý muž vykročil a zvedl berlu.

Bojar se rychle odplížil do zástupu, zanechávaje za sebou mokrou stopu, a skryl se za zády mužů.

„Je to chytrák,“ poznamenal kdosi s úsměvem. „Včera ho hodili do Volchova a do dneška neuschl. Zřejmě mu jeho chlapi vylili před chvílí na hlavu džber vody. Pěkný bojar, tenhle Božev!“

Mnozí se usmívali do vousů. Znali všichni přísné mravy vladykovy.

Eufemij opět usedl do křesla, dlouho mlčel a pohyboval rty.

Přistoupil k němu úřadující tisícník Kuzma Těrent'jev. Klidným hlasem začal vladykovi líčit hlad a nemoce v Novgorodu.

„ . . . Mnoho Novgorod'anů se pro spásu duše utíká do blízkých i vzdálených klášterů nebo prchá do půlnočních krajů. Silní slábnou, slabí umírají.“

Tisícník se odmlčel, vyňal list z březové kůry a přidržel si ho blízko před očima.

„Mrtvých je v Novgorodu mnoho. Jen v jediném hromadném hrobě v Pruské ulici je jich pohřbeno tři tisíce. Kromě toho jsou přeplněny hroby v Ljydincevové ulici a v Kolenu, které vykopali tvoji sloužící ...“

Vladyka seděl se zavřenýma očima. Bylo těžké uhodnout, zda spí nebo je vzhůru. Amosov pohlédl na vladykovu voskově bledou tvář, pokrytou hlubokými vráskami, a pomyslně si: Už mu nezbyvá mnoho života — tváře jsou už bez krve.

Tisícník dočetl svou zprávu a vrátil se na místo.

Ze skupiny bývalých posadníků vystoupil statný, vysoký bojar s jizvou po ráně šavlí ve tváři.

Kabátec světlé barvy slušivě obepínal hrud' šedovlasého vojáka. Navyklým pohybem ruky si poopravil meč na širokém opasku a začal vyprávět o vojenských přípravách a válkách v sousedních zemích.

Vladyka seděl v nezměněné poloze — se skloněnou hlavou a zavřenýma očima. Teprve když bývalý posadník začal vyprávět o několika tisících pohanů v obleženém městě, kteří raději dobrovolně zahynuli v ohni, než by padli do rukou křižáků, pohnula se Eufemijova víčka a jeho oči se otevřely.

„Ti boží rytíři, ti psi, jsou horší než pohané,“ zvolal jasným hlasem vladyka a znovu zavřel oči.

Bývalý tisícník, který měl na starosti výstavbu města, budování kostelů, opravu dřevěné dlažby a městské vodovody, oznámil, že na přání velkoknížete bylo do Moskvy posláno dvě stě zedníků.

Hlava vladykova se sotva znatelně pohnula, jako by na souhlas s tím, co bylo řečeno.

Místo u vladykova křesla zaujal důchodní Feodor. Dlouho a nudně mluvil o hospodářských záležitostech Sofijského chrámu. Trufan Fjodorovič zaslechl, jak vypočítává různé kožešiny, mroží a tulení kůže, mroží kly, ryby a jiné zboží, dovážené z půlnočních krajů.

Konečně přestal důchodní číst a pravil změněným, zvučným hlasem:

„Vladyko, přejí si tě spatřit suchozemští kupci.“

Eufemijovy oči se otevřely. Jeho tvář rázem ožila. Pohledem rozumných, pronikavých očí přelétl shromáždění, jako by někoho hledal.

Vladyka bude ještě dlouho živ, napadlo Amosova, když se setkal s bystrým pohledem starého muže . . . Ještě dlouho. V jeho očích je mnoho síly.

„Pozvi je dál, otče Feodore,“ pokynul vladyka.

Důchodní dal znamení a dva vojáci se sekerami, stojící u vchodu, otevřeli dveře. /

„Trufane,“ pobídl vladyka Amosova, „přístup blíž a dobře poslouchej!“

Amosov se přiblížil a stanul vedle vladykova křesla. Eufemij už nezavíral oči, ale se zájmem přihlížel, jak se k němu blíží skupina mužů v cizokrajných oděvech. Důchodní se k němu sklonil a zašeptal mu:

„Jsou to hosté z Anglie, Dánska, Flander a Janova, Peršané, Arméni, Arabové, Židé a kupci z Buchary.“

Vladyka pokynul hlavou a pak sám něco zašeptal důchodnímu. Feodor poodešel stranou a zmizel v davu.

Ze skupiny cizích kupců vystoupil muž v černém sametovém oděvu s krajkovým límcem. V rukou držel velkou čapku s perem. Uklonil se vladykovi.

„Z které je země?“ zeptal se vladyka Amosova.

„Z Anglie,“ odpověděl Trufan Fjodorovič, stojící těsně u Eufemije.

Kupec dlouze a obřadně zdravil vladyku jménem svým i jménem ostatních kupců. Když skončil, znovu se poklonil a umkl.

Sněmovní tlumočník písař Gavřila Koň plyně přeložil
Angličanovu řeč.

Klidná vladykova tvář nevyjadřovala nic, leda únavu. Černé otvory očí a bezzubé stařecké dásně podávaly důkaz o vysokém stáří Eufemijově.

„Řekni anglickému hostu, že nejsem pánem Velkého Novgorodu. Své záležitosti si novgorodský lid spravuje sám.“ Vladyka nabral dech. „Ať kupec mluví,“ znovu se obrátil k tlumočnickovi.

Anglický kupec začal zeširoka. Vyprávěl o své zemi, o jejím bohatství, o velkém počtu měst, o velikých námořních lodích a zkušených mořeplavcích.

„Nikdy jsem neslyšel o vašich plavbách,“ přerušil náhle Eufemij tlumočnicka. „Kdežto v novgorodské zemi je odvážných plavců jako oblázků na mořském břehu.“

„Víme o vynikajících námořnících Velkého Novgorodu,“ souhlasil kupec uctivě. „A je velmi smutné,“ dodal, „že námořní cesta k Novgorodu je pro nás uzavřena. Nejen kupci z cizích zemí, ale i sami Novgorodčané jsou nuceni obchodovat prostřednictvím Němců, kteří se zmocnili moře. Vaším kupcům tak uchází zisk.“

„Obchodníci z Lubeku se před námi chlubili,“ znovu se ozval vladyka, „že u nás koupí lišku za groš a liščí ohon vám prodají za tolar. Možná, že ani ne tak Novgorodčanům, jako spíš vám je hanza trnem v oku.“

Novgorodčané se zasmáli, a smáli se i cizozemští kupci. Angličan pokračoval:

„My všichni si přejeme, aby Novgorodčané obchodovali tak jako dřív, podle starých zvyků. U nás se setkává zboží z východu i západu a cesta po moři musí být pro všechny obchodníky volná.“

Cizinci uvítali Angličanova slova souhlasnými ponámkami. Všichni čekali, co odpoví vladyka. Ale Eufemij mlčel a opět zavřel oči. Kupci se domnívali, že usnul, a hleděli rozpačitě jeden na druhého.

„Chceme pomoci anglickým i dánským obchodníkům a všem zámořským kupcům . . .“ pravil náhle vladyka a popatřil na shromáždění překvapivě jasnýma očima. „Rozhodli jsme se, že letos prodáme své zboží v dánské zemi a tam také zboží nakoupíme a dovezeme je do Velkého Novgorodu. Vyjde-li dánský král a dánské kupectvo našim lidem vstříc, budeme tak činit i nadále.“

„Ano, správně, přimluvíme se u dánského krále za novgorodské kupce,“ ozvali se svorně Dánové.

„Bojím se, že vám v tom zabrání hanza," znovu předstoupil Angličan.

„Moře se hemží piráty. Němečtí kupci pevně uzamknou řeku Něvu. Jak chcete provézt zboží? Kterou cestou?“

„O tom necht' přemýšlejí naši kupci sami," odpověděl vladyka vyhýbavě. „Novgorodští obchodníci se odedávna plaví na svých korábech po všech mořích a dovedou držet zbojníky na uzdě. Chceme žít v míru a obchodovat se všemi zeměmi světa.“

Vladyka pokynul směrem k vracejícímu se důchodnímu. Ten dal znamení a dva sloužící přinesli velký koš přikrytý červeným hedvábím. Postavili koš u vladykových nohou a sňali pokrývku.

V koši byly mroží kly, vážící každý víc než půl pudu¹. Čelní strana klů byla ozdobena zlatem a byl na ní nápis: Gospodin Velký Novgorod.

„Vladyka Velkého Novgorodu Eufemij vám daruje toto vzácné zboží z půlnočních krajů, kly mořského zvířete zvaného mrož," vysvětloval důchodní.

Kupci potěžkávali nevídané, obrovské kly, pak jeden za druhým přistupovali k vladykovi, klaněli se a děkovali.

Jakmile se za cizozemskými kupci zavřely dveře, vladyka vstal, pokynul Amosovi a těžce se opíraje o berlu odebral se do svého pokoje.

¹ Pud - ruská váha rovnající se 16,3 kg.

V VZPOURA

Štěpánová žena Amefa přiběhla ráno do tmavé kůlny, kde pracoval cechmistr koželuhů Afoňa Syrkov. V přítmi klopytala o vlhké, zápachající kůže, ležící v hromadách na hliněné podlaze. Došla k prvnímu dělníkovi poblíž dveří, který cosi obracel dlouhou tyčí v dubové kádi.

„Kde pracuje Syrkov?“ zeptala se Amefa šeptem.

Mládenec se opíral celým tělem o tlustý konec tyče a s námahou převracel těžké kůže. Když zaslechl šepot, ustal v práci a pohlédl na mladou hezkou ženu. Byl by se s ní rád dal do řeči, ale pak si to rozmyslil a ukázal ke vzdálenému koutu.

Tam se nad napjatou kůží shýbal silný muž se širokým ryšavým vousem. Amefa k němu přistoupila a beze slova zůstala stát. Zář loučí osvětlovala drsnou tvář výrazných rysů, s hustým obočím.

„Co chceš?“ zeptal se Syrkov zhurta, když žena stále mlčela. Zvedl hlavu a spatřil slzy lesknoucí v Amefiných očích. Dodal proto vlídněji: „Tak řekni, dcerko, proč jsi přišla? Plakat můžeš až potom.“

„Pacholci bojara Boževa unesli v noci Stěpanka přímo z postele,“ odpověděla rychle Amefa a pohlédla prosebně na ryšavce. „Bojar ho mučí a hrozí, že mu vypálí oči.“

Afoňa Syrkov se zamyslel a zvolna si otíral ruce o zástěru.

„Jak víš, co dělá bojar?“ zeptal se stroze. „Bojar je přece mrtvý. Včera ho sněmovníci shodili z mostu. Viděl jsem to na vlastní oči.“

„Řekl mi to jeden bojarův sluha. Běžela jsem za mužem až do dvora a čekala jsem u dveří. Božev je živ a zdrav, rybář ho zachránil.“

Amefa se otočila k tmavému koutu a hlasitě se rozeštkala.

„Pojďte sem, chlapci!“ vykřikl cechmistr. „Nechte práce!“

Kolem Syrkova se shromáždili učňové a tovaryši.

„Řekni jim, dcerko, cos vyprávěla mně . . .“ začal Afanasij, ale v té chvíli bylo slyšet venku spěšné kroky a hlasitý vzrušený hovor.

„Afanasiji Ivanoviči,“ volal nějaký muž a vpadl do dílny. „Kde jsi, kamaráde? Máš tady tmu, v první chvíli není nic vidět.“

Do kůlny se jeden za druhým nahrnulo několik chlapů.

„Pojďte dál,“ zval je Syrkov. „Buď zdrav, Timocho! S jakou jsi přišel a koho to přivádíš?“

„Dějí se divné věci,“ začal muž nazvaný Timocho. „Divné věci, Afanasiji Ivanoviči! Naši bojarové jednají proti starému právu, protiví se sněmu. Všechen lid soudil včera Stěpanka a Boževa. Sněmovní rozsudek zněl, že bojar má být potrestán smrtí. Před očima všech ho shodili z mostu. Ale všechno se zvrtilo, bojar je živ a zdrav, kdežto Stěpanka spoutali řetězem.“

„Vím o tom, Štěpánová žena je tady a pláče,“ Syrkov ukázal na ženu vzlykající v koutě. „Všechno mi vyprávěla.“

Timocho i ostatní se podívali na Amefu a zvedli ruce k čepicím.

„Náš pán, bojar Božev," pokračoval Syrkov, „je zvíře. Škoda slov.

Patří do Volchova. Vždyť on ani neplivne jen tak na zem, ale do nádoby nebo konvice."

„Zato má dobrý zvyk; když spí, můžeš jít klidně kolem něj — nedostaneš holí," vykřikl kdosi. Všichni se zasmáli.

„Víte co, chlapci?" rozhodl náhle Syrkov. „Nechte práce! Musíme osvobodit Stěpanka . . . Ty, Vaňucho, ty, Fjodore a ty, Iljo," nařizoval, „běžte na náměstí. Timocha vás povede. Rozhoupejte sněmovní zvon. A bude-li vám sněmovní písař bránit, namlaťte mu. Sbohem chlapci!"

Afanasij Ivanovic Syrkov sňal čepici a stál dlouho beze slova.

A znovu sněmovní zvon svolával měšťany a vyplašil vrány a holuby, takže v hejnech vzlétali nad městem.

Sněm byl bouřlivý. Zámožní občané a chudina se dostali do prudkého sporu. Z davu se ozývaly výkřiky žádající vydání Stěpanka a potrestání bojara Boževa. Sněmovníci se dožadovali spravedlivého soudu podle ruského obyčeje.

„Ať políbí kříž!" volali měšťané. „Zvolte dva bojary a dva muže z lidu. Jak dlouho nás chcete utiskovat? Nestrpěli jsme zvůli velkoknížat, tak nestrpíme ani zvůli bojarů."

Na několika místech vznikly rvačky, třeskly zbraně, byli ranění i mrtví. Bojarové a bohatí kupci rychle opouštěli sněm, aby se ukryli ve svých dvorcích.

Rozzuřený hladový dav se dal na pochod k Sofijské straně. Mnoho mužů mělo brnění a zbraně. Valili se jako rozvodněná řeka ulicemi a uličkami Sofijské strany. Lid táhl nejprve do Kozmoděmjanské ulice a zaútočil na palác Boževův. Z bohatých komnat zbyly pouhé trosky. Když nenalezli ani bojara, ani Stěpanka, táhli dál, k Janové, k Ljudincevové a Lugoščské ulici.

„Bratři, přátelé!" vykřikl kdosi divoce, „v Nikolském klášteře mají bojaři ve špýcharech hromady obilí!"

„Doma nám hladovějí děti!" přidávaly se ženské hlasy v davu.

„Pojďme si do kláštera pro obilí!"

„Do kláštera pro obilí! Proč bojaři schovávají zrní?"

Dav podněcovaný ženami táhl ke klášteru, prolomil vrata a začal vynášet pytle z klášterních sýpek. Nevšímal si mnichů, kteří je chytali za ruce a úpěnlivě prosili, aby se obilí nedotýkali.

„Přece neumřete hlady. Zbavíte se aspoň tlustého břicha!"

„Naše děti pláčou hlady a máme se dívat na vás?"

Když dav vyplnil klášterní skladiště, odtáhl do Pruské ulice.

Afanasij Syrkov v čele zástupu se náhle zastavil. Nevěřil svým očím. Vstříc davu šel Stěpan, dva mniši ho vedli pod pažemi.

„Vedou Stěpanka! Vedou Stěpanka! Stůjte, hoši!”

„Vedou Stěpanka!” opakoval dav. Lidé se zastavili.

„Podívejte se, Stěpan se sotva drží na nohou. Ti lotři ho mučili!”

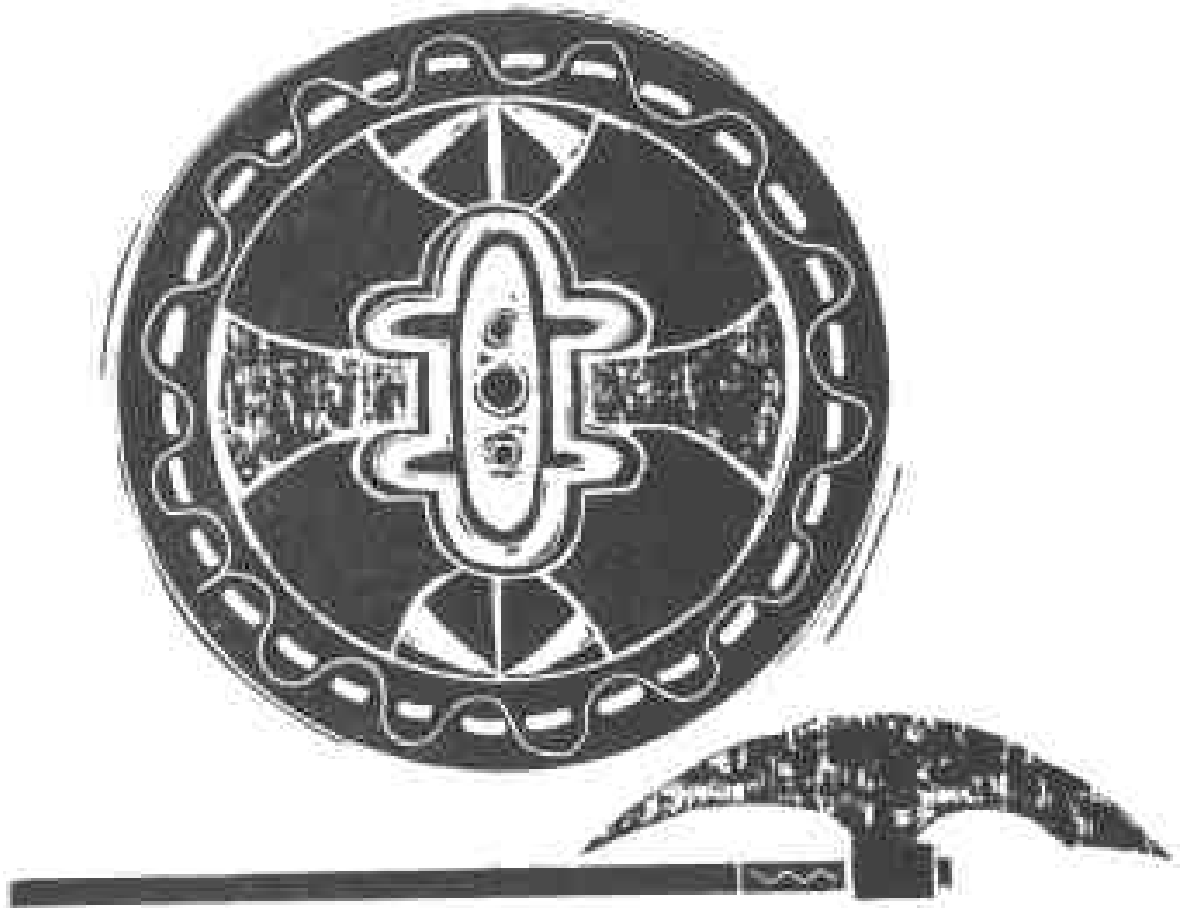
Mniši přivedli Stěpana k Afanasiji Syrkovovi.

„Vladyka nařídil bojarům, aby Stěpanka vydali,” pravil jeden z průvodců. „Uklidněte se, dobří lidé,” dodal druhý. „Nač prolévat krev? Vraťte se do svých domovů!”

Dav zaváhal. Ale v téže chvíli Stěpan odstrčil své průvodce a zavrával vstříc lidem.

„Bojar Božev mě dal oslepit!” zvolal náhle silným hlasem. „Zastaňte se mě! Potrestejte zločince!”

Zoufalý ženský výkřik pronikl k sluchu měšťanů. Zástup se prudce zavlnil a valil se kupředu.

VI BOJ ZAČÍNÁ

Trufan Fjodorovič Amosov opustil sněm jako jeden z prvních. Věděl, že ne bez příčiny má mnoho sněmovníků pod pláštěm zbraň. Vzrušení davu nasvědčovalo tomu, že krvavé srážky na sebe nedají dlouho čekat.

Starý mořeplavec se s námahou prodral hustým davem a zamířil k Sofijské straně. Tam v Pruské ulici dožíval svůj věk dřevěný kostelík. Zbudoval ho děd Trufana Fjodoroviče, když se šťastně vrátil z dalekých cest k řece Obu.

Kostel měl dvanáct bání, kdysi zlacených. Postavil ho znamenitý tesař z té doby pouhou sekerou, bez jediného železného hřebu. Dole pod kostelem bylo prostorné sklepení vyzděné pórovitým vápenceťn. Tam ukrývali Amosovovi svůj majetek před ohněm. A v zahradě kolem

kostela, hustě zarostlé trávou a křovím, pochovávali členy své rodiny.

V kostele se konaly křtiny, svatby i zádušní mše.

Trufan Fjodorovič se chystal do půlnočních končin a rozhodl se již, že se vydá na cestu zítra. Dnes si chtěl promluvit s posly ivan- ského kupectva, kteří měli podle rady vladykovy doručit list dánskému králi. Cesta, která posly čekala, nebyla snadná: vedla zeměmi Rusům nepřátelskými. Ale takové nebezpečné výpravy nebyly pro tehdejší kupce žádnou zvláštností. Každý novgorodský kupec bral s sebou zbraň a ozbrojil také sluhy tvořící jeho družinu. Kupci dávali ustavičně v sázku hlavu, čelili mnoha nesnázím, zocelovali se, přivykali nebezpečím a stávali se zdatnými vojáky, výborně ovládajícími zbraň.

Trufan Fjodorovič vzpomínal na podrobnosti včerejší schůzky vá- ženého novgorodského kupectva, kde byli zvoleni poslové.

„Znamenití chlapci!“ pomyslí si. „Obětují se pro dobrou věc. Teď jen aby ti spolehliví, rozvášní muži dorazili do dánské země a šťastně se vrátili zpátky!“

Amosov pohlédl na zavřená vrata kostela a zamířil k malému domku přistavenému k omšelé kostelní zdi. Žil zde starý pop, otec Sergij, s vnučkou.

„Ježíši Kriste, smiluj se nad námi!“ zvolal hlučně plavec a zabušil na dveře.

„Amen,“ ozvalo se v odpověď.

Dveře se otevřely a na prahu se objevilo děvče se zrzavými vlasy a tváří hustě pokrytou pihami.

„Trufan Fjodorovič!“ zvolala dívka radostně. „Dědeček na vás od rána čeká.“

V tu chvíli proklouzl kolem dívčiných nohou mladý kohoutek, zamával bujně křídly a zakokřhal. Dívka se rychle vrhla za ním a obratně ho chytla za ocas. Ale neudržela se na nohou a upadla na zem.

Kohout se jí s poplašným křikem vyškubl, zanechal v rukou proná- sledovatelky jen několik peříček a polekaně vzlétl na ohradu.

„Kšá, kšá,“ mávala na něj rukama dívka a vstala. Když kohout slétl do kostelní zahrady, řekla Amosovovi:

„Ještě že na ulici nikdo není. Jinak bychom se s kohoutkem už ne- shledali!“

Amosov pohladil dívenku a šel se přivítat s otcem Sergijem. Pop byl oblečen podomácku, v plátěné blůze a kalhotech z téže látky, zastrčených do bílých vlněných punčoch.

„Posad' se, Trufane," zval přívětivě. „Posad' se, příteli. Zapomínáš na starého kamaráda."

Amosov se znaveně uvelebil na široké lavici.

„Čemu děkuju za návštěvu?" Otec Sergij pohlédl na Amosova a pokračoval, nečekaje na odpověď: „Svlékni si plášť, je to pohodlnější.

„Přijde sem několik mužů, otče," prohodil Amosov, „našich kupců. Chystají se na cestu. Dej na stůl korbek medoviny. Máš?"

„Mám, Trufane, jak bych neměl!" Stařík vyskočil. „Ljubašo," oslovil dívku, „skoč do sklepa a přines medovinu. Tady máš . . .," podal jí svazek klíčů s podivnými zuby, „odemkni tímhle. A neběhej jako ztřeštěná!"

Znova kdosi zaklepal na dveře.

„Smiluj se, Ježíši Kriste!" ozval se tlumený hlas.

„Amen," odpověděla dívka zvučným hlasem a otevřela dveře.

Tri muži vešli do světnice. Na první pohled se zdálo, že jsou to vojáci: pod pláštěm se leskly ocelové krunýře, na hlavách helmy, u pasu visely meče.

„Trufane Fjodoroviči," zvolal nejstarší z nich, když spatřil mořeplavce. „Bud' zdrav!"

Všichni tři sňali přilby a uklonili se.

„Bud' zdrav také ty, otče," pokračoval muž a obrátil se k otci Sergijovi. Znovu se všichni poklonili.

„Posad'te se, dobří lidé. Na lavici je místa dost. Ať nám nevynesete spaní!"

Hosté usedli na lavici, zbraně zařinčely.

Byli to kupci odjíždějící jako poslové do Dánska. Nejstarší ž nich, Michail Medovarcev, byl statný padesátník na pohled drsný, s tmavými vlasy a šedě prokvetlým plnovousem. Choval se vážně, mluvil pomalu a s důrazem.

Druhý posel, Fjodor Zarenj, byl mladší. Bylo mu právě čtyřicet let. Ryšavé, téměř rudé vlasy ze všech stran hustě věnčily červenolící veselou tvář. Vous měl široký, čtverhranný, vlasy vzadu na krku krátce přistřižené. Rovný slovanský nos a pravidelné rysy dodávaly jeho tváři půvabu.

A konečně třetí, Porlirij Voron, byl nejmladší, nebylo mu ještě ani třicet. Ale bez ohledu na jeho mládí vážili si všichni Porfirije Vorona pro jeho bystrost a vzdělání.

Porfirij měl vlasy světlé jako čistý len. Pomměnkové oči hleděly vlídně a důvěřivě. Mírně zvednutý malý nos mu dodával švihácký vzhled. Vous měl kadeřený, pěstěný, rozčísnutý na dvě strany. Bylo zřejmé, že Porfirij věnuje svému zevnějšku velkou péči. Pod pláštěm neměl obyčejnou drátěnou košili, ale pancíř milánské výroby.

„Trufane řjodoroviči," zvedl hlavu Medovarcev, „jaké jsou tvé rozkazy?"

Amosov přehlédli zrakem kupce. Na okamžik zmizely jeho vrásky, tvář byla laskavá a dobrá.

„Pozval jsem vás, milí přátelé, abych vám popřál šťastnou cestu a hodně zdraví." Kupci se uklonili.

„Chtěl jsem vám říct. . .," Amosov zmlkl, hledal vhodná slova. Do světnice vlétla včela, hlasitě bzučela, narážela na slídové okno a rozptylovala jeho myšlenky. „Chtěl jsem vám ještě připomenout, přátelé," ozvala se tichá slova, „že se nevydáváte na cestu za ziskem, ale za ruský národ . . .," Amosovův hlas ztvrdl a zpřísněl, „za rodnou novgorodskou zem! . . . Není nic krásnějšího, přátelé, než život. Život je k nám štědrý, dává nám slunce a hvězdy, veliká moře, chladné řeky i temné lesy."

Trufan Fjodorovič hovořil zvolna, s přestávkami.

„A ještě dražší je muži jeho čest," pokračoval po chvílce přemýšlení. „Dobrá či špatná pověst žije po věky, neutone ve vodě, neshoří v ohni, neshnije v zemi. Člověk je dávno mrtev, ale byl-li až do smrti čestný, vzpomínají lidé jeho jména v dobrém, kdežto muži nečestnému klnou."

Amosov se znovu odmlčel. Včela dosud hlučně bzučela a tloukla o okno, ale teď už si jí nikdo nevšímal.

„Špatně by se žilo na zemi, kdyby zemřela čest. . ." Amosovova tvář se stopami po neštovicích se perlila potem. Mořeplavec nebyl zvyklý tak mnoho mluvit. „Ale nelitujte ani života, ani cti, je-li třeba přinést oběť rodné zemi. Největší a nejdražší je láska k zemi vašich otců, dědů a pradědů. Nic není nad tuto lásku cennějšího. Kdo obětoval život a čest za rodnou zem, bude věčně žít v srdci národa. Nezapomínejte, přátelé: naše drahá ruská země je skropena krví mnoha mužů a není v celém světě bohatství, které by tuto krev vykoupilo!"

Kupci si všimli, že jedině Amosovovo oko několikrát rychle zamžikalo . . . Vzrušení starého mořeplavce se přeneslo na všechny ostatní.

„Mluvíš příliš smutně, Trufane Fjodoroviči . . .," prohodil tenkým

hlasem otec Sergij a otřel si slzy. Pak křikl na vnučku: „Co tu stojíš s otevřenou pusou? Dej sem medovinu!”

Amosov vzal z dívčiny rukou velký pohár a pozvedl ho.

„Za život, za čest, za ruskou zemi!” pronesl slavnostně a smočil bílý knír v pěnlivé medovině. Napil se dlouhým douškem a podal pohár Medovarcevo vi.

„Díky za vzácná slova, Trufane Fjodoroviči! Neztrácej naději. Vynaložíme všechny síly a splníme svěřený úkol!”

Pohár koloval kolem stolu. Poslední se napil otec Sergij.

„A ještě poslední připomínka . . .” Trufan Fjodorovič opět zvažněl. „O vašem odjezdu nikdo neví, ale přesto je třeba mít se na pozoru. Cesta vede cizí zemí a může se přihodit ledacos.” Vyňal z kapsy tři kožené váčky, položil je na stůl a dodal: „Vezměte si je. Jugorští kupci vám posílají každému sto tolarů . . . Ne, ne,” doložil spěšně, když si všiml, že poslové chtějí odmítnout dar. „Vezměte si to. Cestou budete peníze potřebovat, a naše věc je společná.”

Kupci na sebe pohlédli, vzali si peníze, vstali od stolu a začali se loučit. Otec Sergij jim požehnal na cestu. Amosov každého z nich vřele objal.

Hosté, řinčíce zbraněmi a sklonivši hlavu, aby nenarazili přílbami o trám nade dveřmi, vyšli na ulici a zamířili k domu Medovarcevovu, kde na ně čekali sluhové.

„Je mi jich líto,” poznamenal otec Sergij. „Je to, jako bychom je posílali na smrt.”

Amosov mlčel. Zamyšleně chodil těžkými kroky sem a tam po dřevěné podlaze světnice.

„Však my dojdeme k cíli,” zvolal náhle hlasitě. „I hanzu nakonec přemůžeme a přivezeme obilí.” Pak opět přecházel mlčky jizbou a stará podlaha se prohýbala pod jeho kroky.

„Co je to za hluk? Slyšíš, otče?” otázal se pojednou Amosov a chvíli poslouchal. „Jako by na blízku ržáli koně a muži řinčeli zbraněmi.”

„Promiň, Trufane, jsem starý a sluch mi už špatně slouží. Nic neslyším.”

Amosov vyšel na ulici a rozhlížel se pozorně na obě strany. Ulice byla liduprázdná. Jen na protější straně se namáhavě vlekl kulhavý žebrák.

Když došel k ševcovskému krámku, žebrák se zastavil a zabušil na

zavřené dveře. Pár bot, zavěšený na konci tyče nad vchodem, se houpal ve větru.

Na prahu vedlejšího domu se objevil chlapec s velkou stříbrnou mísou v ruce. Za chlapcem vyšel vyčouhlý pop s kropenkou a při chůzi zvedal vysoko nohy. Za nimi se vybatolil s mnoha vzdechy a kletbami tlustý bojar nadtý do teplého oděvu, třebaže den nebyl nijak chladný.

Pop namácel ruku v míse, pak s ní mával sem a tam, vydatně skrápěl dlažbu před bojarem a přitom cosi huhňal. Skupina se ubírala zvolna kupředu a za ní zůstávala mokrá stopa.

„Vida, bojar se chrání svěcenou vodou před nemocí," pomyslel si Amosov, když ho tlustých míjel. „Nemoci se možná vyvaruješ, ale sádlo tě zadusí."

V uších mu dlouho zněl chrčivý dech bojarův.

Dusot koňských kopyt na dlažbě přiměl mořeplavce otočit hlavu. Oddíl vojáků na koni se zastavil u bohatého paláce bojara Izáka Boreckého, vrata se otevřela a jezdci vjeli dovnitř.

„Tohle tedy byl ten hluk," dohadoval se Trufan Fjodorovič. „Boreckij shromažďuje vojsko."

Pohlédl na zvonici a napadlo ho, aby na ni vystoupil a podíval se, co se děje na dvoře váženého bojara. Ze zvonice bylo možno spatřit prostorný dvorec Boreckého jako na dlani.

Tábořilo tu nejméně pět set ozbrojených jezdců. Vojáci sesedli z koní, jeden po druhém přistupovali k velkým kádím s medovinou, nabírali nápoj do konvic a pili. Z okna panského domu krytého olivěnými pláty vyhlížel strážný v ocelové přilbě.

Ob dva dvorce od vrat Boreckého stál palác Fjodora Arbuzjeva, přítele a kumpána vznešeného bojara. Fjodor Arbuzjev byl jeden z největších boháčů v Novgorodu a jeho pozemky nebyly o nic menší než Boreckého. Také Arbuzjevův dvůr byl plný jezdců.

Trufan Fjodorovič hleděl s údivem na vojenské přípravy bohatých bojarů.

Starý mořeplavec se rozhlížel na obě strany a chystal se sestoupit ze zvonice, když zaslechl hluk a hlasité výkřiky, přicházející z druhé strany.

Na konci ulice se objevilo několik lidí. Běželi, cosi křičeli a mávali rukama. Za nimi se valil hustý dav, mnozí drželi v rukou zbraně.

Na znamení strážného v Boreckého dvorci se ozval zvuk válečného

rohu a týž poplašný signál zazněl u Arbuzeva. Vojáci nasedali na koně. Trufanu Fjodoroviči se sevřelo srdce. Nyní pochopil, proč bojaři sbírali vojsko. Zapomněl na své stáří, seběhl v okamžiku z věže a spěchal ulicemi přímo proti divoce povykujícímu davu.

„Stůjte, stůjte, přátelé!“ vzkřikl a rozpřáhl paže, jako by chtěl zastavit běžící zástupy. „Je tam množství vojáků . . . Posekají a porubají vás!“

Lidé ho obklopili. Mladý koželuh s rukama hnědýma od dubové kůry zaklel, uchopil starce za vousy a zamával nad ním sekerou. Několik rukou však mladíka zadrželo.

„Stůj! Je to mořeplavec Amosov starší. Nikdy nikomu neublížil. Poslechněme si, co nám chce říct.“

„U bojara Boreckého a Arbuzeva táboří vojsko. Co nevidět se otevřou vrata,“ vyrazil ze sebe udýchaně Amosov.

Dav se přiblížil. Vpředu vedli Stěpanka a vedle něho šla se slzami v očích a s rozčuchanými vlasy jeho manželka Amefa.

„Co se děje, chlapci?“ k Amosovovi přistoupil Afanasij Syrkov. Tvář měl rozřatou mečem a zalitou krví. Sotva hýbal jazykem. „Buď zdráv,“ uklonil se starému mořeplavci.

Amosov neměl ani čas opakovat svá slova, když se ve vratech Boreckého dvora objevili první jezdci. Afanasij Syrkov rázem všechno pochopil.

„Pobijou nás tady, chlapci. Podřežou nás jako kuřata! Schovejte se po dvorcích, rozutíkejte se! Zítra jim to ukážeme!“

Jízda se hnala jako lavina proti davu.

Afanasij kolem sebe v mžiku shromáždil stovku dobře ozbrojených měšťanů. Chtěl zadržet jezdce, aby poskytl ostatním čas k záchraně.

Několik mužů uchopilo a odvléklo Amosova. Vylomili nejbližší vrata a ukryli ho v jakémsi dvorci.

Rozpoutal se boj. Bojarská družina rozprášila šik měšťanů a začala pronásledovat prchající dav. Jezdci sekali napravo nalevo, poráželi lidi na zem a koně po nich šlapali kopyty.

VII NA ROZCESTÍ

Na druhém konci města postupovala podél hliněného náspu zvolna kupředu kupecká karavana sestávající z několika plně naložených povozů a skupiny ozbrojených jezdců.

Do každého vozu byli zapřaženi čtyři silní koně, náklad byl pečlivě přikryt plachtou a pevně přivázán konopnými provazy. Když dorazila k Pskovské bráně, karavana se zastavila.

Jeden z jezdců, vysoký muž s rezavou bradou, seskočil z koně u malé dubové branky zčernalé stářím a několikrát na ni hlučně zaklepal.

Dvířka se neotevřela hned. Muž musel zabušit ještě jednou.

„Hej, co jste zač?“ zvolal chraplavým hlasem strážný, když se konečně objevil. „Odpovězte!“

„Obyčejní lidé z masa a kostí," odpověděl žertem ryšavec a pohlédl na rozespalou hlídačovu tvář. „Hni sebou, příteli, a otevři bránu. Jsi tak ospalý, že nepoznáváš vlastní lidi?"

„Nemám rozkaz," odpověděl drsným hlasem strážce a zamračil se.

„K čemu nemáš rozkaz?"

„K čemu? Abych někoho pouštěl touhle bránou!" A strážný chtěl přibouchnout vrátka.

„Počkej, kamaráde," přikázal ryšavec. Podařilo se mu vsunout do mezery velkou botu. „Nepospíchej tolik. Práce kvapná málo platná . . . Přečti si tenhle vladykův list!"

Vrátný si mlčky prohlédl olověnou pečeť, přivěšenou k pergamenu na hedvábné stužce. Na jedné straně pečeti bylo vyraženo jméno novgorodského vladyky a dvojramenný kříž s podstavcem, na druhé byl obraz Matky Boží. Strážný četl list a pohyboval přitom rty. '

„ . . . Novgorodští kupci Michail Medovarcev, Fjodor Žarenyj a Porfirij Voron . . ." slabikoval nahlas.

„Správně," přitakal ryšavý, „čteš dobře. Ti kupci jsme my, o nás mluví listina. Tohle," ukázal prstem svou hrud', „je Fjodor Žarenyj. Na tom strakatém koni, v pozlacené přílbě, je Medovarcev. A Voron má i koně vraného. Má na přílbě modrou stužku, uvázala ji tam jeho nevěsta pro štěstí. . ."

„Přestaň, mluvko," přerušil ho hlídač. „Jenom mě zdržuješ."

Dočetl list a pak začal zvolna otevírat vrata.

„Jedete do Pskova, Porchova a Ostrova ... A co máte na vozech? Něco k jídlu, nebo střížní zboží?" zeptal se zvědavě.

„Do toho ti nic není," rozkřikl se na něj Žarenyj. „Otevři rychle bránu, jinak uvidíš ... ty ,mluvko'!" napodobil posměšně hlídače.

Strážný opřel sekeru o kamennou zeď věže a dlouho se lopotil s těžkými závory. Konečně se vrata zvolna pootočila v zrezivělých závěsech a otevřela se. Ale to byla jen první, vnitřní vrata. Druhý konec věžního průjezdu uzavíraly ještě jedny těžké dubové dveře.

Ze strážnice vyšli další muži a nadávající si navzájem vystoupili na dřevěné lešení. Tam stál velký rumpál s dvanácti rameny na každém konci, spojenými k sobě silnými dřevěnými tyčemi.

Zatímco velitel stráže za pomoci kupeckých sluhů otevíral hlavní pevnostní vrata, ostatní hlídači spouštěli na železných řetězech těžký padací most.

„Hotovo! Můžete jet!" vykřikl jeden z mužů, když dozněl žalostný skřípot trámců a velkých železných petlic.

„Tady máš za svou námahu," pravil smířlivě Žarenyj a podal veliteli něco peněz.

„Nedělám to pro tvou ryšavou bradu, ale pro svatou Sofii," zabručel strážný, ale peníze si vzal.

Fjodor Žarenyj trhl otěžemi. Bujný kuň okamžitě wrazil vpřed na pskovskou silnici. S hřmotem přejely přes most drkotavé vozy. Také ostatní jezdci pobídli koně ostruhami a přejeli most. Jako poslední klusal zvolna Medovarcev.

Když minuli několik začazených kováren stojících po obou stranách silnice a asi dvacet zpustlých domků, Medovarcev se zastavil.

Další cesta vedla řídkým lesem a bažinatým krajem s chudým rostlinným porostem.

Kupec obrátil koně k městu a sňal helmu. Dětiněc se vztyčil nad vysokým zeleným náspem a dřevěnou pevnostní hradbou a zářil v paprscích večerního slunce zlatými báněmi svých třiceti kostelů. Vysoké zdi, jakoby vyztužené kamennými věžemi, obklopoval hluboký příkop naplněný vodou.

„Bud' sbohem, Velký Novgorode, mé rodné město! Bud' slavný, zachovávej starobylé zvyky, chraň svobodu svých svnů!"

Od pskovské brány bylo slyšet protáhlý skřípot, hlídači zvedali most. Za pevnostními hradbami se ozýval hluk velkého města a hlahol kostelních zvonů.

Medovarcev seskočil z koně, pokřižoval se, hluboce se poklonil Velkému Novgorodu a políbil rodnou půdu. Pak opět nasedl do sedla a cválal za ostatními.

Zvířený prach brzy skryl očím hlídačů u Pskovské brány jezdce i povozy.

Eilard Schonwald byl velmi spokojen se svými úspěchy v ruském Novgorodu. Splnil všechny příkazy papeže i řádu a kromě toho, využiv přízně některých vlivných Novgorodčanů, uspořádal k svému prospěchu své obchodní záležitosti. Ještě včera koupil jeho příkazce výhodně velké množství výborného vosku. Jak udiveně a závistivě přihlíželi lubečtí a stralsundští kupci, když nosiči váleli pětipudové vonící kotouče do skladiště jejich šťastnějšího druha!

Po vydatném obědě hověl si Schonwald nad sklenicí silného piva.

Zachtělo se mu spát a šel k posteli, ale neodolal pokušení a zastavil se u poličky visící na zdi. Kolikrát už se zalíbením hleděl na miniaturní pevnost z tepaného stříbra, dovedně zhotovenou novgorodským mistrem! Byl to dárek. Bojar Boreckij se chtěl Schonwaldovi zavděčit a tak mu věnoval stříbrný model malborského hradu. Schonwald již v duchu viděl, jak bude překvapen velmistr, který si zvolil Malborg za své sídlo, až mu přinese tuto krásnou hračku!

Schonwald usedl na okraj postele a zahleděl se bezmyšlenkovitě na dřevem dlážděné nádvoří, na zdi kostela svatého Petra a na vážné hanzovní kupce procházející se po dvoře. Oči se mu zavíraly.

Tiché zaklepání na dveře ho vyrušilo z příjemného klidu. Do pokoje nahlédla krysí tvář hrbáče Prutze.

„Jdu za vámi, Důstojnosti. Nesu důležité zprávy,“ ozval se jeho podlézavý hlas.

„Důležité zprávy,“ zabručel v odpověď ospale Schonwald, proklínaje v duchu úslužného Prutze.

Zasténal a chystal se vstát z postele. Ale nezvedl se.

Dveře znova zaskřípaly a tentokrát se objevila ve světnici vysoká postava Johanna Fusse. Kupec byl v rozpacích a bázlivě se snažil ukrýt za Prutzovými zády.

„Tohle je myslím pan Johann Fuss,“ řekl Schonwald. „To vy jste přinesl důležité zprávy?“ rázem ožil a zaplašil dřímotu.

„Podařilo se mi vyzvědět,“ začal spěšně a vzrušeně Fuss, „že kupec Trufan Amosov odjíždí zítra na sever. Koupí na Dvině množství obilí a vrátí se po moři do Novgorodu . . .“ Fuss se odmlčel, ale pak pohlédl na Schonwalda a okamžitě pokračoval. „Amosovova cesta do Gandviku povede [x> řece Sviru, Oněžským jezerem a Povencem k jezeru Vygu...“ *

„Kolik má Amosov s sebou vojáků a sluhů?“ zeptal se klidně Schonwald.

„Čtyřicet mužů, Důstojnosti.“

„Církev je vám neobyčejně vděčná, pane Fussi. Ale jak se vám podařilo vysлідit tyto zprávy? Novgorodané k nám nejsou nijak otevření a . . .“

„To ještě není všechno, Důstojnosti,“ dovolil si kupec přerušit všemocného Schonwalda. „Můj přítel Rus byl včera na tajné poradě kupců v kostele svatého Jana. Tam se kupečtí stařešinové rozhodli vyslat tři

posly s dopisem k dánskému králi."

„Co stálo v tom dopisu?" vyskočil Schonwald jako uštknutý. „Podařilo se vám to vypátrat?"

„Můj ruský přítel říkal," z Fussova hlasu zaznívala vítězosláva, „že v dopise navrhuji kupci dánskému králi obchodovat přímo s Novgorodany a pominout hanzu a prosí, aby král poskytl pomoc Trufanu Amosovovi, až připluje se zbožím do Dánska. A dále říkal," téměř šepetem zakončil Fuss, „že dopis podepsal novgorodský vladyka."

„Proklatě! Dopadne-li to tak, jak si přejí kupci, pak v Novgorodu pohoříme . . ."

„Důstojnosti," ještě jednou ho přerušil Fuss, „poslové odjeli dnes z Novgorodu. Jedou do Pskova. Můj přítel Rus tvrdil, že poslové vstoupí v Revalu na loď, patřící nějakému tamnímu kupci, a na této lodi . . ."

Schonwald už Fussa neposlouchal. Kousal se nervózně do rtů a vymýšlel plán.

„Pane Fussi," řekl náhle, „vaše zprávy jsou pro svatou církev tak závažné, že si vám dovoluji poděkovat za ně papežovým jménem." S těmi slovy uchopil úhledný váček, tkaný ze stříbrného drátu, a vyňal z něj několik tolarů.

„Ne, Důstojnosti, nepotřebuju peníze!" zvolal kupec a o krok ustoupil. „Jako dobrý katolík jsem kdykoliv ochoten přinést oběť církvi."

Schonwald se usmál a schoval peníze.

„Dobrá. Církev nezapomene na vaše služby. Přistupte blíž, pane Fussi. Nezklamal jste naši důvěru!" A podal milostivě kupci ruku.

Když se za Johannem Fussem zavřely dveře, zavolal řádový vyslanec k sobě Prutze a dlouho si něco šeptali. Schonwald napsal několik dopisů, zapečetil je a odevzdal Prutzovi. Ten listy pečlivě ukryl a chvatně opustil světnici.

„Neztrácejte ani minutu, otče!" volal za ním Schonwald. „A nešetřte peněz!"

Když dozněly Prutzovy kroky, vyňal Schonwald z dřevěné truhlice čutoru s vínem, nalil si velký pohár a vypil víno jediným douškem.

„Uvidíme, páni kupci," řekl hrozivě, „uvidíme, jak daleko dojedete."

Schonwald se ještě dlouho nedovedl uklidnit. Konečně se mu podařilo usnout, ale klepání na dveře ho znovu vyrušilo ze spánku.

Byl to Benátčan Milano, lékař bojara Boreckého.

„Žádal jste mě, abych vás navštívil, Důstojnosti. Jsem vám k službám," pravil lékař s úklonem.

„Doufám, že jste si počínal s náležitou opatrností!" odpověděl zachmuřeně Schönwald.

Lékař na něj pohlédl s údivem.

„S opatrností? . . . Nemám žádný důvod, abych se před kýmkoli v tomto městě skrýval. Nechápu . . ."

„Domnívám se, že je tomu naopak," odbyl ho hrubě Schönwald. „Hned se o tom přesvědčíte."

Vzal do ruky jakousi listinu a zahleděl se upřeně na lékaře.

„Milanio, jste vyzvědač mořských lupičů! S vaším přičiněním bylo vydrancováno a posláno ke dnu mnoho hanzovních lodí naložených novgorodským zbožím." Schönwald náhle zvýšil hlas. „Ano, je to tak, Contarini. Nejste lékař, jste jen bídný sklenář. Vyzýval jste svůj lid k povstání proti vládě a byl jste odsouzen k trestu smrti. Ale zavraždil jste žalárníka a podařilo se vám prchnout."

Milanio zbledl. Schönwald ho chvíli mlčky pozoroval.

„Když jste se stal vrahem, uchýlil jste se k těm . . . pirátům . . . Ale přicházíte právě včas, potřebuji vaše služby. Splníte-li moje přání, zůstane všechno při starém a Boreckij se nikdy nedozví, kdo žije pod jeho střechou. Jestli ne, pak . . ." Schönwald pohlédl významně na Milania.

„Nemám se od Rusů čeho obávat, Důstojnosti. Mořští lupiči, u nichž jsem žil, potápěli jen vaše lodi. Bojujeme jen proti vám, řádovým psům. Ve jménu prohnilé svaté církve, ve jménu svého zisku vyhlazujete celé národy a proléváte krev nevinných lidí!"

„Prokletý kacíři!" Schönwald vyskočil na nohy. „Boreckij nebude poslouchat vaše bludy. Pověsí vás prostě na prvním stromě, až se dozví, že jste se vy, šarlatán, odvážil léčit jeho dceru . . . Ale to není všechno, Contarini. Vaši rodiče, vaše manželka a syn jsou v spolehlivých rukách svaté inkvizice. A jen na vás, slyšíte, Contarini, jen na vás závisí jejich osud."

Milanio poslouchal mlčky, se sklopeným zrakem. Schönwald pokračoval :

„Mé přání zní: vaši lidé se musí zmocnit plánů ladožské pevnosti a odevzdat jej do rukou velitele švédského hradu Vyborgu. Švédové mají na Ladogu už dávno zálusk. Věřím, že si velitel pospíší, dobude

pevnost a současně tam vyřídí čilého kupce Amosova. A i když se

kupci podaří proklouznout, přece nám neujde. Kdyby to bylo jindy, Contarini, obešel bych se bez vaší pomoci. Ale dnes je pro cizince nebezpečné cestovat po novgorodské zemi. Jak vidíte, mluvím s vámi naprosto otevřeně."

Schonwald si přihladil dlaněmi vlasy a pohlédl vítězoslavně na Milania. „Vaši přátelé piráti, milý Contarini, mně musí prokázat také laskavost. . . Ale to už jsou detaily . . . Je teď na vás, abyste se rozhodl."

„Souhlasím, Důstojnosti," odpověděl Milanio a zvedl hlavu, „s podmínkou, že můj syn a moji rodiče . . ."

„Jsem přesvědčen, že od nynějška budete chránit svůj život před jakoukoli nehodou, jako byste chránil život svého syna." Schonwald se rozesmál. „A teď k věci, Contarini . . ."

K ránu se znovu otevřela vrata Pskovské brány. Po mostě přejeli jeden za druhým čtyři jezdci zahalení do černých plášťů. Přilehli k hřbetům koní a rozlétli se jako ptáci po pskovské silnici.

Poslové novgorodských kupců počítali, že dojedou do Pskova v poledne příštího dne. Michail Medovarcev vzbudil všechny muže brzy ráno. Do úsvitu bylo ještě daleko, když zatřásl Fjodorem Žareným.

„Ještě ani vrány nekoupají svá písklata, a ty už poctivé lidi olupuješ o spánek," bručel Žarenyj a chtěl se obrátit na druhou stranu. „Vždyť je ještě černá noc."

„Vstávej, nebo ti na očích narostou mozoly," nedal se odbýt Medovarcev. „Válíš se tu jako koště na podlaze . . . Něco ti povím. Vzpomínáš si, jak nás včera předjeli němečtí kupci? Jeden z nich, šeredný hrbáč, se na nás ustavičně díval a pořád se ohlížel, jako by si nás chtěl zapamatovat pro celý život. Proč asi?"

„I já si všiml toho hrbatého Němce," připustil Fjodor Žarenyj a zív. „Ale co z toho?" Zahnal ospalost, vstal a šel se zakaboněnou tváří na dvůr.

Jeho přátelé pracovali rychle. Fjodor Žarenyj se sotva stačil umýt a koně už byli zapřaženi do vozů a karavana přichystána na cestu.

Jeli lesem. Za úsvitu dorazili k malé vísce, ležící na samém kraji hustého březového porostu. Po obou stranách silnice stála vysoká, rosou zvlhlá tráva, skloněná ke straně: dosud se zcela neprobrala z nočního spánku. Svítalo a v lese se ozýval ptačí zpěv.

Před zraky karavany se objevilo starobylé město Pskov, mladší

bratr Velkého Novgorodu. U soutoku dvou řek, Veliké a Pskovy, skvěl se na vysokém návrší hrad s chrámem Nejsvětější Trojice. U kamenných zdí hradu ležela střední část města zvaná Krom, kolem ní se prostíralo množství ulic a uliček mezi dřevěnými i kamennými domy, kostely a kláštery. Kupci zůstali na noc v zájezdním hostinci Jurijevského kláštera na pravém břehu řeky Veliké.

Spali špatně. Celou noc rachotila kola na trámčích Chudinského mostu, v městě ustavičně štěkali psi a přímo pod okny světnice od časného rána hlučně kokrhal kohout.

Porfirij Voron se dlouho obracel na lavici. Usnul teprve k ránu, a když se probudil, hledělo už dávno slunce do všech slídových oken pokoje.

Za stolem, na němž byl prostřen doma tkaný ubrus, seděl v čisté košili Fjodor Žarenyj s pečlivě pročesaným vousem a snídal, namáčeje bílý chléb do dřevěné misky s medem.

„Zaspal jsi, Porliriji,“ řekl Žarenyj. „Vstávej! Nemáš hlad? Břicho je nevděčník, rychle zapomíná na prokázané dobro . . . Ochutnej pskovský bílý chleba. V Novgorodu takový nedostaneš.“

Porfirij Voron čile vyskočil a přistoupil k hliněnému umývadlu visícímu v koutě na provazech.

„Kde je Michail Andrejevič?“ /c ptal se a vylil si na hlavu studenou vodu. „Neviděl jsi ho. Fjodore?“

„Neviděl jsem ho, ale vím to,“ odpověděl vážně Žarenyj. „Šel na tržiště, chystal se tam už včera. Byl bych spal až doteď, a to znamenitě, na seně, kdyby se mi to bylo podařilo . . .“ Fjodor zchytrale mrkl na Porfirije. „Ráno je spánek nejsladší,“ pokračoval, „a proto jsem šel spát do stodoly. Myslím si: Michail Andrejevič mě hned tak nenajde, až mě bude chtít vzbudit. Ale nebylo z toho nic. Zase mě někdo hned po ránu dloubá do žeber . . . ‚Přestaň, Michaille Andrejevi- či,‘ povídám, ‚nech mě spát, protivno!‘ Obrátím se na druhou stranu . . . Ale kde! Nedá pokoj, neposlouchá mě a vzteká se pořád víc. Vyskočil jsem proto rázem na nohy . . .“

„Měl jsi asi zlost, Fjodore!“ prohodil Porfirij.

„Aby ne, zatnu pěsti a chci se prát. Podívám se — a vedle mne stojí obrovská svině a rýpe mě čumákem do žeber. A okolo se hemží spousta prasat. . .“

Porfirij se rozesmál. „Tak to tedy bylo! Svině dobře věděla, koho má vzbudit.“

Také Fjodor se rozesmál na celé kolo.

„Jste veselí, přátelé?“ ozval se náhle hlas Medovarcevův. Stál ve dveřích, vysoký, vážný.

Smích v jizbě rázem ztichl. Medovarcev si svlékl plášť a zadíval se soustředěně na oba ostatní.

„Byl jsem na trhu,“ řekl a usedl na lavici. „Ten hrbáč šel na každém kroku za mnou. A sluhové povídali, že Němec sledoval i je a vypytał se, kam cestujeme. Nezamlouvá se mi to. Aby nás nepotkala nějaká nehoda! Musíme si, přátelé, rozmyslit, co máme dál dělat, abychom uchránili listinu a donesli ji dánskému králi . . .“

Žarenyj i Voron mlčeli.

„Po celou cestu z tržiště jsem už uvažoval, co počít. . .“ pravil zvolna Medovarcev, když se nedočkal odpovědi druhů. „Nesmíme; přátelé, nadále cestovat společně. Potká-li nás nějaké neštěstí, zahyneme všichni tři a nesplníme své poslání.“

„Nemluv tak, Michaile Andrejeviči,“ poznamenal Žarenyj. „Jet každý zvlášť je daleko horší. Zemřeme-li, kdo řekne dětem, kde leží otcovy kosti? A lépe se umírá, je-li člověk obklopen přáteli.“

„Pravdu má Michail Andrejevič,“ zvolal prudce Porfirij Voron. „Musíme cestovat každý zvlášť. Naší věci to jen poslouží.“

„Přátelé,“ pokračoval Medovarcev, „musíme se všichni tři naučit listu nazpaměť, slovo od slova, tak aby se nikdo nepřerekł, až bude králi tlumočit vzkaz. Kdo z nás dorazí živ do dánské země, bude mluvit jménem všech ostatních. Nemá smysl, abychom všichni tři společně zahynuli.“

Žarenyj sklopil hlavu. Pochopil, že nemá pravdu.

„Promiň, Michaile Andrejeviči, že jsem odporoval. Máš pravdu. Domýšlíš vždycky všechno do důsledků, proto máš pravdu.“ Žarenyj pohlédl provinile na své druhy. „A kterými cestami se nyní dáme?“

Medovarcev otevřel dveře a vyšel do předsíně.

„Nikdo tu není,“ pravil tiše a vrátil se. „Nikdo nemusí slyšet, co si povídáme.“ Znova ztěžka usedl na lavici. „Podle mého názoru, přátelé, měl by Fjodor zamířit k řece Narvě, u jejího ústí najmout loď a plout do Lubeku.“ Michail Andrejevič pohlédl na Žareného, který po celou dobu kýval hlavou na souhlas. „Já pojedu se zbožím na člunech po řece Amovži k jezeru Kolyvánu. Tam se domluvíím s německými kupci, aby mě svezli do Lubeku . . . Souhlasíte, přátelé?“

„Souhlasíme," přikývli oba přátelé.

„Porfirij vyrazí ze Pskova po suché zemi do Dánska . . .“

„Dobře jsi to vymyslel, Michaile Andrejeviči!“ pochválil ho Fjodor Žarenyj. „Porfirij mluví dobře švédsky i německy. Ne nadarmo žil s otcem pět let na Gótském ostrově a dělal tlumočníka.“

„Ty nemáš námitky, Porfiriji?“ zeptal se vlídně Medovarcev, „cesta po zemi je svízelná.“

„Vím to, Michaile Andrejeviči, ale kdo jde do lázně, nesmí se bát páry. A já mám parní lázeň neobyčejně rád.“ Porfirij se usmál a odkryl přitom rovné bílé zuby. „A nemám se ani čeho bát,“ pokračoval vážně. „Převléknu se za švédského kupce, tak vyjedu ze Pskova a tak vykonám celou cestu až do Dánska bez nebezpečí.“

Medovarcev a Žarenyj se na něho podívali a sklopili oči.

„Což o to,“ povzdechl si Žarenyj. „Pro svatou věc smíme i na svou čest zapomenout. Není příjemné obléci se do pohanského šatu, ale udělal bych to také, kdybych uměl švédsky jako ty,“ utěšoval Porfirij e.

Kupci si mlčky stiskli ruce a políbili se. Pak řekl Medovarcev:

„A nezapomínejte. Je-li člověk zmužilý, je tvrdší než kámen. Kdežto je-li bázlivý, je slabší než voda, jak říká přísloví. Připomínám vám to proto, přátelé,“ skončil svou řeč na rozloučenou, „abyste neztráceli odvahu — a všechno dobře dopadne.“

S tím se ale Medovarcev nespokojil. Znal lehkomyšlnou povahu Žareného a rozhodl se, že s ním pošle nejschopnějšího člena své družiny, tlumočníka Aristarcha. Vzbudil tiše muže, spícího ve voze, a řekl mu:

„Známe se mnoho let, Aristarchu. Společně jsme cestovali, společně jsme bojovali, dnes pak, kamaráde, přišla chvíle, abychom se rozloučili. Pojedeš s Žareným . . . Fjodor má mnoho dobrých vlastností, ale jednu špatnou, je zbrklý. Proto s ním posílám tebe. Bude to na prospěch věci a já budu klidněji spát. Poradíš Fjodorovi, bude-li třeba. Budeš-li mluvit mírně a ne opovážlivě, rád tě ve všem poslechne.“

VIII NA VELKÉM MOSTĚ

Vladyka vyhnal před týdnem dva benátské lékaře, kteří ho dlouho bezúspěšně léčili, a dnes si na radu důchodního Feodora zavolal drobného a pohyblivého lékaře z Buchary, který si přivezl léky do Novgorodu z dalekých východních zemí.

Jako největší drahocennost choval Buchařan několik desítek kořínků, připomínajících tvarem postavu malého mužička. Na tržišti za ně požadoval mnoho stříbra, právě dvacetkrát tolik, co vážily samy kořínky.

Novgorodští kupci jen potřásali hlavami a dívali se jeden na druhého, když naslouchali slovům cizincovým. Buchařanovy zkazky o zázračném účinku kořínků nepomáhaly — nevěřili mu a považovali ho za podvodníka.

Jednou šel kolem Buchařanova krámků chrámový pop Taiskij

v podroušeném stavu. Když spatřil na čistém plátně žluté, téměř průzračné kořínky, tolik připomínající lidskou postavu, ustoupil zděšeně o několik kroků a vykřikl, ukazuje na ně prstem:

„Jaké to prodáváš ohybné zboží, nevěřče! Jsou to hotoví vlkodlaci, ďáblové, fuj, promiň mi, Pane!“

Zvěst o tom se na tržišti brzy rozšířila a Buchařan ztratil všechnu naději, že kdy prodá své amulety nebo získá pacienty. A když si již vypůjčil od krajanů peníze na cestu a chystal se k odjezdu, poslal k němu vladyka jednoho ze svých pomocníků a pozval ho k sobě.

Buchařan si vyschlé tělo nemocného dlouho a pozorně prohlížel. Vladykovi byl příjemný lehký dotyk lékařových rukou.

„Zeptej se, Lavrentiji, jestli vyléčí,“ nařídil vladyka, celý prostyd-
lý, tlumočnickovi.

„Vyléčím, dá-li Bůh,“ odpověděl Buchařan a vycenil neobyčejně velké zuby. Zašustil pestrobarevným hedvábným pláštěm a uklonil se Eufemijovi. Vladyka ponechal lékaře u sebe.

V ložnici se rozhostilo ticho. Vladyka zavřel oči a chraptivě oddechoval. Trýznivá tupá bolest v boku ho chvílemi doháněla k šílenství. Jen jako z dálky doléhalo k jeho sluchu klepání porcelánové tyčinky v ruce Buchařana roztírajícího cosi ve velké tlustostěnné misce.

„Lavrentiji,“ zavolal ochable nemocný.

„Zde jsem, vladyko. Co si přeješ?“ ozval se okamžitě ďjak¹.

„Zeptej se lékaře, jak mě chce léčit. Už na mně vyzkoušeli všechno koření, ale nic to nepomohlo.“

Buchařan zaslechl otázku, otřel si ruce čistým bílým šátkem a přistoupil neslyšně ve svých měkkých pantoflích k lůžku chorého.

„Můj lék tady nikdo nezná,“ překládal ďjak.

Buchařan si sedl na koberec u postele a zkřížil nohy pod tělem.

„Daleko na východě,“ začal, „se prostírá mocná a starobylá říše Mingů. Národ té země je početný a bohatý. Nikdo na světě se nevyrovná učencům, básníkům a lékařům žijícím v říši Mingů.“

Buchařan poposedl blíže k nemocnému.

„Tam roste pan-cuj, divotvorná bylina života. Ohromná je léčivá síla

¹ Ďjak — nižší duchovní, asistující knězi při obřadech.

jejích kořínků. Pan-cuj oživuje lidské tělo i ducha, člověk je po něm zdravý, silný a spokojený."

Buchařan zavřel oči, kolébal se ze strany na stranu a čekal, až djak přetlumočí jeho slova.

„Není snadné najít pan-cuj," pokračoval se zavřenýma očima. „Když blesk udeří do čirého, průzračného pramene tryskajícího ze země, pramen vyschne. A na tom místě vyroste pan-cuj. Mohutná síla blesku dá vyrůst bylině. Síla nebeského ohně i živelná síla země jsou skryty v kořenu pan-cuj. Kořen pan-cuj je život sám."

„A co to roztíráš v misce?" vyptával se vladyka. „Budeš mi dávat samotný kořen?"

„Příliš velká síla kořene pan-cuj," odpověděl Buchařan. „Léčíme-li pouze kořenem, nastane krvácení z nosu a dásní. Dělam placičky z kořene pan-cuj, jeleních parohů, medvědího lepu, mořských řas a výtažku z různých rostlin . . ."

Tiše plynoucí slova Buchařanova lahodila vladykovu sluchu. Eufemijovi se zamlouvala lékařova víra a sám začal věřit v zázračnou moc byliny pan-cuj.

„Řekni lékařovi, Lavrentiji," obrátil se na djaka, „že když mě vyléčí, odměním se mu zlatem."

„Dá-li Bůh," poklonil se hluboko lékař z Buchary, „budeš zdrav, mocný pane."

Dveře ložnice se otevřely a na prahu se objevil důchodní Feodor.

„Promiň, vladyko, musím ti něco povědět."

„Co se děje, otče?" zeptal se pacient rozmrzele.

„Je tu bojar Izák Boreckij a jiní bojarové. Říkají, že s tebou musí neprodleně mluvit."

Eufemij pravil po chvíli přemýšlení:

„Uveď je dál, otče."

Nemusel na hosty dlouho čekat. Jako první vešel do vladykovy ložnice Boreckij v chřestivé válečné zbroji. Uctivě se poklonil novgorod- skému arcibiskupovi. Vladyka se překvapeně zeptal:

„Proti komu jsi vytáhl do boje, bojare?"

„Je nutno potlačit vzpouru, vladyko!" Boreckij neodpověděl přímo na otázku. Nesnažil se zakrýt vzrušení. „Celé město se proti nám ozbrojilo. Žádám tě, abys nás chránil."

Vešlo několik dalších bojarů ve zbroji a stanuli za Boreckým.

„Včera chtěli vydrancovat naše domy," zvýšil Boreckij hlas, „a teprve moji vojáci rozehnali lůzu . . . sněmovníky."

„A co žádají?" přerušil bojara vladyka. „Víš to, bojare Ovinove?"

Bojar Ovinov pohlédl starostlivě na Boreckého a pak na vladyku.

„Vím to. Dožadují se vydání bojara Danily Ivanovice Boževa. Sněm ho odsoudil k smrti, ale bojar se vyhnul rozsudku. Kdyby byl Danila Ivanovic seděl doma a děkoval Bohu, bylo by všechno dobře dopadlo. Novgorodský lid je shovívavý, dovede odpouštět. Ale bojar se chtěl pomstít za své pohanění. Jeho pacholci zajali Stěpanka, mučili ho a vypálili mu oči. . . Nařídil jsi, vladyko, vydat Stěpanka. Vrátili ho lidu slepého. Lidé se ještě víc rozběsnili a žádají Boževovu hlavu."

„Vydat jim Boževa! Okamžitě vydat!" zvolal vladyka, který byl pro hněv sotva schopen slova.

„Nesmíme předhodit bojara napospas lůze!" zahřměl Boreckij.

Vypjal hrud', odhodil vlasy z čela a pohlédl vyzývavě na své druhy.

„Dali bychom jim špatný příklad. Dnes potrestají Boževa, zítra shodí z mostu mne, a potom i tebe, vladyko, hodí do Volchova. Rozhodli jsme se, že bojara Boževa nevydáme."

Rozhostilo se mlčení. Všichni hleděli na vladyku. Nemocný dýchal těžce, chřípí se mu chvělo. Zavřel oči a zvrátil se bezvládně na lůžko. Náhle si položil křečovitým pohybem ruku na prsa. Zdálo se, že Eufemij upadl do hluboké mdloby. Ale vladykova hlava byla jasná jako nikdy.

Co dělat? uvažoval. Boreckij mluví jménem bojarů, v jejich majetku je polovina novgorodské země. Mluví jménem panské rady. Ale stejné množství půdy patří chrámu svaté Sofie. Bojarové chtějí stále víc půdy, už dávno mají spadeno na církevní statky a už mnohokrát mluvili o tom, že církev nemá mít majetek. Vydržují si ničemné filozofy a popy, kteří se toulají krajem, štvou lid proti pravoslavné církvi a píšou kacířské knihy. Kdyby nebylo sněmu, uvažoval vladyka, byli by se ti nenasytní úskoční bojaři už dávno zmocnili církevního majetku. Žít po stáru, udržet vládu nad pozemky — za tím účelem je nutno podporovat sněm a vážit si lidového soudu . . . Ukážu-li vám vlídnou tvář, vy první se mi zakousnete do hrdla vlci. . . Ne, mýlíš se, bojare, nedonutíš mě, abych sám sobě kopal hrob!

Vladyka se rozhodl: byl přesvědčen, že za zády lidu zachrání svou moc i bohatství církve.

„Prokleju všechny," pravil nad očekávání klidně a pohlédl Borec-

kému do očí, „kdo zapomenou na staré zvyky a budou se přičít vůli lidu. A přejete-li si prolévat krev . . . přičtete následky sami sobě. Ať vás všechny utopí ve Volchově jako štěňata! Nezastanu se vás!"

Podíval se na bojary a spatřil v jejich očích strach.

„Mé poslední slovo: vydejte lidu Boževa," pokračoval vladyka tvrdě, „ať ho potrestají podle rozsudku ... A hled' si pospíšit, bojare," obrátil se k Boreckému.

Z posledních vladykových slov vycítili bojaři hrozbu.

Eufemij znovu zavřel oči a klesl do podušek. Byl nyní přesvědčen, že zvítězil. Se zavřenýma očima zavolal Feodora.

„Ať všichni odejdou!" nařídil.

Místnost se rázem vyprázdnila.

V prostorných předsíních sofijského chrámu čekali na Boreckého jeho ozbrojenci.

„Bojare," zašeptal ustrašeně jeden z nich a přistoupil těsně k Boreckému, „chudina zle dotírá na tvou družinu. Bojar Arbuzjev se bije na mostě. Muži se plaví na lodích, chtějí našim vpadnout do zad . . . Méně stateční muži z družiny se už začínají schovávat po dvorcích a říkají: ‚Proč máme dávat za bojary hlavu v sázku?‘ Bojar Arbuzjev žádá, aby vladyka s popy vyšel v čele procesí vstříc vzbouřencům, jinak prý bude zle. Lid hrozí, že pobije všechny bojary."

Boreckij zbledl. Beze slova se obrátil na patách a téměř se rozběhl zpátky k vladykovi.

Boj na mostě pokračoval s neochabující urputností. Bylo mnoho zabitých a raněných. Měšťané házeli stovky ozbrojenců do Volchova, kde vojáci v těžkém brnění tonuli.

A stále nové zástupy proudily na Kupeckou stranu.

Celou noc hořely na kamenných baštách ohně a burcovaly lid,

Pevnostními bránami hrazeného města přibíhali nepřetržitým proudem obyvatelé blízkých i vzdálených osad a spěchali na Jaroslavo náměstí. Před polednem se pod mostem objevily lodě novgorodských rybářů, kteří se vrátili z lovu na Ilmeňském jezeře.

Třebaže oddíly vojáků Boreckého a Arbuzjeva i početná čeleď ostatních bojarů byly dobře vyzbrojeny, probíjeli se řemeslníci a chudina kupředu a smetávali všechno, co jim stálo v cestě. Teď přišli vzbouřencům na pomoc i rybáři. Převáželi je na lodicích přes Volchov.

Bojarská jízda se obávala úderu z týlu a odcválala k přívozu, čímž ještě více oslabila obranu mostu.

Postavení bojarů bylo beznadějně.

Pojednou zahlaholily zvony Dětiňce. Za slavnostního vyzvánění vyšel z brány novgorodský vladyka ve svátečním rouše. Provázel ho jurjevský archimandrita a opat Antonijevského kláštera. Eufemij byl bledý a sotva se držel na nohou. Čelo mu skrápěl pot, ruce jen s námahou držely těžký zlatý kříž.

Za vladykou kráčel průvod duchovenstva s ikonami a kříži. Vladyka, žehnaje lidu na všechny strany, vstoupil na most do nejhustší vřavy rozvášněného davu.

V zástupu zazněl šum, od úst k ústům se nesla zvěst:

„Vladyka je na mostě . . . vladyka . . . kněžské procesí přichází . . .”

„Milostivý vladyka!”

„Vladyka. Vladyka . . .”

Bitva utichla. Při spatření Eufemije ustupovali lidé stranou, aby mu uvolnili místo. Obklopil ho zástup zkrvavených mužů rozpálených bojem.

„Proč jsi přišel, vladyko?” volal hrozivě obrovitý muž a spustil k zemi těžký obouruční meč. „Bojujeme za pravdu, za staré mravy. Nepřekážej nám, vrať se!”

Muž si setřel dlaní z čela krev a sklonil nízko hlavu jako vzteklý býk, který se chce vrhnout vpřed.

„Bojarové si vydržují vojsko proti nám,” vystoupil z davu Afanasij Syrkov. „Sami chtějí soudit. Nemůžeme, vladyko, ustoupit.”

K Eufemijovi se vrhlo několik žen, které bojovaly bok po boku se svými manžely.

„Odejdi, vladyko! Budeme bojovat. Bojarové nás nechtějí nechat žít!”

„Proč spálili bojarové naše domy?” — „Máme hlad!”

Kupředu se protlačil archimandrita Varlám, známý v celém městě hřmotným hlasem a bohatýrskou silou, a důrazně oslovil zástup:

„Slyšte, muži novgorodští! Vladyka vám přikazuje skončit boj. Nekonáte bohulibé dílo. Bratr se sápe na bratra. Křesťanskou krví kropíte naši svatou zem.”

Na Dětiňci utichly zvony. Silný, hluboký hlas Varlámův se široko rozléhal v nastalém tichu.

„Vydejte nám bojara Boževa!" vykřikl kdosi z davu.

„Ať každý líbá kříž před řádným soudem!" ozvalo se z druhého konce.

„Ať soudí tisíčník podle ruského zvyku!"

„Nikoho nesmějí zajmout bez soudu!"

„Vydejte bojara Boževa!"

„Bo-že-va! . . ."

„Bojara Boževa," ozývalo se ze všech stran. „Vydejte Boževa!"

„Tady máte Danilu Ivanyče Boževa!" zahřměl Varlám. „Potrestejte ho, jak uznáte za vhodné!"

Muži stojící okolo vladyky spatřili dva obrovské vojáky vedoucí svázaného bojara Boževa. Jeho tvář byla bez krve. Měl pěnu u úst, křičel a proklínal. Snažil se vyrvat z rukou strážců a kopal kolem sebe, pak opět padal na zem a jen s námahou ho zvedali.

„Přivedli bojara Boževa. Bojaři ho vydali . . .," neslo se davem.

„Potrestejte ničemu!" jakási žena se vrhla k Boževovi.

„Potrestejte ho!"

„Shod'te ho z mostu do Volchova, jak je starý zvyk!"

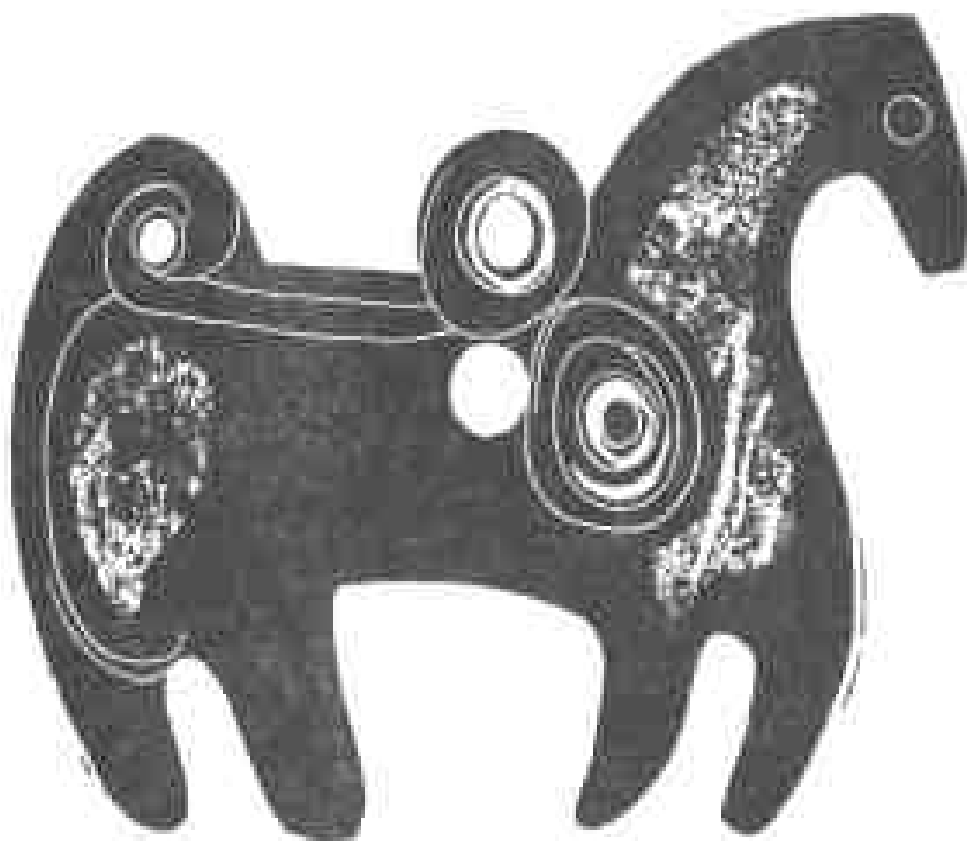
„Utopte ho ve Volchově! . . ."

„Tiše," znovu zahřměl Varlám. „Vladyka si přeje mluvit."

Rázem všichni utichli.

„Nařídil jsem bojarům, aby vám vydali Boževa," ozval se tichý stařecký hlas. „Potrestejte ho! . . . Nedovolím kazit staré mravy." Hlas vladykův zesílil. „Nedopustím, aby bojarové páchali bezpráví!"

Pochvalný křik přerušil jeho slova. Dav projevil souhlas.

IX STÍHÁNÍ

Na pravém břehu řeku Amovže, valící zvolna klidné vody k čudskému jezeru, u samého ústí stál jednopatrový dům krytý zčernalým rákosem. Poutníku blížícímu se po jezeře padlo do oka velké čapí hnízdo, přilepené jako nevzhledná otep k temeni střechy.

Velká povodeň před několika desítkami let podemlela břeh, kolové podpěry povolily a celé stavení se povážlivě naklonilo na stranu.

Kolem domu bylo vidět staré vykotlané vrby, zelená křoviska, vysoké stohy čerstvě pokoseného sena, kůlnu a chlév. Za domem se prostíraly šťavnaté lučiny a ještě dále se černal křivolaký kraj lesa. Na řece, u zcela rozvaleného přístaviště, se houpaly dvě rybářské lodice, na břehu se sušila na kůlech síť a válely se rozeschlé dubové soudky. Břehy byly nízké, bažinaté.

Kdyby byl někdo pohlédl ze střechy domu k východu, nebyl by

spatřil nic než hladinu jezera, na západě pak říčku Amovži vinoucí se lukami jako široký stříbrný pás. Tam, kde se řeka naposled ostře stáčela k jezeru, rozryly její chladné proudy louku na mnoho zelených ostrůvků.

Oblohu od rána pokrývala těžká mračna. Poryvy severáku zlostně svištěly v zeleném listoví, rvaly seno ze stohů, uchvacovaly kotouče dýmu a smýkaly jimi po střeše.

Schylovalo se k dešti. Tenké klikaté nitky blesků tu a tam brázdily ztemnělou oblohu. Nad hladinou jezera se rozléhal rachot hromu.

Spadly první dešťové kapky, na jezeře se objevily drobné kroužky, šířily se po celém jezeře a uhlazovaly větrem rozvlněnou hladinu. Náhle zašuměl liják, jako by se byla někde protrhla mračna. Vichřice ještě zlostněji cloumala střechou, a když vnikla do dřevěného komína, objevila se v okně krčmy vousatá tvář podnapilého hosta. Nevšímal si deště a vyklonil se po pás ven.

„Proklatě!“ nadával a kašlal muž a otřel si oči zaslzené dýmem, „člověk nemůže ani vydechnout. . . Vida, venku prší,“ všiml si, když mu dešťové kapky začaly stékat za límec. „Otec vždycky říkával: Je lip se dívat na déšť z okna, nežli sám venku moknout. . . Dyt’ už jsi mokrý, Jakube,“ řekl sám sobě. „No což . . . Pro trochu deště . . .“

Otřel si obličej špinavým šátkem a obrátil se do světnice.

„Potopa, mládenci! Otevřela se stavidla nebeská . . .,“ chtěl ještě něco dodat, ale pak jen mávl rukou a zmizel z okna.

Uvnitř domu se ozývaly opilé výkřiky a smích. Chraptivý hlas poroučel :

„Šenkýři, pivo!“

Jiný dodal drsně:

„Hni sebou, zvíře!“

V krčmě starého Estonce jménem Priidu už celý týden sedí hosté. Nezvané hosty však Priidu nemá rád.

Bratři Livonského řádu, kteří zotročili a zpustošili Priiduovu vlast, byli úhlavními nepřáteli každého Estonce. Ohněm i mečem nutili rytíři bezprávné pohanské obyvatelstvo, aby přijalo křesťanství. Estonci přijímali křest se zaťatými zuby, jen aby zachránili život, ale potom se za slavnostních obřadů nové víry opět odříkali. Znovu a znovu se bouřili a pobíjeli své zotročovatele. Ale stále nové a nové hory německých rytířů v těžkých krunýřích, strašných svou nezranitelností,

obořovaly se na nebohou zemi, drancovaly a vypalovaly celé osady a

nutily domorodé obyvatele, aby se skrývali v lesích a močálech.

Pod záminkou boje proti pohanům skropili ozbrojení členové řádu celou zemi krví. Utrpením a mukám svobodmilovného a hrdého lidu nebylo konce. Pastviny pozvolna pustly a úrodná ornice se měnila v bahníka.

Řádoví bratři seděli za dvěma stoly v různých koutech krčmy. U jednoho stolu se uvelebili tři rytíři ve stejných dlouhých kabátech s okrouhlým výstřihem u krku. Rytíři byli opilí. Na stole se válely zpola okousané kosti pečeného kance a kůrky pšeničného chleba, polité pivem. Vedle na stěně visely vlněné pláště s rudými znaky, mečem a křížem, jako by malovanými krví. Pod každým pláštěm stál štít s erbem svého pána. Na jednom erbu byla na červeném poli zobrazena ryba se zlatým kroužkem v tlamě, na druhém velký zlatý klíč v zelenobílém poli. Třetí, šedě zbarvený, byl ozdoben stříbrným jelenem v plném trysku. Na každém štítu bylo heslo, ale nebylo možno rozeznat písmena, nízkým okénkem pronikalo do jizby jen málo světla.

V krbu hořely rozžhavené kusy uhlí. Na rožni se dopékaly zbytky divoké svině. Každá kapka tuku při dopadu na uhlí vzplála a světélka se odrážela v lesklých rytířských zbraních rozestavených podél stěn a v koutech.

Už týden tady rytíři oslavovali hon, hulákali písňe a tloukli cínovými džbánky o stůl, domáhající se piva.

U druhého stolu pili bratři zbrojnoši z jediného dřevěného korbele takových rozměrů, že by bylo možné v něm koupat nemluvně. Řehtali se, plácali se po zádech a všech šest se jich pokoušelo pít současně z velké nádoby.

„Dobytek, dobytek!“ říkal si s opovržením starý Priidu a odvracel zrak od opilých bratrů rytířů.

Naplnil znova konvici i korbel a pak odešel nahoru, do své ložnice, a zavřel za sebou pevné dveře.

„Tomu starému psovi nejsou po chuti hosté jako my,“ řekl těžkým jazykem jeden z rytířů. „Všiml sis, bratře Langeme, jakou má ten ničema širokou hubu?“

Rytíř za řeči poučil oči a snažil se sedět zpříma. Ale nedařilo se mu to, ustavičně padal na stranu.

„Máš pravdu, bratře Dirku. Kdybychom tu neseděli my, byla by krčma už dávno plná těch divochů. A jeden druhému by si stěžoval, že

nám musí platit velké daně. Známe přece, bratře Dirku, staré pravidlo: Čím častěji stříháš ovci, tím rychleji jí roste vlna." Rytíř, dlouhý a hubený jako sušina v lese, se rozesmál na celé kolo.

„Není se čemu smát, bratře Langeme," řekl třetí rytíř, který právě procítl z dřímoty. Jeho tvář byla křížem krážem posekána šavlí. „Dobré časy jsou ty tam. Kdyby tak pánbůh dal pěknou válku!" a rytíř zvedl oči ke stropu. „Všechno by se změnilo."

„Správně, bratře Sieverte," odpověděl plačtivě Dirk, který už sotva vládl jazykem. „Válku, nebo aspoň pěkné rvačky. Zbyla nám už jen jediná zábava: jezdit cizím lidem na svatby nebo na křtiny."

Někdo vzal zvenčí za kliku. Nikdo z hodujících si toho nevšiml, zato psi ležící u krbu sebou neklidně zavrtěli a zvedli hlavu.

Do veřejí se opřel vítr a hlučně je otevřel. V proudech deště, které šplíchaly do světnice, se objevil muž drobného vzrůstu zahalený do pláště. Jeden ze zbrojnošů kopl velkého hafana, který se chtěl vrhnout na cizince.

„Požehnej vám Bůh!" řekl nově příchozí. Shodil kapuci a setřásl ze sebe vodu. Pohled jeho malých očí neklidně přelétl po tvářích podroušených rytířů.

Jen co rytíři zaslechli německou řeč a spatřili na plášti neznámého poutníka červený kříž, odznak řádových kněží, začali ho o překot zvat ke stolu.

„Po-žehnej . . . naše-mu . . . kvasu," škytavě požádal hubený rytíř.

Kněz požehnal stolu a rytířům. Pohybem ruky odmítl pozvání a zeptal se:

„Kdy zde byli ruští kupci? Včera tady měli vstoupit na loď a plout do Derptu."

Všichni mlčeli. Nakonec se ozval jeden ze sluhů, Jakub.

„Včera . . . e . . . e . . . touhle dobou jsem viděl dva Rusy . . . e . . . e . . . s takhle dlouhými vousy," ukázal si rukou na prsa. „Kupovali tady u hospodského chleba a pak . . . e . . . e . . . nasedli do loďky a rychle odpluli nahoru po řece."

Hubený rytíř vstal a přiblížil se vratkým krokem k neznámému.

„Podařil se nám lov, otče, a byl by hřích, kdybys nám nepři- pil . . ."

Zavrával a zachytil se cizince. „Podívej se, jakou zvěř máme na rožni!"

Rytíř ukázal rukou ke zdi. Visela tam zkrvavená hlava statného

kňoura s obrovskými tesáky. Krev, která z ní kapala, vytvořila na podlaze zpola zaschlou louži.

„Jsem vám vděčný za vaše pozvání," odpověděl rázně neznámý, „ale zájmy řádu jsou přednější . . . Neviděl jsi, milý bratře, jiné Rusy kromě těch dvou s dlouhými bradami?" oslovil znovu zbrojnoše.

„Měli ... e . . . e . . . několik loděk. Když nakoupili chleba . . . e . . . e . . . odjely dvě loďky proti proudu. Ostatní zamířily k jezeru a pluly tam . . .," ukázal na sever.

Oči neznámého se hněvivě zaleskly.

„Och! Tak kupci se tady rozdělili a dva z nich se vydali do Narvy!" Šel ke dveřím a už bral za kliku, ale náhle se obrátil. „Jménem velmistrovým," zvolal změněným hlasem, „vám přikazuji, abyste se vypravili do Narvy!"

Z kapsy opasku vyňal listinu a rozvinul ji.

„Zde je rozkaz. Přečtete si ho!"

Hubený rytíř, stojící nejbliže, pohlédl úkosem na listinu, spatřil velkou pečeť s obrazem meče a kříže a poděšeně ustoupil.

„Ježíši Kriste!" vykřikl. „Velmistrova pečeť . . . Rozkazujte, otče. Jsme věrní sluhové řádu. Ne, nemusím nic číst, věřím vám i tak!" S hrdým gestem odsunul rytíř listinu od sebe.

Kněz se usmál do ryšavých knírů: věděl, co v tom vězí. Rytíř neuměl číst.

„Dobrá, bratři," souhlasil. „Poslouchejte tedy pozorně a zapamatujte si, co vám povím."

Usedl ke stolu a začal cosi vykládat rytířům, střídavě zvyšuje a snižuje hlas.

Při pohledu na velmistrovu pečeť řádoví bratři vystřízlivěli. Pozorně poslouchali cizince a jen občas přerušovali jeho řeč otázkami.

„To je, bratři, tak asi všechno. Jakmile přestane pršet, vyrazíte. Každá minuta je drahá. Nechám vám tu k ruce svého pomocníka."

Pohlédl s podezřením na stůl s pivem a kančí pečení a dodal:

„Musím vás varovat před nebezpečím . . . Pohané oslavují zítra svého bůžka Kupala. Zapálí tisíce ohňů. Dejte si pozor, bratři, aby nepřinesli v oběť svému odpornému bohu i tuhle krčmu spolu s vámi. Takové případy se už staly . . . Buďte opatrní, bratři!"

Rytíři i zbrojnoši mlčky poslouchali.

„Ten starý paličák hostinský mi nechtěl prozradit, jestli tu byli Ru-

sové," pokračoval cizinec. „Vidím mu až do duše . . . On prvý by přiložil oheň k vlastnímu domu."

S těmi slovy si kněz přehodil kapuci přes hlavu, otevřel dveře a zmizel v dešti.

Rytíři chvíli mlčeli a hleděl jeden na druhého.

„Všiml sis, milý bratře Sieverte, že ten otec měl hrb? Od takové škaredé huby jako má on nemohou ti Rusové čekat nic dobrého. Nechtěl bych být v jejich kůži . . . Hej, Jakube," rozkázal rytíř, „Jdi ven a podívej se, kam se poděl!"

Jakub si neochotně oblékl plášť, vyšel před dům a brzy se vrátil. „Byly tam tři loďky . . . e . . . e . . . jedna jela po řece k Derptu a dvě zůstaly tady. U loděk stojí nějaký člověk. Ale pro déšť není vidět, co je to zač."

„Bratři, musíme se připravit," pravil hubený rytíř. „Velmistr . . ."

„Nedělal bych to, ani kdyby mi platili," vpadl zbrojnoš. „Venku leje jako z konve. Za chvíli na nás nebude suchá jediná nit'."

„Jsi hlupák, Jakube. Je lépe promoknout na kost a pak oschnout u příjemného ohně za džbánkem piva, nežli se smažit v téhle proklaté krčmě! Pak ti bude všechno jedno, i kdyby tě vykoupali v pivě."

Zatím ležel starý Estonec na podlaze v ložnici s uchem přiloženým k tajnému otvoru a vyslechl všechno, co se dole mluvilo. Když kněz vyšel z místnosti, zvedl Priidu hlavu.

Ten hrbáč měl pravdu, řekl si. Chtěli jsme zapálit tuhle barabiznu již před slavností, ale čapí mláďata ještě nevyhlédla z hnízda na střeše a bohové si nepřejí, abychom ubližovali čápům. Přináší to velké neštěstí. Ale jak zachránit Rusy? Hrozí jim strašné nebezpečí. Jak je varovat?

Starý Priidu vstal a neslyšnými kroky začal chodit sem a tam po pokoji, ponořen v myšlenky.

X ZRÁDCE

Zcela blízko u Ladožského jezera, tam, kde řeka Volchov zpomaluje tok a zvolna valí vpřed kalné vody, lze na řece z dálky spatřit malý ostrov zarostlý vysokou trávou a křovím.

Mírný vánek pohybuje šťavnatými stébly trav a zelenými haluzemi mladých bříz, sklánějících se až k vodě. Z křovin divokého rybízu a malin, obsypaných zralými plody, se ozývá veselé štěbetání mlsných opeřenců. V hustém křoví líně okusuje statný los svěží ratolesti. V tichu je daleko slyšet šustot větvíček v zubech zvířete.

Teď se ze vzdáleného konce ostrůvku ozval praskot lámajících se suchých větví. Ptáci vzlétli nad houštinou v poplašných hejnech, los přestal žvýkat a opatrně naslouchá se vztyčenými slechy.

Hluk je stále hlasitější a zřetelnější, jako by se kdosi prodíral hustým

podrostem. Olšové křoviny se pohnuly, čísi ruka odhrnula stranou zelené větve — a na břehu, těsně u vody, se objevil muž.

Poutník usedl do trávy s botami téměř ve vodě, přiložil dlaň k očím a rozhlédl se kolem sebe.

Jeho pozornost upoutala malá rybářská šalupa, na jejíž palubě bylo vidět muže vytahujícího z vody síť.

V paprscích jasného poledního slunce se na hladině zvířené kolem sítě hemží drobné rybky jako stříbrné jehličky. Muž v lodi se chvílemi shýbá, vyprošťuje rybu uvízlou v oku sítě a hází ji do koše.

Nad lodí krouží s pronikavým křikem několik racků, pozorně sledujících lov.

„Pěkná lodička," zabručel poutník na břehu a s úlevou vydechl. „Právě vhod!"

Naklonil se k řece, nabral několikrát do hrsti chladnou vodu a vchrstl si ji do červené zpocené tváře, pak otočil hlavu, aby zjistil, odkud vane vítr, pohlédl na krátký polední stín táhnoucí se od mladého smrčku a vstal.

„Hej," ozvalo se protáhle nad řekou. „Slyšíš, rybáři?" vykřikl poutník ještě jednou, když si všiml, že se muž v šalupě ohlédl. „Pojed' sem!" Zašermoval rukama. „Sem ke mně, člověče!"

„Počkej," ozvalo se z lodi, „nekřič proti větru, kamaráde, nastydneš."

Poutník ještě jednou zamával paží, pak usedl do trávy a zul si za blácené boty, rozedrané na dlouhé cestě. Pak ponořil s rozkoší znavené nohy do vody, pohodlně se natáhl, podložil si pod hlavu malý tlumok a díval se bezmyšlenkovitě na vysoká oblaka plující v nekonečném sledu kamsi do dálky. Za chvíli se mu zdálo, že oblaka klesla docela nízko a zastřela všechno kolem něho bělavou mlhou.

Poutník pociťoval strašlivou únavu. Oči se mu zavíraly, těžká hlava klesala k hrudi a znenadání ho přemohl spánek.

U břehu se ozvaly rytmické údery vesel o vodu. Poutník se probudil. Otevřel oči a zcela na blízku spatřil malou loďku mířící přímo k němu.

Poutníkovi padly do očí zlaté kadeře deroucí se zpod šátku a široká záda, k nimž se přilepila halena provlhlá potem. Žena se ohlédla a téměř současně najela loďka na písčinu.

„Rychle si naskoč," řekla s úsměvem. „Volal jsi na mého muže Maxima. Nemá čas, ryby mu potrhaly síť."

Poutník se nedal dvakrát pobízet. V okamžiku byl v lodce, která se pod tíhou jeho těla naklonila do strany. Žena obratně odrazila od břehu a otočila loďku.

Ženská jako vítr, sotva si stačil pomyslet poutník a už loďka přistála u boku rybářské šalupy.

Na pokyn majitele lodi, mladého statného rybáře, usedl poutník na lavici. Dlouho seděli mlčky.

„Pověz, co si přeješ," začal rybář, když marně čekal, že neznámý začne hovořit sám.

„Konám pouť do Valamského kláštera, abych se poklonil ctihodným otcům," odpověděl po chvíli poutník. „Najmu tvou loď. Dovezeš mě tam?"

Rybář se překvapeně podíval na nezvaného hosta. Pěkný oděv, meč a nože za vysokými botami z dobré kůže a především vyzývavě hranatá tvář s velkým nosem, hustě obrostlá vlasy, nebudily důvěru. Viděl už mnoho poutníků ubírajících se k Valamským ostrovům, ale takového, jako byl tenhle, až dosud ne.

„Tak co? Souhlasíš? Proč na mne tak civíš?" zeptal se cizinec posměšně.

„Není v tobě pokory. Takového poutníka jsem ještě nikdy neviděl." V mužových očích se zaleskla jiskra pochyb. „Není doba na maškarády . . ."

„Není ve mně pokory, říkáš? Jsi jasnovidec!" Neznámý se zachechtal. „Podívej se, kamaráde," dodal a vytáhl váček s penězi, „dám ti deset tolarů." Poutník hodil mince na stůl. „A jestli nechceš tolary, zaplatím ti novgorodskými rubly."

Pěkné peníze, pomyslel si rybář. Tolik si svým řemeslem nevydělám ani za celý rok.

„Dobrá, odvezu tě k ctihodným otcům," řekl a shrábl dlaní peníze ze stolu. „Jen co trochu vyspravím síť."

„Ne," vykřikl poutník a jeho hlas zněl stroze a pánovitě. „Spěchám. Zítra je svatého Jana a odpoledne vane příznivý vítr. Tvá žena ti pomůže. Jste přece dva?"

„Dva," potvrdil rybář. „Já a moje žena Jevdokije. Dokážeme spolu ledacos. Je to sice jen ženská, ale v našem řemesle vydá za dva mužské."

„Dobrá," řekl již klidněji neznámý. „Zvedni kotvu a jed'!"

Rybářský člun brzy opustil řeku, nabral vítr do plachet a pustil se po

vlnách Něvského jezera. Za ústím Volchova se nízký břeh jezera ostře stáčí k severozápadu. Břeh zde tvoří tupý výběžek a obrací se k jihu kolem velkého mělkého zálivu. V západním cípu jezera začíná krásná severská řeka Něva.

Před neklidnými sousedy Švédy chránily přístup k jezeru, odkud vedly cesty do Novgorodu a Zavoloče, dvě pevnosti: Orešek u vrchoviště Něvy a Karela na západním břehu. V severní části jezera, na jednom z Valamských ostrovů, ležel starobylý klášter, který Novgorodané považovali za posvátný.

Když poutník viděl, že břehy mizí z dohledu, vyšel na palubu. Nad jezerem se snesla bílá noc. Na západě dávno pohasly šarlatové pablesky. Rybář svíral v rukách kormidlo a zpíval jakousi jednotvárnou smutnou píseň.

Vál silný, ale stálý vítr od jihovýchodu.

„Je čas,“ rozhodl se v duchu neznámý. Šel k rybářovi a zastavil se vedle něj.

„Mám ještě něco na srdci,“ řekl tiše.

Rybář na něj pohlédl nepřítomným zrakem.

„Co bys ještě chtěl, člověče?“ zeptal se, jako by se byl právě probudil. „Lod' pluje dobře, jak si jen můžeme přát. Zítří už budeš večeřet v klášteře.“

„Víš co?“ řekl ještě tišeji cizinec a přiblížil hranatý obličej až k rybářovu uchu. „Odboč k Orešku. Vítr je příznivý i na Orešek. Slyšíš, co ti povídám?“

„Nebylo řečeno, že poplujeme k Orešku,“ odpověděl rybář nevrle.

„Neboj se, můžeš si nechat všechny peníze,“ vyložil si poutník jeho slova po svém. „A provezeš-li mě kolem stráží, tak aby se mě na nic nevyptávaly, dám ti ještě jednou tolik.“

„Vypadá to, že ti nejde ani o Orešek. Nakonec budeš chtít na ostrov Gottland nebo bůhví kam.“

Neznámý poplácal rybáře po zádech.

„Vidím, kamaráde, že máš hlavu otevřenou. Jenomže nechci na Gottland, ale k pevnosti Vyborgu.“

„K Švédům?“

„Samozřejmě, k nim. Tak co, je ti to vhod? . . . Dovezeš-li mě tam šťastně, bude všechno stříbro tvoje,“ a neznámý znovu vyňal váček.

Rybář se opřel o kormidlo, pootočil loď, která pod náporem větru vybočila ze správného směru, a dlouho mlčel.

„Proč chceš k Švédům?“ zeptal se konečně.

„Do toho ti nic není! Ale dobrá, řeknu ti to. Jsem posel.“

„Posel se nebojí vlastní stráže. Takové modlitbičkáře a posly nám posadník přikázal svázat a dopravit do jeho dvorce.“

Neznámý otevřel ústa, ale neřekl ani slovo.

„Jsi přeběhlík,“ pokračoval majitel lodi a klidně mu pohlédl do tváře. „A kdo se zřekl své země, je mrtvý. Už prve jsem si všiml,“ dodal po malé přestávce, „jak prázdný máš pohled. To znamená, že duše je mrtvá a jen tělo ještě žije . . .“

„Mlč,“ přerušil ho cizinec. „Nech si svoje rozumy! Otoč loď, jak jsem nařídil. Bude to?“ Položil hrozivě ruku na meč.

„Jen nestraš! Mám pro strach uděláno . . .“ odpověděl muž. „Jevdokio,“ zavolal hlasitě. „Jevdokio!. . .“

Žena zabalená do šátku dřímala vedle navijáku.

„Hned, Maximuško,“ odpověděla ospale. „Mám už jít ke kormidlu? Ještě je brzy . . .“

„Zapal oheň a mávej, snad nás uvidí stráže!“ přikázal rybář. „Tak co, pobožný poutnice, v pořádku?“ obrátil se k cizinci.

Neznámému vstoupila krev do tváře, jeho celé tělo rázem zvlhlo potem.

„Počkej, ty . . .!“ zařval, vytasil meč a mávl jím rybářovi nad hlavou. Pot a hněv zatemnily jeho pohled.

Muž vytáhl rybářský nůž, vrhl se jako rys na protivníka a prudce ho bodl do prsou. Ale nůž se svezl po ocelovém krunýři a vyklouzl mu z ruky. V následující chvíli dopadl na jeho hlavu těžký meč.

Neznámý sotva popadaje dechu, se ohlédl a zrakem hledal Jevdokiji.

„Nepřibližuj se ke mně, nebo tě zabiju!“ vykřikl poděšeně, když spatřil hrozný pohled ženy. „Podívej se, hýbe se, dýchá . . . Odes si ho, snad se z toho dostane.“

„Žije?“ Jevdokije se vrhla k manželovi a přiložila úzkostlivě ucho k jeho hrudi.

„Spusť na vodu loďku, ženo, vezmi muže a vesluj ke břehu! . . . Dobří lidé ti pomohou a vyléčí ho.“

Jevdokije rychle provedla všechno, co neznámý řekl. Silnými pažemi zvedla muže a opatrně ho odnesla k okraji lodi u kormidla, pak obratně shodila na vodu loďku a vstoupila do ní. „Pomoz mi s mužem,“

řekla.

Neznámý beze slova podal Jevdokiji bezvládné tělo, v němž bylo jen málo života.

Žena opatrně uložila raněného, pak přeřízla nožem provaz, jímž byla loďka přivázána, a chopila se vesel.

„Bud' proklet, zlosyne!" ozval se její zajímavý hlas.

„Zavři chřtán, hloupá!" vykřikl neznámý a hodil do loďky měšec. „Tohle si vezmi!"

Jevdokije vzala měšec štítivě do rukou, jako by to bylo něco nečistého, a beze slova jej hodila do jezera.

Když neznámý osaměl, seřídil loď na správný směr, provazem pevně uvázal kormidlo, usedl na nízké vyřezávané zábradlí a přemýšlel, co má dělat dál.

To, co měl dříve v úmyslu, bylo teď nemožné. Ani dobrý námořník by nedokázal proplout s lodí nepozorovaně kolem Orešku a dostat se po Něvě na moře. Požádat kohokoliv o pomoc si poutník netroufal, protože by se při tom pravděpodobně nevyhnul setkání s novgorodskou pohraniční stráží.

Před východem slunce vítr zesílil a změnil směr. Vál nyní od východu. Neznámý dovedně seřídil plachty a nevšímaje si žalostného skřípání stěžňů ani vln, které se co chvíli prevalily přes palubu, otočil kormidlo a zamířil k západnímu břehu jezera. S větrem v zádech plula plachetnice stále rychleji a letěla jako pták ke kamenitým skaliskům a mělčinám.

Plán neznámého byl odvážný. Chtěl vystoupit na západním břehu Něvského jezera jižně od pevnosti Karely a dostat se dále k Vyborgu po menších jezerech a říčkách.

Mlčky hleděl na rozbouřenou hladinu a jeho myšlenky se toulaly daleko.

Ivan Kalika si vzpomíná na dobu, kdy byl desetiletým chlapcem. Spolu s otcem stojí před domem bojara Boreckého. Ivan slyší zajímavý hlas otcův. Nerozumí jeho slovům, ale dobře ví, že ho otec prodává za dvě kádě žita bojaru Boreckému, aby se stal jedním z jeho pochopů. Bojar ho poslal do Visby, do služeb kupce a mořeplavce, aby se naučil švédsky. Na velké bachraté plachetnici, dopravující různé zboží do měst hanzovního spolku, prodělal chlapec znamenitou plaveckou školu a naučil se dokonale švédsky. Několik měsíců před návratem do Novgorodu se Ivan seznámil s mladou dívkou a zamiloval se do ní.

Byla to dcera kovářského mistra ze Stockholmu. Kalika, ale nenalezl

nenalezl porozumění, když se o své lásce zmínil bojaru Boreckému. Když ho Ivan Kalika žádal, aby mu dovolil přivést dívku do Novgorodu a oženit se s ní, svéhlavý podivínský bojar ho hrubě odbyl a ještě se mu vysmál. Ivan několikrát prosil bojara, ale pokaždé nadarmo. Tak uplynuly ve stesku a útrapách tři roky. A pak náhle lékař Milanio, kterému se Ivan svěřil se svým zármutkem, mu navrhl, aby tajně zanesl dopisy Švédům, a slíbil mu štědrnou odměnu.

„Můžeš se tam oženit se svým děvčetem," řekl. „S penězi vystačíš dlouhou dobu." Kalika neodolal pokušení a nabídku přijal.

To, co se té noci zběhlo na rybářské plachetnici, Ivanem otřásl. Nahlédl, že nejednal správně, ale zpátky už nemohl. Věděl, že ho nyní čeká při sebemenším chybném kroku smrt.

Nastal den. Člun se střemhlav řítí do zkázy. Objevil se břeh obklopený nebezpečnými útesy. Každou minutu byl bližší a bližší.

Ivan Kalika pečlivě ukryl pod kabátem na prsou dopisy zavinuté do pergamenu, přivázal si tlumok na záda a mlčky čekal.

Když se před jeho zraky zjevily hlučící vlny s bílým hřebenem pěny, Kalika pevnou rukou řídil loď tam, kde byl bílý pás mezi lodí a břehem nejužší. Nezměněnou rychlostí vjelo plavidlo do zpěněných vod. Strašný náraz otřásl lodí, pak druhý a třetí . . .

Šalupa se stočila bokem k vlnám a to byl její konec. Nový náraz byl tak silný, že se oba stěžně rázem zřítily na palubu. Ivan Kalika, omráčený lanem ztratil vědomí a spadl do vody.

Když se probрал z mrákot, nemohl dlouho pochopit, co se s ním stalo. Ležel v lese vedle ohně a ústa měl zacpaná trávou. Okolo něho seděli Karelové, hlučně rozmlouvali a mávali pažemi.

Z několika slov, které znal, vyrozuměl Kalika, že to jsou katoličtí Karelové, poddaní Švédům.

„Ach, vy psi," vyplivl trávu a řekl hlasitě dobrou švédštinou, „takhle zacházíte s rytířem? Místo abyste dali trosečníkovi najíst a napít, nacetete mu do úst trávu a svážete ho provazem!"

Karelové na sebe pohlédli v rozpacích. Teprve když Kalika dál klel a vyhrožoval, sňali zajatci pouta.

„Nevěděli jsme, že jsi Švéd," řekl jeden z nich. „Mysleli jsme, že jseš Rus."

Když se Kalika zmínil o přísném veliteli Vyborgu, projevíli všichni Karelové ochotu doprovodit ho k pevnosti.

Cesta neschůdným hustým lesem a rozbředlými mokřinami byla

svízelná. Museli přenášet svou loďku na zádech od jedné prahovité řeky ke druhé. S pomocí Karelů dostal se Kalika třetího dne na nábřeží města Vyborgu. Rozloučil se se svými průvodci a kráčel zvolna kupředu, zvědavě se rozhlížeje na všechny strany.

Blížila se noc. Bylo šero a chladno. Padal podzimní vytrvalý drobný déšť a zastíral všechno kolem mlžnou rouškou. Před poutníkem se jako kalná skvrna tyčily obrysy pevnosti, vpravo se černala vysoká kostelní věž a všude kolem podél blátivé cesty s hlubokými dešťovými loužemi bylo vidět mokré zčernalé zdi domků.

Náhle se dveře jednoho domu hlučně otevřely a na ulici vyšlo několik vojáků hádajících se mezi sebou. Ivan ucítil teplý pivní pach hospody. Světlo padající otevřenými dveřmi ozářilo kalné špinavé proudy deště.

Nárazový vítr od moře studil pocestného až do kostí a přinutil ho, aby se ještě těsněji zahalil do pláště a přemýšlel o teple rodinného krbu. Kdesi nedaleko Ivana Kaliky se ozval třesk zbraní a chraptivý vojenský povel. Na dřevěné dlažbě zaduněly kroky těžkých vojenských bot. Před poutníkem jakoby kouzlem vyrostly pevnostní hradby.

Starobylý vyborgský hrad seděl jako ohromný balvan na malém ostrůvku blízko u břehu a zastiňoval celé město. Jeho vysoké hradby bylo zdaleka vidět z velkého zálivu, kde množství lodí nacházelo útočiště před bouřemi i piráty.

Švédové, kteří se opírali o tuto pevnou tvrz, drželi v područí Karely západních krajů a obrátili je na katolickou víru. Zde také pod lomenými klenbami spřádali rytíři výbojně plány a shromažďovali síly k válečným výpravám na východ.

U hlavní brány pevnosti hořely vedle masivních veřejí smolné pochodně zasunuté do železných držáků. Nádvoří bylo dlážděno kostřbatým buližníkem. Na mokřém kamení se odráželo blikavé světlo pochodní plápolajících ve větru a rozplizlé skvrny mnoha osvětlených oken hradu.

Ivan Kalika se ohlásil strážci a čekal. Velitel si přál vidět posla ihned. Sluhové vedli Ivana Kaliku temnými chodbami a úzkými průchody hradu, osvětlenými čadivými lojovými kahanci. Prošli dvěma sešeřelými chladnými síněmi.

Sluhové se zastavili před úzkými dveřmi, jimiž člověk sotva mohl projít, otevřeli je a vpustili posla dovnitř.

Velká podlouhlá komnata s klenutým stropem a kamennou podlahou

v níž se Ivan Kalika octl, byla podivným skladištěm válečných a loveckých trofejí. Losi a jelení parohy, hlavy divokých kanců, lebky různých zvířat a ptáků visely na zdi nebo ležely na policích. Jednu stěnu zdobily nejrozmanitější rytířské zbraně, dlouhé meče a píky, měděné, stříbrné i ocelové krunýře, přílby a drátěné košile se navzájem střídaly a jejich pěkné uspořádání bylo ke cti pána domu.

Velké ohniště v podobě krbu zabíralo dobrou polovinu jiné stěny. Oheň v krbu vyl a sténal a stravoval suchá smolná polena. Dým uchvacovaný větrem stoupal v kotoučích ke klenbě krbu. Uprostřed komnaty stál na velkém koberci vysoký voják opřený o kord. Posel se setkal se zpytavým pohledem hluboko postavených očí. Vysoké čelo, orlí nos a široká brada propůjčovaly tváři přísnost a nevšední výraznost. Byl to velitel švédské pevnosti Vyborgu.

O něco dále seděl za malým stolkem drobný, zcela šedivý stařec. Skláněl hlavu nad rozevřenou knihou a sotva znatelně pohyboval tenkými zvadlými rty.

„Odkud přicházíš?“ zaslechl Kalika panovačný hlas velitele pevnosti.

„Z Velkého Novgorodu.“

Ve vojákově obličejí se zračilo překvapení.

„Z Novgorodu? Kdo tě sem poslal?“

„Pan Schónwald, Milosti.“

„Ten starý lišák je tam?“ znova se podivil fojt. „Copak ho přimělo, aby lezl až do samého pelechu šelmy?“

Velitel nespouštěl z posla zrak.

„Nevím, Vaše Milosti. Přinesl jsem dopis.“

Ivan Kalika zvolna vyňal zpod pláště Schónwaldovo poselství, prohlédl pečeť a podal je fojtovi.

Velitel usedl u vyřezávaného dubového stolu poblíž krbu.

„Eberte,“ řekl tiše staříkovi, když přelétl zrakem dopis, „musím mluvit s Gustavem Ericssonem. Zavolej ho sem!“

Velitel se znovu obrátil k poslovi.

„Kde je nyní kupec Amosov?“ zeptal se s důrazem na každém slově.

„Před pěti dny, Vaše Milosti, le^vel v horečce v domě ladožského posadníka.“

Velitel si zamyšleně hladil plnovous a zdálo se, že na posla dočista zapomněl.

„Můžeš jít," řekl hrubě, když zaslechl za dveřmi kroky. „Kdybys něco potřeboval, obrať se na správce."

Ivan Kalika pochopil, že návštěva je u konce. Odpověděl uctivou poklonou na velitelův nedbalý pokyn hlavy a odcházel. Ve dveřích se setkal s urostlým světlovlasým vojákem. Voják si přeměřil Kaliku posupným pohledem, ustoupil stranou a pak vešel do síně.

„Jste připraven k pochodu, Ericssone?" zeptal se místo pozdravu velitel.

„Ano, Milosti. Koně jsou odpočatí a . . ."

„Nepotřebujete koně, Ericssone," přerušil ho fojt. „Mám pro vás docela jiný úkol."

Vzal do ruky pergamen ležící na stole a rozvinul ho.

„Podívejte se, Ericssone. Po těchto řekách a jezerech se s dobrou loďkou dostanete snadno až k cíli. Tady vystoupíte a zamíříte sem . . ." Velitel znovu přešel prsty po mapě. „Na tomto místě musíte zničit ruskou karavanu, kterou vede . . .," nahlédl do Schonwaldova dopisu, „novgorodský kupec Trufan Amosov. Tento kupec je náš nejhorší nepřítel."

Velitel pevnosti a Ericsson si ještě dlouho prohlíželi mapu.

„Šťastnou cestu, milý Gustave, přeju mnoho zdu. A nezapomínejte," dodal velitel s otcovskou laskavostí, „že povedete svůj oddíl nepřátelskou zemí. Nevěřte nikomu — a zvítězíte." Objal vojáka kolem ramen a přiblížil suché rty k jeho čelu. „A teď vzhůru! ... Počkejte, Ericssone," ozval se ještě jednou velitelův hlas. „Vezměte s sebou Karela Kettunena, zná velmi dobře všechny cesty na sever. Mimochodem, ten lotr přestoupil loni dobrovolně na katolickou víru."

Když utichly těžké Ericssonovy kroky, vzal velitel znovu do rukou dopis a přistoupil ke krbu. Podržel list blízko u ohně a četl nahlas:

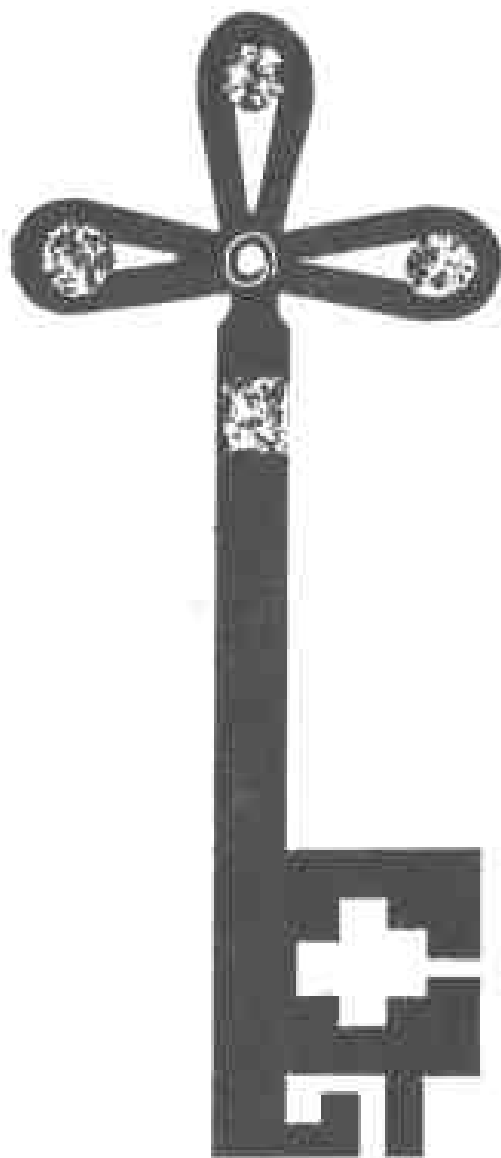
„Plán ladožské pevnosti vám přinese můj člověk. Bude každou noc zapalovat tři ohně na ostrově v ústí Volchova. Odměnou za vaši námahu vám bude ladožská pevnost, které se nyní bez nesnází zmocníte."

Velitel zvedl hlavu a jeho pohled mířil do kouta, kde se bělal mramorový kříž.

„Bůh je mi svědkem," uvažoval, „že jsem byl vždycky dobrý katolík a nešetřil sil pro blaho křesťanstva. Dostane se mi do rukou plán Ladogy. Kdyby se mi podařilo pevnost dobýt, rozšířily by se naše državy k severovýchodu. Kolik pohanů by bylo vráceno do lůna svaté

církve! Zaradoval by se sám papež, který podporuje naše výboje. Zdálo se mu, že už drží v ruce pochvalnou papežovu bulu. „Vyrážíme zítra!“ prohlásil pevným hlasem. „Sám povedu své vojáky na Ladogu.“

Vztáhl ruku po malém kladívku ležícím na stole. Hradem se rozlehly pronikavé kovové údery.

XI VE STARÉ PEVNOSTI

Ladožský posadník a hejtman, bojar Nikita Afanasjevič Gubarev, znal dobře Amosova, a nejen znal, byl rovněž podílníkem starého kupce při mnoha jeho obchodních cestách, což mu přinášelo zisk. I letos lovily dvě bojarovy výpravy mrože na Amosovových pozemcích u Ledového moře.

Trufan Fjodorovič byl nucen se zdržet v domě pohostinného bojara. Když se plavili přes Volchovské přeje, uvízl jeden z nákladních člunů

na kamení a vnikla do něho voda. Starý mořeplavec pomáhal ostatním

při zachraňování lodě, nastydl v chladné vodě a roznemohl se. Jeho družina ho přivezla do Ladogy téměř v bezvědomí.

Vstal z lůžka až za deset dní a dnes ho Nikita Gubarev pozval k sobě ke stolu. Amosov stanovil svůj odjezd na zítřek. Byl v dobrém rozmaru a rád přijal posadníkovo pozvání.

V nízké klenuté komnatě bojarově bylo dusno. Malá slídová okénka s olověnými obrubami nepropouštěla čerstvý vzduch. V koutě před tmavými obrazy čadila zapáchající lampička. Ale staří známí nedbali ani dusna, ani zápachu. Poobědvali, napili se z velkých hliněných džbánek cizokrajného vzhledu a trávili čas v srdečném hovoru.

Přátelé seděli s pohodlně uvolněným šatem na široké lavici blízko sebe.

Obtloustlý posadník pošukával prošedivělým řídkým vousem a pozorně naslouchal kupcovu vyprávění o posledních událostech v Novgorodu.

„Říkáš, že zvolili nového posadníka . . . ,“ prohodil zamyšleně bojar Nikita a odložil zlacený pohár na stůl. „Starý posadník nebyl přece hloupý, víš . . . A řekni mi, Trufane Fjodoroviči,“ změnil bojar předmět rozhovoru, „co soudíš o moskevském knížeti? Je pro Velký Novgorod výhodné se mu podrobit, nebo ne? U nás se říká všelicos. Jak se na to díváš ty?“

Gubarev mluvil pomalu, zdánlivě bez zájmu, ale starý mořeplavec si dobře všiml, že čeká na jeho odpověď se zatajeným dechem.

„Já si myslím,“ usmál se Amosov, „že den musíme vítat s tváří obrácenou k východu, a ne k večernímu západu.“

„Máš pravdu!“ Gubarev si povzdechl a přivřel své poněkud vypoulené oči.

Chtěl ještě něco podotknout, ale několik rychlých pronikavých úderů na poplašný zvon přerušilo jeho myšlenky a přimělo ho pozorně naslouchat.

„Musím nahoru na hradby, Trufane Fjodoroviči.“ Bojar Nikita rázně vstal a bez čapky, tak jak seděl, opásav se pouze soukenným pasem, vyšel spěšně z pokoje.

Amosov sotva stačil tlustému bojarovi, který zapomněl na svá léta a svižně stoupal po kamenném schodišti Střelecké věže.

Z výšky dobrých patnácti metrů bylo vidět jako na dlani řeku Volchov. Dole těsně u hradeb se po černé stužce řeky rychle pohyboval

úzký člun. Posádka zběsile pracovala vesly a voda kolem přídě se prudce pěnila. V místech, kde se pěna rozlévala do šíře, byla voda Volchova hnědá jako močůvka.

U kormidla stál vzpřímený muž. Mával žlutým šátkem a hlasitě křičel.

„Pomoc, přátelé! Švédové se blíží! Pomoc!“

Gubarev s námahou protáhl své hřmotné tělo střílnou a přidržuje se jednou rukou železného čtyřhranného háku, vyklonil se nad řeku. S nelibostí si všiml několika mladých břížek, kterým se podařilo zapustit kořeny v skulinách pevnostní zdi.

„Hej, mládenci!“ vykřikl hejtman, využiv chvílky ticha.

Muž v člunu zvedl tvář zrudlou námahou.

„Rád strašíš lidi, co?“ zeptal se klidně Gubarev. „Švédů se přece nebojíme . . . Kdo tě poslal?“ dodal přísně.

Nebylo snadné držet se jednou rukou. Hejtman povystoupil do mezery mezi zubci a vyplnil tělem celou střílnu.

Veslaři poznali posadníka, zabrali vesly zpět a přidržovali člun u malého výběžku.

„Setník Danila Aristarchov mě k tobě posílá o pomoc. Švédové se plaví na mnoha lodích . . .“

„Kdo jsi?“ ^

„Lodivod námořní stráže, Vasilij Kyrlov.“

„Jsi špatný voják,“ pokračoval bojar stroze. „Poslal tě ke mně, a proto máš vzkaz vyřídit mně a ne celé osadě. Veslujte k Vrátné věži. Ať jsi u mne, než napočtu pět!“

Veslaři se znovu rozmáchli vesly. Člun se rozletěl po hladině, obeplul Střelecký mys, oddělující Volchov od řeky Ladožky.

Nikita Gubarev vylezl z úzké střílny na dubovou podlahu věže a spatřil za sebou ozbrojené setníky a vojáky.

„Jen s námahou jsme tě našli, bojare. Prohledali jsme celou tvrz, ale jako by ses do země propadl!“ . . . pravil hlubokým hlasem velitel stráže, sotva popadaje dechu. „Přišla zpráva, že Švédové už zase porušili příměří.“

„Pojďte, přátelé. Poslechněme si, co nám řekne posel. A ty, Trufane Fjodoroviči, se na mě nezlob. Teď se musím věnovat vojenským záležitostem.“

Zamířil k východu, ale u schodiště se ještě jednou obrátil.

„Zesilte hlídky a strážce ať se dívají očima a ne zadkem! Chraň vás

bůh, jestli se něco stane. Slyšíš, Zachariji?" Hejtman se strašně zamračil a pohrozil baculatou pěstí.

„Slyším, bojare. Všechno bude v pořádku. Mít otevřené oči radno — a ostudě se vyhneš snadno," odpověděl vesele jeden ze setníků.

„Dobrá." Hřmotná hejtmanova postava zmizela v otvoru schodi-
v, v
ste.

Za padesát let svých cest k Ledovému moři pobýval Trufan Fjodorovič často v Ladoze, ale na Střelecké věži Stál poprvé.

S bezděčným obdivem si prohlížel vynikající dílo lidských rukou — kamennou tvrz, postrach Švédů, předsunutou baštu Velkého Novgorodu.

Všechny, kdo ponejprve spatřili hrad, udivila tloušťka pevnostních hradeb. Zeď spodní části Střelecké věže, na které Amosov stál, byla tlustá osm metrů. Střílny druhé řady byly prolomeny ve zdech ne o mnoho tenčích. I nad horní řadou střílen dosahovala tloušťka kamenného zdiva čtyř metrů, stejně jako tloušťka věžového ozubení.

Kromě Střelecké měl hrad ještě čtyři další věže: Vrátnou, Výpadní, Klimentovskou a Tajnou.

Věže byly spojeny mezi sebou hradbami šest metrů tlustými a tvořily hradiště ve tvaru velké žehličky směřující ostrým koncem k severu. Střelecká věž, na níž Amosov stál, ležela právě na ostrém konci žehličky. Byla to hlavní věž severní části hradu a stála na protáhlém mysu, který se vytvořil u soutoku řek Ladožky a Volchova.

Amosov a jeho průvodce, veselý setník Zacharij, minuli hlídky a sešli po kamenných schodech do středního patra věže. S námahou pootevřeli dubovou branku a prošli pod nízkým lomeným obloukem ven na pevnostní hraby.

Stejně jako podlaha věže byly i hradby kryty dvoupalcovými dubovými prkny, zčernalými časem. Na každém desátém kroku bylo pro případ nepřátelského útoku ohniště, nad nímž visel na třínožce měděný kotel, naplněný smolou. Podél stěny byly pečlivě seřazeny zbraně: píky, dřevce, halapartny, sekery, luky a toulce se šípy.

„Zbraně stačí pro všechny, i kdyby přišli lidé z nejbližšího okolí," prohodil pyšně Zacharij. „Máme také děla," dodal, „a velkou zásobu střelného prachu."

„Bezesporu bohatá pevnost," souhlasil Amosov, prohlížeje si dlouhé meče a ostré hroty kopí i nezdolatelnou tloušťku zdí.

Nedaleko Vrátné věže byla část desek ze zdí stržena. Pevnost se opravovala a zesilovala.

Amosov hleděl se zájmem na neotesané balvany, mnohdy obrovské, dosahující až jeden metr v průměru.

Tyto balvany, zalité výborným vápenným roztokem, stejně pevným jako sám kámen, tvořily základní materiál, z něhož byly postaveny hradby a věže.

Ale to nebylo všechno. Z vnějšku byla pevnost obložena silnými deskami z tesaného kamene a stejnými deskami byly obloženy také klenby.

Mořeplavec v duchu uvažoval, kolik námahy bylo nutno vynaložit na stavbu tvrze, kolika lidí bylo třeba k dopravě všeho toho materiálu po mizerných cestách na staveniště, kolik vysilující práce k vyzdvižení kamenných balvanů při stavbě hradeb a věží!

U vchodu do druhé věže vyhlédl Amosov střílnou ven. Spatřil pod sebou řeku Lad'ožku, velký dřevěný most spojující oba její břehy a skupiny lidí na tržišti vedle mostu, mostu.

O něco dále, za posledními domky osady, bylo vidět kupoli Uspenského kláštera. Za velkým mostem, proti proudu Ladožky, byl další most, za ním se řeka rozšiřovala a tvořila zátočinu, kde kotvilo množství lodí.

U břehu, vedle Vrátné brány, stál člun, který právě přijel, a kolem něho se nakupili Ladožané.

Veslaři jim něco se zápalem vyprávěli.

Náhle bylo slyšet bubnování a troubení. Z brány pevnosti vyšla skupina mužů: několik hudebníků a vojáků ve zbrani.

Amosov pohlédl tázavě na svého průvodce.

„Svolávají do boje lovce. Zřejmě se budeme bit se Švédy," pravil Zacharij. „Proto bubnují a vytrubují."

Amosov byl už dávno zpátkv v útulném příbytku posadníka a na tržišti stále ještě vyhrávala hudba, do níž se mísily výkřiky znepokojených měšťanů.

Posadník dlouho mlčel, mračil se, o něčem uvažoval a pak, jako by se rozpomněl, pohlédl do kouta.

Na lavici potažené černým sukem stála malá tmavozelená truhlice pobitá železnými pásy.

„Podívej, Trufane, Fjodoroviči!"

Bojar se naklonil s klíčkem v ruce nad skříňkou. Cvakl zámek a víko se hlučně otevřelo. Vnitřek cypřišové truhlice byl rozdělen příhrádkou na dva díly a polepen atlasovým hedvábím. V jedné polovině truhlice ukrýval bojar klenoty, ve druhé listiny.

„Tady je,“ vyňal bojar ze skříňky pergamenový svitek.

Na bláně zežloutlé časem spatřil Amosov kresbu ladožské pevnosti. Se zájmem si prohlížel tlusté čáry a nápisy, hustě pokrývající pergamen.

„Jen si všimni, jak jsou hradby tlusté,“ chlubil se posadník. „Žádný beran je nikdy neprorazí. A tady jsou tajné chodby, jedna vede od Tajné věže pod řekou Volchovem, ta zde od Klimentovské věže do podzemních krypt. Tady jsou tajné studně, tady sklepy . . . Řekni sám, Trufane Fjodoroviči, mohou Švédové ztécť takový hrad?“

„Vůbec mi nenapadlo, že by Švédové mohli pevnost dobýt,“ pravil klidně Amosov a stočil pergamen.

„Kdepak! Švédové Ladogu nedobudou!“ . . . Posadník uložil mapu zpátky do truhlice, zavřel víko a obrátil se ke kupci:

„často si na tebe, Trufane, vzpomenu, když je venku nepohoda. Celý život jsi strávil na moři. Není ti líto ztracených let?“

„Kdybych se znovu narodil, vydal bych se zase na moře!“ odpověděl Amosov tvrdě. „Měl jsem odjakživa cesty po moři rád.“

„Ale proč se, Trufane Fjodoroviči, ustavičně plavíš do neznámých končin, za devatero moří, kde není nic než led? Komu prospívá tvá těžká, neslýchaná lopota? Musíš za obchodem tak daleko?“ Trufan Amosov ožil, oči se mu leskly jako mladíkovi.

„Budu ti vyprávět, Nikito Afanasjeviči, podobenství o novgorodském plavci Ivanu Gostěvovi mladším. Cestoval jeden čas s mým otcem a spřátelili se.“

Amosov si odkašlal a pročísl si vous.

„Poslouchej. Podle staré novgorodské legendy jezdily kdysi obchodní lodi do dalekých končin Ledového moře. Plavec Ivan Gostěv syn pronikal se svými loďmi nejdále a dostal se až do Neznámé země. Zamiloval si její břehy a vystavěl v zátocě chatrč. Když skončila doba lovu, nastoupily Gostěvovy lodi zpáteční cestu.“

Gostěv prodal své zboží ve Velkém Novgorodu, pomodlil se v chrámu svaté Sofie a jeho koráby se znovu rozjely k Ledovému moři, do Gostěvovy zátoky.

Čtyřicet let se Gostěv plavil stále stejnou cestou k dalekým břehům.

A tehdy v jeho srdci vzklíčily pochyby: Proč vyhledávám to vzdálené pobřeží? Komu přinášejí užitek nesčetné versty¹, které jsem procestoval? Vyhlédnu si bližší břeh, cesta bude kratší.

Rozladěn stojí Ivan Gostěv u kormidla. V plachtách sviští jihozápadní vítr. Po moři se valí vlna za vlnou. A Ivan Gostěv vidí: u prostředního stěžně stojí divukrásná žena v nachovém rouše, něco nahlas počítá a výsledek zanáší do zlaté knihy.

„Kdo jsi, paní?“ diví se Gostěv. „Co to počítáš a zapisuješ do knihy?“

„Jsem boží Moudrost, Sofie novgorodská. Počítám, kolik verst jsi proplul po moři. Vedu v patrnosti všechny tvé cesty. Každá versta tvých námořních výprav je spočtena a zapsána do knihy života Velkého Novgorodu.“

„Je-li tomu tak,“ zvolal plavec Gostěv, „popluji ještě dál, třeba dvakrát tak daleko!“

„A stejně tak já,“ zakončil Amosov vyprávění. „Bude-li třeba, neodmítnu a vydám se za devatero moří.“

„Přesvědčil jsi mě, Trufane Fjodoroviči. Jsi jako starý havran, který nikdy nekrákorá nadarmo. Víím, že podnikáš velkou věc. Jen jsem žertoval.“

Posadník zeširoka zívá a líně si přidržel ruku před ústy. Pošimral se na prsou, pak zvedl ke rtům stříbrnou píšťalku.

„Zavolej mou paní!“ přikázal sluhovi.

Ze sousední světnice přišla kyprá, vysoká žena. Byla docela mladá, vypadala spíš jako posadníková dcera.

„Taťáno, drahoušku,“ naříkal bojar, „jsem unavený, ospalý, sotva se držím na nohou. Přikáž, ať mi ustelou postel. A zde náš milý host, Trufan Fjodorovič, se jistě rád napije čaje.“

Pohlédl na Amosova jedním okem, druhé už nebyl s to otevřít.

„Jakže, Nikito Afanasjeviči,“ podivila se zpěvavým hlasem paní domu, „ty chceš spát? Zapomněl jsi, že dnes přijdou hosté a potulní herci?“

„Co na tom? Bav se, Taťánko, a já se prospím. Hostům řekni, že jsem šel na obhlídku, střežit hrad proti Švédům.“

Starý chce spát, mladá si hrát, pomyslel si Amosov.

Aby se zavděčil mladé hostitelce, dodal nahlas:

¹ Versta — ruská míra, odpovídající asi 10,5 km.

„I já se na ty šprýmaře rád podívám, bojarko. Zavolej mě, až přijdou.“ A mořeplavec se uctivě poklonil.

„Přijmeme hosty v této místnosti, Trufane Fjodoroviči. Je tu dost místa i pro herce.“

Bojarova žena odešla, aby přichystala manželovi lůžko. Po chvíli opustil komnatu též hejtman.

Když Amosov osaměl, přistoupil k nízké skříni z karelské břízy. Skříň byla zakryta červeným soukenným závěsem se zelenými okraji.

Trufan Fjodorovič odhrnul závěs, vybral si z přihrádky knihu a zahloubal se do četby. Ani si nevšiml, že sloužící přinesl stříbrný, umělecky zdobený koš s žhavým dřevěným uhlím. Vonný dým se vznášel v tenkých spirálách nad košem a zvolna se rozplýval.

Už dobrou hodinu hodují hosté v domě ladožského hejtmana, zatímco kejklíři zpívají a tančí. Právě předvádějí komický výstup. Jeden ze šprýmařů se převlékl do ženských šatů a představuje manželku bohatého, ale starého kupce Těrentišče. Mladá švarná Avdotja Ivanovna si opět vzala něco do hlavy. Stěžuje si mužovi, že je nemocná — bolí ji hned tady, hned tam. Avdotja Ivanovna žádá manžela, aby šel okamžitě pro lékaře.

Bohatý kupec Těrentišče velmi miloval svou ženu a ve všem ji poslouchal. I tentokrát vzal peníze a vypravil se do Novgorodu hledat lékaře. Cestou potkal šumaře. Obstoupili ho a vyptávali se, proč je smutný. Jeden hraje na housle, jiný zpívá veselé popěvky. Těrentišče vypráví o nemoci své ženy Avdoťušky. Kouzelníci se nabízejí, že rozmazlenou žínku vyléčí. Rozkáží kupci, aby si vzal obušek a vlezl do pytle. Všichni uchopí pytel s kupcem a se sténáním a hekáním ho nesou do jeho domu vjurjevské Lhotě. Když jim Avdoťja Ivanovna otevře, vyřizují jí poslední pozdrav od manžela a vyprávějí, že muž je mrtev a že mu vrány vyklovaly oči. Manželka je náhle jako proměněná, nářek a bolest jsou ty tam. Vesele se směje a raduje se, že se zbavila protivného manžela. Hostí šumaře vínem a mandlemi a chce, aby zazpívali něco na památku nebožtíka.

Šumaři usedají na lavici, zpívají rozverně písničky a hrají na housle. V písni se vyzývá starý muž Těrentišče, aby vylezl z pytle.

Těrentišče, velmi rozezlený na Avdoťju Ivanovnu, okamžitě vyskočí a začne obuškem zahánět manželčin neduh. Neduh vyskočí oknem,

div nesrazí hlavu, a kupci Těrentiščovi po něm nezůstanou než šaty a peníze.

Hosté se smáli a co chvíli vykřikovali nějakou žertovnou poznámku. Obdarovali kejklíře cukrovím a jablky.

Nejstarší herec, šedovlasý stařec, vzal pojednou do rukou housle a přešel smyčcem po strunách. Ostatní herci ho obklopili, zazněla oblíbená novgorodská píseň o námořních výpravách, Ledovém moři a bitvách s nepřáteli.

Trufanu Fjodorovičovi se nelíbilo chování jednoho šprýmařů, černovlasého tanečníka. Po celou dobu se točil kolem zelené truhlice.

Táhne k ní jako moucha k medu, pomyslně si starý mořeplavec.

Když dozpívali píseň, začali kejklíři znovu tančit k veselé hudbě a zakryli Amosovovi pohled na truhlici. Jeden z tanečníků se točil jako káča, pak opět skákal po světlici jako žába a hlasitě kvákal. Všichni se smáli, bojarka, hosté i sloužící, kteří se tísnili u dveří, a usmíval se také Trufan Fjodorovič. Jen na chvíli pustil zelenou skříňku z očí a když na ni opět pohlédl, spatřil zřetelně, jak se její víko, připomínající domeček, otevřelo a opět zavřelo.

„Nikita Afanasjevič zřejmě zapomněl truhlici zamknout!“ napadlo mořeplavci. Náhle mu myslí bleskla strašná myšlenka . . . plán pevnosti . . . Švédové...

„Zloději, zrádci!“ vykřikl Trufan Fjodorovič z plných plic a vrhl se k truhlici. Všecek vzrušen zvedl víko — plán pevnosti byl pryč!

„Zloději!“ znovu vykřikl Amosov a hledal očima černovlasého mládence. Spatřil ho u samých dveří, jak se mezi čeledí tlačí k východu.

„Držte ho, on je ten zloděj!“ Amosov vytáhl z holínky nůž a hnál se za kejklířem. Ale černovlasý srazil ranou pěstí sluhu, který se ho snažil zadržet, a jediným skokem se octl na nádvoří.

Jemu v patách běželi k Vrátné věži sloužící i hosté.

Ostatní potulní herci si už neslibovali nic dobrého, využili všeobecného zmatku, seskákali nepozorovaně z pevnostních zdí a zmizeli v blízkých křovinách.

Černovlasého přece jen chytili. Když ho hejtmanovi pacholci už málem doháněli, skočil kejklíř do loďky u břehu Volchova, aby se dostal na druhý břeh. A snad by se mu bylo podařilo uniknout pronásledovatelům nebýt rybářů, kteří tudy pluli se sítěmi. Když zaslechli křik a poznali hejtmanovy sluhy, chytili uprostřed řeky černovlasého,

svázali ho a přivedli hejtmanovi.

Chycený kejklíř byl vsazen do temné kobky pod Střeleckou věží. Ležel na shnilé slámě ubitý téměř k smrti, přikován ke zdi těžkým řetězem. Čekal ho výslech a mučení . . .

Amosov se rozhodl, že před odjezdem navštíví opata Uspenského kláštera, který byl jeho vzdálený příbuzný. Když vyšel z pevnostní brány, spatřil, jak po Ladožce plují bez hluku v řadě za sebou čluny s ozbrojenými měšťany.

Když obepluly Střelecký mys, napjaly čluny plachty a rychle mizely za vysokými pevnými zdmi z hrubého kamene.

Jdou na Švédy! pomyslel si Trufan Fjodorovič hrdě, provázeje zrakem rychlé čluny.

Paprsky večerního slunce zlatily plachtu posledního člunu mířícího na sever, k Ladožskému jezeru.

Ještě ani nezmizel poslední člun z dohledu, když na dřevěném mostě zaduněla kopyta a kolem Trufana Fjodoroviče se přehnali jižním směrem dva jezdci, nesoucí zprávy do Velkého Novgorodu.

XII TAJNÝ POSEL

Vězeň dýchal ztěžka a chraptivě. Nesnesitelná bolest v kloubech proměnila jeho tvář v masku. Ale ani dnes, stejně jako včera, nic neprozradil.

Posadník zuřil. S očima podlitýma krví běhal po sklepení z kouta do kouta.

„Oheň!“ volal výhrůžně. „Přiložte mu oheň!“

Jeden z pacholků, hubený uhrovitý muž, přivlekl k nohám černovlasého železnv koš s rozžhaveným uhlím.

„Dejte mi pít . . .“ zasténal pojednou vězeň, „všechno povím.“

Uhrovitý muž pohlédl na posadníka, pak nabral z dřevěné kádě do konvice vodu a podal ji věžňovi.

Muž vypil do poslední kapky, pak sebral všechnu sílu, zvedl hlavu a podíval se Gubarevovi do očí.

„Ptejte se!“ . . . Černovlasý zavřel oči a hlava mu znovu klesla na prsa.

„Co jsi zač a odkud přicházíš?“

„Jsem sluha bojara Boreckého.“

„Utekl jsi?“

„Ne, byl jsem poslán.“

„Jak se jmenuješ?“

„Vasilij Gerasimov syn, ale říkají mi Vlk.“

„Kdo ti přikázal, abys ukradl plán?“

„Benátčan Milanio.“

„Benátčan?“ podivil se hejtman. „Ve Velkém Novgorodu?“

„Je lékařem u bojara Boreckého . . . jeho přítel a kumpán, skoro rodný bratr. Prohýřili spolu nejednu noc.“

Posadník se polekaně ohlédl.

„Vy tam,“ křikl na žaláříky, „počkejte za dveřmi! Zavolám vás, kdyby bylo třeba! ... A věděl bojar Boreckij,“ pokračoval posadník ve výslechu, „proč tě sem Milanio poslal, nebo ne?“

Nikita Afanasjevič samým vzrušením vyskočil na nohy a nespouštěl oči z vězně. Vlk mlčel.

„Odpověz!“ zasípál posadník a kolena se mu roztřásla.

„Nevím, bojare,“ odpověděl tiše Vlk. „Nikdy jsem neslyšel, co si povídají. Neptej se mě na to . . .“

Gubarev dlouho mlčel a přemýšlel. A bylo o čem přemýšlet! Na jedné straně, je-li do této věci zapleten Boreckij, je zrádcem Velkého Novgorodu a on, posadník, je povinen o tom podat zprávu panské radě. Na druhé straně Gubarev věděl, že Boreckij patří k nejbohatšímu novgorodskému rodu a těší se důvěře a úctě většiny novgorodských bojarů. Hůl měla zřejmě dva konce a jeden z nich mohl zasáhnout ladožského posadníka.

„Bojar Boreckij jistě nevěděl o tvých zlodějských choutkách,“ rozhodl konečně posadník. „A co ti ještě Benátčan přikázal? Řekni všechno.“

„Byli jsme dva,“ pokračoval Vlk a pak se na chvíli odmlčel. „Měli jsme především vyřídit Švédům, aby zajali mořeplavce kupce Amosova s jeho družinou a aby ho zabili . . . Aby se nedostal k Ledovému moři.“ Vězeň ustal a dlouho nemohl nabrat dech. „Za druhé jsme ti měli ukrást plán hradu, aby se Švédové mohli zmocnit Ladogy.“

Teď teprve Nikita Afajevič pochopil vše. V duchu slyšel slova

Amosovova: „Bojaři," řekl mu starý mořeplavec, „se domnívali, že jim ruce cizozemců přinesou zisk, ale nechtějí si přiznat, že ruce cizozemců přinášejí ruské zemi jen zlo. Kůrka vlastního chleba je mně milejší než cizí koláče."

Posadník přemohl nával zlosti a zeptal se Vlka mírně, aby ho nezastrašil přísným slovem:

„A kdepak je teď, Vasiliji, ten druhý, tvůj kamarád? Čeká na tebe v Ladoze?"

„Rozvaž mi ruce, bojare, nemohu to déle vydržet. I mluvit mi působí bolest."

Gubarev uvolnil provazy.

„S kamarádem jsme se rozešli před deseti dny. Je u Švédů."

To je zlé, pomyslí si posadník. Trufan Fjodorovič se chtěl vydat na cestu dnes. Musím ho varovat, aby počkal. Tak proto vypluli Švédové na jezero!

Posadník praštil černovlasého do zubů, aby si vylil zlost, pak zavolal žaláříky a šel vyhledat kupce.

„Zavolej mořeplavce Amosova!" poručil sluhovi, když vyšel na nádvoří, a pak čekal.

„Kupec odjel asi před dvěma hodinami na jezero," oznámil po návratu sluha. „Hned za vojáky, co jeli proti Švédům. Ptal se prý po tobě, bojare."

„Je konec s Trufanem Fjodorovičem!" řekl nahlas. „Je vyřízen, starý mořeplavec!" Pak mu napadlo: „A co vypravit posly? . . . Ne, to nejde, už by ho nedohonili. Jedinou nadějí jsou teď vojáci. Zaženou-li Švédy od břehů, zůstane mořeplavec živ a zdrav. Ne-li, je s ním zle. Kdyby byl jen počkal! Ale to ne, sám vždycky strká hlavu do smyčky, umíněnc!"

Nikita Gubarev ještě chvíli postál, přemýšlel, pak mávl rukou a vystoupil na hradby.

Tou dobou tábořil Amosov na břehu Volchova nedaleko malého ostrůvku ležícího v místě, kde se řeka vlévá do jezera. Dál po vodě nemohl. Ostrůvku se včera zmocnili Švédové a uzavřeli cestu na jezero. Jen na jižním břehu jezera drželi Ladožané úzký pruh. Opevnili se zde a odtud chtěli nastoupit k útoku. Po celou noc sem přicházely pod ochranou hustých křovisek posily a k ránu již Rusové shromáždili značné síly.

Vedle Amosovova tábora se tyčila stěna hustého lesa. Projít jím po suché zemi nebylo možné. Bahniska, slatiny a nepřístupné houští bránily v cestě.

Oheň muži Amosovovy družiny nerozdělávali, protože kouř by byl mohl upozornit nepřítele. Pojedli suchý chléb a pak o všeličems rozprávěli.

„V takovém lese," prohodil Petrucha Rubec, „tě lesní duch znenadání postraší ozvěnou . . ."

„Les je lůno boží!" pravil přísně starší muž. „Mnoha lidem dává obživu. Kdo si ví rady, tomu je v lese hej. Zdejší rolníci chovají včely," dodal a ukázal na čerstvou značku na kmeni tlustého stromu.

„Naše ženy v Novgorodu říkají: Máš-li co jíst, i lesu přivykneš. Dnes žije v lese mnoho lidí."

„Protože v nich rostou různé plody. V zdejších lesích jsou jich celé spousty. Jako malý chlapec jsem rád chodil na jahody," poznamenal zamyšleně Rubec.

„Hoši, podívejte se! Jde sem sám lesní pán, medvěd!"

Muži se ohlédli.

Na břehu se objevil velký hnědý medvěd. Zvědavě si prohlížel tábor.

„Pořádný kus! Na toho bych si netroufal ani s kopím . . .," řekl předák Savelij a vzal do ruky sekyru. „Mějte se na pozoru, chlapci!"

„Půjdu na něj i bez kopí," řekl furiantsky zpěvák a vyprávěč Rubec. „Dostanu ho živého . . . Dovolíš, pane?" obrátil se na Amosova.

„Dovol mu to," prosili ostatní Trufana Fjodoroviče. „Ať Rubec ukáže, co dovede."

„Jdi, Petrucho," řekl Amosov. „Ale nedej se, chlapče!"

Rubec beze spěchu vytáhl prázdný rukáv od ovčího kožichu, který měl zastrčený za pasem. Z tlumoku vyňal kus železa vyhlížejícího jako kotva, jakou se vytahují dřevěné džbery, když spadnou do studně, a vzal ho do levé ruky. Přes něj navlékl prázdný rukáv.

„To je celá moje výzbroj. A teď mi, chlapci, přineste trochu šišek," požádal.

Několik mužů natrhalo z větví zelené šišky. Petrucha si jich nacpal plnou kapsu a vyšel proti medvědovi. Když byl asi deset kroků od zvířete, hodil po něm šiškou a zamával prázdným rukávem.

„Hej . . . přišero . . . lesní muži!“ zavolal na medvěda. Šiška udeřila medvěda bolestivě do čenichu. Zvedl ji a začal ji chroupat.

„Chutnají ti šišky?" poškleboval se Petrucha a mával rukávem. „Tumáš, posluž si!"

Šišky jedna za druhou dopadaly na medvědovu tlamu. Medvěd měl hlad a nechtěl vyjít naprázdno. Zvedl horní pysk jako pes a hluše zařičel.

„Tady jsem, lesní duchu." Petrucha zvedl suchou větev a zašermoval s ní před medvědem. „Tady jsem."

Medvěd zařval hlasitěji. Vstal na zadní nohy a blížil se k mládencovi. Rubec vši silou udeřil větví zvíře a pak se skryl za kmenem vysoké borovice.

Muži s napětím sledovali celý ten výjev.

Petrucha schovaný za tlustým kmenem ještě několikrát zvíře šlehl. Medvěd vztekle dráсал borovici a snažil se uchvátit lovce. Ale Petrucha uhýbal drápům a přebíhal od stromu ke stromu. Pak začal mávat prázdným rukávem těsně u tlamy zvířete. Vyčkal vhodné chvíle, vstrčil železo skryté v rukávě do otevřeného jícnu medvědova a rychle vytáhl ruku.

Rozzuřený medvěd stiskl kotvu, pořezal si jícen a začal strašně řvát. Krvácel a snažil se tlapami vytáhnout železo z tlamy, ale jen ještě víc rozdíral ránu.

To právě Petrucha chtěl. Odvázal od pasu pevný kožený řemen se smyčkou na konci, hodil obratně smyčku zvířeti na krk a přivázal je k silné větvi.

„Pojďte sem, mládenci!" volal vítězoslavně. „Kdo potřebuje medvěda? Dám ho levně."

„Zab ho, Petrucho! Zvíře trpí," řekl Amosov.

Rubec vzal kopí a medvěda dorazil.

„Do lesa s sebou vždycky беру tenhle kus železa. A dostanu každého medvěda, který přede mnou neuteče."

„Ale každý neumí medvěda tak chytit. Jinému rázem sedře kůži," smáli se kamarádi. „Petrucha je chlapík!"

Před úsvitem probudil Amosova zvuk válečných rohů a hlasitý řev Ladožanů. Ozvaly se bubny a trubky.

Ladožané ze sebe před útokem shodili svrchní oděv, zuli si boty a bosí, se zuřivým křikem, se vrhli vpřed.

Zčistajasna napadení Švédové byli poraženi a hledali spásu na lodích kotvících u břehu. Amosov spatřil, jak jeden Rus na koni se v

zápalu boje jedním skokem octl na největším švédském korábu. Voják

bil nepřátele hlava nehlava a Švédové nemohli vytáhnout kotvu. Ladožané se korábu zmocnili. Ostatním lodím se zbytky vojska se podařilo uniknout. Vypluly na jezero a zmizely na západě.

„Pořádně Švédy vyplatili. Příště si rozmyslí přepadat cizí města!“ radoval se Amosov. „Chystejte se na cestu, chlapci,“ nakázal družině.

Kupcova karavana brzy vyplula na Ladožské jezero. Počasí bylo klidné. Nad loďmi kroužili s křikem rackové. Voda v jezeře vypadala v jasném slunci černě, jen zpěněné brázdy za lodicemi měnily barvu do hnědá.

Potkávali co chvíli větší i menší čluny naložené stavebním dřívím nebo dřevěným popelem, směřující k ústí řeky Něvy.

Šťastně dorazili k řece Sviru. Ze strážní budky vyšlo několik mužů, spustili na vodu loďku a rychle veslovali k Amosovovým člunům. Byla to novgorodská stráž. Strážci pohovořili s Amosovem a vrátili se zpátky.

Novgorod'ané se nyní plavili kolem písčiny břehů pokrytých místy ostřicí a rákosím. Za rákosem rostly zakrslé břízky a za nimi se prostíraly borové lesy. Později se břeh zvyšoval, les se přiblížil až těsně k řece, začaly nebezpečné peřeje a mělčiny.

Na březích řeky se tu a tam černaly chatrče, prostá přístřeší pro plavce a burlaky, kteří tahali nákladní čluny i větší lodě na lanech peřejemi. V zimě nacházeli v chatrčích útulek vozkové, dopravující do Novgorodu bělomořskou sůl.

Řeka Svir, rozvodněná jako pokaždé na jaře, uvítala Novgorod'aný nevlídně. Celý týden museli veslovat a ustavičně se střídat. Největšími peřejemi, Sigovcem a Medvedcem, dokonce táhli čluny na lanech.

Často potkávali buď osamělé plavce, nebo skupiny lidí, stěhující se s nadějí v srdci na bohatý a sytý sever. Za peřejemi dohonil Amosov malou loďku naloženou domácím haraburdím. Žena a chlapec, zapřažení do popruhu, s námahou vlekli loďku, muž stál na zádi a kormidloval veslem.

Zato když se dostali na Oněžské jezero, napjali Novgorod'ané plachty a rychle pluli v příznivém větru kupředu. Po bouřlivém a nebezpečném Oněžském jezeře bylo téměř nemožné se plavit na člunech s malým ponorem, a tak se Amosov rozhodl, že zakoupí ve Vytegře velký nákladní člun.

Od Svirské zátoky vedla cesta k řece Vytegře. Novgorod'ané potká-

vali tu a tam dvoustěžňové škunery naložené různým zbožím. Když dorazili k mělkému ústí a zabočili vzhůru po řece, jejíž bahnité koryto se táhne mezi nízkými močálovitými břehy, zastavili se u dřevěného mostu. Nedaleko přístaviště ležela malá vesnička. Tady bylo možno levně koupit dobrý, pevný člun.

Trufan Fjodorovič chodil celý večer od lodi k lodi, ale přesto neobešel všechny, které kotvily jedna vedle druhé podél břehu a vyplňovaly celý malý záliv vedle vesnice. Až pozdě večer se mořeplavci podařilo koupit velký, příhodný člun a s úlevou ulehl ke spánku v kabině na zádi, kde voněly hobliny a smolená lana.

Amosov se v tomto kraji dobře vyznal. V mládí nejednou cestoval po říčkách a jezerech k Severní Dvině a Cholmogorám, přičemž bylo nutno přetahovat lodi po souši a překládat zboží. Po řece Vytegre se plavily lodi naložené „dolním“ zbožím, od Volhy pak se vozilo zboží z východních zemí. Vedla tudy jedna z hlavních obchodních cest Velkého Novgorodu.

Plavba po Oněžském jezeře od Vytergy byla jednotvárná. Do nedozírna se táhl k severu nízký břeh se zvlněnými přesypy načervenalého písku, porostlý keři a řídkým jehličnatým lesem.

Člun plul rychle. Brzy se objevil Čertův mys, o kterém se mezi lidem vyprávěly různé zkazky. Někteří spatřili na jeho srázných úbočích vyryté tajemné figurky a písmena. Mys vybíhal do jezera v podobě tří roztažených prstů a byl zarostlý vysokým jehličnatým lesem, už zdaleka dobře viditelným.

A za chvíli spatřili Muromský mys. Uprostřed borového lesa se bělaly kamenné budovy Muromského kláštera.

Cestou potkali mořeplavci několik desítek různých plavidel s nákladem bělomořské soli, rybího tuku, sušených i solených ryb a kůží. Bylo znát, že je nablízku řeka Volda, kudy vedla jiná důležitá cesta Velkého Novgorodu — k řece Oněze a k Bílému moři.

Noci byly teď docela světlé, skoro jako na Bílém moři.

Trufanu Fjodoroviči se zastesklo po práci a často chodil k lodivodovi, vrásčitému staříkovi z Vytegy, který stál už dva dny bez přestávky u kormidla.

„Půjč mi kormidlo, Ivane. Budu řídit loď. Umím to, neboj se,“ žertoval. „A ty si odpočiň. Jistě jsi unavený.“

„Vezmi si kormidlo, Trufane Fjodoroviči. Potěš se a já si zdřímnu.“

Stařec si prostřel beraní kožich u kupcových nohou a okamžitě usnul.

K řece Poveněance dorazila výprava večer.

U samého ústí ležela malá osada ožívající hlavně v zimě, kdy tudy projíždělo tisíce spřežení z Novgorodu do městečka Sumského a vracelo se zpět s nákladem bělomořské soli. Pozornost kupců upoutalo množství skladišť, velké zájezdní hospody a dva či tři krámky, kde se prodávalo nejrůznější zboží. V této době bylo mnoho domů opuštěno a osada vyhlížela zanedbaně.

V malém začazeném domku stojícím o samotě nakoupil Amosov čerstvé jelení maso, obdaroval světlovlasé dcerky majitele domku levnými skleněnými perlami a vydal se na další cestu. Až pozdě večer se rozhodl k přenocování.

Ticho zaplašily údery sekyr, zaplály velké ohně. V kotli se vařila zapražená polévka a šířila příjemnou vůni.

Muži se navečeřeli, chvíli si ještě před spaním povídali, pak si šli lehnout, ale s obavami pozovali komáry létající v celých rojích kolem ohně. Z dálky se komáří roj podobal šedivému obláčku. Komáři se vrhali na lidi, nemilosrdně bodali, drali se do nosu, úst, uší i očí, ztěžovali dech a působili lidem velké utrpení.

„Zatracená havěť!“ zaklel tiše předák Savelij. „Počkejte, já vám ukážu!“

Poodešel stranou, nalámal otep chvojí a hodil ji na oheň. Štiplavý dým zahnal na chvíli dotěrné komáří houfy.

Tábor usnul. Jen noční hlídač obcházel kolem tábora. Oas od času hodil na oheň novou náruč větví a díval se, jak zelené jehličí chytá a kroutí se v ohni.

Příští den vedl Trufan Fjodorovič svou výpravu dál po staré cestě prokletěné Novgorod'any. Zkušený mořeplavec tak ušetřil svým lidem zbytečnou námahu a nebezpečí.

Na jedné malé říčce uvízly čluny uprostřed proudu a zastavily se. Buď zde byla říčka mělčí než jindy, nebo byly čluny přetíženy. Prudký proud se opíral do boku člunů a voda stříkala dovnitř. Novgorod'ané se chopili vesel a tyčí, aby čluny vyprostili, ale všechna námaha byla marná.

Čekala je perná práce. Museli buď složit část nákladu, aby loďkám

odlehčili, nebo přenést na zádech jak náklad, tak čluny po úzké, sotva znatelné stezce vinoucí se podél břehu.

I tentokrát pomohl Amosov. Stařec se napřímil a pozorně si řeku prohlédl. Blízko před sebou spatřil místo, kde se břehy sbližovaly a tvořily úžinu.

Trufan Fjodorovič ponechal na každém člunu jednoho muže a ostatním poručil vystoupit na břeh a vzít s sebou lodní plachty. Vybrali si dvě silné borovice rostoucí na březích úžiny a napjali mezi nimi pevný řemen z mroží kůže, k řemeni pak přivázali plachty. Spodní okraje spustili na dno říčky a navalili na ně těžké balvany, drny a chrástí. Vznikla tak malá přehrada. Navzájem se překrývající plachty nepropouštěly vodu. Hladina rychle stoupala, čluny sjely z mělčiny a pluly dál. U přehrady vytáhli muži čluny na břeh a počkali, až vody ještě více přibude.

„Rozeberte přehradu!“ velel Amosov.

Muži odstranili plachty a voda se znovu bouřlivě valila dolů po proudu.

Ostatní již bylo snadné. Spustili čluny na vodu a pluli rychle vpřed.

„Mám už těch řek po krk, ať mě býk na rohy nabere! Ani podívat se na ně nemohu!“ naříkal Savelij. „Ale i velká řeka jednou skončí v moři, a tohle je jen malý spratek!“

Nežli dorazili k ústí, museli ještě jednou postavit podobnou přehradu. Rychlý proud zanesl pak Novgorodčany na jezero Vyg, prostírající se v ohromné kamenité kotlině zarostlé ze všech stran temným pralesem. Vzdálenost sedmdesáti verst, dělící je od protějšího břehu, propluli pod plachtami. Když výprava dorazila k ústí Dolního Vygu, kamenité prahovité říčky, přenocovala v usedlosti Stěpana Kotova. Měla před sebou nejnebezpečnější úsek cesty, a tak Trufan Fjodorovič chtěl lidem dopřát odpočinku.

„Načerpejte sílu, mládenci. Zítra nás čeká perný den,“ upozorňoval družinu.

XIII GOSPODIN VELKÝ NOVGOROD

Celou noc zuřil prudký jihozápadní vítr. Vlny bičované vichřicí bouřlivě hučely kolem přístavišť Kupecké strany a bušily do boků mnoha korábů, šalup a člunů. Naložené lodě se houpaly, narážely do sebe a žalostně skřípěly, jako by si stěžovaly na nepohodu.

Vítr skučel ulicemi města a cloumal střechami domů. Tu a tam se s rachotem zřítíl urvaný trám.

K ránu se vítr utišil a když na věžích tloukla poslední noční hodina, bylo již téměř bezvětří.

Město se probouzelo. Pouliční hlídky a ponocní, spílající si navzájem, odstraňovali noční mříže. Na lodích se, ozvaly lidské hlasy, z dřevěných komínů se začalo zakouřít . . .

Otevřela se těžká vrata Slovanské věže. Z města spěchaly k nábře-
žím Volchova povozy a houfy trhovců.

U přístaviště bylo rázem hlučno. Křik lodníků, odbývajících dotěrné povozníky, přehlušoval dusot koní a rachocení kol. U rybářských člunů křičeli prodavači ryb, kupce obtěžovali nosiči, skřípala nákladní vahadla zvedající těžké sudy.

Řeka ožila. Po proudu pluly dva velké čluny naložené červenavým kamenem, stěží rozeznatelné v ranní mlze. Vezly kámen ze starých ilmeňských lomů. Lehké rybářské lodice předháněly čluny.

„Hej!“ křičeli z loděk. „Hej, otevřte, kamarádi!“

Strážci zaměstnaní u říčního mýta zamávali pažemi. Tlustá břevna se zvolna odsouvala a uvolnila lodím cestu.

Spolu s davem valícím se z města objevil se u přístaviště muž v řemeslnické kytli. Chodil od člunu k člunu, vždycky se na něco zeptal lodníka a šel dál.

Zastavil se u malé lodice se zlomeným stožárem kotvící osaměle na konci přístaviště a hleděl na setřelá písmena, sotva viditelné na špinavých prknech lodního trupu.

„Jan Křtitel,“ četl. „Tady najdu Afanasije.“

Po vetchých schůdcích vystoupil na palubu a zaklepal na stříšku průlezu. „Hej, Afanasiji,“ volal a rozhlížel se na všechny strany. „To jsem já, Timocha.“

„Timocha?“ ozval se po chvíli hlas odkudsi z hloubi lodi. „Pojď sem ke mně. Ale dej pozor, je tu tma.“

Timocha sestoupil do dutého břicha staré šalupy. Afanasije Syrko-va sedícího na slámě však hned nespatriil.

„Přišel jsem tě varovat,“ zašeptal Timocha. „Uteč, Afanasiji, bojarští psi vyslídili, kde se skrýváš. Budou tu ještě dnes.“

Afanasij vyskočil na nohy.

„Vyslídili mě, ďáblové proklatí? Kam teď?“

„Prchni k Ledovému moři!“ znovu zašeptal Timocha. „Chlapci ti to vzkazují. Tam tě nenajdou.“

Afanasij stál mlčky a přemýšlel.

„Dobrá. Děkuju ti, Timochu, že jsi mě varoval!“ Objal druha. „Řekni našim, že jim dám vědět, zůstanu-li naživu. A ty jdi. Snadněji uniknu bojarům, budu-li sám . . . Jdi, chlapče, neztrácej čas,“ dodal, když si všiml mladíkova zaváhání.

Timochovy kroky zavržaly na schůdcích.

„Sbohem, Afanasiji,“ řekl, když došel nahoru. „Bud' zdráv!“

Afanasij Syrkov opustil loď, přešel dřevěný most a octl se v městě.

Zamířil k Slovanské bráně. Co chvíli se musel vyhýbat těžkým povozům, které jely v řadě za sebou hned do města, hned z města ven úzkou ulicí, kam se stěží vešly dva vozy vedle sebe.

Křivolakými uličkami se Syrkov dostal na Jaroslavovo náměstí a odbočil do Tesařské ulice vedoucí k tržišti. Snažil se být nenápadný a ustavičně se ohlížel. Když zahlédl bojarskou čeleď, přitiskl se k ohradě nebo domovní zdi.

Od bitvy na Velkém mostě se v Novgorodu mnoho změnilo. Bojaři se měšťanům krutě mstili za přestálý strach a smrt bojara Boževa. Vladykovy sliby zůstaly jen prázdnými slovy. Všichni muži, kteří v památný den vzpoury vynikli odvahou nad ostatní a upozornili na sebe, beze stopy zmizeli. Sám Afanasij jen s bídou vyvázl z drzých rukou bojarů. Jednou v noci vnikli do domu koželuha, který žil sám bez rodiny, ozbrojení pochopové, stáhli mistra z postele a div ho neutloukli k smrti. Zachránili ho jeho pomocníci, kteří spali v podkroví. Vrhli se nečekaně na bojarské pacholky a vyrovnali si s nimi účty. Časně ráno zakopali mrtvolky v ohradě mezi řepnými záhony.

Tehdy Afanasij Syrkov opustil dům a obávaje se pomsty, skrýval se v šalupě známého lodníka jako medvěd v brlohu.

Tesařskou ulicí se Afanasij dostal na trh, do nejhluchnějšího davu. Tady se cítil v bezpečí . . . Pomáhaje si lokty prodíral se ke kostelu svaté Praskovji. Nízký kostel patronky novgorodského obchodu a zámořských kupců byl obklopen mnoha přístavky a stál poblíž Velkého mostu. K jeho kamenným zdem se tulilo několik nízkých domků, kde bydleli popové, kostelní zpěváci a jiný církevní lid. Ohradou bylo vidět hřbitovní kříže. Kolem kostela stály navršené hranice dříví a stohy sena, vystavené na prodej. Z jam nepěkně páchly nevydělané kůže přivezené z dolních zemí.

Na schodišti před kostelem, kde se tísnili žebráci, hlaholila směsice hlasů. Vdovy, mrzáci, slepci, pomatení a blázni o překot prosili o almužnu.

Na trhu panoval čilý ruch. V tržnici jugorských kupců byly boudy přeplněny kožešnickým zbožím a mrožími kly. Obřadní Peršané a Arménci a pohybliví Židé ohmatávali sobolí kožešiny v modrých plátěných pytlích, prohlíželi si kůže hranostajů, bobrů, lišek a veverek a mnuli je mezi prsty. Tataři prodávali biče z mrožoviny a cholmogorské truhly potažené červenou juchtou z tulení kůže.

U pskovské tržnice smlouvali o cenu hanzovní kupci nad kotouči

přetaveného vonícího vosku. Boudy obchodníků z Persie a Sýrie vábily kupce damaškem, kalikem, koberci, a kořením.

Benátčané nabízeli hedvábí a krásné výrobky ze skla.

Syrkov krácel okolo početných chrámků novgorodských řemeslníků. Obuvníci, krejčí, zbrojíři a kováři vystavovali zboží, které mohlo Novgorodu závidět kterékoliv evropské město.

Afanasij prošel mezi vozy se solí, které přijely ze solných dolů Staré Rusi, a zamířil ke kostelu Jana Křtitele na Opokách, kde sloužil u strážě jeho starý přítel.

Kostel Jana Křtitele na Opokách byl znám daleko za hranicemi Novgorodu. Byl zbudován v dávné minulosti a měli zde útulek bohatí obchodníci s voskem, kteří drželi v rukou celý rozvětvený novgorodský obchod. Zámořští kupci, jugorské kupectvo a jiné kupecké spolky byly přímo či nepřímo závislí na kupectvu ivanském a volení starostové ivanští zasahovali do novgorodského politického života.

V tomto proslulém kostele sloužil jako hlídač Ilja Kozolup, kamarád Afanasije Syrkova.

Vrata kostela Jana Křtitele byla dokořán otevřena. Tísnilo se v nich velkoobchodníci, kteří se sem sjížděli z mnoha zemí. Pestrá směsice jazyků a nářečí, hlasité hovory, hádky a šťavnaté nadávky Syrkova ohlušily. V chrámové předsíni bylo ještě hlučněji. U vah na vosk vznikl spor. Několik norimberských kupců chtělo rozlomit kotouč, který se jim zdál příliš těžký. Suzdalský kupec nechtěl přivolit. Nakonec píchl Němec do vosku železným prutem a narazil na něco tvrdého. Rozlomili kotouč a k hanbě Suzdalcově vytáhli z vosku veliký kámen.

Na druhém konci se prudce přeli novgorodští kupci a v přítomnosti tisíců přeměřovali ivanským loktem kus černého sukna. V kostěné skříňce se zde kromě toho choval také vzorek stříbrné rublové hřivny.

Starosta držel v ruce malé váhy a něco vysvětloval kupcům stojícím okolo něj.

Za malým stolkem uprostřed zástupu zájemců pracoval neúnavně ivanský penězoměnec. S velkou odbornou znalostí počítal sloupce nejrozmanitějších mincí. Byly to peníze z mnoha měst a zemí, staré i nedávno ražené.

Syrkov věděl, kde zastihne hlídače. Dveře do krypty byly pootevřené. Syrkov sestoupil o několik stupňů a zavolal:

„Hej, Iljo!"

„Kdo je tam?" ozval se hlas.

„Já, Afanasij Syrkov."

„Počkej chvíli."

Hlídač s hekáním vystoupil po schodech.

„Vida, Afoňa! A já už chtěl dát za tebe sloužit mši. Kde se tu bereš?"

„Nemohu zůstat v Novgorodu, jinak mi bojaři prokousnou chřtán," řekl Syrkov, když pravdivě vylíčil příteli události posledních dnů.

„Chci se dostat k Ledovému moři. Pomoz mi, Iljo. Půjč mi peníze. Cesta je daleká. Jak jen něco vydělám, vrátím ti peníze i s úroky."

„Půjčím ti na čestné slovo," odpověděl hlídač. „Úroky nechci . . . ty ať berou mniši, jsou na to zvyklí. . . Pojď, kamaráde," dodal, „vyvedu tě jinou cestou. Než by ses prodral zpátky mezi pány kupci, přišel bys o kosti . . ."

Přátelé vyšli na náměstí malou, téměř neviditelnou železnou bran-
kou v severní kostelní zdi. Uvítal je mnohohlasný sbor novgorod-
ských zvonů. Ze všech kostelů města zazníval protáhlý smutný hlahol.

„Už zase pochovávají mrtvé. Lid hladoví," poznamenal Ilja a po-
křížoval se.

K večeru, když trh končil, jel po náměstí na velkém zpěněném koni
tlustý bojar. Měšťané se smáli při pohledu na tlust'ocha s rudým
zpceným obličejem, který seděl neobratně v sedle. Byl to ladožský
posadník.

Když bojar Nikita Gubarev viděl, že Ladožané odrazili nepřátelský
útok a že nebezpečí hrozící pevnosti je zažehnáno, neodolal a sám se
rozjel do Novgorodu. Chtěl všechno vylíčit vladykovi.

„Snad vladyka pomůže," přemýšlel, pohupuje se v sedle. „Je mi
líto Trufana Fjodoroviče. Má zahynout?"

U vrat sofijského chrámu slezl šupějící Gubarev z koně a zamířil k
vladykovu příbytku.

Eufemij přijal ladožského posadníka v malé jizbičce. Třebaže
venku byl parný slunečný den, zde bylo chladno a temno. Dvě
lampičky skoupě osvětlovaly ztemnělé tváře svatých na starých
ikonách, široké lavice podél stěn, dubové křeslo, v němž vladyka seděl,
a těžký vyřezávaný stůl.

Aniž vstal, zapálil Eufemij od ohně lampičky voskovou svíci. Ve světnici se rozjasnilo.

„Posad' se, bojare!" pobídl ho novgorodský arcibiskup, „a vyprávěj . . . Rád přemýšlím pod lampičkami," dodal. „Hlava je lehčí, zrak si odpočine a duše je klidná."

„Tři koně jsem uštval, vladyko," začal vzrušeně posadník, „a na čtvrtém k tobě přijíždím! . . ."

„Co Švédové?" přerušil ho netrpělivě vladyka.

„Nařezali jsme Švédům," ožil Gubarev. „Mnoho jsme jich zajali. Na Ladožce kotví koráb, který jsme ukořistili v boji."

„Výborně, Nikito Afanasjeviči. Konáš dobře svou službu," pochválil vladyka. „A já si myslel, že jsi přijel pro pomoc. Řekni, co potřebuješ."

Posadník si otřel zpcené čelo.

„V Novgorodu se stala zrada, vladyko . . . Moji lidé chytili posla, který se chtěl dostat k Švédům. Přeběhlík se ke všemu přiznal . . ." Gubarev se odmlčel.

Arcibiskupovy oči hleděly přísně pod svráštělým obočím.

„Mluv dál, bojare!"

„Chtěli zabít starého Amosova," snížil hlas Nikita Gubarev. „Napsali o tom Švédům."

„Kdo vypravil posla?" otázal se drsným hlasem vladyka.

Nikita Gubarev se rozhlížel kolem sebe a váhal s odpovědí.

„Mluv!" nařídil stroze vladyka. „Mluv, bojare!"

„Vladyko," pravil posadník úzkostlivě, „bojím se i stěn!" V jeho vypoulených očích se objevily slzy. „Milostivý otče, ani nevíš, jak těžko je mi na duši . . ."

, Pohlédl na Eufemije a pochopil, že nesmí déle mlčet. „Chytili jsme sluhu bojara Boreckého. Říkaj í mu Vlk. Kdežto druhý, Ivan Kalika, bojarův tlumočník, utekl k Švédům. Měl s sebou list od Milania, který je u Boreckého lékařem."

Nikita Gubarev sotva dýchal. Pot se z něho řinul proudem.

„Mluvíš pravdu, bojare?"

Posadník vstal a pokřižoval se před ikonou.

„Vlk se přiznal na mučidlech. Přivedl jsem ho s sebou do Novgorodu."

Také Eufemij vstal a ztěžka se opíraje o berlu šel ke dveřím a otevřel je.

„Feodore," zavolal.

Tady jsem, vladyko."

„Pošli otče, pro bojara Boreekého, ať sem okamžitě přijde!"

„Okamžik, vladyko," odpověděl důchodní. „V síni na tebe čekají dva poslové. Ze Pskova a náš klášterní ze Šeloně. Říkají, že nemohou čekat."

„Pozvi je dál, otče!" přikázal Eufemij.

Vladyka se vrátil na své místo a odstranil ze svíčky přetékaající vosk.

„A ty neměj strach, bojare," dodal mírněji, když si všiml poděšené tváře posadníkovy. „Bez vůle boží ani list ze stromu nepadne."

Dveře zaskřípaly a do světničky vešli dva muži: vysoký bojar ve zbroji a vyzáblý mnich v černé soukenné kutně. Oba byli zaprášení.

„Požehnej nám, vladyko," řekli a přistoupili k Eufemijovi.

Arcibiskup jim požehnal.

„Jaké zprávy neseš, bojare?" oslovil posla ze Pskova.

„Špatné, vladyko. Rytíři dobývají pskovskou zem. Zaplavují vesnice, plení a boří kostely." V jeho hlase se chvěly slzy. „Žádáme o pomoc svého staršího bratra Velký Novgorod. Pomoz, vladyko."

Posel padl na kolena.

„Svoláme sněm," odpověděl Eufemij. „Válečné záležitosti nelze vyřizovat bez hlasu Novgorod'ánů. Vstaň, bojare, a neztrácej naději ... A s jakou přicházíš ty?" obrátil se k mnichovi.

černý pohlédl na bojary, pak na vladyku a řekl upjatě:

„Můj vzkaz je určen jen pro tebe samotného, vladyko."

„Počkejte chvíli v síni," souhlasil vladyka, „ty, bojare, i ty, Nikito Afanasjeviči. Zatím si vyřídím věci církevní."

Dveře se zavřely za bojary a vladyka se podíval na mnicha.

„Chudí rolníci zapálili Koněvský klášter," začal černý. „Šli na řeholníky s obušky, vidlemi a sekerami . . . Posekali a zbili mnoho starců. Otce převora zabili."

Mnich odděloval od sebe každé slovo, jako by je rubal širočinou.

„Proč to udělali?" zeptal se klidně vladyka.

„Křičeli, že jim klášter odňal jejich staré pozemky, lesní včelařství a rybolov. To byl celý ten důvod."

Eufemij mlčel a nedával ničím najevo, co si myslí.

„Dej mnichovi najíst," řekl důchodnímu, který se objevil ve dveřích. „A ty si odpočiň po cestě."

Nastalo ticho. Eufemij nehlučně pohyboval rty v modlitbě. Znovu vrzly dveře a do světnice vstoupil bojar Boreckij.

„Požehnej mi, vladyko.“

Eufemij jako by neslyšel a dlouho hleděl na Boreckého, jako by ho viděl poprvé.

„Posad' se, bojare.“

„Proč jsi mě povolal, vladyko?“ otázal se Boreckij. Usedl opatrně na kraj lavice, jako by se bál, že ji zláme.

„Bojare,“ začal hněvivě Eufemij, Jednáš proti Novgorodu, svému pánu, proti svaté Soflji. Ruské lidi prodáváš nepříteli!“

„To není pravda, vladyko!“ Boreckij vyskočil z lavice. „Nikdy jsem nepodnikal nic proti Velkému Novgorodu.“

„Lžeš!“ vykřikl vladyka a nespouštěl z Boreckého zrak. „Proč jsi poslal svého pacholka Vlka a tlumočníka Kaliku k Švédům?“

Boreckij zbledl.

„Ty muže jsem poslal do Ladogy. Vyhověl jsem hanzovním kupcům, kteří žádali, abych jim poslal zboží. Báli se, aby se věc neprotáhla.“

„Tvůj lékař Milanio,“ přerušil ho Eufemij, „se s těmi muži dohodvořil.“

„Nemohu za to, vladyko. Stalo se tak bez mého vědomí,“ odpověděl pevně Boreckij, hledě Eufemijovi do očí. „Přísahám při Bohu!“

Vladyka zaváhal.

„A nebyli moskevští kupci zabiti v Toržku na tvůj rozkaz?“ zeptal se po chvíli. „Také přísaháš při Bohu, bojare?“

„Provinil jsem se, vladyko. Můj čin směřoval proti moskevskému knížeti. Nechtěl jsem, aby nám kníže pomohl. Chtěl jsem prokázat Novgorodu dobré služby,“ zvolal bojar náruživě. „Sněm se postavil proti tomu, neshodli jsme se s lidem. S tím jsem se smířil.“

„Bál ses Moskvy, ale chtěl jsi Novgorodu posadit na záda hanzovní kupce . . . Nezastupuji knížete,“ dodal již klidněji Eufemij. „Ať si sám zjedná právo.“

„A psal-li ten mastičkář Milanio nějaké listy o své újmě, nedočká se zítřejšího dne! Dovol, vladyko, abych se vrátil domů.“ Boreckému se třásly ruce.

„Počkej, bojare,“ pravil vladyka. „Nespěchej . . .“ Eufemij Boreckému věřil i nevěřil. „Je ještě něco,“ odhodlal se posléze. „Ze Pskova

prosí o pomoc. Boží rytíři opět přerušili příměří a pustoší pravoslavnou zem."

„Sám se proti nim vypravím. Ovinov, Svojezemcov, Arbuzjev a ostatní nezůstanou pozadu," zvolal Boreckij. „Jízdní vojsko je připraveno. A ochotných lidí máme také dost."

„Dobrá, děkuji, bojare. Svolej lid na sněm . . .," vladyka se odmlčel. „A ještě něco, bojare."

„Co ještě?" zeptal se Boreckij úslužně.

„Někteří lidé žijí dosud v pohanství," začal Eufemij oklikou. „Na řece Šeloni v noci před svatým Janem uctívají ve vsích modly, bubnují, hrají na fujary a strunové nástroje, provozují hanebné satanské hry a zpívají ďábelské písně. Muži a ženy pořádají hodokvasy, opíjejí se, provozují neslušné tance. Také o jiných svátcích se klaní modlám. Je to hanba . . .," ustal a pohlédl na Boreckého.

Bojar klidně naslouchal.

„Svaté církvi tím vzniká velká úhona ... Ti bezbožníci vypálili náš klášter na Šeloni a zabili mnoho starců a opata. Vím, bojare, že neda-leko leží tvá země. Napiš, aby zločince pochytali, aby je vsadili do želez za bezbožné činy, aby je připoutali ke zdi řetězy jako psy. Pomni, bojare, zítřejšího dne!" skončil Eufemij slavnostně a zvedl paži. „Pomůžeš-li církvi, bude ti odpuštěno mnoho hříchů."

Boreckij uvažoval: Je vidět, že se vladyka neobejde bez naší pomoci. Udržovat lid v pokoře a poslušnosti, k tomu je třeba tvrdé ruky, a tobě se ruce třesou. Také my máme z církve svaté nemalý užitek. Kde nestačí síla, tam lidé poslechnou slovo boží. Ptáka nachytáš na semeno, lidi na krásné slovo . . . Pomýšlet na smrt je brzy. Dnešek patří nám, kdežto zítřek? Kdoví? pokračoval bojar v úvahách. Ne, vladyko. Dobře se říká: Dnes mně, zítra tobě. A nahlas dodal:

„Udělám, jak si přeješ, vladyko. S chudinou si už poradím. Už nikdy nebudou vypalovat kláštery!"

„Jdi sbohem, bojare, věřím ti . . .," řekl Eufemij. „Svou čest střež lépe než vlastní oko. Vyprávěj na sněmu o těch lotrovských činech . . . Zločince ať potrestají."

„Zavolat Milania!" zahřměl Boreckij.

Sluhové, kteří znali bojarovu krutou povahu, běželi o překot splnit jeho rozkaz.

„Jen počkej, ničemo!" křičel Boreckij a zatínal pěsti. „Ukážu ti jak

se píšou listy. Všechno mi řekneš, příteli Milano. Nerad zůstávám dlužen."

V hněvu si bojar nevšiml, jak se zlehka pohnula sametová záclona u okna. Když se Boreckij otočil zády, vyklouzl Milano jako stín z pokoje a běžel k tajné chodbě. Zatímco sluhové horlivě hledali Benátčana po celém domě, podařilo se mu dostat se k bráně Gótského dvorce. Milano chtěl především varovat Schonwalda.

„Musíme pryč z Novgorodu, Důstojnosti, co nejdřív pryč!" opakoval. „Chytili naše posly, Vaše Milosti, a v Novgorodu donutí i mrtvého, aby řekl pravdu. Musíme pryč!"

Benátčanův strach se přenesl i na Schonwalda.

„Neodvází se přijít až sem," vykřikl a zbledl. „Od nepaměti je tento dvorec nedotknutelný . . ."

Rozhovor nečekaně přerušil olderman Julius Metz. Vešel do pokoje a řekl:

„Jsou tu Rusové. Tvrdí, že se u nás skrývá lékař bojara Boreckého. Hrozí, že vniknou do dvora násilím, jestli jim ho nevydáme . . . Vy jste Milano, pane?" oslovil zdvořile Benátčana.

Milano pohlédl prosebně na Schonwalda.

„Ano, je to Milano," potvrdil bez rozmyšlení řádový vyslanec a ukázal prstem na Benátčana. „Domnívám se, že nemá právo používat našeho dvorce jako asyly."

Milano pochopil, že je všechno ztraceno.

„Promiňte, Důstojnosti," řekl s pohrdáním. „Ať vám Bůh odplatí, co zasluhujete . . . Odejdu z vašeho dvorce," obrátil se Milano k oldermanovi a beze slova se vzdálil.

Schónwald přistoupil k oknu a díval se, jak malá postava Benátčanova přechází dvorem a mizí ve vratech.

„Snad si nemyslí, že mu Boreckij udělí milost! V co ještě doufá, ten zbojník? Nebo si chce ještě před smrtí zahrát na urozeného pána?"

Pak se Schónwald začal zabývat vlastními záležitostmi a přemýšlel, kam utéci. Nejprve ho napadlo odejít v převlečení do Pskova, ale okamžitě tuto myšlenku zavrhl.

„Nedostaneš se ven ze vrat, chytí tě . . .," přemýšlel nahlas řádový vyslanec. „Musím vymyslet něco jiného. Ale co?"

Dlouho v duchu rozebíral různé možnosti. Náhle si vzpomněl na Johanna Fusse.

„Musí mě zachránit!" prohodil nahlas. Zavolal z okna na sluhu, přecházejícího po dvoře, a požádal ho, aby k němu poslal kupce.

Johann Fuss se dostavil brzo. Pohlédl bojácně na Schönwalda a řekl: „Jsem zde, Vaše Milosti."

„Pane kupče," začal bez okolků Schonwald, „hrozí mi nebezpečí. Musím ve vši tajnosti odjet z tohoto proklatého města." Odmlčel se a nespouštěl zrak z kupce.

„Jak vám mohu být nápomocen, Milosti? Já, ubohý kupec!" zvolal Fuss překvapeně.

„Přemýšlejte o tom, Johanne Fussi," podotkl Schonwald úlisně. „Přemýšlejte. Církev nikdy . . ."

„Vaše Milosti," přerušil ho kupec, „snad bych vám mohl opatřit ruské šaty. Můj přítel Rus . . ."

„To je vyloučeno," zvolal Schonwald zklamaně. „To je vyloučeno, můj synu. Městské brány jsou stále dobře střežené a nyní . . . Ne, to není možné . . . Přemýšlejte ještě chvíli, pane kupče!" Teď se ve vyslancových slovech ozvala hrozba. „Dovedete přece vymýšlet různé uskoky. Vzpomínám si, jak se vám podařilo všechny oklamat. Tenkrát jste přivezl Rusům místo sledů zbraně."

„Už to mám, Vaše Milosti!" vykřikl radostně Fuss. „Mohu vás odvézt z města ve velkém sudu. Koupil jsem několik sudů jeseteřích jiker. Jenomže . . . jikry jsou velmi drahé zboží, Vaše Milosti, a do jednoho sudu se vejde plných padesát novgorodských pudů . . ."

Vyslanci se tento způsob cestování příliš nezamlouval, ale po krátké úvaze usoudil, že mu nic jiného nezbyvá.

„Kolik stojí ty jikry?" zeptal se.

Johann Fuss dlouho váhal s odpovědí a v duchu cosi počítal.

„Dám vám dvacet tolarů, pane kupče. Doufám, že je to dost," řekl Schonwald hrdě. „Dvacet tolarů!"

„Dvacet tolarů, Milosti? Jen samotné jikry stojí sto tolarů . . . Ale žádá-li to svatá církev, okamžitě vysypu jikry a připravím všechno pro vaši cestu."

„Pane Schönwalde!" bylo slyšet za dveřmi ustrašený hlas. „Pane Schönwalde!"

Dveře se otevřely a tlustá postava Julia Metze se znova objevila na prahu. Hlasitě vzdychal a dlouho nemohl popadnout dech.

„Pane Schönwalde, odpusťte . . . ale u vrat čeká několik Rusů, je s nimi tisícník. Hrozí, že ztrestají náš dvorec, nevydáme-li vás.“

Schónwald zbledl. „Řekněte jim," dostal ze sebe zajíkávě, „řekněte jim . . . že jsem odjel . . . Přísahám, že tady za hodinu už nebudu. Ale vydáte-li mě, pak . . ."

„Dobře, Vaše Milosti. Řeknu, že tady nejste, ale Novgorod'ané se s tím nespokojí. Přijde jich víc ... a potom ..."

„Za hodinu můžete otevřít vrata," přerušil ho Schónwald. „Ať si mě hledají! Budu už daleko."

Olderman se už na nic neptal. Uklonil se a vyšel z pokoje.

„Vidíte, pane kupče, že je třeba si pospíšet." S těmi slovy podal Schónwald Johannu Fussovi tři zlaté mince a kupec beze slova zmizel.

Když ke Gótskému dvorci znovu přišli ozbrojení Novgorod'ané a jejich velitel důtklivě žádal o otevření vrat, vpustili stařešinové hanzovních kupců okamžitě vojáky dovnitř. Vybídli je, aby prohledali dvorec, a dušovali se, že tam Schónwald není.

Hned příštího dne naložil Johann Fuss na velký vůz několik těžkých sudů s jeseteřími jikrami. Šťastně je provezl Slovanskou bránou na břeh Volchova a neopustil přístaviště, dokud jeho zboží nebylo opatrně složeno do člunů.

Fussův sluha zaplatil veslařům a lodníkovi velkou částku a odplul v poledne s člunem do Ladogy. Pohodlně se uvelebil na seně rozesílaném mezi sudy a s chutí pojídal drahé černé jikry a divil se pánově štědrosti.

XIV KONEC FJODORA ŽARENÉHO

Skupina Fjodora Žareného se rozloučila s Medovarcevem u staré krčmy na řece Amovži a po pětidenní cestě dorazila k Livonskému hradu.

Kormidelníci zakotvili čluny naložené voskem v zátocě u Dívčí hory, přímo naproti pevnosti Narvě. Tady se chtěl Fjodor Žarenyj nějaký čas zdržet a vyptat se, kam a kdy vyplouvají zámořské koráby.

Ponechal u člunů zkušeného starce Kuprijana a vypravil se s tlumočníkem na druhý břeh.

Prohlíželi si rybářský člun naložený čerstvými, právě ulovenými rybami. Člun stál u dřevěného přístaviště. Rybáři byli dva, jeden bral do rukou vesla a druhý odvažoval od silného trámu provaz, kterým byl člun připoután k břehu.

„Hej, chlapci," zavolal na rybáře Žarenyj, „jedete daleko?"

„Malý kousek," odpověděl jeden z rybářů a zvedl rozcuchanou hlavu. „K livonskému břehu, prodat ryby v pevnosti."

„Také jedeme do pevnosti," řekl Žarenyj vesele. „Co budete chtít za svezení?"

„Sedněte si, nechceme nic," odpověděl týž rozcuchaný rybář. „Nemáme mnoho na práci. Do města jedeme tak jako tak."

Novgorod'ané šli opatrně k lavici na zádi člunu, dávali pozor, aby nešlápli na mrskající se ryby. Rybáři okamžitě sedli k veslům a člun se rozjel k livonským břehu.

„Dnes ráno jsme k tomuhle břehu vezli německé rytíře. Jeli naprázdno, nevezli žádné zboží," prohodil jeden z rybářů.

Proud srážel člun a rybáři museli veslovat ze všech sil.

„Německé rytíře?" trhl sebou Žarenyj. „A nevšiml sis, příteli, mezi těmi Němci hrbatého mnicha?"

„Hrbatého jsem neviděl," odpověděl rybář po chvíli. „Vedl je rytíř, který měl celý obličej posekaný šavlí. Ptali se nás na novgorodské kupce, jestli tudy už nejeli."

Novgorod'ané na sebe mlčky pohlédli.

„Patrně nás Němci předhonili včera v noci u velkého prahu," pomyslnil si Žarenyj.

Hleděl na blížící se kamenné zdi Livonského hradu, na střechy cizokrajných domů, na velký erb nad vraty. V erbu byl vyobrazen štít, na štítě kříž a šípkové květy. Náhle zachvátil Fjodora podivný pocit úzkosti.

„Musíme si dát pozor, Fjodore Timofejeviči," řekl tlumočník Aristarch, na nějž se přenesla úzkost Fjodora Žareného. „Nadarmo se neříká: Cizí země i bez větru vysušuje, i bez mrazu zebe. V cizí zemi je ti i děcko nepřítelem."

Žarenyj neodpověděl. Přemýšlel, co dělat.

Velká ryba sebou mrskla a hlučně plácla ocasem.

„Vida, chtěla by se dostat ven z člunu!" prohodil střapatý rybář a díval se, jak sebou ryba hází. „Zítra ráno vyploujou z města na moře tři lodi," otřel si pot z tváře a sděloval další novinky. „Dva koráby kolyvánských kupců a jeden z Lubeku vyloďují právě zboží u skladiště. Čtvrtá loď kotví patrně v ústí Narvy. Vyplula z města včera. Je už prázdná a čeká na ostatní."

Rybář kývl hlavou směrem k lodním stožárům, které bylo vidět nedaleko.

„Žádný Němec se na moře nevydá sám. Bojí se pirátů.“

„Víte co, chlapci," pravil náhle Žarenyj. „Koupím vaše ryby. Odvezte nás zpátky na ruský břeh!"

Rybáři přestali veslovat a otevřeli údivem ústa. Ani tlumočnick Aristarch nerozuměl.

„Chce koupit všechny ryby?" zeptal se nedůvěřivě střapatý a pohladil si zátylek širokou tlapou s rybími šupinami přischlými k prstům.

„Všechny, všechny," odpověděl Žarenyj. „Ale rychle veslujte, nebo nás řeka za chvíli odnese až za moře," žertoval.

A vskutku, silný proud zanesl člun daleko od Dívčí hory. Rybáři se opřeli do vesel a za zádí se zpěnila voda.

„Proč kupuješ všechny ryby, Fjodore Timofejeviči?" divil se Aristarch. „Co s nimi? V tomhle parnu do rána shnijí.“

„Copak nechápeš?" odpověděl šeptem Žarenyj. „Mám v úmyslu plout rovnou k ústí řeky a vydat se na moře, zatímco Němci dřepí zde.“

„Tak, tak," snažil se pochopit Aristarch.

„Kupuji ty ryby," pokračoval ještě tišeji kupec, „aby rybáři do té doby nemluvili o nás na hradě. Už rozumíš?"

Aristarch přikývl hlavou a usmál se.

Když přirazili ke břehu, zaplatil Žarenyj mužům za ryby, vrátil se k svému člunu a zavolal si strážného.

„Jedni kohouti kokrhají o půlnoci," pravil, „druzí před úsvitem a třetí, když už je den. Probudíš muže s druhými kohouty ... A teď si odpočiňte, chlapci.“

Novgorod'ané se utábořili pod širým nebem. Když zažehli oheň a kolem se začala šířit příjemná vůně, přicházeli k táboru zvědaví místní obyvatelé. A začalo se hovořit o všem možném.

„Špatně se nám žije," zašišlal nějaký stařík bezzubými ústy, „velmi špatně. Boží rytíři nás utiskují, skrýváme se v lesích . . ." ukázal třesoucí se rukou na prales táhnoucí se pod pahorkem. „Nedej bůh, aby se některý rytíř utopil v řece nebo zahynul v lese! Nemáme na tom vinu — a přece to zůstane na nás . . . Vrátiš se z lesa a místo domu najdeš doutnající trámy, a máš bídu na krku.“

„Dokud nám nepřijdou na pomoc ze Pskova, budeme dřepět v lese," dodal zastřeným hlasem jakýsi mladý muž.

„Potřebujeme popa, milostiví páni!" prosila stařenka s očima čer-

venýma od pláče. „Povídá se, že jich v Pskově chodí mnoho, co nemají nic na práci. Ten náš se namol opil a docela zapomněl na svou službu. Pomozte, drazí páni!”

Blížila se půlnoc. Tábor spal klidným spánkem. Lidé z vesničky se dávno rozešli do svých domovů. Jen Žarenyj nemohl usnout. Dlouho se obracel a slyšel, jak na sebe strážci pokřikují a tlučou na štíty.

„Nic naplat, už neusnu,” řekl si Fjodor Timofejevič. „Trochu se projdu. Noc je světlá.”

S námahou si obul boty, které se u ohně seschly, a zamířil k vrcholku kopce.

Bylo odtud vidět jako na dlani řeku Narvu, tekoucí v oblouku kolem vysokého návrší. Kamenité břehy zužovaly koryto, řeka tu proudila rychle a kalné vody se pěnily. Naproti bylo vidět cihlové věže a hrady Livonské pevnosti a za hradbami mnoho vysokých střech domků tísnicích se jeden vedle druhého.

U nohou v malé zátocce stály na vodě dva menší čluny, několik loděk bylo vytaženo na břeh a ležely dnem vzhůru.

„Zde končí ruská země,” pravil nahlas Žarenyj a pohlédl na řeku. „Tam dál jsou Němci.”

„Ve starých dobách, pane, žili Slované na celém pobřeží až k dánské zemi,” zaslechl kupec chraptivý hlas.

Ohlédl se a spatřil opuchlou, bledou tvář, obrostlou zrzavými vlasy. Splývavy rozcuchaný plnovous hustě rostl od samých uší. Neznámý byl obrovité postavy. Roztrhané špinavé hadry stěží zakrývaly tělo. Měl těžký, páchnoucí dech a stál vratce na nohách. Žalostný byl také pohled na velký kříž na jeho prsou, svědčící o duchovní hodnosti.

„V dřívějších dobách jsme u našeho moře nevidali boží rytíře, tu lítou zvěř, která vtlouká Kristovu víru do hlavy palicemi,” pokračoval neznámý a obnažil zkažené zuby. Z úst mu bylo cítit pálenku.

„Kdo jsi?” zeptal se udiveně Žarenyj a ustoupil o krok.

„Kněz zdejšího božího chrámu,” zněla odpověď. „Mám rád chmelovinu. Víím, že žiju v hříchu, ale polepšit se nedovedu. Proto už ani nevypadám jako kněz.” Zavrával. „Ale neboj se, nejsem opilý. Není opilý ten, koho dva vedou a třetí mu nohama hýbe, ale ten, komu vrány oči vy klovou. Tak to říkají u nás.”

Žarenyj hleděl dlouho mlčky na strašného kněze.

„Nemohu usnout, ” zasípal pop. „Noci jsou teď světlé, a tak se pro-

cháším. Viděl jsem, jak rybáři vezli přes řeku Němce."

„Němce, boží rytíře?" podivil se Žarenyj.

„Nebylo jich mnoho, tak asi dvacet. Všichni byli ozbrojeni, ale zboží nevezli. Umím německy," pokračoval a usedl na balvan, „nežiju nadarmo dvacet let v tomhle kraji. Slyšel jsem, co si rytíři mezi sebou povídali . . . Ten vodopád hučí," změnil předmět hovoru, „hučí a nepřestane."

Bylo skutečně slyšet až sem na Dívčí horu šum vodopádu. Zvuk vody tříštící se o kameny se jen chvílemi vzdaloval a ztrácel. Noc byla tichá. Náhle přerušilo hluk vodopádu kokrhání pŕlnočních kohoutů kdesi v dálce. Ale kupec měl v tom okamžiku o přírodu malý zájem.

„Říkáš, že jsi slyšel Němce?" zeptal se, stěží se ovládaje. „A co jsi slyšel?"

„Dej na medovinu, kupče," zamrkal pop zchytrale na Fjodora, „a všechno ti povím."

Žarenyj se dlouho nerozmýšlel a hodil mu peníz.

„Výborně," prohodil pop a zachytil minci v letu. „Řeknu ti to." Odmlčel se a Žarenyj netrpělivě čekal. „Rytíři byli opilí, vychloubali se, že chytanou novgorodské kupce. Dají prý výstrahu svým lodivodům a kupci nikudy neproklouznou."

Ten prokletý hrbáč přece jen přivolal neštěstí. Medovarcev měl pravdu, pomyslel si smutně Fjodor Timofejevič.

„A co ještě říkali o těch kupcích?" zeptal se nahlas.

„Nic jiného jsem o vás neslyšel. . .," odpověděl pop a zadíval se zpytavě na Zářeného. „A ty, pane kupče, co chceš teď dělat?" Pop na okamžik ustal. „Řekni mi to bez obalu, snad ti mohu pomoci."

Od tebe se tak mohu nadít pomoci! pomyslel si Fjodor Timofejevič a pohlédl na popovu tvář odulou pitím. Náhle mu hlavou bleskla myšlenka: ten pop se nevyptává jen tak zbŕhdarma. Jaký je to pop! Odvrátil se od kříže a propíjí duši.

Byl by se nejraději zuřivě vrhl na opilce, ale ovládl se a řekl si, že bude opatrný.

„Jsme unavení," pravil lhostejně. „Víš jistě sám, jak cesta člověka utrmácí. Co to dalo práce, nežli jsme překonali všechny vaše peřeje! Ztracená řeka! Zboží jsme většinou museli nosit na zádech. Teď si nějaký den odpočineme a co bude dál, to uvidíme."

Fjodor Timofejevič naoko zívł a udělal před ústy kříž.

„Vida, jak se mi chce spát! Jestli se teď položím, do oběda se neo-
točím na druhý bok, tak jsem utahaný.“

„Nevěř, kupče, zítřejšímu dni, aby ses nepře počítal!“ bručel si pro
sebe s úsměškem pop.

Stál ještě chvíli, pokud kupec nezmizel z dohledu, pak sešel dolů k
řece k malému člunu kotvícímu na opačné straně výběžku.

Když kokrhali třetí kohouti, pluly už oba čluny kupce Žareného
rychle po proudu. Chmurný Livonský hrad dávno zmizel z očí. Lodníci
družně zabírali vesly.

Míjeli místo, kde řeka Rossoň vlévá širokým tokem své vody do
Narvy. Na ostrém výběžku ležela velká ruská osada. Její obyvatelstvo
se zabývalo stavbou říčních i námořních plavidel.

Bystrý zrak Žareného rozpoznal už z dálky mezi ruskými
rybářskými lodicemi bachratý trup německého korábu. Čluny Fjodora
Žareného vpluly do řeky Rossoně, zamířily ke klidné zátocce a spustily
kotvy.

Žarenyj neztrácel ani minutu, rozkázal spustit na vodu malou loď-
ku, zavolal tlumočníka a dva veslaře. Usedl ke kormidlu a spěchal k
hanzovnímu korábu.

Několik rázných rozmachů vesly — a loďka přirazila k tlustým
prknům lodního trupu. Téměř okamžitě se ozval odkudsi uvnitř kři-
klavý hlas.

„Kapitán hubuje, že prý mu rozbijeme loď,“ překládal tlumočník,
obrátil se k Žarenému.

„Nadávký límec nezašpiní,“ prohodil kupec. „Ať si hubuje, jen
když s ním bude řeč!“

Žarenyj a tlumočník vystoupili po železném žebříčku na palubu
„Rychlého jelena“ a spatřili před sebou otlého námořníka s kulatou
tváří. Novgorod'ané se uctivě uklonili.

„Novgorodský kupec, jeden z nejproslulejších,“ představil Ari-
starch Žareného.

Tlust'och se v odpověď rovněž uklonil.

„Pan kupec hledá majitele lodi,“ pokračoval Aristarch.

„Já jsem majitel lodi!“ řekl hrdě námořník a udeřil se do prsou.
„Hans Stub! Čím mohu sloužit?“

„Řekni mu, Aristarchu,“ začal zvolna Žarenyj, „že kupec potřebuje
dopravit zboží do Lubeku. Veze čistý vosk, nic jiného s sebou nemá.“

„Kapitán se ptá," překládal Aristarch, „kolik pudů vosku chce vážený kupec odvézt."

„Mám sto berkovců¹ vosku a do každého berkovce se vejde dvanáct novgorodských nebo osm livonských pudů."

„Och," řekl námořník z vysoka, „to je pro mne maličkost. Vezl jsem jednou šest tisíc novgorodských pudů soli," pokračoval chvástavě, „a loď nebyla ani plně naložena."

„Kam vezl sůl?" zajímal se Žarenyj.

„Sem do Narvy. Ale byla určena pro Velký Novgorod. Říká se, že Novgorodané šidí naše hanzovní kupce. Jen považte, chtějí sůl kupovat na váhu, víno na plné sudy a sukno na míru. Je to nespravedlivý, hanebný požadavek. To tu nikdy nebyvalo."

„Kdo koho šidí?" rozzlobil se Žarenyj. „Dřív jste počítali najeden last² patnáct pytlů soli a dnes už jen dvanáct!"

„Proboha přestaň, Fjodore Timofejeviči. Nač Němce dráždit?"

„Nepřekládej to. Mám zlost."

„Někteří naši kupci," pokračoval Němec po krátké přestávce, „prodávají své zboží u Kotlinu tajně Rusům. Fuj, jaká hanba! Jsem poctivec, a proto jsem složil sůl v zdejším skladišti."

„Kolik zboží za rok uvázne takhle na cestě a nedostane se do Velkého Novgorodu?"

„Sklady v Revalu a Rize jsou přeplněny nejrozmanitějším zbožím. Dvě stě lodí, ne-li víc, se letos vrátilo zpátky. Jsem čestný člověk," a Němec zvedl oči, jako by bral nebe za svědka, „ale řeknu přímo, náš kupce to poškozují. Proděláváme na tom," potřásl hlavou.

„Zeptej se ho, Aristarchu, co bude chtít za dopravu mého zboží do Lubeku."

Němec přemýšlel a škrábal se za uchem.

„Jsem poctivec," začal. „Budu spokojený, zaplatí-li mi čtvrtinu toho, co stojí všechen vosk. Vozit ruský vosk je v dnešní době nebezpečná věc. Jsem poctivec, ať mi pan kupec věří. . ."

Hanzovník čekal, že s ním Rus bude smlouvat, a byl ochoten slevit, ale k jeho překvapení Žarenyj souhlasil.

„Darebák, sedřel by z člověka kůži. Ale zaplatím to. Přelož mu to,

¹ Berkovec — váha, obvykle asi deset pudů.

² Last — váha rovnající se asi 1200 kg. Převzata od Holanďanů.

Aristarchu. Ale počítá-li dopravu tak draho, ať dá alespoň mně a mým lidem pěkné kajuty. A ať nestojí se založenýma rukama! Naložíme vosk a vydáme se okamžitě na moře."

Když majitel lodi uslyšel, že Novgorod'an souhlasí, celý ožil.

„Ovšem, ovšem, jsem poctivec," repetil. „Dám Rusům pěkné kajuty, jen ať pan kupec nemá obavu. Ale plout po moři sám je nebezpečné, moře se hemží piráty. Bude lépe počkat na ostatní lodě, co mají stejnou cestu."

„Řekni mu, že všichni moji lidé jsou dobře vyzbrojeni a zaženou všechny lupiče. Ať nemá strach."

„O-o-o . . . e-e-e . . .!" dlouho se ošíval hanzovní kupec a uvažoval, jak se má zachovat.

Konečně se rozhodl. Vysoká cena za dopravu mu byla milejší.

„Dobrá," řekl, „jsem čestný muž. Vyjedu na moře sám. Věřím, že se Novgorod'ané nikoho nezaleknou."

„Dobře, velmi dobře," opakoval si Žarenyj, když se vracel k svým člunům, a mnul si ruce. „Teď už nás hrbáč nedostane. Naložíme vosk — a vzhůru na moře!"

Novgorod'ané spěšně dopravili vosk na hanzovní koráb a ulehli, aby si odpočinuli. Fjodoru Zářenému postoupil Němec část vlastní kabiny.

Hans Stub vyšel na palubu, pozoroval vítr a vodu, pak zavolal na námořníky a již chtěl zvednout kotvu a a vyplout, když se náhle k lodi přiblížil velký rybářský člun. Na palubu vystoupil muž v černém plášti s křížem, pod nímž čouhal konec šavle. Přistoupil těsně k Hansu Stubovi. Kapitán ucítil jeho těžký dech páchnoucí po pivě. Muž se zeptal tiše:

„Kde je kapitán?"

„Kapitán jsem já," odpověděl námořník. „Čím mohu pánovi sloužit? . . ." Pohlédl na neznámého a všiml si, že jeho tvář byla kdysi posekána šavlí.

Neznámý se naklonil k Hansu Stubovi a něco mu zašeptal.

„O-o! . . ." vydechl pouze Němec.

„Pojďte, milý pane, někam do kouta. Nikdo nás nesmí slyšet."

Majitel lodi zavedl neznámého na před'. Usedli na svitek tlustého kotevního lana a začali tiše rozmlouvat.

„Ne, to není možné," vyskočil Hans Stub, když vyslechl neznámého. „To nemohu udělat. Jsem poctivý člověk."

„Hansi Stube," zvýšil neznámý hlas, „nikdo se neptá na váš souhlas. Nařizujeme vám to! Ukažte nám, kde se můžeme skrýt."

„Nejsem povinen plnit rozkazy vašeho velmistra. Jsem občan svobodného města Lubeku. Jsem čestný člověk. Budu . . ."

„Nejsme zvyklí své rozkazy opakovat," přerušil neznámý zhurta kupce. „ Jestli neposlechnete po dobrém, pak . . ." Položil ruku na koš šavle.

„Okamžitě odejděte!" vzkypěl Hans Stub. „ Jinak budu křičet a Rusové vás ve chvíli rozsekají na kusy!"

Toho se neznámý nenadál. Přemýšlel.

„Hansi Stube," začal a pak se zahleděl upřeně na námořníka, „když se náš podnik zdaří, můžete si ponechat všechn ruský vosk. Zdá se, že se chystáte na moře. Nebudeme vás zdržovat."

„O-o! . . ." kupec otevřel údivem ústa. „Mohu si ponechat vosk? O-o ... To je něco jiného. Nemohu se protivit velmistrovu rozkazu, jsem čestný člověk! . . ." Vyzval neznámého, aby ho následoval, pak otevřel dveře malé komůrky vedle své kajuty. „Tady, pane . . ."

K večeru vyplul Hans Stub obratně s korábem na širé moře. Obeplul pobřežní mělčiny, přičemž se řídil podle dvou nápadných borovic s uříznutým vrškem. Když měl nebezpečná místa šťastně za sebou, obrátil loď k západu a napjal všechny plachty.

Koráb plul blízko břehu a opisoval s ním všechny zákruty. Jako všichni mořeplavci té doby bál se i Hans Stub ztratit z dohledu břeh, aby nezabloudil. Břeh se táhl jako jednotvárný žlutozelený pruh — na žlutém písku rostly vysoké borovice a nízké křoviny.

Moře mělo na družinu Fjodora Zářeného uklidňující účinek. Všichni si s úlevou oddychli, že konečně vyvázli z hrozného nebezpečí.

„Opět se vystřídaly den a noc," řekl Aristarch a pohlédl zamyšleně na černou hladinu. „Chval den až večer a život na samém konci! Tak to říkají staří lidé. My, Fjodore Timofejeviči, už můžeme pochválit den, všechno se nám zdařilo."

„Za dnešek jsem zestárnul o celý rok," řekl Žarenyj.

„Fjodore Timofejeviči," zeptal se kdosi, „jak daleko je do Lubeku? Budeme dlouho na cestě? Moře je teď klidné."

„To se nedá říct předem," odpověděl Žarenyj. „Moře vypadá klidně, když se na ně díváme ze břehu. Nespoléhej na klidné moře ani na ženskou lásku. Zradí tě."

Muži se zasmáli.

„Na tomhle moři prý řádí lupiči," oslovil Žareného mladík se šviháckými kudrnami.

„Nejezdil jsem tudy. Navštěvoval jsem severské kraje a ledová moře. Tam se plavci lupičů nebojí."

„Slyšel jsem o zdejších pirátech," vmísil se do hovoru Aristarch. , Jeden jurjevský kupec vyprávěl na trhu v Pskově, že znal litevského kováře, muže úžasně silného, jakého rodí země jednou za sto let. Byl to pohan a nechtěl přestoupit na jinou víru. Římští kněží si umínili, že ho pokřtí. A tak ho teda pokřtili: jeho otce a matku zaživa upálili, jemu samému vypálili rozžhaveným železem pravé oko a spoutali ho řetězem. Druhý den ho chtěli oslepit i na druhé oko, ale kovář přetrhl řetěz a utekl z jámy . . ."

Aristarch se rozhlédl po pozorných posluchačích, kteří ho obstoupili ze všech stran.

„A ten Litevec odešel k Mořským bratrům. Zpočátku byl obyčejným pirátem, pak jedním z podnáčelníků a dnes je jejich hlavním náčelníkem. Místo obrazů svatých," snížil vypravěč hlas, „mají ve znaku velkého černého brouka a v tom broukovi je prý všechna jejich síla."

„A kde tihle piráti žijí?" zeptal se kudrnatý mládenec.

„Žijí ve Švédsku na mořském ostrově a číhají na plachetnice německých kupců, kteří vezou zboží do Novgorodu."

„A co naše novgorodské plachetnice?"

„Neušetří ani naše kupce, pokud se plaví na západ."

O půlnoci zavanul z moře svěží vítr, loď se rozjela rychleji a lehce se pohupovala na nízkých vlnách. Paluba dávno osiřela. Na zádi u kormidla stáli dva námořci. Pomocník Hanse Stuba, vysoký starší Němec, přešlapoval z nohy na nohu a zimomřivě se choulil do pláště.

V kapitánově kajutě bylo ticho. V koutě ležel na ovčí kůži Žarenyj a sladce oddychoval v ranním spánku. Za přepážkou sténal a pokašlával majitel lodi.

Kdosi zaklepal dvakrát tiše na dveře, pak ještě dvakrát. Hans Stub nehlučně otevřel, pohyboval se tiše jako přízrak.

Tři temné postavy vklouzly do kajuty. Kradou se k lůžku Fjodora Žareného. Kapitán Hans Stub se třese na celém těle, krčí se v koutku kajuty a zdá se, jako by jeho pobledlé rty šeptaly: „Jsem poctivec . . . jsem poctivec . . ."

Jedna z temných postav tluče nějakým těžkým předmětem Fjodora Žareného do hlavy. Kupec sebou šubne, chroptí a pak zůstává nehnutě ležet.

Téměř současně se ozývá z různých konců lodi pokřik a dupot mnoha nohou. Novgorod'ané, přepadení ve spánku, zoufale odrážejí nepřítele, ale boží rytíři dobře promyslili noční útok. Boj brzy utichá.

V paprscích jasného jitřního slunce poskytuje paluba „Rychlého jelena“ příšernou podívanou. V řadě vedle sebe leží v loužích krve svázaní Novgorod'ané a každý má k bosým nohám připoután těžký kámen.

Dva pacholci rytířů zvedají tělo ležící na kraji, pomalu je nesou k okraji lodě, rozhoupávají je a hází do moře.

Mezi mrtvými leží raněný Aristarch a vedle něho Fjodor Žarenyj. Aristarch otevírá oči a ptá se šeptem:

„Žiješ, Fjodore Timofejeviči?“

„Umírám, příteli . . .“ sotva hýbe rty Žarenyj. „Sám jsem vinen. Zapomněl jsem . . . s medvědem si hraj jen se sekyrou v ruce . . . Musíme varovat Medovarceva.“ Žarenyj zasténal.

„Překousni můj provaz, Fjodore Timofejeviči,“ šeptá Aristarch. „Slyšíš?“

Žarenyj sotva zřetelně přikyvuje hlavou.

Aristarch se obrací zády a nastavuje svázané ruce k tváři Žareného.

Fjodor Timofejevič hryže provaz na Aristarchových rukou, hryže s námahou, z posledních sil.

Pacholci házejí přes palubu dalšího Novgorod'ana, ještě dalšího . . . Brzy bude na řadě Aristarch.

Fjodor Timofejevič ze sebe vydává poslední zbytek sil — ruce Aristarchovy jsou volné! Žarenyj se slabě usmívá a sklání hlavu ke straně. Je mrtev.

Aristarch políbí druha, skočí k okraji lodě, skolí nožem jednoho ze sluhů a vrhá se do moře. Jiný zbrojnoš posílá s kletbou za uprchlíkem několik šípů, ale míjí se cíle.

XV V KARELSKÝCH LESÍCH

Je tiché slunečné poledne, na obloze ani mráček, parné bezvětrí. Klidná hladina jezera Vygu je chvílemi modrá, chvílemi září pod slunečnými paprsky jako tavené stříbro oslepující zrak.

Na malém výběžku zarostlém křovisky, přímo u vody, bylo vidět nízkou chalupu zčernalou sazemi a časem. Vedle chaloupky se tyčila vysoká hranice dříví, ležely tu hromady dřevěného uhlí a v světle zelené trávě se mezi roztroušenými smolnými třískami bělaly čerstvě ohoblované trámy.

Na vlažný písek povlovného břehu vytáhla čísi starostlivá ruka dvě lehké rybářské loďky a na klidné hladině zálivu kotvil dvoustěžník zdobený úhlednými řezbami.

Na břehu ležela jako šedá pavučina dlouhá síť s mnoha březovými

plováky. O něco dále prosvítaly mezi stromy srubové zdi dvou dalších chatrčí.

Ticho vládnucí kolem rušily jen pravidelné údery kladiva na kovadlinu, zaznívající ze začazené chaloupky.

Pod bezovým keřem, kterých rostlo hojnost kolem temných trámů chatrče, si nerušeně chytal blechy chundelatý pes. Na trávníku se pásal strakatý koník a pocinkával zvoncem. U jeho nohou bezstarostně skotačilo hříbě, vrtělo se okolo matky nebo se válelo v měkké trávě. Od zeleného koberce se výrazně odrážela jeho tmavohnědá srst. Hřívá a ohon měly barvu zralého žita. Náhle pes nastražil uši, tlumeně zavrčel a vrhl se ke břehu. Hněvivý, vytrvalý štěkot vzbudil konečně mužovu pozornost. Rány kladivem utichly a ve dveřích stanul ramenatý nevysoký Karel.

Potřásl světlými kadeřemi, které se mu potem lepily k čelu, zaclonil si oči dlaní a pozorně se zadíval do bledě modré dálky zálivu.

„Ilejko! Ilejko!“ zavolal Karel a hleděl dál na jezero.

Z křoví vyskočil plavovlasý chlapec a v mžiku byl otci po boku.

„Tady jsem, tati!“ zatahal otce za rukáv.

„Zatop v lázni, Ilejko! Jedou k nám hosté . . .“ Po těch slovech se Karel vrátil do kovárny a znovu se chopil kladiva.

Lodě, na které tak zuřivě štěkal nazrzlý psík kováře Tojvutova, se rychle blížily. Byly to lehké čluny, jaké se stavěly v Novgorodu. Proto také kovář neměl žádné obavy. Rusové byli odjakživa přátelé Karelů.

Ale ruské lodě byly jen léčka ... V člunech sedělo asi padesát švédských vojáků. Vlny jezera Vygu tepalo padesát vesel.

Vojáci, oblečení do těžkého brnění a udýchaní, veslovali ze všech sil, aby vyhověli rozkazu svého velitele sedícího u kormidla prvního člunu.

„Hej, hýbejte se!“ pokřikoval velitel pánovitě.

Chvílemi se ohlížel a netrpělivým pohybem paže povbuzoval ostatní čluny.

„Co myslíš, Kettunene, podaří se to?“ oslovil karelského průvodce sedícího vedle něj.

„Musíme věřit, že se to podaří, pane,“ odpověděl Karel a podíval se do šedých, krutých očí švédského velitele. Věděl, že by se švéd nerozmýšlel rozbít mu lebku za nejmenší opominutí — bez milosti a bez lítosti.

Fojt vyborské pevnosti neurčil nadarmo velitelem tohoto oddílu Gustava Ericssona. Jeho jméno bylo pověstné. Na vyborském hradu se mu málokdo vyrovnal silou, obratností, odvahou a krutostí. Vojáci se ho báli.

Ericsson pohlédl pozorně na Karela a pak stočil zrak k zelenému, zdálky viditelnému výběžku.

„Tam leží osada našich Karelů,“ řekl průvodce, který sledoval Švédův pohled.

„Samí nepřátelé,“ prohodil Švéd a nespouštěl z očí dým, stoupající k blankytné obloze. „Musíme ty lidi přepadnout znenadání, aby nemohli způsobit poplach.“

Ericsson sňal z hlavy lesklou přilbu, položil si ji na kolena a otřel si zpoceně čelo krajkovým šátkem.

„Ukaž nám, kde máme přistát! Posad’ se ke kormidlu!“ rozkázal Karelovi.

Čluny odbočily poněkud stranou, pluly dále k zelenému mysu a brzy jejich dna zaskřípala na pobřežní písčité mělčině. Oddíl se vylodil dvě versty od staré kovárny. Vojáci brali znaveně zbraně z lodic. Opásali se meči, zavěsili si pohodlněji toulce a prohlédli kopí. Na Ericssonův rozkaz se oddíl vydal mlčky za průvodcem po úzké, sotva znatelné stezce prošlapané divokou zvěří.

Na kmenech mohutných borovic spatřili co chvíli značky ukazující směr. Prošli úzkým políčkem žlutnoucího ječmene. Karelský průvodce utrl klas a mnul zralá zrna mezi prsty.

„Hospodář bude mít letos dobré pivo . . .“ bručel sám pro sebe.

Zaštěkal pes. Vojáci se zastavili. Průvodce rozhrnul křoví a pokynul Ericssonovi. Mezi kmeny věkovitých stromů a polomů bylo vidět zelený palouk, modrou hladinu jezera a v březovém lesíku zčernalou chaloupku.

„Jdi tam sám. Nejsou-li tam Rusové, zavolej nás.“ Ericsson těžce usedl na povalený ohořelý jedlový kmen.

Rozhlédl se po svém oddílu, zavolal si vysokého, urostlého vojáka a něco mu rozkázal. Švédové se připravovali k boji.

Uplynula krátká doba. Pak bylo slyšet chrastění suchého roští a karelský průvodce oznamoval:

„Rusové tu nejsou, pane. Žije tady karelský kovář, jeho staří rodiče, žena a děti. Je to obratný kovář a daří se mu dobře.“

Ericsson však neposlouchal průvodcova slova. Bez dalšího průtahu

vedl oddíl k chalupě. Rezavý pes se vrhl s divokým štěkotem k nohám vojáků pochodujících těžkým krokem. Jeden z nich zlostně zaklel, probodl psíka píkou a odhodil ho daleko do křoví.

„Proč zabil psa?“ obrátil se průvodce ustrašeně k Ericssonovi. „Kovář se rozzlobí, bude zle.“

Velitel se v odpověď pouze zachechtal.

Smrtelné kňučení psa vylákalo z domu nám známého Karela, majitele kovárny, malé chalupy a černé komůrky s lázní.

„Proč mi zabil psa?“ zavolal na tlumočníka, nevšímaje si početného vojenského oddílu.

„Řekni mu, ať mlčí!“ hrubě odsekl Ericsson, „nebo to s ním dopadne jako s tím psem.“

„Co si ode mne cizinci přejí?“ zeptal se kovář. Zkřížil ruce na prsou a klidně pohlédl do šedých očí Ericssonových.

„Ať řekne, kde je ruský kupec Amosov s karavanou a kdy tudy projel.“

Kovář neodpověděl hned. Všiml si, že jsou Švédové unavení, že je tíží zbraně, přejel zrakem toulce a měděné krunýře, s nedůvěrou hleděl na dlouhé meče.

„Ať mluví, nejsme zvyklí čekat,“ ozval se opět Ericsson, aniž zvýšil hlas. Oči se mu zaleskly a na čele mu naběhly silné žíly.

„Mluv,“ překládal průvodce a sám od sebe dodal: „Mluv, nebo zemřeš. Ericsson dlouho nečeká.“

„Rusové pluli tím směrem,“ ukázal kovář k severu. „Byla ještě noc, a teď se slunce znova chýlí k západu.“

„Kolik jich bylo?“

„Pět člunů směřovalo k severu. Nevím, kolik v nich bylo vojáků, pluly daleko od břehu.“

„Víš, kde žije kupec Stěpan Kotov?“

Tuto otázku kovář neočekával.

„Vím,“ pravil po chvíli. „Stěpan žije na Vygu už mnoho let. Všichni ho tady znají.“

„Zaveď nás k němu.“

„Jdete k němu s dobrým úmyslem?“ prodlužoval kovář rozhovor, protože dobře pochopil, co mají Švédové za lubem. „Stěpan je hodný člověk, velmi hodný.“

Ericsson řekl několik slov průvodci a obrátil se k vojákům. Kettunen pobídl kováře:

„Připrav se! Oddíl nastupuje. Povedeš je k Stepánu Kotovovi. Pán řekl, že ti dobře zaplatí.“

„Dobrá, jdu,“ odpověděl klidně kovář Tojvutov, jako by uklidněn. „Smyju jen ze sebe saze a převléknu se.“

Průvodce pohlédl na jeho zamazaný oděv prosycený potem, na vlasy a tvář, zašpiněné sazemi.

„Jdi, ale pospěš si!“

Kovář šel k lázni. Otevřel dvířka, sehnul hlavu a vstoupil do tmavé komory, kde jeho syn štípal dříví u pece z hrubého kamene.

Kovář za sebou zavřel dveře, netrpělivě hledal po podlaze, našel kus březové kůry a rychle na ni vyřezal nožem nějaké značky.

„Odnos to Valitovi, Ilejko. Řekni, že jsem šel se Švédy. Chtějí přepadnout ruskou výpravu. Ať si pospíší. . . Schovej se!“ zašeptal kovář, když zaslechl kroky. „Nehýbej se odtud, dokud Švédové nebudou pryč.“

Chlapec vklouzl jako myška do pece a skryl se v jejím temném jícnu.

Dveře se hlučně otevřely, na prahu stál Ericsson. Pohlédl na kováře, který se klidně myl u dřevěné kádě s vodou, a nespatriv nic podezřelého, mlčky se opět vzdálil.

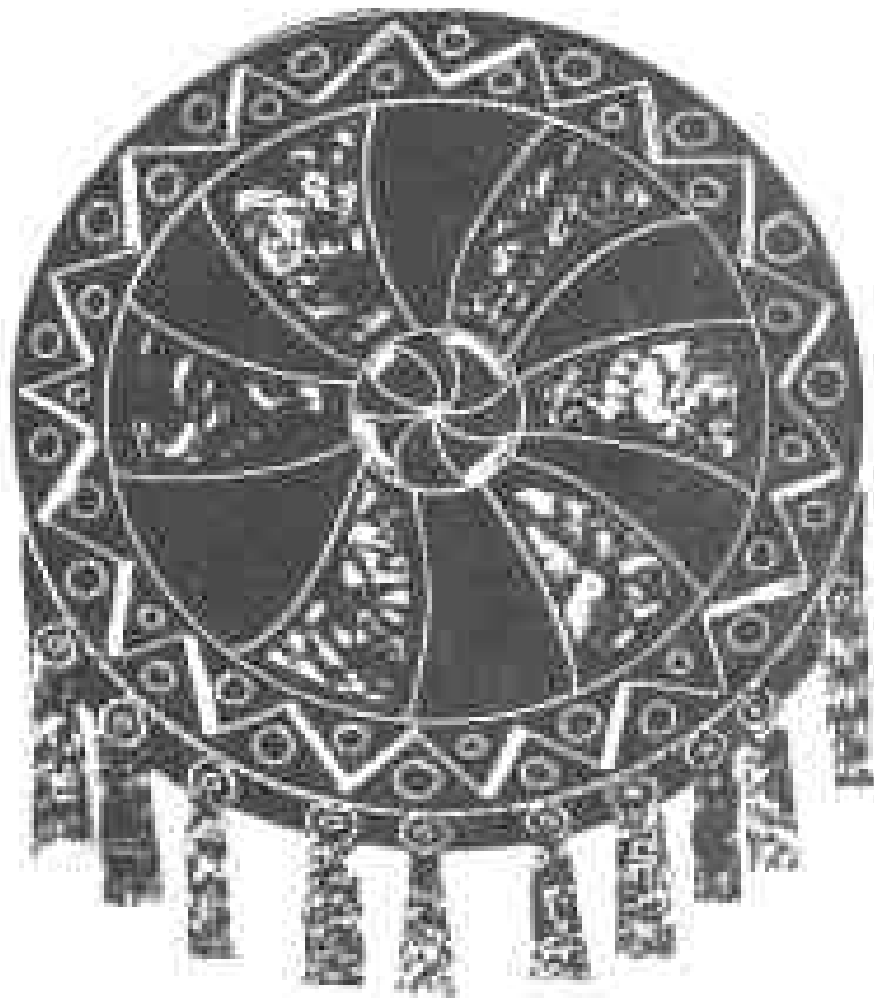
Za hodinu byl oddíl na pochodu. Kovář kráčel kupředu jistým krokem, cestu hledal podle značek jen jemu známých. Nevšiml si, že dva vojáci, kteří se opozdili na palouku, zašli do chalupy, krátce se tam zdrželi a pak spěchali za ostatními, otírajíce za chůze zkrvavené meče. Cesta vedla kolem staletých stromů, hlubokými bažinami a hustým křovím.

Když vše utichlo, pootevřela se opatrně dvířka lázně a štěrbinou vyhlédla chlapcova tvář, celá černá od sazí. Když se hoch přesvědčil, že nikdo není nablízku, vyběhl na mýtinu, rozhlédl se na všechny strany a běžel k chaloupce.

Na prahu se hoch zastavil. Očima rozšířenýma hrůzou hleděl na matku, sestru, děda a bábu. Leželi v tratolišti krve, zavraždění nepřítelům.

Chlapec se chtěl s pláčem vrhnout k matce, ale pak si vzpomněl na přísný otcův rozkaz. Otřel slzy a rozběhl se po palouku. V mžiku hodil otěže na strakatého koně, stiskl mu slabiny bosými patami a tryskem ujížděl po vlašném písku, zanechávaje za sebou oblé stopy rychle se

zalévající vodou.

XVI PŘEPADENÍ

Prostorný dům Stěpana Kotova stál na příhodném místě, vedla tudý stará cesta na sever, cesta k Ledovému moři, kterou klestilo mnoho pokolení ruských lidí.

Sem se uchylovali nepokoření: pohané, kteří povstali proti křesťanství a zachránili své modly před zneuctěním, svobodní rolníci, kteří neuznávali právo šlechty na pozemky, vody a lesy odedávna náležející obščině. A v tomto století se sem utíkali zbídačelí ruští nevolníci, odmítající navléci na krk bojarské jařmo.

Jedním z těchto mužů, silných duchem a zdravým tělem, byl Stěpan Kotov, který se usadil v tomto kraji před třiceti léty. Zakusil mnoho útrap a životních ran od doby, kdy jako mladý muž zakoupil od

bohatého Karela za osmdesát veverčích kůží a jeden stříbrný rubl

pozemek, který si vyhlédl na břehu řeky Vygu. Mnoho práce vynaložil na vykopání pařezů a pokácení lesa. Na rozloze třiceti hektarů spálil pokácené stromy, pohnojil půdu popelem po shořelém dřevu a osil ji žitem a ječmenem.

„Zapustil jsem kořeny v tvrdé půdě," říkával rád, když mluvil o prvních dnech života v tomto kraji.

Kupoval levně od lovců drahocenné kožešiny a se ziskem je prodával ve Velkém Novgorodu.

Když už byl zámožnější, posílal Stěpan Kotov každý rok v zimě na Mezenské pobřeží výpravy na lov tuleňů. Letos v létě vypravil do studených moří za mrožími kly dvě velké námořní plachetnice.

Dům a skladiště obehnal Kotov vysokou kolovou ohradou. Dva roky za sebou zpracovávali jeho lidé sekýrami kmeny staletých stromů a práce nebyla marná. Za silnou hradbou žil hospodář jako v pevnosti.

Návštěvou Trufana Fjodoroviče byl Kotov potěšen. Přijal hosta v komoře v prvním patře a byl by poslouchal novinky o novgorodských událostech až do večera. Kotov si co chvíli povzdechl, s pochopením pokýval hlavou, utrousil tu a tam nějaké slůvko. Hostitel měl chraptivý hlas. V mládí se pod ním probořil led, Kotov nastydl a od té doby mu chrapot zůstal po celý život.

Když mu Amosov vylíčil svůj plán a žádal ho, aby poslal za moře své lodě, Stěpan zaváhal.

Stařec mi lodě zničí, pomyslí si. Budu mít velkou škodu. Nedám mu je, ať požádá jiné . . .

Stěpan již otvíral ústa k odpovědi, ale zabránila mu v tom píseň. Dole ve světnici zpívali členové družiny starou námořnickou píseň. Mluvílo se v ní o širém ruském Ledovém moři, o hrdinných plavcích vyplouvajících bez bázně za obchodem, o bitvách s nepřáteli, o ruské slávě.

Píseň se rozpínala, jako by jí bylo těsno ve světnici, pronikala zdmi a nesla se k prostorám Ledového moře. Vybízelá k novým plavbám, k novým cestám po moři. Zněl v ní hrozný hukot mořských vln, svist větru a rachot bouře. Vysoká vlna se s jekotem valí přes palubu a drtí všechno, co jí stojí v cestě. Stožáry žalostně sténají a vítr naříká v plachtách. Náhle se píseň ztišila, bylo slyšet rady matky vyprovázející syna, prosby, aby na sebe dal pozor, aby se živ a zdrav vrátil domů.

Píseň opět sílí, matčina slova jsou teď tvrdá a naléhavá. Mluví nejen matka, ale matka-vlast: Zhyň raději nepřátelskou střelou, utop se v mořské propasti, ale buď chrabřý, neudělej hanbu zemi, která tě zrodila!

Píseň hřmí a zaznívá z ní bohatýrská odvaha. Moře zlostně hučí:

Kde budeme, bratři milí, trávit příští den, trávit příští den, prožívat noc? Den budeme trávit na modravém moři, noc na vzdutých vlnách, v pění bělostné.

Ozývají se zvuky, řinčí zbraně, sviští kalené šípy, hlučně troubí válečný roh a volá do boje. Píseň vábí a přikazuje.

Litevci zaútočili. Vítězství je naše. Píseň jásá, stoupá stále výš, strhuje všechny, kdo jí naslouchají. Vítězství! Nepřítel je rozdrčen, potřen, prchá od ruských břehů.

Zaznívají slavnostní, velebné tóny. Plavce vítají jásavé hlasy rodné země. Vracejí se vítězně, přivázejí vzácné zboží. Jen vzpomínka na mrtvé kalí setkání — nevracejí se všichni.

Píseň dozněla. Je ticho. Nikdo si netroufá zaplašit kouzlo, které stará píseň vyvolala.

„Ach, Trufané Fjodoroviči," nezdržel se Kotov, „za takovou píseň není líto ani života. Jak silně dojíká! Vezmi si moje lodi. Budu-li mít zisk, dobrá, a když ne, obejdu se bez něho." Pán domu i host seděli dlouho mlčky.

„Není načase jít spát?" prohodil posléze Štěpan Kotov, když si všiml, že na plavce jde dřímota.

„Musíš prominout, Štěpáne," odpověděl Amosov, „cestou jsem se utrmácel."

Kotov, ztěžka našlapuje, zavedl hosta do sousední komory, kde bylo na široké lavici připraveno lůžko.

„Je v zdejším kraji bezpečno?" otázal se Amosov a zívá. „O Švédch není nic slyšet?"

„Buď klidný, Trufane Fjodoroviči, nic. Jenom se proslýchalo, že na mořském břehu vypálili Švédové několik vesnic a klášterů," odpověděl chraptivě hospodář. „Můžeš klidně spát. A pokud jde o zloděje," pokračoval, „hlídá dvorec jeden z mých mužů."

Kotov přistoupil k oknu, stěží jím vysunul své velké, hřmotné tělo a zavolal: „Mitriji, hej, Mitriji!"

„Tady jsem," odpověděl kdosi ze dvora. „Co si přeješ?"

„Vidíš? Mitrij chodí po dvoře. Ten se vypořádá i s tím nejsmělejším . . .," poznamenal hospodář pyšně. „Klidně spi a neměj strach."

Kotov ještě popřál hostovi dobrou noc a odešel do své ložnice.

Amosovovi muži se uložili na noc, kde se dalo. Jeden si lehl na seno ve stodole, jiný si podestlal slámu v prázdném chlévě na podlaze páchnoucí močůvkou. Dobrá polovina mládenců ulehla na pryčny dole ve velké světnici, kde obvykle přenocovali pocestní.

Vyprávěč a zpěvák Petrucha Rubec zpíval tichým příjemným hlasem píseň o Sadkovi. Muži mlčky poslouchali.

Petrucha vstal. Už dávno se mu chtělo natáhnout se na lavici a spát, ale jako dobrý vyprávěč chtěl usnout poslední, až ho už nikdo nebude poslouchat. Junáci už jen pravidelně oddechovali a Rubec se zeptal:

„Spíte už všichni, křesťané, nebo mám zpívat dál?"

„Zpívej!" ozval se sípavý hlas z kouta. „Zpívej, Petrucho . . ."

Rubec překonal ospalost a zpíval dál. Za chvíli znova přestal a zeptal se:

„Spíte už všichni, nebo mám zpívat dál?"

Odpovědí byl mu tentokrát jen přerývaný dech a chrápání.

O půlnoci se probudil předák Savelij. Nahmatal ve tmě džber s vodou, dychtivě se napil, položil zpátky na místo louče ležící křížem na džberu, aby do vody nevlezl čert, a vyšel ven. Nemohl usnout v dusné světnici.

„Zatracené potvůrky, aby vás býk na rohy vzal!" zaklel Savelij a rozčísl si kosmatou hrud'. „Hospodář chová, odpusť bože, i blechy! Kde se jen taková havěť na člověku bere?"

Pohlédl na šedivou, bezbarvou oblohu severské srpnové noci, na temnotu okolního lesa, a chystal se dospat noc ve stodole na seně. Vtom na něj zavolal statný muž s ohromným obuškem v ruce, který se vynořil ze tmy.

„Copak, kamaráde, nemůžeš usnout, nebo se ti nechce?" zahučel.

„Vyšel jsem si na čerstvý vzduch," odpověděl Savelij. „Ve světnici je dusno. A co ty? Proč se tu potloukáš? Hlídáš?"

„Uhodl jsi, chlapče. Hlídám hospodářův majetek, protože sám žádný nemám," řekl hromotluk a usedl na lavici před domem. „Sedni si, popovídáme si. Odkud jsi přijel?"

Savelij neochotně usedl a odpověděl zamračeně:

„Z Novgorodu . . ." Pohlédl pozorněji na nového známého a dodal s obdivem: „Máš to ale obušek! Aby tě býk na rohy vzal!" Zkusil zvednout hlídačovu zbraň, ale udiveně hekl.

„Unesl bych ji sotva na ramenou, a ty s ní točíš v ruce jako se špacírkou. Měl bys pracovat na moři . . . Sám bys po ledě utáhl na laně člun."

Mladík se zachechtal.

„Býk mě na rohy nevezme. Zkoušel to, ale nepovedlo se mu to. Na moře bych šel rád, ale . . .," nevěděl, jak dál. „Víš, je v tom háček."

„Patrně ses zamiloval," hádal Savelij, který si všiml, že jinoch posmutněl. „Našel sis nevěstu?"

Ta myšlenka připadla Savelijovi tak nepravděpodobná, že se dal do smíchu.

„Co se řehtáš?" zvolal mrzutě hromotluk. „Viděl jsi hospodářovu dceru Varvaru? . . . Kvůli ní tady trčím. Nebýt jí, nezůstal bych tu ani jediný den."

Jinoch umkl, zřejmě rozladěn.

„Býk tě naber na rohy! A co hospodář, dá ti dceru?"

„Slíbil, že mi ji dá, až budu mít peníze. Varvara mě chce, klekla před otcem na kolena, má mě ráda . . .," dodal téměř šeptem.

„Jako hlídač do smrti nezbohatneš. Chlapa jako ty vezme každá výprava."

Velikán chtěl něco odpovědět, ale náhle zbystril sluch.

„Jako bych slyšel hovor, nebo se mi to jen zdálo? Co říkáš, kamaráde?" Savelij chvíli poslouchal.

„Copak hospodář nemá psy?" zeptal se.

„Psy s sebou vzali pastýři . . .," odpověděl tiše hlídač a stále pozorně naslouchal. „Zase slyším hlasy. Půjdu se podívat, co to je." Obrvstal a několika kroky se octl za rohem domu.

Když Savelij osaměl, znovu pocítil ospalost. „Půjdu do seníku," řekl si. „Tak jako tak už nebudu spát dlouho. Nebo mám počkat na mládence?" Opřel hlavu o srubovou zeď a začal dřímat.

Savelij neslyšel jemný svist šípu vystřeleného z válečného luku. Ostrý hrot pronikl hrdlem spícího Savelije a zabodl se do zdi. Probuzení bylo strašlivé. Muž sebou škubl, vyskočil na nohy, chtěl křičet, ale z hrdla zalitého krví se ozývalo jen sípání. Potácel se ke dveřím domu, nahmatal kliku, opřel se celým tělem o veřeje, otevřel je a svalil se na

podlahu.

„Vstávejte, chlapci, je tu nepřítel!" chtěl vykřiknout Savelij, ale muži zaslechli jen chrapot. Raněný předák sebou zmítal na podlaze, kopal nohama, převracel se z boku na bok a na špinavé podlaze jizby se objevila pěnivá krev.

Petrucha Rubec prvý pochopil, co se stalo. Zlomil šíp a vytáhl oba konce z rány.

„Švédský šíp! Chlapci, vstávejte!" zvolal a chtěl vyběhnou na dvůr. Ale zastavil se a rychle zatarasil vchod pevnou dubovou závorou.

A právě včas! Venku se ozval pokřik v cizí řeči a dupot mnoha nohou. Dveře se otřásaly pod údery, které se na ně jen sypaly.

Muži se rychle ozbrojili. Jedni si oblékli drátěné košile, druzí si posadili na hlavu helmy, třetí ohýbali luky a napínaly na ně tětivu.

Nepřátelé se zuřivě dobývali do dveří. Pod ranami sekyr se na vnitřní straně dveří ve světnici odštěpovaly třísky. Ještě chvíli — a dveře vyvrácené ze závěsů spadly na zem. Novgorod'ané se s křikem vrhli na nepřítel. Ruské meče a píky třeskly o měděné krunýře Švédů. Nepřátelé překvapení nečekaným prudkým odporem couvli. Ale rozpaky netrvaly dlouho. Vysoký voják, celý v lesklém brnění, se vrhl s bojovým pokřikem na Rusy. Za ním se hrnuli švédští vojáci a boj se rozpoutal s novou silou. Novgorod'ané tísnění ze všech stran počali ustupovat. Odvlékli tři těžce zraněné druhy, zaujali postavení u zdi, zasypávali protivníky střelami a házeli jim pod nohy, co se dalo. Z horního patra přispěchal kupec Amosov s mečem v ruce a pán domu Stěpan Kotov. Švédové povzbuzovaní křikem velitele se prudce drali kupředu a zatlačovali Novgorod'aný.

Rusové nebyli s to čelit divokým útokům a na Amosovův povel ustupovali vzhůru po schodišti. Bojovalo se nyní o každý schod.

Postavení Novgorod'anů teď bylo o něco výhodnější. Shora mohli lépe dorážet na nepřítel meči a kopími. Z Rusů zůstalo už jen sedm mužů, nepočítajíc hospodáře a Trufana Fjodoroviče. Ostatní byli zranění nebo zabiti.

Hřmotný Stěpan Kotov se neúnavně oháněl sekerou. V jeho silných pažích zvyklých na těžkou práci byla sekera strašnou zbraní. Supěl, mlátil do helmic švédských vojáků deroucích se vzhůru a volal po každé zdařilé ráně:

„Nelez do svaté země!"

„Nedotýkej se cizích příbytků!" *

„Nekrad', pohane!"

Zoufalý ženský výkřik přehlušil náhle bitevní vřavu, Stěpan Kotov se vrhl k oknu. Švédský voják vlekl po dvoře zmítající se hospodářovu dceru, omotav si dlouhé dívčiny vlasy kolem zápěstí.

„Otče, Míťo, zachraňte mě!“ volala s pláčem Varvara.

„Tady jsem,“ ozval se náhle hřímavý hlas.

Hlídač Dmitrij Golovňa byl prvním terčem nepřátelského útoku. Byl překvapen znenadání v odlehlém koutě dvora a obklíčen ze všech stran švédskými vojáky. Takže ani neměl čas se rozmáchnout obuškem. Gustav Ericsson omráčil obra silným úderem palcátu a srazil ho k zemi.

Když se Dmitrij probral z mrákot, zaslechl dívčin křik. Zuřivost zesateronásobila jeho sílu. Sevřel v ruku kyj a vrhl se na vetřelce. Švéd ani nestačil vykřiknout a skácel se s rozbitou lebkou. Jeho druzi obklopili s divokým pokřikem velikána.

Ale tentokrát se Dmitrij, aby obhájil dívku, oháněl svou palicí velmi obratně, přehazoval ji hned do pravé, hned do levé ruky a rozdával rány hlava nehlava. Za chvíli leželi kolem něj další zabití.

Dmitrij ustoupil k plotu a odrážel Švédy, dotírající ze všech stran. Dlouhý obušek ustavičně svištěl vzduchem a zachycoval rány nepřátelských mečů.

Ve světnici zatím útok Švédů polevil. Nepřátelé zaslechli, že se bojuje na dvoře, báli se úderu z týlu a mnozí vybíhali ven. Trufan Fjodorovič ani Stěpan Kotov však nemohli Golovňovi pomoci. Se zatajeným dechem přihlíželi nerovnému boji.

„Míťuško, zachraň ji! Dám ti Varvaru za ženu, slibuju to před bohem . . .“ šeptal hospodář. „Je to junák, ten Dmitrij,“ vykřikl, když další meč, vyražený z rukou Švéda, odletěl stranou, blýsknuv čepelí.

„Trufane Fjodoroviči, podívej se, pane, co Švédové dělají“ zvolal zděšeně jeden z mužů. Dýchal těžce a utíral si krev řinoucí se z rány na čele. Ukázal k oknu.

„Vrahové! . . .“ uniklo Amosovovi. „Vidíš to, Štěpáne?“

Švédové přivlekli k druhé straně domu několik otepí sena. Jeden z nich se sklonil s křesadlem v ruce, aby seno podpálil. Bylo zřejmé, že nepřátelé chtějí zničit ohněm dům i s jeho obránci. Záchrana nebyla možná. Kdyby byl někdo z obležených chtěl vyskočit oknem, byl by proboden píkou.

Amosov se nebál smrti. Bylo mu jen líto, že nesplní úkol, za nímž se vydal na tuto obtížnou cestu.

Když už mírný vítr začal vhnět do oken kouř, ozval se venku strašný bojový pokřik. Nový houf ozbrojenců se objevil na dvoře, obořil se na Švédy a nedal jim čas, aby se vzpamatovali. Byli to Karelové vzburcovaní kovářovým synkem.

Karelští vojáci se obratně bili krátkými širokými meči a pobíjeli nepřátele ostrými píkami a kalenými šípy. Srážka netrvala dlouho. Část Švédů v boji padla, ostatní byli zajati.

Hned po boji konali Karelové na dvoře poradu — rozhodovali, co dělat se zajatými Švédy. Usedli na trámy, ležící v hromadách podél plotu, okolo svého vůdce, mladého vojína oblečeného do postříbřené drátěné košile.

„Přiveďte Kettunena a švédského velitele!“ zahřměl jeho povel.

Před radou se objevil karelský průvodce a Gustav Ericsson s rukama svázanýma za zády.

„Kdo chce promluvit?“ ozvala se znovu řízná slova náčelníkova.

Vstal šedivý voják. Opřel se o meč, chvíli mlčel a soustřeďoval své myšlenky. Pak se obrátil k Ericssonovi a zlobně blýskl očima:

„Ať nám cizinec řekne, kde je kovář Astaško Tovjutov!“

Švéd zvedl hrdě hlavu a pomalu odpověděl:

„Váš ničemný kovář visí na pevném provaze nedaleko odtud. Pokoušel se nás svést z cesty a ztrestali jsme ho po zásluze.“

Vojáci mlčky pohlédli jeden na druhého.

„Přišel jsi s mečem v ruce do naší země, přepadl jsi dům kováře Tovjutova, zavraždil jsi jeho rodiče, ženu a děcko a jeho samého jsi pověsil. A to není všechno. Přepadl jsi ruské lidi, kteří ti ničím neublížili, mnoho jsi jich pobil a ostatní chtěl upálit. Zemřeš se smyčkou kolem krku! ... A ty, pse,“ stařec zvýšil hlas a obrátil se ke karelskému průvodci, „Jsi prodal rodnou zem, přivedls nepřátele, pomáhal jim zabíjet vlastní bratry. Jsi horší než ten cizí lupič! Buď ode dneška proklet ty i celý tvůj ničemný rod! . . . Necht' zemře stejně potupnou smrtí jako Švéd,“ obrátil se stařec k radě. „Ostatní vojáky si ponecháme ve své zemi, aby si prací vykoupili svobodu . . . Skončil jsem.“ A stařec usedl.

Všichni Karelové kývali současně hlavami. Nikdo se neozval proti návrhům šedovlasého vojáka.

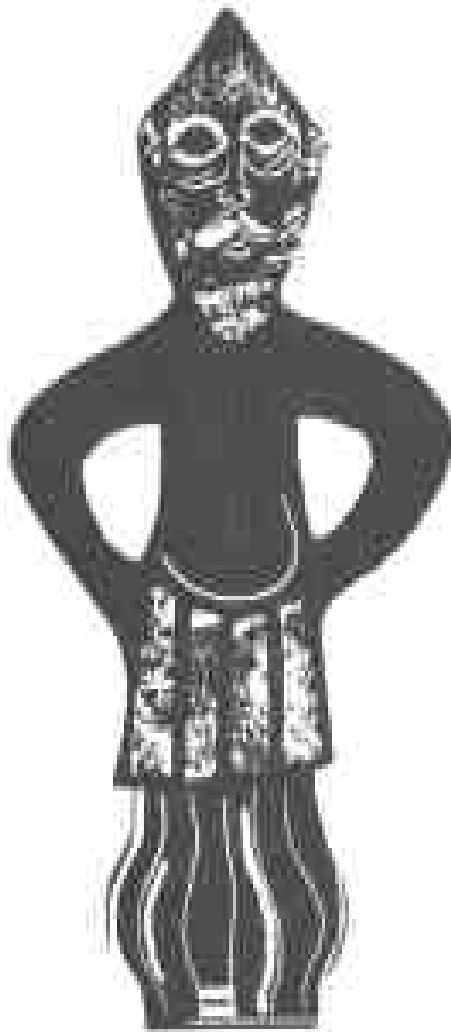
„Chce ještě někdo promluvit, nebo souhlasíte všichni s Mina jevem?“ oslovil náčelník znovu shromáždění.

Všichni mlčky kývli hlavami.

„Stane se tedy, jak si všichni přejí," pronesl náčelník slavnostně a vstal.

To bylo znamení. Několik karelských vojáků se chopilo Gustava Ericssona a Kettunena a odvedli je ven z dvorce.

Všichni si všimli, jak cestou na smrt nesl vysoký Švéd hrdě hlavu, kdežto zrádný Karel plačtivě žadonil o milost a plazil se po kolenou před neúprosnými soudci, svými krajany.

XVII UPRCHLÍK

Odsouzence odvedli na vysoký břeh k mohutné borovici naklánějící větve nad řeku. Tady se Karelové utábořili a rozdělávali velký oheň, aby se chránili před jitřním chladem.

Dva vojáci se dorozuměli několika stměnými slovy, vyhlédli si silnou větev, vylezli na strom a upevnili tam dlouhé řemeny se smyčkou na konci. Spěchali, aby měli nepříjemnou práci co nejdřív za sebou.

Kettunen se utišil. Mlčel a rozhlížel se na všechny strany jako zvíře chycené do pasti. Když vojáci, ohřívající se u ohně, poodešli, aby pomohli druhům, šoural se Kettunen pomalu k ohni. Z ohniště, kde hořela tlustá suchá polena, šlehl vysoký jasný plamen a z košile na Kettunenových zádech se okamžitě zakouřilo.

„Hej, ty, dávej pozor!“ křikl na něj voják sedící na větvi.

Všichni se ohlédli a podívali se na průvodce. Stál trochu přivrben a jeho tvář nevyjadřovala nic kromě spokojenosti ohřívajícího se člověka.

„Jen ať se ohřeje,“ prohodil smířlivě jiný voják, „je mu teď všechno dovoleno.“ A všichni pokračovali v práci.

„Děkuji, Karelové, za laskavost,“ pravil neočekávaně hlasitě Kettunen. „Odvděčím se vám, budu-li moci.“

Nikdo neodpověděl. Kettunen se ještě víc přivrhl.

Bylo cítit škvařící se maso. Gustav Ericsson pohlédl pozorně do obličeje spoluvězně a pochopil, jakou bolest asi prožívá.

Kettunen přetrhl spálené provazy na ožehnutých rukou a skokem se rozběhl po břehu. Bez rozmýšlení se vrhl do hluboké řeky zahalené ranní mlhou.

Dva ze strážců vypustili za uprchlíkem několik šípů z luku a pak naslouchali. Z řeky se ozývalo pravidelné šplouchání rychle se vzdalujícího plavce . . .

Kettunen usedl u velkého modrého jezera a ponořil popálené ruce do vody, chladné jako led. Z jeho prsou se vydral protáhlý sten a Karel se poděšeně ohlédl — i vlastní dech mu v té chvíli připadal příliš hlučný.

Zdálo se mu, že vysoké borovice a smrky, stojící jako stěna kolem jezera, vztahují větve jako křivé spáry, aby se ho zmocnily. V dálce, uprostřed tmavých stínů, kde se hladina jezera hladká jako sklo ztrácela v hustém rákosí, jako by se hýbalo cosi velkého, strašného!

Vodník, pomyslel si Kettunen a přimhouřil oči.

Horečně se rozpomínal na modlitby a jména katolických svatých, ale jako naschvál ho nenapadla žádná spásná modlitba.

Vytáhl ruce z vody a spěchal dál.

Po několika hodinách obtížné cesty lesními bažinami a mokřými mechovisky cítil se uprchlík zcela vyčerpán. Ale strach před smrtí ho štvál stále dál a dál. Už se ani neohlédl na proklaté jezero, pustil se

hustým pralesem a s námahou si razil cestu k velkému zálivu jezera Vygu, kam před dvaceti čtyřmi hodinami přivedl švédský vojenský oddíl.

Popálené ruce mu ztěžovaly chůzi. Pružné větve křoví ho nelítostně šlehalo do tváří a rozdíraly bolavé ruce. Často bolestně vykřikl a rozevřel oči. Kettunen šel po čerstvé medvědí stopě. Velké zvíře tudy prošlo docela nedávno. Tráva pošlapaná medvědem se dosud nakláněla v tu stranu, kam se zvíře ubíralo a kam ji tlapami ohnulo. Kettunen spatřil u cesty před chvilkou rozbořené mraveniště, zbytek medvědího oběda. O něco dál se prostírala malá podupaná lučina.

„Medvěd hledal borůvky," uvažoval nahlas Kettunen a díval se na rozmačkané modročerné, šedě ojíňené plody.

Po několika dalších krocích spatřil Karel kmen suchého stromu s čerstvými stopami po strašných medvědích drápech. Zvíře se zřejmě bavilo tím, že válelo kmen z místa na místo.

Ale co je tohle? Nezvyklé, pronikavé drnčivé zvuky přiměly uprchlíka, aby se zastavil. Naslouchal.

Zvuky se znovu a znovu opakovaly. Kettunen nevěděl, co to je. Nikdy tak strašlivé zvuky neslyšel.

Po několika krocích však pochopil. Bouří povalený kmen vysokého stromu s dosud zeleným listím byl na konci rozštěpen na několik dost tlustých prutů. Vedle stál na zadních nohách velký hnědý medvěd. Chytil vždy oběma předními nohama za jeden prut, přitáhl ho k sobě, sehnul ho k zemi a pak pustil.

Pružné dřevo se vymrštilo, udeřilo do zbytku kmene a vydávalo zvuky, které Kettunena tak poděsily.

Zvířeti se očividně zábava líbila.

Pokaždé, když se dřevo vymrštilo, naklánělo hlavu a přibližovalo ucho k lesnímu hudebnímu nástroji.

Medvědí housle, pomyslně si s úsměvem Kettunen.

Bez nehody prošel kolem zvířete, medvěd zabavený hudbou si ho ani nevšiml. Kettunen postupoval přímo k cíli. Propadal se co chvíli až po kolena do jam, naplněných špinavou vodou a zarostlých mechem a trávou, a prodíral se lesní houští. Stěží uchránil zrak před údery pružných větví.

Rozbředlá bahniska a hromady šedého kamení nasvědčovaly, že se blíží k velkému zálivu jezera. Při cestě se vyskytovala drobná mělká

jezířka obrostlá ze všech stran zelení. Na bahnitých březích bylo co

chvíli vidět kulaté stopy losa velké jako talíř a o něco menší a mělejší stopy lesní srny.

Několikrát zaslechl Kettunen duté říčení losů. „Mu-mu . . .,” znělo někdy docela nablízku, jako by někdo hučel do prázdného stovčederního sudu.

Když šel kolem jednoho z lesních jezírek, zaslechl Karel hlučné šplouchání vody. Pohlédl skrze větve křovin, zakrývajících jezero jako neprostupná zelená clona, a spatřil statného losa stojícího ve vodě.

Velké zvíře sklopilo uši a ponořilo hlavu hluboko do vody. Zdálo se, že něco hledá na dně jezera. Pak zvedl los hlavu a s chrupotem silných zubů začal jako kuň přezvykovat stébla a kořínky jakési rostliny, zatímco voda v zurčivých praménkách stékala z hlavy a hřívý zvířete.

Dokud los zálibně požíral potravu, přičemž každou chvíli zvedal nebo skláněl hlavu, díval se Kettunen žádostivě na jeho mohutný čenich. Masitý horní pysk losa je velmi chutný a je v karelských lesích znám jako vybraná lahůdka.

A když si Karel představil krátký losí chvost, pokrytý dlouhou srstí, upravený jako pečínku a ucítil v duchu její vůni, vstoupily mu do očí slzy.

Když se los nasytil, postoupil hlouběji do vody, ponořil se, začal plavat a šplouchat se v jezeře.

Co by byl v té chvíli Kettunen dal za zdravé ruce! Byl by dokázal zvíře zabít. Hlad trápil uprchlíka stále neodbytněji.

Vystoupil z křoví a šel se skloněnou hlavou dál. Po necelých deseti krocích spatřil palouk celý zarostlý malinami se zralými červenými plody. Jindy by byl Kettunen takovou potravou pohrdl, ale teď už nedovedl snášet dál hlad. Padl na zem, ústy trhal plody a nemohl se nabažit šťavnatých sladkých malin.

Chrastění křovin a šupot velkého zvířete odvrátily jeho pozornost od jídla. Kettunen zvedl hlavu. Zcela blízko vedle něj oškubával jiný los výhonky mladých břízek a osik. Zakláněl úzkou, protáhlou hlavu s černýma živýma očima, přidržoval tlamou vršek stromku a chvatně okusoval listí. Ale třebaže byl los hodně velký, nedosáhl na listy vyšších stromků. Nalehl proto hrudí na břízku, z níž by byla pěkná oj k vozu, ohnul ji k zemi, až mu ležela pod břichem, a tak se dostal k zeleným větvičkám.

Zvlášť lačně oškubal los vršek stromku a pak ho pustil. Břízka se zvolna narovnávala, ale jak žalostně teď vyhlížela!

Jako já, pomyslí si Kettunen při pohledu na holou břízku a bolestně si povzdechl. Nejsem ani živý, ani mrtvý . . .

Los chodil od stromku ke stromku potřásaje hlavou sedící na krátkém silném krku a rychle ožíral zelené listí. Supěl a harašil větvemi, nijak se neohlížeje na své okolí.

Pro Kettunena znamenal každý krok utrpení. Chvillemi upadal téměř do bezvědomí, ale přece šel stále dál.

Mezi větvemi prosvítla mýtina. Kettunen dlouho a bezmyšlenkovitě zíral na vetché chatrče. Sebral poslední síly, vystoupil z lesa a mířil k největší chaloupce sroubené z trámů.

Tady žijí Karelové! pomyslí si radostně. Jsem zachráněn. Vstoupil na schůdky a zavolal: „Hospodáři, hej, hospodáři!“

Když se nedočkal odpovědi, opřel se o dveře. Povolily s protáhlým skřípotem a Kettunen dychtivě překročil práh. Ale okamžitě se s hrůzou zastavil. Na podlaze světlice ležely v zaschlých kalužích krve mrtvoly kovářových rodičů a jeho ženy s nemluvnětem v náruči.

„Vrahové! ... To já jsem vrah . . .“ vykřikl Kettunen.

V zoufalství vyběhl z domu a bloudil sem a tam po palouku. Svědomí hryzlo Kettunena jako divoká šelma. Nedovedl se vzpamatovat. Hledal pro sebe ospravedlnění, ale nenacházel je. Snažil se usilovně přesvědčit sám sebe, že není vinen . . . ale nedokázal to. Zdálo se mu, že i stromy na něj hledí s výčitkou, že se jejich koruny kolébají a s hlubokými vzdechy žalují: „Kettunen se dopustil špatnosti! Kettunen se dopustil hanebnosti! . . .“

Strach ze smrti s novou silou přepadl uprchlíka.

„Neuniknu . . . jsou mi v patách . . . smrt je neodvratná!“ drmolil a divoce se rozhlížel na všechny strany. „Chci žít,“ zaskřípěl zuby. „Budu žít! Ať zemřou ostatní!“

Touha po životě všechno přehlušila.

Náhle ho napadla spásná myšlenka. Zastavil se a pohlédl na koruny smrků.

„Zachrání mě vítr a oheň. Vítr vane od chalup k lesu.“

Potlačil strach, znovu vešel do stavení a vyhýbaje se pohledu na zabité přistoupil k peci.

Rukama skoro neživýma vyňal louč z vyřezávaného skřipce a svíjeje se prudkou bolestí začal prohrabávat popel v peci. Pod popelem

zůstaly doutnající oharky. Kettunen nakladl na červené uhlíky suché vrbové proutí, rozdmychal oheň a s potěšením pozoroval kýžené ohnivé jazýčky, které na několika místech brzy vyšlehly. Když se proutí rozhořelo, vytáhl je z pece a nohama je posunul do kouta. Do plápolajícího ohně házel suché třísky a navrch položil několik smolných smrkových polínek. Když se přesvědčil, že plameny už neuhasnou, otevřel, zalykaje se kouřem, okna, aby se oheň ještě lépe rozhořel, a úplně vyčerpán vyvrávoral z domu . . . „Chcípňte, shořte jako ty moje ruce! Ale Kettunena nedostanete!"

Cítil, že má horečku. Chvílemi se třásl zimou, chvílemi mu bylo horko, jako by byl oblečen do kožichu a seděl ve vytopené lázni. Chtělo se mu pít. Olízl si suché rty a šel hledat vodu.

Vzpomněl si, že někde za domem teče průzračný potůček.

Těžce našlapuje na nohu, kterou si vyvrtil v lese, prodíral se uprchlík hustým křovím. Bujné březové mlází se rozestoupilo, hustě obrostlé větve se prohnuly, ale okamžitě se opět sevřely a Kettunena pohltily.

Zatím se oheň ve stavení stále víc rozhořival. Ze dveří i oken se teď valil hustý černý kouř. Vítr volně proudil světnicí a rozdmýčával požár. Plameny si razily cestu ven. Obrovský ohnivý jazyk pronikl otevřenými dveřmi ven a uchvácen větrem šlehl do výše. Šindelová střecha se vznítla, celý dům se proměnil v ohnivý sloup a suché smrkové trámy zapraskaly.

Rozžhavený vzduch stoupal k staletým smrkům a borovicím rostoucím kolem stavení. Jehličí rázem zežloutlo a zvadlo, drobné větvičky zapraskaly a začaly se kroutit. Na velkých větvích se na kůře objevila smůla.

„Krá-krá!" ozvalo se poplašené krákorání. Starý havran, mávajícím prudce křídly, přelétl mýtinu, aby se zachránil před ohněm, a usedl na jeřabinu rostoucí těsně vedle břehu. Stromeček se zakolébal pod těžkým tělem ptáka a havran dlouho mával křídly, aby udržel na větvi rovnováhu.

Za havranem vzlétla do výše rozmanitá ptačí havěť, ptáci zavětřili nebezpečí a kroužili s pronikavým skřekem nad lesem.

Z křoví vyskočil na palouk zajíc. Stoupl si na zadní nohy, dlouho stříhal ušima, rozhlížel se a poslouchal. Hlučný třesk, který se ozval od hořícího stavení, zvířátko postrašil. Zajíc uskočil stranou a odhop- kal

do vysoké trávy.

Požár vyplašil i rosomáka. Opustil svůj útulný pelech v hromadě šedivého kamení, vyběhl na mýtinu, zvedl úzký medvědí čenich a zůstal chvíli stát. Zavětril nebezpečí a střelhubitě se opět ukryl. Brzy se opět objevil s mládětem v zubech. Pomalu, jakoby rozhořčen, přeběhl rosomák na krátkých nohách palouk, položil mládě na břeh mezi kořeny velkého stromu a běžel pro druhé.

Když se Kettunen vrátil na mýtinu, stály trámy stavení v plamelech.

„Chachacha! . . .“ ozvalo se v hukotu požáru. „Chachacha! . . .“ Kettunen se brzy smál, brzy plakal a běhal sem a tam po vřesovém koberci palouku. „Hej, větře!“ vykřikl, otočil se proti vzdušnému proudu a zvedl do výšky zmrzačené ruce. „Hej, větře, nes oheň na svých křídlech daleko, stále dál a neuhni ze své cesty!“

„Strhávej ze stromů listí!
Jehličí ze smrků der!
Na loukách oškubej květy!
Stébla travinám zlom!
V řekách zvíř písek a bahno,
k hladině lesklé je žeň!“

Nesnesitelným žářem pukla s hlasitým praskotem kůra staletého smrku. Z trhliny se vyvalila pryskyřice v několika tenkých stružkách, které se vzňaly a změnily v ohnivě nitě.

Rozbouřený ohnivý živel naháněl Kettunenovi hrůzu. Zár ho zahnal pryč z palouku. Vypotácel se na břeh jezera, nespouštěje požár z očí. Pak se otočil k ohni zády a dal se pomalu podél břehu proti větru.

Když ušel asi verstu, vzpomněl si, že se octl na dlouhém a poměrně úzkém poloostrově. Obejít celý poloostrov po břehu až k člunům, které tam zanechali Švédové, byla daleká cesta. Půjde-li napříč výběžkem, hodně si nadejde.

Hustého, neproniknutelného lesa, bažin a divoké zvěře se Kettunen nebál, cítil se v lese jako doma. Napadlo ho, že vojáci jistě zanechali v člunech zásoby jídla, a už neváhal. Bystré oko lovce objevilo v pobřežních křovinách sotva znatelnou stezku prošlapanou zvěří. Podle stromových kmenů a mravenišť zjistil, kde leží sever, vytkl si směr a zamířil do hloubky lesa.

„Karelové nepůjdou po mé stopě, budou se bát ohně. Nechytí Ket-

tunena!" utěšoval se uprchlík. Naslouchal větru, který šuměl v korunách stromů. „Budou zachraňovat sebe a své děti. Všichni se požáru bojí . . .«

Zapomněl a nečekaně zavadil oteklou zčernalou rukou o tenkou březovou větev.

„U-u-u! . . ." zaskučel a svíjel se bolestí.

S žalostným vzdechem, když se bolest poněkud utišila, se Kettunen vydal na další cestu. Po několika krocích se zastavil. Oko lovce a stopaře zahlédlo cosi podezřelého.

Přes pěšinu byla ztuha napjata nit? z bílých koňských žíní, jen zcela nepatrně se lesknoucí v zeleni. Kettunen objevil samostříl ukrytý dobře v křoví. Zbraň byla umístěna vysoko, byla nepochybně nalíčena na velké zvíře. Kettunen si prohlédl luk vyrobený z větve suchého modřínu dlouhé asi jeden sáh, a pevnou koženou tětivu. Silný šíp dlouhý půl lokte, s ostrým železným hrotem, uložený v dřevěném žlábků, vypadal hrozivě.

Byl lovec a věděl, že takový samostříl smrtelně zraní losa i medvěda, že šíp proletí skrz naskrz vlkem nebo jelenem. Stačilo, aby zvíře zlehka zavadilo o téměř neviditelnou niť, a ze samostřílu vylétla smrtonosná střela. Kettunen opatrně obešel léčku.

„Kovář byl obratný lovec," řekl si nahlas. „Musím si dát pozor. Dobrý lovec neklade jen jednu nástrahu, ale několik."

Šel pomalu a pozorně prohlížel každý keř, každou zlomenou větvičku, každé sešlápnuté stéblo.

U velkého starého smrku se zvířecí stopy setkávaly s lidskými a stezka byla zřetelnější. Tady ucítil Kettunen znovu pach spáleniny a napadlo ho, že tu patrně lidé vypalují kus lesa, aby získali ornou půdu. Pak spatřil kouř.

Až sem zanesl vítr požár a dým se valil v nepřetržitých modročerných chuchvalcích. Uprchlík se zastavil a uvažoval, kterou cestou se dát.

Bál se kouře a proto se rozhodl, že se mu oklikou vyhne. Ale dostal se do neprostupného malinového houští a musel se vrátit zpátky na stezku. Znovu si ji prohlédl. Byla dobře prošlapaná a zdálo se mu, že vede k poli, a za polem, jak si nyní vzpomněl, byla bažina. Mohl by se k ní dostat, kdyby proběhl spáleným lesem.

Šel rychle, snažil se nedýchat a počítat každý krok, aby nesešel z cesty. Zdálo se mu, že dým řidne.

Ale měl bych už být na konci, pomyslel si a vzápětí narazil na povalený kmen stromu, který zatarasil cestu.

Kettunen odbočil doprava, ale i tady ležely kmeny a neprůchodná změť kořenů. A vlevo tomu bylo stejně.

Kettunen se vrátil. Po několika krocích se začal dusit. Kouř byl stále hustší a štiplavější.

Karelský stopař ztratil nad sebou vládu, odbočoval hned vpravo hned vlevo, ale všude narážel jen na kmeny a kořeny vyvrácených stromů. Stezka se ztratila. Zpola zadušen potácel se Kettunen bezhlavě v neprůhledném kouři, pak se prudce rozkašlal a svalil se na zem.

Poslední, co mu vytanulo před očima, byla jeho matka. Stála prostovlasá na vetších schůdkách před rodným domkem. Silný vítr jí čechral šedivé vlasy. S planoucíma očima, s kletbou na rtech hrozila komusi kostnatou rukou. Z matčiných prsou vyčnívala rukojeť širokého, dlouhého meče a krev rudými stružkami stékala po odřeném dřevěném zábradlí.

Kettunen okamžitě poznal ten meč a zaskřípěl zuby. Byl to meč Gustava Ericssona!

XVIII V PASTI

Když se Medovarcev rozloučil s Fjodorem Zářeným u staré krčmy, plavil se dál po klidné říčce Amovži. Cesta vedla nyní zemí Estonců, které se zmocnil silný a lstivý nepřítel, němečtí rytíři. Lodě pluly dnem i nocí, skoro plných čtyřadvacet hodin denně. Michail Andrejev dělal krátké zastávky jen proto, aby si muži uvařili jídlo a nasýtli se.

Novgorodané pluli ve dvou člunech k městu Jurjevu a nesetkali se cestou ani s nebezpečnými mělčinami, ani s peřejemi.

Bylo časně ráno. Slunce se dosud nevyhouplo nad černou dálavou lesů a jen narůžovělá oblaka na východě ohlašovala nastávající den.

Zdálo se, že vlněné pláště a plstěné čepice mužů, hojně zkrápěné rosnými kapkami, přes noc zešedivěly. Veslaři se často střídali. Muži

byli rádi, že se mohou zahřát, že rozproudí krev usilovnou námahou.

Čluny letěly po řece jako šípy a svištivě prořezávaly klidnou hladinu.

Za prudkou zatáčkou spatřili Novgorod'ané u malého ostrůvku staré ruské město Juriev. Toto hradiště zbudoval v roce 1030 na levém vyvýšeném břehu Amovže veliký kníže Jaroslav. Podle křesťanského jména dostalo jméno Jurjev. Dobrých dvě stě let střežila tato pevnost jako nerozborná skála ruské hranice. V roce 1224 oblehli tvrz s mohutnými silami rytíři křižáckého řádu, po mnoha urputných bojích ji dobyli a povraždili všechny obránce i s knížetem Vjačkem. Město patřilo nyní rytířskému řádu a nazývalo se Derpt.

Medovarcev ukryl opatrně čluny v křoví na břehu řeky a postavil k nim hlídku. Teprve pak se vydal k domkům zpola vyhloubeným v zemi, které tvořily ruskou čtvrt' města.

Další cesta vedla po suché zemi. Michail Andrejevič prodal s pomocí známých kupců čluny a neztrácejíc čas zakoupil koně a vozy. Kupci mu poradili, aby vzal s sebou průvodce, který by se dobře vyznal v lesních cestách.

Třebaže si Michail Andrejevič pospíšil, vrátil se z města až večer. Na radu průvodce Kuzmy Samoroda se rozhodl k přenocování.

Tábor spal. Medovarcev seděl v zadumání u doutnajícího ohně. Vzpomínal na všechno, co se událo v posledních dnech, a byl by rád přesvědčil sám sebe, že je všechno v pořádku a že nehrozí žádné nebezpečí. Ale přesto nebyl klidný.

Stále naléhavěji se do duše vkrádala předtucha něčeho hrozného, neodvratného.

Vědí už hanzovní kupci o našem poselství? přemýšlel v úzkostech Medovarcev a v duchu viděl bledou, zlou tvář hrbáčovu a jeho hluboce zapadlé, poťouchlé oči.

Ne, to přece není možné, zaháněl zlé tušení. A přece . . .

Michail Andrejevič si v duchu znovu a znovu opakoval vše, co se sběhlo.

Začínalo svítat. Ptáci v lese dosud neštěbetali a výprava tvrdě spala. Medovarcev se zahalil do pláště a seděl dál přihrben u ohně.

Muž, který stál od půlnoci na stráž, přiblížil tvář k jeho rameni.

„Michaile Andrejeviči, pane," řekl, „podívej se na řeku!"

„Kde . . . co? . . ." probral se Medovarcev. Rychle vstal a plížil se co nejtišeji pobřežním křovím.

Nad řekou se vznášela ranní mlha. Na hladině bylo vidět dva velké čluny podobné nejasným stínům. Pluly rychle k městu. Temná, ztuhle

vyhlížející voda šplouchala jakoby vzpurně pod krátkými záběry vesel.

Třebaže Michail Andrejevič namáhal zrak i sluch, nemohl rozeznat kdo sedí v člunech. Kupci se zdálo, že v první lodi je hrbáč, který je předjel na pskovské silnici.

„Och," řekl si Michail Andrejevič, snaže se zrakem proniknout jitrní šero. „Ten proklatec ... Je to on — nebo není?" hádal kupec. Nepoznal sice hrbáče s určitostí, ale přece si umínil, že se bude mít na pozoru.

„Vzbuď chlapce!" nakázal po návratu stráží. „Na otevřené silnici nejsme v bezpečí. Odpočineme si v lese."

Uplynula krátká doba a první povozy se tiše rozjely. Výprava se roztáhla po silnici a vzdalovala se od města Jurjeva. Konečně i poslední vozy zmizely za ohybem cesty.

V té době se na řece znovu objevily loďky. Bylo jich nyní mnoho a pluly rychle. Přistály u břehu v místě, kde přenocovala Medovarcevovi lidé. Mlčky, nehlučně vystoupili z loďek ozbrojení muži a zmizeli v křovinách.

Na znamení svalnatého širokoplecího vojáka, který ukázal mečem na hrad německého řádu, zamířili muži k Jurjevu. Hustý les rostoucí kolem města skryl vojíny, takže je nemohla spatřit pevnostní stráž.

Medovarcevova družina postupovala zvolna kupředu. Vydatný lijak před třemi dny změnil cestu v jedinou hlubokou kaluž. Před povozy jeli dva jezdci s dlouhými tyčemi a ohledávali cestu. Co chvíli upozorňovali na nebezpečná místa, na jámy a hluboké koleje neviditelné v jednolitě šedivé kaši. Nahmatali tyčemi spolehlivý přejezd a ukázali jej vozkům.

Brzy se octli v hlubokém lese. Cestu vroubily brzy mohutné borovice, které vytvořily hustými korunami klenbu téměř nepropustnou slunečním paprskům, brzy bažinaté smrčiny nebo hustý březový či olšový podrost. Tu a tam míjeli staleté duby střídající se s lípami, jilmy a javory.

Cesta byla často zatarasena povalenými kmeny stromů vyvrácených i s kořeny. Poražení velikáni zde leželi už velmi dlouho a uchytily se na nich jiné rostliny. Na pni ohromného dubu, obrostlém mechem, vyrazila mladá borovička a na zbytcích staré vykotlané lípy se honosil něžnou zelení mladý javor.

Je slunečné poledne, a přece clonou větví proniká jen málo světla.

V tak hustých lesích nežijí ani ptáci. Těžký, zatuchlý vzduch páchnoucí vlhkem a hnilobou působí na lidi tíživě.

Takové lesy zato milují zubři a vyskytují se v těch místech ve velkém množství. Novgorod'ané často zaslechli, jak v lesní houštině haraší a praskají větve pod těžkým krokem těchto zvířat. A jednou jezdec v čele div nenarazil na statného zubřího býka okusujícího se supěním šťavnatou kůru jasanu.

Muž odbočil s koněm tiše stranou, pokřižoval se a poděkoval svaté Sofii za záchranu. Novgorod'ané ještě nikdy nespátřili v severních lesích tak strašné zvíře.

Po několika hodinách jízdy za Jurjevem spatřila karavana v hustém porostu planých jabloní nevzhledný pelech divokého prasete, podobný velké hromadě chrastí. Jeden z mladých členů družiny družiny se domníval, že zvíře není doma, a začal dřevcem šťárat v roští.

Vyplašené zvíře nedalo na sebe dlouho čekat. S očima podlitýma krví, se zježenou srstí se zuřivě vrhlo na vetřelce. Jinoch s bídou stačil uskočit stranou, když se divočák s hrozným rykem přehnal okolo něj. Novgorod'ané hodili po zvířeti několik oštěpů a pak se na ně vrhli s dřevci v rukou.

Byl to silný kus ohromných rozměrů. Když z něj stahovali kůži, našli vrstvu tuku širokou jako dlaň. Z krku zvířete jen s námahou vyprostili několik třísek tlustších než prst.

Navečer příštího dne bylo počasí jasné a klidné. Pozdní šikmé sluneční paprsky tu a tam pronikaly hustou zelení.

Novgorod'ané obcházeli hrady a kostely zbudované Němci, aby je nezahlédly četné strážce.

Po západu slunce se v lese rázem setmělo. Průvodce se zastavil.

„Pane, přenocujeme tam na tom pahorku," ukázal Medovarcevovi na vyvýšeninu černající se před nimi.

„Rozumíš tomu lépe než já," souhlasil Michail Andrejevič. „Znáš tady přece každý drn."

Vystoupili na pahorek ztrácející se jako protáhlý ostroh kdesi v hloubi lesa, vypřáhli koně a chystali se k noclehu.

Proti zvěři se chtěl Michail Andrejevič chránit povelami rozestavenými do čtverce. V uzavřeném těsném prostranství, které tak vzniklo, ulehli muži k spánku.

Kuzma Samorod zrazoval Novgorod'any, aby nenechávali koně pást v lese.

„V noci je nikdo nebude hlídat," řekl příjemným tenorem. „Koně zadává vlk nebo medvěd. Zvěře je tady až strach!"

Noc se ujala vlády. Mlha zvolna pokryla údolí a při pohledu z pahorku se zdálo, že stromy vyrůstají z bělavého mléčného moře.

Někde zcela nablízku se ozvalo houkání sovy, nad táborem přelétl velký pták a zmizel v husté temnotě větví. Z lesa se ozývaly podivné šramoty, praskot větví ve zmeti ořeší, těžký dusot nohou, sténání jakéhosi zvířete nebo ptáka.

Kolem půlnoci se k bystrému uchu Nikoly Kuricyna stojícího na stráži donesl lehký svist.

Sysel, pomyslí si Nikola, když chvíli naslouchal. Musí být blízko odtud.

Svist se několikrát opakoval.

Nikdy jsem neslyšel, že by sysli žili v lese, lenivě uvažoval Nikola. A pak, je přece noc . . . Patrně to byl pták.

Náhle se v mlze objevily rychlé stíny. Kuricyna vmžiku obklopilo asi sto nebo více mužů. Nikola nestačil ani vykřiknout a již ho uchopily silné paže a smýkly jím na zem.

Nikolovi zapraštěly klouby, a když už začal bolestí ztrácet vědomí, zaslechl tichý povel v cizí řeči. Hlas byl řízný, velitelský. Ruce svírající Nikolu uvolnily stisk . . . Zůstal ležet na zemi.

Jasně zazářily smolné pochodně a zaplašily temnotu. Kolem Nikoly stál početný zástup mužů oblečených do hadrů a zvířecích kůží. Každý držel v ruce oštěp nebo sekeru. Někteří měli na těle čerstvé rány a z nich vytékala krev. Rozcuchané hlavy a strašný oděv osvětlený plápolajícím ohněm pochodní, propůjčovaly mužům divoký vzhled.

Tak tohle teda byl ten sysel, pomyslí si Nikola a zvědavě civěl na zástup. Nikdy nezapomenu na sysly, co žijou v lese!

V táboře zaslechl hluk a probudili se. K světlu pochodní přiběhl Medovarcev s ozbrojenými muži.

Vysoký širokoplecí voják oblečený do krátkého vlněného kabátce hleděl klidně vstříc blížícím se Novgorod'anům, opřen o kopí zdobené pestrobarevnými pruhy.

„Estonci jsou přátelé Novgorod'anů," řekl zvučným hlasem a odhodil kopí na zem. „Hledali jsme nepřátele, rytíře."

Michail Andrejevič stál mlčky a zachmuřen proti vojákovi.

„Starý moudrý Priidu nám řekl, " pokračoval voják, „že Rusům

hrozí nebezpečí. Prokletí rytíři vám ukládali o život. Rozhodli jsme se, že pomůžeme přátelům. Podařilo se nám dobýt hradiště, kde se skrývali rytíři, kteří vás pronásledují." Voják zvedl paži. „Vidíte tu zář? Ještě než jsme začali bojovat na hradbách, opustilo několik rytířů hrad. Chtěli jsme je zneškodnit. Ale zmýlil jsem se, dal jsem se po nesprávné stopě a přivedl jsem své muže k vašemu táboru. Odpusť mi.

S těmi slovy podal voják Medovarcevovi ruku.

Kupci nyní svitlo, čí loďky to ráno viděl na řece. Ale chtěl vědět víc.

„A jací to rytíři jsou nám v patách?" zeptal se Michail Andrejevič. „Je ti to známo?"

„Priidu vyprávěl, že se za vámi rozjely dva čluny. V člunech bylo dvacet vojáků a rytířů. Vedl je kněz s křížem na plášti."

„Hrbáč?" mimoděk uniklo Medovarcevovi.

„Správně, příteli. Kněz s křížem na plášti a s velkým hrbem. Tak to řekl Priidu. Rytíři odjeli z hradu na koních, už je nedohoníme . . . Měj se na pozoru, příteli," zakončil voják. „Tihle křížáci mají v těle duši ďábla. Neznají slitování. Buď opatrný a chytrý jako starý lišák."

Medovarcev mu poděkoval za moudrou radu.

Před úsvitem se Novgorod'ané přichystali na cestu. Dva Estonci se nabídli, že je povedou nejkratší cestou k Revalu.

Když byly v dohledu městské hradby, Estonci opustili karavanu a zmizeli jako stíny v lese.

Dvě hodiny po Novgorod'anech vjeli do města ozbrojení jezdci v černých, silně zaprášených pláštích.

Ráno se Medovarcev vydal na trh, aby se dověděl, co se v městě povídá. Tlumočníka Fjodora poslal do přístavu, aby se poptal, neje-de-li nějaká loď do Lubeku. Michail Andrejevič chtěl co nejdříve pokračovat v cestě. Ostatní členové družiny se porůznu rozešli po městě. Ruští kupci, kterých se Medovarcev vyptával, nevěděli nic o hrbatém knězi a Michail Andrejevič se zvolna uklidňoval. Cestou zpět koupil oves pro holuby a začal na náměstí rozhazovat zrní. Holubi se slétali v celých hejnech. Michail Andrejevič se s potěšením díval na hezké, přítulné ptáky.

„Tvé tovary jsou padělané, Ruse!" zaslechl náhle Medovarcev tichý posměšný hlas a ucítil něčí ruku na rameni.

„Hrbáč!" blesklo Michailu Andrejevičovi. Zvolna otočil hlavu

a setkal se s pohledem nevzhledného muže s velkým hrbem. V jeho zapadlých, bezbarvých očích se zračila vítězosláva.

„Mýlíš se, nemám padělané peníze," odpověděl Medovarcev, stěží se ovládaje, a s opovržením srazil z ramene mužovu ruku.

Hrbáč uskočil hbitě stranou a jeho bledá tvář se pokryla šarlatovými skvrnami.

„A co je tohle, taškáři?" zvolal a ukázal na dlani několik mincí, „co je to, ptám se?"

Medovarcev vzal klidně do ruky tolar. Stačil jediný pohled, peníz byl padělaný.

„Tenhle tolar samozřejmě není pravý, ale nikdy dřív jsem ho okem nespatriil. Vidím ho poprvé ve tvé ruce. A rozmysli si, milý pane, nazývat mě taškářem!"

„Vidíš ho poprvé, taškáři?" zarval hrbáč. „A komu jsi dnes platil za zboží? . . . Hej, kupče, pojď blíž . . ."

Kupec se protlačil davem, který obstoupil Medovarceva a Prutze. „To od tebe koupil Rus zboží?" zeptal se hrbáč.

„Ode mne," potvrdil kupec.

Medovarcev pohlédl ostře na obchodníka, který rozpačitě sklonil zrak, a pravil:

„Ano, koupil jsem ráno od pana kupce jídlo na cestu a zaplatil jsem dobrými stříbrnými tolary. Doufám, že mi to pan kupec dosvědčí."

„Těmhle jsi platil!" vztáhl hrbáč ruku s mincemi v dlani. „Jen to řekni, kupče, neboj se!"

„Dostal jsem ... od ruského kupce . . . tyhle peníze," koktal Němec. „Jsou to jeho tolary."

„Penězokazec!" vyjekl hrbáč. „Zaplatíš za to svou kůží! Budeme tě soudit podle svých zákonů."

Shromážděný dav zahučel na souhlas.

„Svažte ho!" vykřikl kdosi a několik mužů přiskočilo k Medovarcevovi.

„Michaile Andrejeviči, budeme se bít. Jsme tady, Michaile Andrejeviči!" zaslechl Medovarcev hlasy mužů své družiny.

Několik jich se chopilo seker, které měli za pasem, a chystali se ho chránit. Dav se rozestoupil.

„Zadržte, chlapci, neprolévejte krev! . . . Nebojím se soudu. Ať rozhodnou konšelé! A ty, prodejná duše, jsi stvůra a ne obchodník.

Lotře!" křikl Michail Andrejevič na Revalce a klidně šel na radnici.

Dny po této příhodě na tržišti se trýznivě vlekly. Prutz byl neústupný a třebaže soudcové váhali, trval na svém. Medovarceva odsoudili jako penězokazce k smrti. Magická síla listiny s podpisem a pečeti velmistra řádu vykonala své dílo.

Nadarmo Michail Andrejevič líbal kříž a přísahal, že je bez viny, marně ruští kupci žijící v Revalu obléhali v zástupech radnici a nabízeli značné výkupné za propuštění Medovarceva. Nic nepomáhalo. Konšelé se báli odvety řádu a nechtěli o propuštění ani slyšet.

Medovarcev seděl v žaláři v jedné z kulatých hradebních věží. Byl připoután ke zdi krátkým řetězem, pouta mu stěží dovolovala pohnout rukama. Ale Michail Andrejevič neztrácel naději, že bude osvobozen. Nevěřil, že je možné obvinít zcela nevinného člověka z tak těžkého zločinu.

„Dosud platí pravda ve světě," uvažoval. „Unáhli se, uvěřili hrbatému knězi. Ale soudcové, sbor nejváženějších měšťanů, přece nemůže poslat na smrt nevinného. Nemohli by klidně spát. Ne, nakonec uvěří pravdě a změní svůj názor!"

Třetí den po skončení soudu obdržel od druhů stručnou zprávu:

„Líbáme tě, drahý bratře, ale pomoc ti poskytnout nemůžeme," psali. „Doufáme již jen v milosrdenství boží."

Když si Medovarcev přečetl tyto řádky, pochopil, že mu nezbývá žádná naděje. Nebál se smrti, ale těžce se umírá, víme-li, že blaho rodné země závisí na zdárném dokončení našeho úkolu. A jemu se nepodařilo dojít k cíli. Toto pomyšlení dohánělo Medovarceva k šílenství.

Chvílemi se kupec uklidňoval. Počítal, za kolik dní asi dorazí do Dánska Fjodor Žarenj a kdy tam bude Porfirij Voron. Michail Andrejevič sledoval v duchu každý jejich krok na cestě po moři i po suché zemi.

„Nezemřu nadarmo," opakoval si. „Svou smrtí odvrátím od nich nebezpečí. Hrbáč nemůže být současně na třech místech. Zemřu klidně. Když ne já, tedy druzí za mne splní poselství. Naše svatá věc bude žít!"

Vzápětí se dostavovaly pochybnosti.

„A co když také je potkala nehoda? Porfirij je mladý, Fjodor nerozvážný. Co potom? Tato myšlenka byla pro vězně nesnesitelná.

Staříčkový kněz ruské církve otec Ambrosij se vypravil bez ohledu na svůj vysoký věk na návštěvu k řížskému arcibiskupovi, aby stůj co stůj vyprosil pro Medovarceva milost.

Ale městské úřady nečekaly, jak arcibiskup rozhodne. Třetí den po soudu měl být na náměstí vykonán rozsudek.

Jitro bylo slunečné a klidné. Davy lidu zaplnily už od rána náměstí i přilehlé ulice. Muži seděli na střechách, hlavy žen vyhlížely ze všech oken. Na dřevěném lešení stál mezi stráží Michail Andrejevič. Od chvíle, kdy ho hrbáč nazval penězokazem, uplynul pouhý týden, ale po statném muži, vyrovnaném se svým osudem, nezůstalo ani stopy. Medovarcev zhubl a zešedivěl do posledního vlásku.

U jeho nohou klokotala v ohromném měděném kotli vřelá směla. Dva pacholci se zachmuřenými tvářemi přikládali co chvíli na ohniště pod kotlem suchá borová polena.

Rusové stáli ve skupině zcela blízko lešení. Přišli všichni — Novgorod'ané, kupci ze Smolenska, Pskova a Moskvy. Chtěli povzbudit Michaila Andrejeviče v těžké hodině, potěšit ho svou účastí. A stáli zde se sklopenými hlavami také všichni muži Medovarcevy družiny.

Na dlažbě zaduněl krok těžkých bot, na lešení vystoupil hlasatel s listinou v ruce. Náměstí ztichlo. Hlasatel přečetl důrazně slovo za slovem rozsudek.

Medovarcev klidně poslouchal jeho slova a stejně klidně přijal knězovo požehnání.

Ale když k němu přistoupil kat a začal mu svlékat šaty, Medovarcev téměř zešílel. Stalo se totiž, že se v tom okamžiku jeho zrak setkal s pohledem tlumočnicka Aristarcha, který jediný unikl smrti a nyní stál v zástupu diváků. A Michail Andrejevič pochopil, že Fjodora Žareného potkalo neštěstí!

„Pravoslavní!“ zvolal zoufale a odskočil od kata. „Jsem nevinen, Bůh je mi svědkem!“

Vrhl se do vzdáleného kouta lešení a snažil se vyprostit ruce svázané za zády.

Námahou mu zrudla tvář, divoce koulel očima. Kata a jeho pomocníky, kteří k němu přiskočili, odrážel Medovarcev hlavou a nohama, supěl a vyl jako uštvané zvíře.

Rusové přihlíželi nerovnému boji se zaťatými pěstmi, se zatajeným dechem. Dva mladí muži z družiny chtěli běžet Michailu Andrejevičovi

na pomoc, ale silné paže jejich druhuje zadržely. Ale kdyby byla rvačka na lešení trvala ještě minutu, byli by se možná k němu připojili všichni ostatní. Ale k zápasícím přiskočil hrbatý kněz a v příhodném okamžiku udeřil Medovarceva do hlavy rukojetí meče.

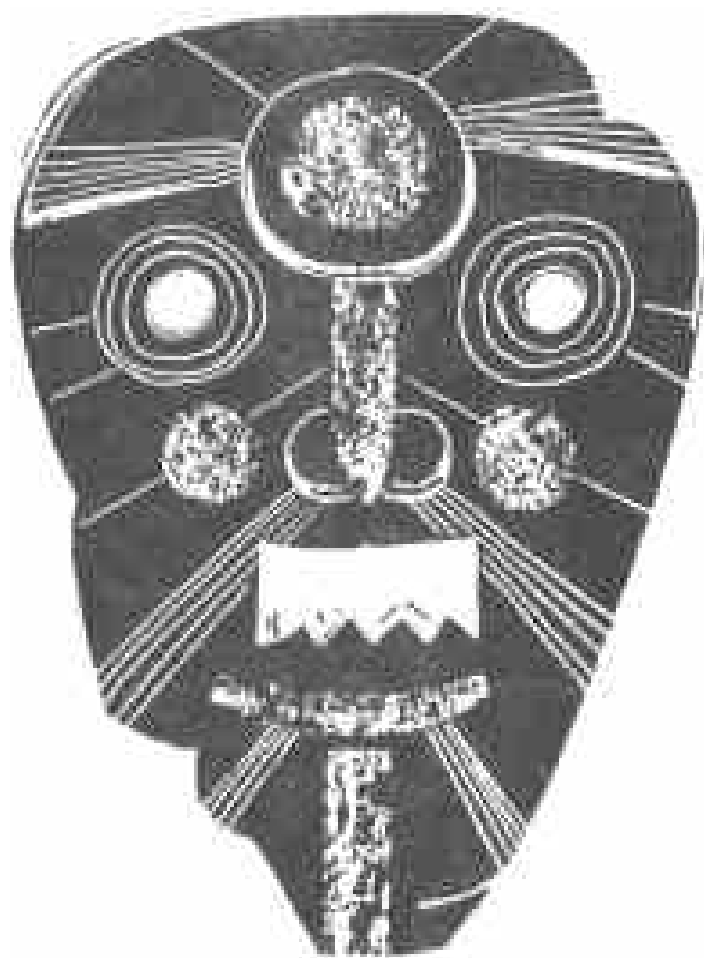
Pacholci chytili Medovarceva, který zavrával jako opilý, a odvedli ho zpět na kraj lešení.

„Vyřid’te, bratři, Velkému Novgorodu,“ zvolal jasným, tvrdým hlasem Medovarcev, „že jsem splnil svou povinnost!“

Byla to kupcova poslední slova. Kat ho prudkým úderem srazil z lešení. Medovarcev učinil ve vzduchu přemet a zmizel v kotoučích kouře.

„U-u-u! . . .“ ozval se srdcervoucí výkřik, při němž všem přítomným tuhla krev.

Na náměstí bylo slyšet bolestný vzdech. Ruští kupci a muži Medovarcevy družiny se pokřižovali a šeptali modlitbu. Dav se počal rozcházet.

XIX ZNAMENÍ ČERNÉHO BROUKA

Rudý sluneční kotouč se právě vyhoupl nad temnými korunami rozsáhlého lesa. Bylo chladné severské jitro.

Čeľed' Stěpana Kotova uklízela dvorec po boji. Jedni sbírali na dvoře zbraně a házeli je na hromadu jako smetí, druzí hasili doutnající chrastí a seno, které Švédové nakladli kolem zdí, třetí družně pracovali sekyrami a opravovali škody na domě.

Za ohradou se ozvalo bučení krav, mekot ovcí, práskání bičem a štěkot hlídacích psů. Pastýři znepokojení hlukem bitvy přihnali stáda k nejbližší ohradě.

Dmitrije stojícího u vrat zatahal někdo tiše za rukáv.

„Jdi domů, shání se po tobě Amosov,“ pošeptal mu do ucha Luka Krivoj, jeden z čeledínů Stěpana Kotova.

„Co mi kupec chce?“ ohlédl se rozmrzele Dmitrij.

„Znáš Savelije z plavcovy družiny?“

„Znám, jak bych neznal!“ odpověděl mládenec. „Žije?“

„Žije, ale je s ním zle. Kupec mu chce najít ranhojiče.“

Dmitrij rychle vyběhl po schůdcích. Vešel do světnice a okamžitě zahlédl Amosova. Starý mořeplavec stál u postele raněného, skláněl se k němu a něco mu říkal. Když vrzly dveře, ohlédl se a prstem pokynul Dmitrijovi. Jinoch přistoupil opatrně k posteli. Savelij ležel obličejem vzhůru, s vysoko zdviženým ryšavým vousem se stopami zaschlé krve.

„Vydržel první čas — teď už mu bude hej,“ zašeptal Dmitrij.

Savelij se smutně, jen očima, zasmál Dmitrijovým slovům.

„Potřebujeme lékaře, jinak Savelij zemře. Ztratil mnoho krve,“ řekl tiše Trufan Fjodorovič, když odvedl Dmitrije stranou. „Pastýř mi řekl, že ví o ranhojičovi,“ pokračoval kupec, „ale nechce jít za žádnou cenu pro něj. Rád bych tě poprosil o pomoc, Dmitriji. Přiveď lékaře. Dobře se ti odměním.“

Dmitrij stál se sklopenou hlavou.

„Sel bych, pane,“ řekl po chvílce přemýšlení. „Je mi Savelije líto, mám ho rád. Ale bojím se . . . Svěřuji se ti jako otci, bojím se nechat Varvaru o samotě. Kdyby opět přišli Švédové nebo někdo jiný . . .“

Trufan Fjodorovič pohlédl na jinocha a usmál se.

„Víš co, chlapče? Budu mluvit upřímně. Přivedeš-li lékaře, budu tvým družbou. A chceš-li, vezmu tě do své družiny a vyděláš si peníze do manželství . . . Tak co?“ Amosov nastavil svou velkou suchou dlaň.

Dmitrij prudce stiskl ruku Trufana Fjodoroviče.

„Milý pane, pro Varvaru ti přivleču třeba čerta z pekla za ocas, natož ranhojiče. Jenom mi řekni, kde lékaře najdu.“

„Zavolej pastýře, Timofeji,“ oslovil Amosov muže stojícího opodál.

Muž vyšel z domu a přivedl vysokého, vzpříma se držícího starce s vlasy bílými jako sníh. Právě pastýřovo ucho bylo useknuto.

„Jak se jmenuješ? Zapomněl jsem . . .“ otázal se Amosov.

„Jednouchý,“ odpověděl pastýř. Umlkl a sevřel rty.

„Řekni mu, kudy sejde k lékaři,“ Amosov ukázal na Dmitrije.

Stařec dlouho hleděl na mladého muže, jako by chtěl uhodnout, co v něm vězí.

„Cesta je prostá,“ řekl posléze. „Pluj vzhůru po řece k prvnímu

přítoku a pak dál po této říčce. Brzy spatříš vysokou borovici a na jejím kmeni znamená brouka. Tam čekej. Dál nikdo nesmí."

„A co když půjdu dál?"

„Můžeš, jestli ti nezáleží na životě! . . ."

Z pastýřových slov vycítil Dmitrij hrozby.

„Koho se mám bát? Lidí nebo zvířet?" zeptal se dál.

„Pane," obrátil se pastýř k Amosovovi, „řekl jsem, co vím. Víc už neřeknu . . . Promiň, pane."

Amosov starce propustil.

Dmitrij se brzy připravil na cestu. Za pás zastrčil sekeru, do ruky vzal obušek, do ranečku krajíc chleba, pomodlil se před tmavou ikonou v koutě a rozloučil se s kamarády.

Stěpan Kotov půjčil Golovňovi na cestu pevnou loďku potaženou kůží. Trufan Fjodorovič mu dal pro všechny případy drahokam ze své pokladnice.

Dmitrij odnesl loďku na vodu lehce jako hračku, skočil do ní, sedl k veslům a plivl si do dlaní.

„Sbohem, kamarádi!" vykřikl a silnými údery vesel zamířil s loďkou doprostřed řeky.

Vysoká plátěná čepice Dmitrijova se ještě několikrát mihla za zelení na břehu a pak zmizela.

Cesta až k přítoku byla pohodlná. Reka tekla téměř rovně jako široký pás uprostřed lesů. Pak zabočil Dmitrij do malé říčky, jak mu poradil pastýř, prodíral se hustými křovisky rostoucími kolem vody.

Reka byla chvílemi tak úzká, že smrky stojící po obou březích se navzájem dotýkaly větvemi.

Loďka vyplula z říčky na malé lesní jezero. Ze všech stran je ukrýval temný les a břehy kol dokola byly porostlé bahenními travinami. Vládlo zde tak mrtvé ticho, že i Dmitrijovi, třebaže přivykl lesu, bylo úzko. Loďka přeplula jezero a znovu se dala po říčce. Dmitrij zaslechl hluk vodopádu.

Ten prokletý stařec mě podvedl, pomyslně si Golovňa. Jak najdu borovici s vyřezaným znamením? Je tady borovic jako máku . . .

Ale za okamžik spatřil za ostrým zákrutem řeky vysokou borovici na písčném výběžku, který se před ním náhle objevil.

„Stařík nelhal," řekl si Dmitrij a opřel se do vesel. „Vidím už taky znamení. Nelhal!"

Už z dálky bylo vidět na tlustém pni bílou značku. Když Dmitrij

dojel k borovici, přivázal loďku k výhonku silného kořene vyčnívajícího z podemletého břehu a vystoupil na břeh, nebyl již na pochybách. Kůra stromu byla hladce odsekána a na světlé ploše bylo vypáleno znamení podobné brouku o velikosti vajíčka.

„Je to černé, není to vrána, má to rohy, není to býk, má to šest noh bez kopyt a stopu to nenechává," vzpomněl si Dmitrij na dětskou hádanku. „Je to brouk."

Dmitrij se rozhodl, že počká. Usedl do měkké trávy a opřel se o kmen borovice. Jeho myšlenky se toulaly daleko odtud. V duchu viděl, jak Stepán Kotov k němu promlouvá se slzami v očích:

„Vezmi si Varvaru, Dmitruško. Bůh s tebou. Střež ji jako oko v hlavě ... Je to má jediná dcera!"

Dmitrij chtěl Kotovovi odpovědět něco pozoruhodného, vylíčit, jak bude milovat a střežit Varvaru . . . Náhle zazněl do jeho roztěkaných myšlenek zlobný štěkot mnoha psů. Štěkot byl stále hlasitější.

Dmitrij sotva stačil chytit do rukou obušek. Z blízkého křoví vyskočili na palouk tři velcí psi. S pěnou u otevřených tlam se vrhli na Dmitrije.

„Jsou to ale psi!" napadlo Dmitrije. „Každý z nich by zadával vlka."

Rozmáchl se obuškem, právě včas. Jeden pes se chystal skočit mu na hrdlo. Pes se svalil s rozbitou lebku Dmitrijovi k nohám. Druhý byl obuškem odhozen daleko stranou. Z křoví bylo slyšet žalostné kňučení. Třetí se bál přiblížit, naježil srst a zuřivě štěkal.

Z křovin vyskočilo ještě několik psů a současně se na loučce objevil jinoch.

„Zpátky! Hej, zpátky!" křičel na psy. „Ke mně, ke mně, Divochu!"

Chlapec přivázal obratně psy za obojky k pevnému čtyřhrannému řemeni a přidržuje celou smečku jednou rukou, zvolal hněvivě:

„Proč jsi mi zabil psa? Kdo jsi? Odkud přicházíš?"

„Je ti milejší mizerný pes nežli křesťanská duše?" odpověděl klidně Dmitrij a otřel si z čela kapku potu. „Kdybych se nebyl ohnal palicí, byl bych už na pravdě boží."

„Jsi pokřtěný?" v očích neznámého se zračilo zděšení.

„Pokřtěný!" Dmitrij se pokřižoval. „Vypadám snad jako Tatar?" pokusil se o žert.

Jinoch ustoupil zpět, vzal do ruky válečný roh, který mu visel 11a krku na stříbrném řetízku, a zvedl jej ke rtům.

„Tu-tu-tu-tu!" vyrušily les z klidu hlučné poplašné signály. „Co je?" nastražil Dmitrij sluch. „Vyplašíš všechnu zvěř v lese." Postoupil o krok kupředu. „Hledám lékaře. Pastýř povídal . . ."

„Nepřibližuj se!" vykřikl neznámý. „Poštvu na tebe psy . . . Zůstaň u borovice . . . Přijdou naši, s nimi si promluv." A znovu zatroubil.

„Bim . . . bam . . . bim . . .," ozvaly se z lesa vzdálené údery na zvon. Zvuky zněly poplašně. Rozléhaly se paloukem a jejich ozvěna zanikala v temné houšti lesa na břehu řeky. Dmitrij byl z toho celý nesvůj.

„Jako v cedníku! . . . Děř spousta, ale ven se nedostaneš," řekl nahlas. „I co, počkám."

Usedl na balvan, sevřel obušek mezi koleny a tůlkou pozoroval psy.

Psi náhle přestali štěkat. Dmitrij zvedl oči a spatřil vedle neznámého chlapce starého muže v dlouhém plášti z šedého, doma tkaného sukna, se sukovicí v ruce. Stařík se cosi zeptal chlapce a pak šel k Dmitrijovi.

„Co pohledáváš v našich lesích?" zeptal se a přísně pohlédl na mladého muže zpod hustého šedého obočí.

„V bitvě se Švédy byl těžce zraněn můj přítel," řekl spěšně Dmitrij. „Potřebuje lékaře. Starý pastýř Stěpana Kotova mě poslal sem k tomu stromu se znamením brouka," skončil a ukázal na borovici. „Jak říkají tomu pastýři?" zeptal se stařec.

„Jednouchý. Někdo mu usekl jedno ucho jakoby šavlí," vysvětloval ochotně Golovňa.

„Přátelé Jednouchého jsou i našimi přáteli . . . Pojd' se mnou!" zaslechl Dmitrij nečekanou odpověď.

Stařec se obrátil k chlapci a něco na něj zavolal. „Jdeme, dědo," řekl rázně Dmitrij a pohlédl na neznámého. „Je to daleko?"

Starý neodpověděl. Posunul si plstěnou čepici hlouběji do čela a vykročil.

Za křovím spatřil Dmitrij menší oddíl mužů ozbrojených krátkými oštěpy.

„Chlapec netroubil nadarmo," napadlo Golovňovi. Šli podél řeky. Na březích ležely místy velké šedé balvany nebo hromady kamení. Šum vodopádu byl stále hlučnější. Za několika ostrými záhyby byla říčka zatarasena kamennou hrází, přes níž voda stékala s hukotem

několika malými vodopády. Říčka zde tvořila hluboké jezero s příkrými břehy. Na pravém břehu, hned vedle vodopádu, spatřil Dmitrij vysokou dřevěnou modlu. U jejích nohou ležel na udupaném prostranství ohromný býk s pozlacenými rohy. Býk byl poražen a jeho vnitřnosti zalité krví ležely opodál. Stařec klesl před modlou na kolena a několikrát se poklonil k zemi.

„Jsou to pohané," hádal Dmitrij. Hleděl s údivem na dřevěnou sochu, jejíž ústa byla hojně potřísněna krví.

„Kdo je to?" optal se Golovňa a ukázal prstem na vysokou dřevěnou figuru s plochou tváří.

Stařec vstal ze země.

„Bůh ohně Perun," odpověděl po chvíli. „Dnes je velký svátek, den Perunův. Jemu v oběť byl zabit býk. Vy křesťané ctíte místo Peruna proroka Eliáše," dodal. „Oba svátky připadají na týž den."

„Pravda, dnes je svatého Eliáše," podivil se Dmitrij. „Vida, odkud to pochází!"

„Zřejmě se nemůžete obejít bez vašich svátků," prohodil stařec nevlídně. „Vaši popové připodobnili své svaté našim bohům . . ."

„Nech naše svaté na pokoji, starce!" přerušil ho Golovňa. „Já nehaním tvého boha, tak nerýpej!"

Stařec umkl. Šli dále mlčky. Pojednou se k Dmitrijovu překvapení objevila na druhém břehu vysoká budova z tlustých trámů obehnaná ohradou.

Budova se tyčila na nízkém návrší. Kolem ní stálo několik dřevěných domků. Bylo cítit kouř.

„Máte tu velké město," podivil se Dmitrij, když krácel za starcem po úzkém mostě.

Když došli na druhý břeh, zůstal Golovňa stát a s úžasem hleděl na lesní osadu.

„Kdo žije v tom paláci? Posadník nebo kníže?"

„Je to chrám velkého dárce života, boha bohů," odpověděl úsečně stařec. „Počkej tady. Zavolají tě." Stařec se zastavil u vysoké ohrady, rozepjal plášť, vzal do ruky velký klíč, který měl za pasem, a odemkl branku. Vešel do ohrady a rychle za sebou přibouchl vrátka. Bylo slyšet, jak se klíč otáčí v zámku.

Dmitrij si všiml, že ohrada kolem chrámu není leccjaká. Každá laťka byla zdobena řezbou představující různé zbraně a válečnou výstroj.

Každý kůl, stojící vždy za deseti latěmi, byl ozdoben ornamenty.

Všechny kresby byly natřeny dvěma či třemi barvami.

Dmitrij byl zabrán v pozorování a teprve za chvíli si všiml, že se branka otevřela a znovu se objevil stařec.

„Nejvyšší žrec¹ chce s tebou mluvit," zaslechl Dmitrij známý sípavý hlas.

Golovňa a stařec vešli do ohrady a zamířili k velkým dubovým dveřím chrámu.

Dmitrij si všiml, že mezi silnými břevny stěn jsou dovedně zapuštěny losi parohy, takže se zdálo, jako by chrám podpírali velcí losi skrytí pod zemí.

Chrám měl podobu velkého květu s osmi korunními plátky. Na vnějších stěnách byly k trámům připevněny dubové desky s postavami bohů a bohyň. Ohromné chrámové dveře připomínaly bránu. Vězelv v těžkých bronzových závěsech a byl pobitv stříbrným plechem s jemným ornamentem. Po obou stranách dveří stáli nepohnutě muži ve válečné zbroji. Před užaslým Dmitrijem se dveře zvolna otevřely. Do hloubi chrámu vedl úzký koberec ze zeleného sukna.

„Jdi!" pobídl stařec. Když Dmitrij překročil práh, dveře se za ním nehlučně zavřely.

Po několika krocích přivykl Golovňův zrak přítmí. Ze šera se počaly vynořovat zdi. Proti velkým dveřím stála v chrámu ohromná dřevěná socha, jejíž hlava se téměř dotýkala klenby. Byl to bůh bohů, bůh nebes i země, nejvyšší bůh pohanských Slovanů.

Po pravici nejvyššího boha stály zlaté modly dvou dalších bohů, po levici sochy dvou bohyň. Byli to synové a dcery velkého dárce života.

Zcela blízko Dmitrije stála socha Dažboha, boha slunce. Měl na čtyřech šíjích čtyři hlavy, každou obrácenou jiným směrem. V pravé ruce držela modla tuří roh zdobený zlatými a stříbrnými destičkami, levá paže byla ohnuta a opírala se v bok. Roucho sahalo až po kolena.

Stejně velká byla modla Peruna, boha ohně. Hlava byla ze zlata, dřevěné paže a trup byly ozdobeny drahokamy. Dmitrij si prohlížel velké rubíny, smaragdy a diamanty zdobící Peruna. Dále stáli menší bohové, z nichž někteří byli oděni v krunýře a helmice a hleděli divoce na Dmitrije. Purpurovými koberci byl chrám rozdělen na několik částí. Všeho toho si Dmitrij všiml za chůze po zeleném běhounu. Ozval se úder na gong. Sametový závěs se rozhrnul a Dmitrij spatřil před sebou

¹ Žrec — pohanský kněz.

muže v dlouhé říze sedícího v širokém křesle. Byl to nejvyšší žrec. Dlouhý ozdobný vous byl spleten v několik tuhých cůpků, vlasy byly rozčísnuj na obě strany a splývaly na ramena.

Dmitrij hleděl s vyvalenýma očima na veleknězovo roucho. Nejvíce se mu líbila velká okrouhlá spona na prsou: v zlaté obrubě zářil neobyčejně krásný kámen zvláčí holubího vejce.

Starcova tvář byla přívětivá.

„Říkal jsi," začal kněz po krátké chvíli, „že nepřátelé přepadli novgorodské kupce, mnoho jich pobili a že jeden z nich umírá na těžké rány. Přišel jsi nás požádat o pomoc? Hledáš lékaře?"

„Bez lékaře Savelij umře. Pomoz nám!"

Kněz sklonil hlavu. Několik okamžiků uplynulo v mlčení.

„Zeptám se Peruna, jak se mám zachovat," řekl nakonec. Velekněz vstal, přistoupil k modle, potřel dlaně nějakou červenou mastí a vztáhl je před sebe, jako by prosil boha o milost, čas od času vydával divoké nesrozumitelné skřeky.

čaruje, pomyslí si Dmitrij.

Žrec se při zaklínání přiblížil až těsně k modle a nenápadně stlačil nohou malou páčku.

Pod chrámovou klenbou zazněla tajuplná hudba.

„Slyšíš hlas velkého dárce života, boha nebes a všech bohů!" pronesl kněz slavnostně a přísně. „Říká, že je třeba obětovat statného, tučného býka. Pak je nutno se otázat posvátného oře. Stane se tak, jak rozhodne oř."

Ustavičně zněly melodické tóny.

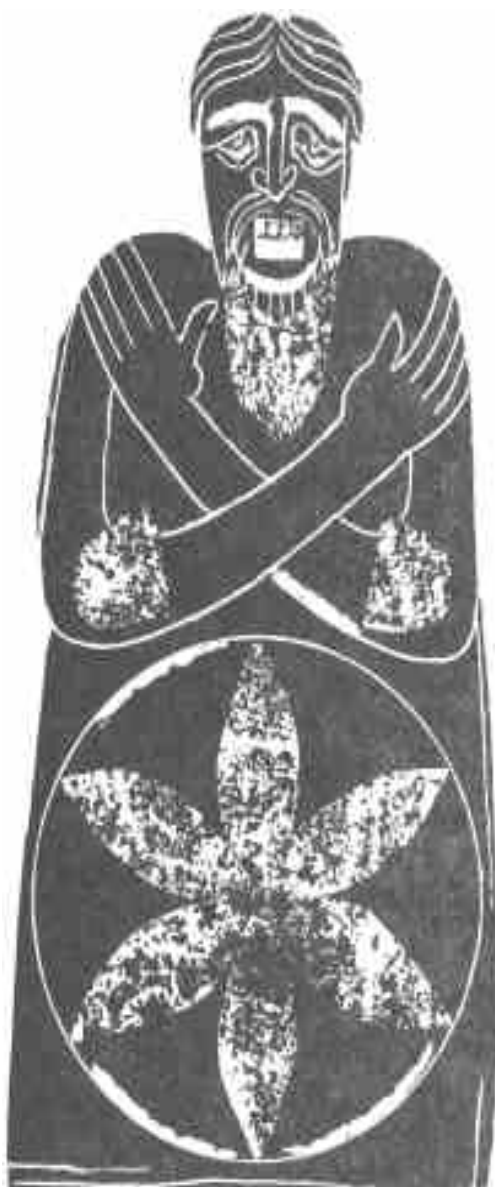
„Býka nemám," prohodil poněkud rozpačité Dmitrij. „Nemohl bych místo toho věnovat vašemu bohu tenhle kámen?"

Dmitrij pohlédl úkosem na modlu a vytáhl z kapsy hadřík s drahým kamenem. „Tady je," ukázal.

„Ano. Tento kámen může Perun přijmout jako oběť," souhlasil žrec, když spatřil rubín velký jako ořech. „Dej ho mně."

Dmitrij mu podal drahokam.

„Teď odejdi z chrámu," řekl žrec. „Brzy dostaneš odpověď. Zatím se dívej na hry. V Perunův den závodí naši vojáci v síle a obratnosti. Jdi!"

XX SVÁTEK PERUNŮV

Dmitrij vyšel z chrámových dveří a v údivu se zastavil.

Nádvoří, dříve pusté, bylo nyní plné lidí. Po každé straně schodiště stála řada jinochů s válečnými zbraněmi. Po pravé ruce vojáci velkého boha nebes Svarožiče s kulatými červenými štíty, po levé vojáci bohyně země Bereginy se štíty světle zelenými. Za vojáky se tísnil dav, muži a ženy ve vkusných svátečních oděvech.

Dva kněží v zelených chitónech trpělivě stavěli před chrámovým

schodištěm branky z oštěpů ve stejné vzdálenosti od sebe. Zabodli do země vždy dvě krátké sudlice a na ně položili dlouhý oštěp.

Dmitrij těmto přípravám nerozuměl. Zahlédl známého starce, sestoupil po schodech a šel k němu.

Současně vyšel z chrámu velekněz. V nádvoří všichni zmlkli. S vážnou tváří usedl velekněz na bobek vedle zdi, cosi mručel a hrabal prsty v zemi. Svíjel se v křečích, chtěje na sebe přivolat posvátný třas . .

Nahmatal nějaký kamínek, pozorně si ho prohlédl a začal ho přehazovat z dlaně do dlaně jako žhavý uhlík.

„Našel jsem ho!“ zvolal hlasitě a spěchal zpátky do svatyně.

Z chrámu se ozvaly pravidelné údery zvonu a velekněz v sněhobílé říze se znovu objevil ve dveřích. Hlučně pronesl slavnostní modlitbu. Pak vyvedl z chrámu velkého krásného koně.

Vedl oře na zlatém řetězu. Celý postroj byl z tepaného pozlaceného stříbra tři palce širokého a na koňově šiji zářil zlatý náplecník posázený drahokamy. Kůň byl vraník a na jeho černé lesklé srsti se zlato vyjímalobyzvlášť krásně.

Zvíře kráčelo zvolna a potřásalo hlavou, přičemž se ozýval cinkot mnoha stříbrných zvonečků. Když kůň došel k první brance, nezastavil se, zvedl pravou a pak levou nohu a překročil ji.

Také druhou branku překročil kůň pravou nohou napřed. Všichni zatajili dech a čekali, co bude dál. U třetí branky se kůň na okamžik zastavil, jako by se rozmýšlel, pak zaržál a znovu vykročil pravou nohou.

Sta hrdel vydechlo úlevou. Bylo slyšet jásavé výkřiky.

Velekněz obrátil koně a vedl ho vážným krokem zpět do chrámu. Když se dveře zavřely, všichni zdravili Dmitrije.

„Přinesl jsi nám štěstí,“ řekla vysoká šedovlasá žena a uklonila se Golovňovi.

„Posvátný kůň prorokoval velký úspěch!“ zvolal vítězně kdosi nablízku. „Pokaždé překročil branku pravou nohou.“

„Už mnoho let před oštěpy nezaržál!“ pravil radostně širokoplecí jinoch a podal Dmitrijovi ruku.

„Kněz nyní splní všechny tvoje prosby, slyšíš?“ plácl po rameni Dmitrije stařec, který ho doprovodil k chrámu.

V zástupu spatřil Golovňa také rudovousého jinocha, kterého potkal u borovice se smečkou psů. On i mnoho jiných hledělo závistivě

na šťastlivce, jehož posvátný oř tak vyznamenal.

Zástup se nerozešel, dokud se na schodišti neobjevil jeden z kněží. Tleskl do dlaní a šum davu rázem ustal.

„Veliký bůh," začal zvučným hlasem, „nám zjeví svou vůli až při západu slunce. Nejvyšší žrec dovoluje našemu hostu, aby se zúčastnil, bude-li chtít, dnešních her."

Lid se shromáždil na rozlehlé mýtině u dřevěné modly. Do země pevně zatloukli dva kůly a přes ně položili silné břevno. Kůly měly v polovině výšky kulaté otvory a jimi provlékli konce dalšího, tenčího břevna tak, aby se mohlo volně otáčet. Na této pohyblivé tyči byl uprostřed třemi smyčkami přivázán dlouhý pevný provaz.

Dmitrij okamžitě pochopil, oč jde.

„Rumpál," řekl nahlas, přihlížeje přípravám.

Lidé mu dávali posuňky znamení, aby byl zticha.

„Mlč, budeme křesat živý oheň!" přikázal mu známý stařec, který se k němu protlačil davem.

Ke kůlům přistoupil kněz v světle zelené říze a cosi pronesl. Okamžitě se obou konců provazů chopilo množství vojáků a jiní čekali vedle, až na ně dojde řada.

Nad zástupem se ozval protáhlý dunivý hlahol zvonu. Kněz zvedl paže do výše. Po tomto znamení začali vojáci tahat za provaz a rychle ho popouštěli mezi dlaněmi.

Pak táhli za provaz druzí. Tak ustavičně tahali střídavě z jedné i druhé strany. Tyč se stále divoce otáčela. Všechno se dalo v naprostém mlčení.

Ještě nezatáhli ani desetkrát za provaz v tu i onu stranu, když se objevil slabý dým. Kněz zachytil jiskru suchou březovou hubkou a zapálil oheň.

V téže chvíli zaslechl Dmitrij zavytí psa. Ohlédl se a uviděl dva další kněze stojící u mělkých jam. Jeden držel v ruce kočku, druhý na provaze psa. Jakmile zaplál oheň, kněží usekli zvířatům hlavy, hodili těla do jam a zakopali je.

Golovňa věděl, že i v Novgorodu žije tento starý zvyk dochovaný z pohanských dob. Lidé to dělají v domnění, že tím uchrání sebe i dobytek od nakažlivých nemocí.

„Plamen života!" začal kněz slavnostně a zvedl paže. „Volný a čistý. Přijali jsme tě do svých rukou přímo od všemocného Peruna.

Ohni, pomoz nám, chraň nás od nemocí, kouzel a uhranutí!"

V téže chvíli se rozhořelo ještě několik hranic suchého dříví a kolem ohňů se shromáždili všichni obyvatelé osady.

„Sežehly ohně všechno?“ znovu se ozval knězův hlas.

Pohlédl pozorně na zástup. Všichni mlčeli. Z chrámu se opět ozvaly údery na zvon, jeden, druhý, třetí, čtvrtý . . . Zvon hlaholil a burcoval protáhlými dunivými zvuky.

Zástup sebou hnul. Lidé začali skákat přes ohně. Nemocné, starce a děti přenášeli na rukou.

Když všichni prošli ohněm, běželi k stádu dobytka chovanému v ohradě u řeky. Hnali krávy a ovce k ohňům, neboť ohněm musí projít všechno živé. Paseka se naplnila bučením a mekotem. Pak vyvedli ze stáje koně.

Když poslední kuň přeskočil oheň, zvon přestal znít, na mýtině se rozhostilo ticho a pak se prostranství rázem naplnilo veselými lidskými hlasy, smíchem a žerty.

Oheň zanesli do příbytků a podpálili ohniště. Z komínů se zakouřilo a hospodyně připravovaly jídlo pro hodokvas.

Muži a jinoši, kteří měli v úmyslu zúčastnit se závodů, se převlékli, vzali si zbraně a shromáždili se na trávníku.

Kněz nejprve vyzval závodníky, aby se pokusili natáhnout tětivu na luk bohatýra a hrdiny Mečislava, zemřelého před pěti roky. Z chrámu byl slavnostně přinesen velký válečný luk.

„Kdo vypustí tři šípy a pokaždé zasáhne cíl, získá luk,“ zvolal kněz a zvedl zbraň nad hlavu.

Nikdo se nepřihlásil. Všichni už v minulosti zkoušeli svou sílu. Nikomu se však nepodařilo luk ohnout a navléci tětivu.

Tu předstoupil jeden z vojáků. Byl skoro stejně vysoký jako Dmitrij, ale hubenější a ne tak široký v ramenou.

Vojín se poklonil velkému ohni plápolajícímu do výše uprostřed palouku a pak přistoupil ke knězi.

„Přeji ti mnoho zdaru, Rostislave Chrabrý!“ řekl kněz a vložil luk do rukou mladého muže.

Zbraň byla zhotovena z pláství z rohoviny zklížených s vyvařenými šlachami a dřevěnými částmi. Takové luky byly neobyčejně pružné a pevné. Luk byl v pochodovém stavu, bez tětivy, prohnutý dozadu. Tím se klížené luky lišily od obyčejných, které bez tětivy tvořily rovný prut.

Ohnout obyčejný luk a navléct na něj tětívu bylo mnohem snazší.

Voják vzal do rukou luk a začal ho ohýbat, pokoušel se natáhnout tětivu do zářezu a zdálo se, že chybí málo a tětiva bude na místě.

„Ne, nedokážu to," pravil Rostislav Chrabrý s trpkým úsměvem.

S úklonem vrátil zbraň knězi. Ten znovu pozvedl luk nad hlavu a zval závodníky.

„Půjč mi ho, zkusím to," ozval se náhle dunivý bas.

To se Dmitrij rozhodl zkusit svou sílu. Vystoupil z davu a šel kolébavým krokem ke knězi. Žrec po chvílce váhání vložil luk do Golovňových rukou. Dmitrij si zbraň prohlédl ze všech stran a zálibně se díval na krásnou řezbu. Na hřbetě luku byly připevněny dvě dřevěné figurky medvědů s hlavami na tlapách, hledící každá na jinou stranu. Na koncích byli místo zářezů k přichycení tětivy vyřezáni dva zajíci. Celý luk byl zdoben stříbrnými a zlatými plíšky.

„Och!" vydechl Dmitrij, nadšený lukem.

Uchopil zbraň za oba konce, zvolna ji ohnul a navlékl tětivu.

„Teď musíš třemi šípy zasáhnout tři holuby v letu," ozval se knězův hlas. „Vypustím je odtamtud," ukázal na vysoký pařez.

S těmi slovy sňal kněz od pasu toulec se šípy a podal ho Golovňovi.

Dmitrij odhadl vzdálenost: k pařezu bylo nejméně tři sta kroků. Zkusil napnout tětivu. V jeho rukou se luk měkce poddával.

„Připrav se!" zvolal kněz.

První sivý holoubek vyhozený knězem do vzduchu sotva zamával křídly a padl k zemi zasažen šípem. Stejný osud stihl druhého holuba. Když i třetí pták padl k zemi, pokynul kněz Dmitrijovi, aby šel k němu.

„Odevzdávám ti, cizince, zbraň vynikajícího vojáka a hrdiny Mečislava!" pronesl slavnostně. „Tento luk ti právem náleží."

„Poděkuj Perunovi!" ozvaly se z davu důrazné hlasy.

Dmitrij pohlédl na zástup, pak na luk, poklekl na jedno koleno a poklonil se směrem k chrámu. Dav zahučel na souhlas.

Ze zástupu vystoupila s rozpačitým úsměvem vysoká, krásná dívka. Držela malou břízku. Volným krokem přistoupila k Dmitrijovi.

„Já, Gremislava, dcera kněze Lichoslava, chci ti dát jméno. Zlom tento stromek z posvátného háje!" S těmi slovy podala Dmitrijovi břízku.

Golovňa se dlouho nerozmýšlel. Vzal z Gremislaviných rukou břízku a zlomil ji jako proutek.

„Budeš se jmenovat Silný!" řekla slavnostně dívka, nespouštějíc z Dmitrije oči. „Přeje si tak velký Perun."

Do Dmitrije vjelo furianství. Ulomil kus kmene stromku a řekl:

„Zlomit břízku není žádné umění. Kdežto tohle . . ."

Vztáhl před sebe paži a stiskl peň v dlani. Jinochovy rty zbělely, na skráních mu naběhly žíly a všichni spatřili, jak z pěsti kapka za kapkou vytéká tekutina — míza mladé břízky.

Davem proběhl obdivný šepot.

„Pojďme do chrámu, Silný, volá tě velekněz," ozval se známý starcův hlas. Dmitrij se obrátil a spatřil svého průvodce.

Tentokrát se velekněz choval k Dmitrijovi jako prostý, velmi znavený starý muž. Pronikavé, rozumné oči, rovný tenký nos a vzdorovitě sevřené rty nasvědčovaly, že ho osud právem povznesl nad ostatní.

„Dmitriji Silný," začal stařec, „podařilo se ti získat luk bohatýra Mečislava Mocného. Máš nyní nárok i na ostatní výzbroj našeho hrdiny." Vstal a přistoupil poněkud shrben ke zdi, kde visely zbraně. „Vezmi šije, Dmitriji Silný!"

Golovňa nevěřil svým uším a očím. Přistoupil k lesknoucí se válečné zbroji. Visela zde znamenitá drátěná košile, velký štít s obrazem dvou medvědů, zlacená špičatá helma, těžký široký meč a tenká dýka.

„Zkus si zbroj," řekl vlídně kněz.

Dmitrij s námahou navlékl drátěnou košili a opásal se širokým pasem, pokrytým zlatými plíšky jako rybími šupinami. Na hlavu si posadil helmu a do ruky vzal štít. Při zkoušení zbraní vytáhl meč, obratně jím zamával a zase ho zasunul.

„Tento meč i ostatní zbroj," řekl vážně kněz, „zhotovili novgorodští zbroj íři před třemi sty lety. Vytáhni meč ... a podívej se na značku."

Dmitrij znovu obnažil meč a sklonil se nad lesklou ocelí. Hned pod rukojetí byl vyražen trojzubec a pod ním nápis „Drobilo".

„Dýku vykoval znamenitý karelský kovář."

Velekněz se odmlčel.

„Mečislav Mocný," začal znovu, „odkázal tomu, kdo získá jeho zbraně, ještě něco . . ." Pohlédl zkoumavě na Dmitrije. „Odkázal mu prsten s broukem," rozhodl se posléze kněz. „Tady je . . ."

Vyňal náhrdelník, na němž viselo několik předmětů, roztrhl ho, stáhl zlatý prsten s celkým broukem z černého kamene a podal jej mladíkovi.

Dmitrij brouka okamžitě poznal. Podobal se jako kapka kapce tajemnému znamení v lese.

„Je to brouk z daleké země, kde je stále horko," vysvětloval žrec. „Zde vidíš naše tajné znamení. . ." Kněz obrátil prsten a ukázal na jakousi kresbu na broukově břiše. „Dmitriji Silný," zvýšil hlas, „budeš-li něco potřebovat nebo octneš-li se v nebezpečí, navleč prsten na ruku a prvý z našich bratří, který uvidí tento kroužek, ti poskytne pomoc. A bude-li třeba," dodal žrec vážně, „položí za tebe i život. . . Podej mi ruku! Je nás mnohem víc, než si myslíš, Dmitriji . . ."

S těmi slovy navlékl kroužek na Dmitrijův prsteník.

„Ale nezapomeň, Dmitriji Silný," pokračoval velekněz přísně, „že se nikdo nesmí dozvědět o naší osadě a tajném znamení. Slib na váš svatý kříž, že budeš mlčet!" požádal znenadání kněz.

Dmitrij bez váhání vyndal svůj kostěný křížek, který nosil na těle.

„Při svatém kříži a celé ruské zmi," zvedl do výše drobný křížek, „ať jsem zatracen, poruším-li slovo . . .," „Nikdy nic neprozradím. Ale považuju za hřích být zde a poslouchat tvoje slova . . . Dej mi lékaře, jak jsi slíbil . . . jak rozhodl tvůj hřebec . . .," Dmitrij upadl do rozpaků.

Kněz mlčel. Teprve po chvíli se znovu ozval jeho hlas.

„Jdi, ranhojič čeká, vyléčí nemocného. Ale nezapomeň na přísahu!"

Dmitrij, řinče zbraněmi, opustil vážným krokem pohanský chrám. Vyhýbal se pohledu na sochy velkých i malých bohů, jimiž byl chrám přeplněn.

Jsou jako čertíci, myslil si přezíravě.

Pln protichůdných pocitů seděl Dmitrij v loďce proti ranhojičovi a kormidloval veslem. Pluli rychle po proudu divoké řeky a stařec jen tu a tam zabral vesly.

Obepluli výběžek a vysoká borovice s černým broukem zmizela z dohledu.

XXI NOVÁ STAROST

Dmitrij se vrátil druhý den pozdě večer.

Jen stěží se zbavil přátel, kteří chtěli, aby jim vyprávěl, jak přišel k válečné zbroji. Když však nedostali z mládence kloudné slovo, vzdali se nakonec námahy.

Lékaře radostně uvítali a ihned zavedli k Savelijovi. Prohlédl nemocného a pak přistoupil k Amosovovi.

„Budu ho léčit," řekl zachmuřeně, s přísným pohledem, „a vyléčím ho. Ale s podmínkou, že pět dní nikdo ani nohou nevzkročí do světnice."

„Dobrá. Vím, že nemocný potřebuje klid," ozval se hospodář, který byl přítomen. „Nikdo sem nevejde."

Všichni opustili světnici. Zaklínač zatopil v peci, postavil na oheň

několik hrníčků s vodou a vybral vhodné bylinky.

Pro Dmitrije to byl radostný den. Starý mořeplavec splnil slib. Sjednal mu sňatek s Varvarou a přijal ho do své družiny. Nazítří pozvali jinocha do prvního patra. Štěpan Kotov slíbil, že provdá dceru za Dmitrije Golovňu.

Požehnal ikonou ženichovi a nevěstě, kteří před ním poklekli na kolena, a pak pravil dojat k Amosovovi:

„Propuť mládence včas, Trufane Fjodoroviči. Jinak nejsem proti tomu, aby ti pomohl. Vydělá si něco do začátku, je to v pořádku.“

„Štěpáne Timofejiči,“ zvolal Dmitrij a spěšně vstal. „Drahý Štěpáne Timofejiči!“ Rozpřáhl své medvědí paže a vrhl se ke Kotovovi. „Vždyť bez Varvary se mi ani moře nebude líbit... A ujišťuji tě, že si tě budeme vážit až do stáří.“

„Dobrá, dobrá,“ Kotov se snažil vyprostit z Dmitrijovy náruče. „Pusť mě, jinak se stáří nedožiju . . . Och,“ vážně se rozzlobil hospodář, „vyrazíš ze mne duši!“

Dmitrij v rozpacích odtáhl paže.

„Vždyť ty Varvaru zadusíš!“ Štěpan Kotov sotva popadal dechu. „Nerozumo! Lituju, že jsem ti dal slovo . . .“

„Nemluv tak, otče . . . Je hodný,“ Varvara přiběhla k otci a položila mu malou ručku na ústa.

„No, no . . . Budeš s ním mít trápení,“ dodal již žertem Kotov. „Ale na mne si nenaříkej.“

Šťastný Dmitrij Golovňa seděl na břehu pod ořechovým keřem a něžně objímal Varvařina ramena. Mlčky si hleděli do očí.

Slyšeli, jak ve křoví hlasitě štěbetají vrabci. U jejich nohou se z vody vymrštila velká stříbrná ryba, mihla se vzduchem a těžce opět plácla do vody. Za ní se vymrštily dvě menší rybky.

Po hladině řeky plul černý pták a nehlučně se pohyboval ve vodě. Pak se hluboko potopil a zmizel z očí. Nad paloukem se třepotal bledý severský motýlek, hřející se na horkém slunci. Pomalu mával křídly a poletoval z květu na květ.

Dlouho tak seděli onoho pamětihodného jasného letního rána. Všemi smysly vnímali krásu severní přírody.

Ve svém štěstí si ani nevšimli, že v korunách borovic a smrků zašuměl lehký vánek a mírně zčeřil vodu. Nezpozorovali ptáky, kteří v ce-

lých hejnech vyletěli z lesa. Neucítili slabý pach spáleniny, jež přinesl západní vítr.

Až teprve podivný hřmot přiměl Dmitrije, aby se porozhlédl. Zdálo se, že lesem na druhém břehu postupuje početné vojsko. Hluk byl stále větší a tu se náhle prostorná louka za řekou naplnila množstvím jelenů. Na břehu se jeleni ani chvíli nezastavili, vrhli se do vody a v ohromném stádu plavali přímo k Dmitrijovi a Varvaře. Jinoch pochopil nebezpečí, vzal dívku do náruče a běžel k vysokému stromu.

„Vylez nahoru, Varvaro, a dobře se drž!“

Když viděl, že se dívka pohodlně usadila na silné větvi, Dmitrij se rovněž vyšplhal na strom.

Jeleni přeplavali řeku, vylezli na břeh a jako slepí, nevšímající si ničeho kolem sebe, pádili dál. Několik minut táhlo jelení stádo kolem stromu, na kterém našli útulek Dmitrij a jeho nevěsta.

Některá jeleni vyčerpaní cestou se bezmocně zmítali ve vodě a strhával je proud. Na břehu zůstalo ležet několik desítek kolouchů udupaných stádem. Dmitrij přihlížel této podívané a nic nechápal.

„Vraťme se domů, Dmitriji,“ zašeptala dívka. „Bojím se . . .“

Z lesa vyběhla skupina losů. Také oni přeplavali řeku a hnali se za jeleny. Pak následovalo něco zcela nepochopitelného: objevili se zajáci a začali poskakovat po břehu. Dmitrij nikdy neviděl tolik těchto zvířátek pohromadě. Mezi zajáci bylo vidět též vlky a lišky. K údivu obou snoubenců se zajíců ani nedotkli. Šelmy běžely chvíli po břehu a pak skočily do vody. Také zajáci naskákali do řeky a směšně sebou mrskali ve vodě. Na louku přicházela stále nová a nová zvěř. Z lesa se vykolébali medvědi, vyběhli rosomáci, přiskákali jezevci a veverky a ukázala se i jiná zvířata, o jakých Dmitrij nikdy dřív neslyšel. Zvěř vyla, řičela a kvičela, od lesa se ozýval nepopsatelný hukot. Řeka se černala živočichy plovoucími v nepořádku, promíchanými, nestarajícími se o sebe navzájem. Když vylezli na druhý břeh, nezastavili se a pospíchali dál.

čas ubíhal a chýlilo se k poledni. Zápach spáleniny byl teď silnější a Golovňa nakonec pochopil, oč jde.

„Požár!“ vykřikl. „Les hoří. . . Je zle!“

Zvěře bylo stále méně a pak docela zmizela. Jen veverky stále ještě vybíhaly z lesa a přeplovaly se zdviženými chvosty řeku.

„Běžme domů, Varvaro!“ Dmitrij seskočil ze stromu a pomohl dívce dolů.

V Kotovově usedlosti vládl zmatek. Amosovova družina i Karelové hleděli s úžasem na zvěř prchající před požárem. Všichni věděli, že je téměř nemožné se zachránit před zuřícím ohnivým živlem. Kol dokola byl les. Kam uprchnout, když oheň proběhne za půl dne mnoho verst?

„Poslal jsem vojáky a starého Minajeva, aby se podívali, odkud se oheň blíží," řekl Amosovovi náčelník Karelů. „Jen Minajev nás dokáže zachránit."

Nyní bylo již zřetelně cítit smrtonosný dech požáru. Štiplavý dým zakryl slunce a narudlý kotouč jen matně prosvítal hustou mlhou. Kouř dráždil oči a ztěžoval dech.

V maštalích se vzpínali a ržáli koně, v chlévech bučely krávy, ovce pobíhaly sem a tam. Psi zvedali hlavy k bledému, neduživému slunci a žalostně vyli. Varvara se přitulila k Dmitrijovi a hořce plakala. A obr ji neměl čím utěšit. Hladil její zlaté kadeře:

„Nic se nám nestane, Varvaruško. Oheň se přežene kolem nás. Uvidíš . . . Neublíží nám."

„Požár je docela blízko," oznámili vrátivší se karelští vojáci. „Směřuje přímo k nám. Je to obrovský požár, hoří nesmírný kus lesa."

„Pojďte se mnou," zvolal starý Minajev. „Všichni. Víím, jak zastavit požár. Vezměte si sekyry a přichystejte louče!"

Muži se horečně připravili na cestu, zapálili smolné pochodně, z Kotovova skladiště vyvalili několik soudků se smůlou a pak se všichni hrnuli za Minajevem.

Starý Karel si vyhlédl velkou lučinu tři versty od dvorce Stěpana Kotova. Na okraj louky snesli pod vysoké borovice na hromadu chrástí, mech a suché borové i smrkové šišky. Někteří odsekávali zelené chvojí, jiní zapalovali ohně. Do plápolajícího ohně házeli smůlu. Dmitrij válel a tahal k ohňům celé uschlé stromy. Ohně se rozhořivaly stále mohutněji, vítr jej bujně rozdmýchával, žár se stával nesnesitelný. Horký vzduch stoupal vzhůru a unášel s sebou hořící listí, které vířilo nad lesem jako mračno ohnivých motýlů.

Ohromný lesní požár sál do sebe jako velikánské měchy vzduch a přitahoval nový oheň, který se právě rozhořel. Nový oheň zuřivě polykal lesní velikány a blížil se vstříc velkému požáru.

Lidé utekli před rozžhaveným vzduchem na druhý konec palouku a pozorovali běsnící živel.

„Poštvali jsme bratra proti bratru, požerou se navzájem," pozna-

menal Minajev. „A tam," ukázal rukou k jihu „zkříží ohni cestu jezero!"

„Pojď sem, stařečku, ať tě políbím!" zvolal Kotov. Byl samá smůla a saze. Objal Minajeva. „Pojďme odtud chlapci," dodal a pustil vzpouzejícího se starce, „nebo nám kouř vypálí oči."

„Teď už můžete jít, přátelé," řekl Minajev. „Jsme zachráněni!"

Druhý den po strašných událostech se Karelové vrátili domů. Vojáci se srdečně rozloučili se všemi obyvateli Kotovova dvorce, kteří jim vřele děkovali za záchranu.

„Les podpálil ten švédský Karel, ten pes Kettunen," poznamenal při loučení karelských náčelník. „O tom nepochybuju. Jsme rádi, že jeden z nás, Minajev, dovedl zmařit podlý záměr zrádce . . . Však nám zlotřilec neujde!"

Amosova, který seděl na břehu řeky a zahříval si na slunci staré kosti, vyhledal ještě téhož dne ranhojič. Vynořil se náhle z křoví a řekl:

„Pane, Savelij se uzdraví."

Amosov sebou trhl a ohlédl se.

„To jseš ty? Díky, starce. Chci pokračovat v cestě zítra a rád bych vzal Savelije s sebou . . . Půjde to?"

„Připravil jsem lektvar na dvacet dní," odpověděl stařec se sklopeným zrakem. „Až všechn vypije, bude po bolesti. Ještě deset dní nesmí vstát. Musíte ho nést na nosítkách."

S těmi slovy se zaříkávač vytratil stejně nepozorovaně, jako se zjevil.

Trufan Fjodorovič seděl ještě chvíli na břehu, a pak se vrátil k dvorci.

„Zavolej mi ranhojiče," řekl jednomu ze svých mužů.

„Ranhojič je pryč. Řekl, že se vrací domů," odpověděl Petrucha Rubec objevivší se mezi dveřmi.

Příští den se Trufan Fjodorovič vydal na cestu. Loučení bylo těžké. Doba, kterou společně strávili, nebyla dlouhá, ale nebezpečí a společný boj muže velmi zblížily. Dmitrij při loučení s nevěstou stáhl z ruky prsten s broukem, navlékl ho dívce na prst a řekl: „Bedlivě střež, Varvaro, tento kroužek. Dávám ti ho místo snubního prstenu."

Konečně zazněl Amosovův povel. Muži usedli k veslům a čluny se rozjely po řece.

XXII PLAVBA PEŘEJEMI

Asi jednu verstu před Matočným prahem stála na lesnatém břehu řeky Vygu kaplička zčernalá časem. Byl to prostý srub krytý stříškou. Vedle kapličky stála chalupa a opodál jakási kůlna, zpola lázně a zpola chlív. V chalupě žila novgorodská rodina, která se přestěhovala na sever toho léta.

Kapličku i chalupu postavili novgorodští kupci a lovci táhnoucí k moři. Odpočívali tady před nebezpečnou plavbou peřejemi. Když se vraceli proti proudu směrem k Velkému Novgorodu se severským zbožím, kožešinami, mrožími kly a solí, naparovali se v lázni, v chalupě čekali na zpozdivší se druhy, nakládali čluny k dlouhé cestě po říčkách a jezerech.

V horkém poledni dopluly Amosovovy čluny k omšelému, naklo-

něnému kříži stojícímu osaměle na písčitém návrší. Pustá místa ožila bujarými výkřiky a veselým hovorem.

Slunce neuvěřitelně pálilo. Muži vystoupili na břeh a odhodili válečnou výstroj i zbraně. Na modravém koberci vřesu hustě pokrývajících břeh brzy vyrostla hromada štítů, pík, dřevců, luků, helmic a drátěných košil.

Malátný Amosov vystoupil na břeh s košilí přilepenou k zádům. Trufan Fjodorovič zašel nejprve do kapličky, aby se poklonil svatému Mikuláši, ochránci plavců. V šeru stěží nahmatal stříbrnou lampičku a zapálil knůtek. V matném světle prohlížel si Amosov vnitřek kapličky, dávno mu známý: dvě tři ikony bez ráků a několik slepicích vajíček zavěšených ke stropu — dárek křesťanských Karelů. Lampička naplněná tresčím tukem hořela klidně a nečadila.

U kapličky čekala na Trufana Fjodoroviče žena v starém, záplataném oděvu.

„Nemáš trochu mouky, pane? Děti už několik dní neviděly chleba. A mám tři. Nechci ji zadarmo, dám ti za ni sůl.“ Žena hleděla prosebně na Amosova.

„Nikito,“ křikl Trufan Fjodorovič, „zanes do chalupy pytlík mouky! Pojd', matko,“ oslovil vlídně ženu a spolu s ní vykročil k stavení.

Kupec, neúprosný v boji a přísný v úsudku, byl šlechetný, cítil s dětmi a měl je rád.

„Kde máš děti?“ zeptal se mořeplavec rozradostněné ženy. „Nikde je nevidím . . .“ Přelétl pohledem stěny začazené jizby, tmavý obraz v koutě a chudé nádobí na hliněné plotně.

„Hrajou si u potoka,“ odpověděla žena. „Doma s nimi není k vydržení. Otec chodí na lov, je pořád v lesích, a já je těžko zvládám.“

„Pojd'me se na ty neposedy podívat!“ Trufan Fjodorovič šel s ženou k potoku, který se vléval do Vygu nedaleko stavení. Na břehu pokrytém mnoha oblázky tyčil se ponuře k obloze ohořelý kmen borovice zasažené bleskem a vedle něho bylo vidět tři rozcuchané plavé hlavičky skloněné nad potokem.

„Je vidět, že jsou z jednoho hnízda,“ řekl žertem Amosov.

Kluci si prohlíželi model námořní lodě dovedně vyrobený z březového dřeva.

„Co to tu vyvádíte?“ zeptal se naoko přísně Amosov. „Vy zbojníci!“

„Spouštíme na vodu loď," odpověděl nejstarší, asi dvanáctiletý

hoch. „Chceme se přesvědčit, jestli dobře poplave.“

„Ukaž mi tu loďku,“ zajímal se hned kupec. „Který z vás ji vyřezal?“

„Já, Jegorka!“ odpověděl hrdě chlapec. „Udělám ti koráb, jaký budeš chtít.“

Zvedl loďku, prohlédl si ji a hodil ji slavnostně na vodu. Loď se prudce zakolébala, pak se napřímila a bezpečně plula po proudu. Mladší z bratří držel v ruce provázek připevněný k zádi lodě a běžel po břehu za hračkou.

„Opravdu pěkná loď,“ prohodil Trufan Fjodorovič s potěšením. „Kdo tě, Jegorko, naučil stavět koráby?“

„Jeho dědeček, můj otec,“ odpověděla matka. „Jezdí po moři jako kormidelník a vyzná se ve stavbě lodí. Loni v zimě byl u nás v Novgorodě na návštěvě a vyráběl s Jegorijem všechny možné loďky a koráby.“

„Říkáš, že je kormidelník? Jak se jmenuje?“

„Ivan Koněv. Slyšel jsi snad o něm?“

„Koněv? . . . Ne, neslyšel. Nikdo nemůže znát všechny novgorodské plavce. Je jich mnoho . . .“ Amosov mávl rukou. „Prodej mi svou loď, Jegoriji!“ Kupec vytáhl z kapsy podlouhlý kousek stříbra s puncem na konci. „Tvůj výtvar stojí za rubl.“

„Klidně šiji vezmi! Udělám si jinou.“ Chlapec se podíval na stříbro v kupcových rukou. „A co kdybys dal mámě místo rublu chleba?“

Kupec se rozesmál.

„Nechce rubl. Je rozmazlený. Jeho otec by jistě neodmítl.“ Podal rublovou hřivnu matce.

„Je ještě hloupý a neví, jakou cenu má stříbro. O takových penězích jsem jenom slychala, ale nikdy jsem je neviděla.“

„Až se jeho otec vrátí z lovu,“ kupcův hlas zvažněl, „ať odveze chlapce do Soroku, do dílny Jermolaje Karpova, mého známého. Karpov naučí tvého Jegorku stavět opravdové lodě . . . Loďku nechám tady u maminky a vezmu si ji, až se budu vracet.“ Šibalsky zamrkal. „Loďku si vezmi klidně zpátky, chceš-li ji. Nebude mě to mrzet . . . A dobře se uč! Až se vrátím z ciziny, zeptám se . . .“ oslovil Amosov ještě jednou Jegorije a pak chvátal za svými muži, kteří se činili u velkého kotle nad ohništěm.

Plavci pojedli polévku z čerstvých ryb, právě nalovených v bohatém Vygu, a připravila se k plavbě peřejemi. Trufan Fjodorovič pro-

hlédl a vlastníma rukama ohmatal všechny čluny.

„Převažte pevněji zboží řemeny a obalte je plátnem, jinak navlhne . . . Vidíte, jak se voda pění!“ řekl mužům, když vyzkoušel popruhy upevňující náklad. „A tady jsou uvolněny kolíky. Jestli se kormidlo vysmekne, bude s vámi zle.“

Když skončil prohlídku, vydal Amosov rozkaz k odjezdu.

Záleželo mu zejména na třetím člunu. Bylo v něm uloženo nejceněnější zboží a proto svěřil kormidlo tohoto plavidla silnému a obratnému Nikitovi Gvozdarovi, který už několikrát šťastně proplul s naloženými čluny přejezí Vygu.

„Sbohem, Nikito! Dávej na člun pozor, ať se mu nic nestane!“

„Neboj se, Trufane Fjodoroviči, nejsem začátečník,“ zavolal v odpověď Gvozdar.

Odrazil veslem od břehu. Silný proud uchvátil člun a nesl ho rychle vpřed. Nikita se snažil udržet člun v blízkosti břehu. V tom spočívalo umění kormidelníka. Přidržovat člun blízko břehu nebylo snadné. Nikita se musel náhlými obraty lodi ustavičně vyhýbat černo zeleným balvanům hojně roztroušeným po dně řeky. Každý z těchto velkých kamenů hrozil smrtí. Stačil jediný chybný pohyb — a loďka by se octla v dravém proudu uprostřed řeky, který prudce dopadal na kameny.

U břehu bylo balvanů méně, proud byl mírnější a zkušený kormidelník tudy mohl proplout s naloženým člunem, i když ne bez námahy. Malý ostrov porostlý smrky a břízkami půlil v tomto místě řeku na dvě ramena. Běda tomu, kdo by se byl dostal do druhého ramene obtékajícího ostrov po levé straně! Toto rameno bylo neprůjezdné. Prudký tok ustavičně zahalený vodním popraškem, se náhle lámal na kamenné přehradě, nezadržitelně padal s rachotem z jednoho stupně na druhý a divoce se zmítal v těsném objetí balvanů. Vodopád zuřivě skučel jako zvíře lapené do pevné sítě.

Kmen staleté jedle se v proudech běsnících mezi balvany měnil v žalostné třísky, kroužící po hladině, a v černou pěnu usazující se na březích.

Trufan Fjodorovič šel dlouhými chvatnými kroky za člunem po cestičce vinoucí se podél břehu. Ta vedla k jiné chalupě jejíž střecha se černala dole pod přejezí. Tam se proud řeky uklidňoval a nebyl už nebezpečný. Za Amosovem spěchali ostatní.

Nikita obratně obeplouval černé kameny obklopené chomáči bílé

pěny. Voda kolem člunu vřela jako v kotli, proud brzy srážel loď zpět, brzy jí smýkal do stran. Jednu chvíli se člun octl ve vodním víru, zastavil se a začal se naklánět na bok, ale silná paže ho včas vyrovнала. Za okamžik pádil člun dál jako splašený kůň.

Nikita se vší silou opřel o veslo, aby se vyhnul žulovému útesu porostlému slizkými řasami, který se před ním náhle vynořil. Člun prudce odskočil doprava.

„S Nikitou je konec!“ vykřikli zděšeně jeho druhové. Obklopili Amosova, jako by od něj očekávali rozkaz, co mají dělat.

Ale Nikitovi už nebylo pomoci. Člun byl zanesen doprostřed řeky a vzápětí se octl v dravém proudu levého ramene.

Nikita zběsile zabíral dalším veslem, aby se dostal blíž ke břehu, ale proud byl silnější. Dvakrát se člun pod divokým náporom vody naklonil na bok. Nikita se bál, aby se do člunu nenabrala voda, a už se ani nesnažil dostat se z dravého proudu.

Muži nebyli schopni slova — a stejně by byl lidský hlas zanikl v divokém řevu vodopádu. Nespouštěli z Nikity oči.

Teď se ohlédl. Všichni si dobře všimli, že má tvář bledou jako mrtvola. Nikita sňal čepici, něco vykřikl, uklonil se zřejmě na rozloučenou s kamarády, pak se opět chopil vesla a pokračoval v nerovném boji s vodním živlem. Ještě okamžik, a zelený ostrůvek zakryl člun pohledu mužů.

Ale Nikita dále bojoval o život. K vodopádu zbývalo už jen několik metrů. Tady se proud lámal a řítit dolů na kamení. Právě uprostřed řeky vyčnívaly z vody dva obrovské černé balvany. Ležely téměř v jedné rovině, vzdáleny od sebe necelé dva lokte. Nikita stočil veslo a řídil člun k těmto kamenům.

Člun s praskotem vjel mezi balvany. Proud ho zvedl do výše. Uvázl na kamenech obklopen kolem dokola zpěněnou hučící vodou.

Nikita stále nemohl uvěřit, že je naživu. Člun byl pevně zaklíněn a prozatím mu nehrozilo nebezpečí. Ale to nemohlo trvat dlouho. Voda, ustavičně bušící do dna lodě, musela dříve či později člun rozbít. Gvozdar začal přemýšlet, jak zachránit sebe i drahocenný náklad.

„Co kdybych vylezl na ten balvan?“ uvažoval a s nadějí pohlédl na malou plošinu na kameni trčícím vpravo. A vskutku, ten rozpukaný kámen, na němž rostl mech a trochu zakrslého křoví, ho mohl zachránit.

Velkým námořnickým nožem přeřezal Nikita provazy, rozpáral

plátno a začal vykládat balíky z člunu na spásný ostrůvek. Když byl hotov s nákladem, vydrápal se na balvan sám.

Ostrůvek byl právě uprostřed řvoucího proudu. Chvěl se a otřásal pod nápořem vody, jež se ho snažila smést z cesty. Když Nikita pohlédl dolů na vodopád, mimoděk se zachytil tenké břízky a odplazil se dál od kraje. Pak se zkoumavě zadíval k levému břehu řeky hustě porostlému lesem.

„Ke břehu je dobrých deset sáhů," odhadl Nikita. „Nemá to smysl, sotva bych k němu doplaval."

Náhle upoutal jeho pozornost pohyb ve větvích křovin. Z pobřežní houštiny vyběhl statný los a začal pobíhat po kamenitém výběžku.

Nikita se dosud neprobral z překvapení, když se z lesa vyřítily čtyři vychrtlé šedivé šelmy a ze všech stran se vrhly na losa.

„Vlci! S paroháčem je zle!" politoval Nikita zvíře.

Ani mu nenapadlo, že by se los v tomto místě pokoušel přeplavat řeku. Ale parohatému nezbývalo nic jiného. Uskočil poněkud nemořtorně stranou, aby se vyhnul vlčím tesákům, a pak se vrhl do prudkého proudu Vygu.

Losi jsou vynikající plavci. Ale třebaže velký, silný los dělal co mohl, aby odolal proudu, zakláníl vzdorně hlavu ozdobenou lopatkovitými parohy a zvedal nad vodu hranatý čenich, všechno bylo marné. Zvíře bylo rychle unášeno k vodopádu. Zmítalo se, dosud se nechtělo vzdát a pokoušelo se dosáhnout ostrůvků, mezi nimiž byl vklíněn člun. Kolem jeho hlavy se v silném proudu bělal věnec pěny.

Los byl stržen vířem a zmizel v hloubce. Když se opět vynořil, byl vodopád těsně vedle něj. Losi parohy se ještě jednou mihly před Nikitovými zraky a znovu zmizely v bílé pění.

Na výběžku, kde nedávno pobíhal los, seděli na oblázcích čtyři hladoví kosmatí vlci a s údivem hleděli na člověka, který se zachránil na černém balvanu.

Nikitovi přátelé zatím nespouštěli z očí kouřící ústí vodopádu. Čekali, až se ve víru mihne člun, aby doprovodili alespoň pohledem svého druha na jeho poslední cestě. Zalesněný ostrov jim zakrýval Nikitu, člun i balvany.

„Dědečku, dědečku," ozval se pojednou zvonivý hlásek, „tvůj člun uvázl na kamenech! Kormidelník vylezl na Čertí Zub." To přiběhl udýchaný Jegorij.

„Kde že je člun? Jaký kormidelník? Mluv souvisle!“ obklopili chlapce muži.

„Na balvanu, říkáme mu Čertí Zub . . . Kormidelník je vysoký a má rozseknuté čelo.“ Jegorij ukázal, jak běží jizva po kormidelníkově tváři.

Trufan Fjodorovič jako by se znova narodil.

„Už si vzpomínám. Za tímhle ostrůvkem leží v řece dva velké kameny. Nikitovi se zřejmě podařilo dostat se mezi ně s člunem . . . Pojd', Fedote, podíváme se, jak bychom mohli Nikitovi pomoci.“

Amosov vykročil po stezce. Za Fedotem se hrnuli ostatní. Po několika krocích spatřili Nikitu, otočeného k nim zády, balíky se zbožím i člun mezi balvany.

„Nezapomněl na zboží,“ řekl s pohnutím Amosov. „Zachránil je.“

„Do toho, chlapci!“ křikl Fedot. „Musíme se co nejdřív dostat k Nikitovi. Nejprve na ostrov a odtud podáme Nikitovi na balvan ruce.“

Všichni souhlasili s Fedotem, ale když se vrátili zpátky na místo, odkud bylo k ostrůvku nejbliž, pochopili, že dostat se na něj nebude lehké.

Přeplavat rameno v tomto místě bylo zhora nemožné. Mohli se pokusit doplout po proudu k ostrůvku s člunem, ale i v tom případě byl úspěch nejistý. I kdyby se člověku podařilo vylézt na strmý břeh ostrova, loďka by byla zcela určitě převržena nebo zaplavena vodou.

„Co teď?“ uvažoval Trufan Fjodorovič. „Pěkně jsme se k němu dostali! ... A tys chtěl, Fedote, podat Nikitovi ruku!“

„A což to zkusit po řemeni?“ ozval se čísi hlas.

Amosov se rychle ohlédl.

„Zkus to, Dmitriji. Snad budeš mít štěstí.“

Dmitrij vzal zvolna do rukou řemen z mroží kůže. Odhadl zrakem jeho délku a rozmáchl se. Řemen svištivě prořal vzduch a zachytil se smyčkou na zlomené větvi smrku. Muži pohlédli radostně na Dmitrije, ale vzápětí ztichli a sledovali se zatajeným dechem, jak táhne za řemen. Pod jinochovou silou se větev ohnula a Dmitrij se bál, že řemen sklouzne. Povolil napětí.

„Větev mě neudrží. Jinak bych byl na smrku jedna dvě,“ povzdechl si Dmitrij lítostivě.

Všichni byli zklamáni nezdarem pokusu a mlčeli.

„Dovolte, abych to zkusil já,“ ozval se náhle zvonivý hlas. „I když

se větev zlomí, neutopím se, přidržím se řemene." Jegorka chytil Amosova za rukáv a dychtivě na něho pohlédl. „Dovol mi to, dědečku!"

„Rukama se neudržíš. Ale kdyby tě přivázali provazem, pak bych možná svolil . . .," řekl Amosov zvolna, po chvíli přemýšlení.

Položil ruku vlídně na chlapcovu hlavu. Pak přikázal:

„Dmitriji, přivaž hochu pevně. Jeho větev unese."

„Unese!" ozvaly se sborem radostné hlasy. „Jeho unese, Trufane Fjodoroviči. Jen se nestrachuj. A i když neunese, kluk se neutopí."

„Až budeš na smrku, musíš řemen uvázat pevněji, aby unesl mne nebo Nikitu, rozumíš?" nakazoval Dmitrij a vyzkoušel uzly na chlapcových zádech.

„Rozumím, strýčku," odpověděl Jegorka a pohlédl úkosem na Dmitrijovo hřmotné tělo. „Přivážu řemen tak pevně, že unese tebe i s kormidelníkem."

Muži se zasmáli. Jegorka si po vzoru dospělých mužů plivl do dlaní, chytil se řemene a rychle ručkoval přes řeku. Uprostřed se hoch ponořil po pás do vody, větev však byla slabá a ohýbalo ji i lehké tělo Jegorkovo. Trufan Fjodorovič a muži nestačili ani vykřiknout, a Jegorka už vyskočil na druhý břeh a přivázal řemen co nejpevněji k smrku. Za chvíli zamával pažemi, že je všechno v pořádku.

„Dokázal to," zvolal Trufan Fjodorovič, který chlapce pozorně sledoval. „Chlapík! Bude z něho dobrý námořník ... A teď je řada na tobě, Dmitriji," obrátil se ke Golovňovi.

Dmitrij se dlouho nerozmýšlel. Přesvědčil se, má-li za pasem nůž, přivázal si sekeru a chytil se řemene. Když se šťastně dostal na ostrov, zamával kamarádům rukou a spolu s Jegorkou rychle zmizel v houštině. S námahou se prodírali divokými keři rostoucími hustě ze všech stran kolem skupinky štíhlých vysokých smrků a zadýchaní se dostali na druhý břeh ostrova. Ihned spatřili Nikitu na plochem vršku balvanu.

„Nikito-o!" vykřikl Dmitrij.

Ale kdež! Jekot vodopádu všechno přehlušoval. Kormidelník se neohlédl a díval se dál k opačnému břehu.

„Co kdybych, strýčku, hodil po kormidelníkovi kamenem . . . lehkým, takovýmhle," ukázal chlapec kamínek, který držel v ruce.

„A myslíš, že ho zasáhneš?"

„Takovýmhle kamínkem trefím odtud malého ptáčka," odpověděl

Jegorka vychloubačně. „Natož Nikitu!“ Obratně hodil kamínek a zasáhl kormidelníka do zad.

Nikita sebou trhl, ohlédl se a spatřil na zeleném ostrůvku u vody Dmitrije a Jegorku. Zaradoval se a okamžitě pochopil, co má dělat. Když mu Dmitrij hodil řemen, provlékl jej skulinou v balvanu a připevnil k pevnému kosému výběžku kamene.

Dmitrij chytil konec řemene do zubů, vylezl na smrk rostoucí těsně u břehu a přivázal řemen ke kmeni. Ostatní už bylo snadné. Nikita přivazoval balíky se zbožím k řemeni nataženému nad vodou. Dmitrij usedl na větev a tahal balíky po provaze přes vodopád.

Stejně se dostal na ostrov i Nikita, kterého rychlé pěnivé proudy řeky důkladně promáčely. Radostně se objali a pak s balíky na zádech se vydali na zpáteční cestu. Zatímco Dmitrij šel pro zbylé balíky, zřídili Nikita a Jegorka znamenitou visutou dráhu. Náklad klouzal nyní sám po řemeni a dopadal přímo k nohám členů karavany.

Starý mořeplavec objal a políbil Nikitu za vynalézavost a věrnost. Objal a políbil také Dmitrije.

„A ty, Jegoriji, přiveď zítra matku,“ řekl chlapci. „Bude-li souhlasit, vezmu tě s sebou. Pojedeš na lodi na moře, sám tě naučím plaveckému umění. . . Líbilo by se ti to?“

„Líbilo, dědečku,“ skoro neslyšně zašeptal hoch a pelášil domů, až mu oblázky létaly od bosých pat.

Znavení, avšak spokojení došli plavci k chatrči. U člunů vytažených na břeh ležely balíky se zbožím, výstroj a zbraně. Na velkém rožni se pekl celý jelen a místností se šířila chutná vůně. Trufan Fjodorovič nařídil ze samé radosti otevřít soudek s výborným zámořským vínem. A pokud se neukázalo jeho dno, nezmlkly hovory a písně . . . Okolo půlnoci tábor usnul, zavládlo ticho. Jen houkání sovy, jež proniklo hlukem vodopádu, nebo vytí vlků přimělo co chvíli hlídače, aby kopí v rukou stiskl pevněji.

XXIII PŘÁTELÉ BOŽÍ A NEPŘÁTELÉ CELÉHO SVĚTA

Posel Benátčana Milania, Ivan Kalika, se zdržel v pevnosti Vyborgu. Dlouho nemohl najít loď, která by plula do Ába.

Místní i cizozemští lodníci odpovídali na prosby Ivana Kaliky jen odmítavým vrtěním hlavou. Nechtěli za žádné peníze opustit přístav. Lodi se shlukovaly do velkých skupin a jen pohromadě se odvažovaly plout místy, kde řádili piráti.

Teprve za měsíc našel Kalika majitele malé lodi jménem „Slza

Panny Marie", který se chystal do Ába s nákladem dřevěného nádobí a byl ochoten vzít ho s sebou.

Majitel lodi vyzval Ivana Kaliku, aby přišel na loď za úsvitu a poplatek za cestu zaplatil předem.

„Lupičů se nebojím," řekl kupec při rozchodu, „moje zboží nemá valnou cenu. O dřevěné nádobí Mořští bratři nestojí. Už toho naloupili tolik, že by mohli jít na zlatě. A moje loď je malá a špatná."

„A jak piráti poznají, co vezeš?" podivil se Kalika. „Stejně dobře bys mohl vézt poklad."

Kupec se tajuplně rozhlédl, snížil hlas a řekl:

„Mořští bratři vědí všechno. Mají oči i uši všude."

Ivan Kalika se rozloučil s kapitánem a rozhodl se, že se trochu projde městem. Po několika krocích spatřil náhle mladou dívku v ruských šatech. Zastavil se a pohlédl na děvče. Krásnější nenajdeš v celém světě, pomyslí si.

Všiml si, že dívka něco hledá a oslovil ji:

„Co hledáš, krasavice? Ztratila jsi něco?"

„Hledám nějakou loď," odpověděla dívka. „Chci do města Ába."

„Bydlíš tu sama?" přistoupil Kalika k dívce.

„Bydlím u strýčka. Je kupec, obchoduje s medem."

„A do Ába chceš jet taky se strýčkem?"

„Ne, tam chci sama. Mám v Abu bratra."

Ivan Kalika se dlouho nerozmýšlel.

„Také já jedu do Ába. Už jsem si zamluvil místo na lodi. Vyplujeme zítra ráno. Řekneš, že jsi moje sestra. Ve dvou se lip cestuje . . . Chceš?"

„Chci, děkuji," odpověděla Ruska a zvedla k neznámému své velké oči.

„Dobrá," zaradoval se Kalika. „Jak ti mám říkat?"

„Varvara," odpověděla dívka. „Kdy mám ráno přijít?"

„Přijď při východu slunce tam k té malé lodi s jedním stožárem," ukázal Ivan Kalika na loď.

Dívka se uklonila neznámému a zmizela bez jediného dalšího slova za balíky se zbožím, kterých bylo na nábřeží plno.

Po Dmitrijově odjezdu neměla dívka stání. Hrozná předtucha jí svírala srdce. Varvaře se zdálo, že Dmitrijovi hrozí nebezpečí, že koráb, na kterém vyplul na moře, se potápí . . . Řekla otcí:

„Tatínku, pojedu do Novgorodu naproti Dmitriji. Pomoz mně.“

Stěpan Kotov zamával rukama:

„To tě nesmí ani napadnout. Nepustím tě.“

„Když mě nepustíš po dobrém, uteču,“ řekla dívka tiše, ale pevně. Stěpan nepoznával dceru, jindy vždy mírnou a poslušnou.

Kotov pohlédl na dceru a pochopil, že Varvara neustoupí. Neřekl už ani slovo, vyšel ven a celý den se hádal se svými zaměstnanci, aby si vylil zlost.

Druhý den se přišla Varvara oblečená na cestu, s uzlíčkem v ruce, rozloučit s otcem.

„Tak taková jseš!“ řekl Stěpan Kotov a zahleděl se na dceru. „To jsem nevěděl. Myslel jsem, že jsi po matce, a zatím ne, jsi má krev . . .“ Zajíkl se a mávl rukou. „Tak si tedy jdi! Pošlu s tebou průvodce a dám ti peníze na cestu. Jdi si za svým medvědem.“

Příští den hned za úsvitu šest mužů Stěpana Kotova posadilo dívku do velkého člunu a vyjelo na jezero Vyg. U kormidla seděl starý pastýř Jednouchý. Spatřil jednoho dne na dívčině ruce prsten s černým broukem a od té doby dělal všechno, co jí viděl na očích. Teď doprovázel Varvaru do Povence.

Večer téhož dne se setkali s toulavým mnichem z Novgorodu, který přinášel zneklidňující zprávy.

„Lidé na tržišti říkají,“ vyprávěl mnich, „že se piráti zařekli, že nepustí kupce Amosova s obilím do Novgorodu. Zboží prý uloupí a lodě spálí.“

„A co udělají piráti s posádkou?“ zeptala se Varvara, která naslouchala se zatajeným dechem.

„Hodí je do moře, dívenko, nebo je spálí i s loděmi. Mají drsné mravy. Vždyť jsou to mordýři!“

Varvara celou noc hořce plakala.

Nazítří vyčkal Jednouchý, až bude Varvara sama, a přistoupil k dívce.

„Netrap se, má drahá, předčasně oplakáváš miláčka,“ řekl jí vlídně. „Všude jsou dobří lidé a pomohou. Oleg Temný z naší vesnice je mezi Mořskými bratry dobře známý. Říkají mu Krutý. Spatří-li Oleg u tebe na ruce prsten s broukem, splní tvé přání a stůj co stůj zachrání Dmitrije.“

„Půjdu k pirátům . . . Ale jak je najdu?“ Dívka pohlédla prosebně na starce.

„Řeknu ti, jak. Co bys dělala v Novgorodu? Zním nejkratší cestu

do pevnosti Vyborgu a zavedu tě tam. Žije tam můj bratr. Pomůže ti najít Krutého."

„Díky, dědečku, díky!"

A tak se Varvara octla ve Vyborgu. Bratr Jednouchého jí poradil, kde hledat Mořské bratry. Varvara se za tím účelem musela sejít s jedním mužem v Ábu. Ale jako naschvál neplula po mnoho dní do tohoto přístavu žádná loď. Varvara, hoříc nedočkavostí pomoci Dmित्रijovi, se rozhodla, že si sama najde nějakou loď. Jednouchý a jeho bratr ji přemlouvali, aby počkala na kapitána, kterého znali, ale všechno bylo marné. Varvara měla radost z neočekávané nabídky Ivana Kaliky a okamžitě souhlasila.

„Slza Panny Marie" vyplula ráno za příznivého počasí a větru směrem k západu. Kormidelník se držel blízko u břehu a když se setmělo, zajel na noc do malé opuštěné zátoky. Druhý den spatřovali stále častěji skalnaté ostrůvky. Když se loď dostala k okraji Aboských schér¹, obklopily ji skalní výspy ze všech stran a bránily v další cestě. Ale zkušený kormidelník dovedl najít průjezd mezi tisíci větších i menších ostrůvků. Řídil se přitom mnoha značkami. Na malém ostrůvku přibil kdosi na skupinu tří osaměle rostoucích borovic příčné prkno v podobě šipky a natřel je červenou barvou. Tady odbočila loď k severu. Obraty se střídaly stále častěji a náhleji. Už dávno stáhli lodníci plachty a pluli jen s vesly.

Ivanu Kalikovi se co chvíli zdálo, že loď míří přímo k skalnatému výběžku vstříc neodvratné zkáze. Ale kormidelník se v poslední vteřině vyhnul hrozícímu nebezpečí prudkým stočením lodi a změnil směr plavby. Ivan Kalika zprvu počítal tyto obraty ale brzy toho nechal.

Ne nadarmo si Mořští bratři zvolili za své sídlo právě Aboské schéiy, kde se vyskytovalo několik tisíc neobydlených ostrůvků. Lupiči, kteří se tu dobře vyznali, nacházeli zde bezpečné útočiště před pronásledovateli, a stihatelé se neodvažovali do schér, protože se báli neočekávaného útoku. Tisíce balvanů pod hladinou moře a ostré útesy Aboských schér zadržovaly všechny plavce, takže Mořští bratři tu měli spolehlivý úkryt. Piráti žili v přátelství se Švédy a provázeli dokonce za dobrou odměnu švédské koráby schérami.

¹ Schéry — skalnaté, rozervané břehy kolem Baltského moře.

U jednoho z ostrůvků, na němž stálo několik dřevěných domků, kotvil menší koráb ozdobený řezbou.

„To jsou Mořští bratři," zašeptal kormidelník Kalikovi. „Řekni dívce," dodal, „aby se schovala dole. Ať ji piráti nevidí."

„Slza Panny Marie", jako by přitahována magnetem, zamířila ke korábu a přirazila k jeho boku. Dva muži vystoupili na palubu. Vešli do kapitánovy kajuty a vyměnili s ním několik slov.

Kupec vyňal z povzdechem z kapsy několik stříbrných mincí a dal je jednomu z Mořských bratří, šedovlasému muži divoké tváře.

„Zaplatil dobře za to dřevěné haraburdí," řekl šedovlasý svému druhu. Schoval peníze do koženého váčku. „Jsi volný, můžeš jet," prohodil ke kupci, nežli se vrátil na svou loď.

Na stožáru „Slzy Panny Marie" se objevil zelený cár a kormidelník zamířil k nejnebezpečnější oblasti Aboských schér.

Navečer vplula „Slza Panny Marie" do ústí malé řeky. Ivan Kalika spatřil starý hrad stojící na skále a město s kostelem se špičatou střechou. Bylo to starobylé město Ábo.

Dívka zaplatila za jízdu, rozloučila se s majitelem lodi a vystoupila na břeh. Ivan Kalika ji chtěl doprovodit, ale zadržela ho:

„Nechod' se mnou. Spěchám."

Ivan Kalika mávl rukou a zastavil se.

„Tak teda sbohem," zavolal za dívkou. „Nebudu se vnucovat." Napadlo ho, že se ho ani nezeptala na jméno.

Ivan Kalika se vyptal chodců na cestu a šel hledat muže, za nímž přijel.

Když došel k nízkému domku na opuštěném břehu .daleko za městskými hradbami, pohlédl ještě jednou na listinu.

„Hans Sassenbecke . . . Kamenný domek na břehu, střecha z šedivých desek. Před domem tři jabloně, okna zarostlá větvemi . . .," četl v pergamenu.

„Tři jabloně, kamenný dům," řekl si. „Všechno souhlasí."

Ivan Kalika čtyřikrát zaklepal na prkenné dveře s měděným kováním. Nikdo neodpověděl. Posel zaklepal znovu čtyřikrát.

Dveře se otevřely. Na prahu se objevil stařec s holí v ruce.

„Chci mluvit s Hansem Sassenbeckem," řekl Ivan na tázavý starcův pohled.

„Já jsem Sassenbecke."

„Milanio mi nařídil, abych vás pozdravoval . . .“

„Co je mi do jeho pozdravů!" přerušil ho stařec.

„ . . . a odevzdal vám tohle na památku," Ivan Kalika podal starci tolar. „A druhý tolar posílá Milanio Jednookému."

„To je jiná řeč," pravil Sassenbecke. „Pojď dál."

Sassenbecke zavřel za sebou dveře a zavedl Kaliku do velké světnice, kde hořelo ohniště, v jehož dýmu se udily dvě velké kýty. Sassenbecke vyzval Ivana Kaliku, aby se posadil na dubovou lavici, a opustil místnost. Za pět minut se do světnice vrátil úplně jiný muž.

„Musím se skrývat," vysvětlil Sassenbecke, když si všiml hostova údivu. „Kupci by mně už dávno srazili hlavu, kdybych si nevymyslel tenhle žertík . . . V městě mě znají jako řádného a poctivého starce, který nikdy nevychází z domu. Ale jak vidíš, nejsem vůbec starý ani žádný pecivál. . . Mořští bratři mi říkají Ráčkovec . . . Přinášíš Jednookému dobré zprávy?" zeptal se.

„Dobré," odpověděl posel. „Potěší všechny Bratry. Musíme si pospíšet," dodal Ivan Kalika. „Kdy mě dovezeš k Bratřím?"

Sassenbecke se zamyslel.

„Možná že dnes v noci. Vyplujeme jakoby lovit ryby a pak zamíříme k Bratřím."

Když zapadlo slunce, pluli Hans Sassenbecke a Ivan Kalika v rybářském člunu k malému ostrůvku, který chránil vjezd do nevelké zátoky. Zcela náhle se za strmým výběžkem objevil malý koráb s dračí hlavou na přídi, podobný tomu, který potkali ve schérách, a hnal se přímo k člunu. Lodníci na korábu veslovali. Jakýsi muž vylezl na dračí hlavu a vykřikl:

„Hej, čije to člun?"

„Přátel boha a nepřátel celého světa," odpověděl Sassenbecke.

„Koho hledáte?"

„Jednookého."

Na korábu bylo chvíli ticho.

„Co chcete Jednookému?"

„Odevzdat mu revalský tolar."

„Vystupte na palubu," zaznělo v odpověď.

Ivan Kalika a Sassenbecke veslovali ke korábu, přivázali člun k zádi a vyšplhali se na palubu.

Koráb plul dlouho úzkým skalnatým zálivem. Ustavičně měnil směr, obeplouval brzy ostrý výběžek, brzy balvan nebo ostrůvek. Pak

vjel do pohodlného přístavu, kde kotvily velké, bohatě zdobené lodi.

Ivan Kalika a Ráčkovec vystoupili na malou skalní rovinku, kde stála stráž. V doprovodu vojáků kráčeli k černému otvoru do jeskyně. U velké vlajky zavěšené na vysokém stromě se Ivan Kalika zastavil. Pohlédl na vlajku líně se pohybující v lehkém větru: na zeleném plátně jako by se vznášel velký černý brouk s dravě roztaženými nohama.

„Jaká je to vlajka?“ ptal se v duchu Kalika. „Na brouka je strašný pohled.“

Sassenbecka, jak se zdálo, tady dobře znali, protože Bratři, které potkávali, ho zdravili.

Jeden z vojáků stojících u jeskyně se nabídl, že doprovodí příchozí kjednookému, náčelníku Bratří. Zapálil pochoděň a šel napřed.

Do jeskyně vedla úzká chodba. Návštěvníci sestoupili po několika schodech vysekaných ve skále lidskou rukou, prošli úzkou chodbou a octli se v ohromné jeskyni. Uprostřed se lesklo velké sladkovodní jezero.

„Je tu stále hojnost čerstvé vody,“ vysvětloval Sassenbecke poslovi.

Malá podzemní říčka tekoucí kamenitým korytem s hukotem zalévala své vody do jezera.

Pod vysokou klenbou se kroky a hlasy dutě rozléhaly, což návštěvníky mimoděk nutilo mluvit tišeji.

Na stěnách bylo vidět nějaké nápisy kreslené sazemi nebo sekané do skály. Z jeskyně se rozcházelo na všechny strany mnoho chodeb, jejich otvory se černaly ve zdích.

Odbočili do jedné z postranních chodeb. Cesta trvala dlouho.

„Podívej se, bratře, na to skladiště potravin. Lze tady několik měsíců odolávat obklíčení.“ Sassenbecke ukázal na jedny dveře. „A tam je zásoba válečných zbraní. Stačí pro celé vojsko . . . Teď jdeme kolem dveří, které neprorazí ani nejtěžší beranidlo,“ pokračoval. „Všechny dveře je možné zavřít najednou, je-li to zapotřebí, a to tak, že se veřeje spustí shora ... A tady bydlí bratři, když se musí skrývat před nepřítelem,“ ukázal na několik menších jeskyní.

Ivan Kalika byl v brlohu proslulých pirátů — Mořských bratří, kteří ovládali mnoho měst na pobřeží Baltského moře.

Švédové často používali Mořských bratří jako válečné síly v boji proti svým soupeřům na moři a poskytovali za to lupičům útulek u svých břehů. Mořským bratřím to vyhovovalo. Prchali ze zemí obsazených rytířským řádem a hořeli touhou pomstít se svým

zotročovatelům.

Ale Mořští bratři využívali občas příležitosti také k útokům proti jiným sousedům Švédů — Novgorod'anům. Někdy se jejich koráby odvažovaly až skoro k pevnosti Orešku a plenily ruské osady na březích Něvy.

K bratrstvu se uchýlovali muži, když už nevěděli kudy kam. Byli mezi nimi pohané, katolíci i pravoslavní, Estonci, Slované, Litevci, Švédi, Holanďané i uprchlíci z jiných zemí. Náčelníka volili všichni bratři a kořist se dělila rovným dílem. Utíkali se sem nešťastní, životem zkrušení lidé, aby se mstili za utrpené křivdy, za zkažený život, za své příbuzné a přátele. Bratři dávali všem svobodu, o kterou byli oloupeni ve vlasti. Pirátů se báli všichni plavci na Baltském moři. Při pouhé zmínce o Mořských bratřích se zachvěli i nejstatečnější námořníci. Piráti neznali slitování v boji ani soucit k zajatcům. Heslem Mořských bratří, jež nahánělo hrůzu hanzovním i jiným kupcům, bylo: Přátelé boží a nepřátelé celého světa.

„Jsme u cíle," upozornil průvodce. „Tady bydlí náš vůdce." Zaklepal na jakousi dřevěnou stěnu.

Byly to dveře. Nehlučně se otevřely. Průvodce se rozloučil a vrátil se na své místo, kdežto Ivan Kalika a Sassenbecke vstoupili do malé místnosti osvětlené olejovou lampičkou.

Kalika byl překvapen nuzným zařízením pokoje. Stálo tu jen lůžko z medvědích kožešin a stůl, za kterým seděl zády k příchozím nějaký muž.

„Jdeme k tobě, bratře," oslovil ho nesměle Sassenbecke.

Muž se obrátil.

„Och, Ráčkovec!" zvolal tiše. „Co je nového? Co mi přinášíš?"

„Přivádím posla z Novgorodu, bratře. Nese ti naléhavý dopis."

Jednooký mlčky natáhl ruku. Ivan Kalika roztrhl podšívku kazajky a vytáhl na čtyřikrát složený list.

„Přečti mi to!" nařídil náčelník.

Ivan Kalika přečetl list.

„Tak tedy novgorodské koráby kupce Amosova vezou vzácné zboží. Musíme je stůj co stůj potopit, jinak hrozí Milaniovi smrt. . . Tak, tak . . ."

Vzal do ruky dřevěné kladívko a udeřil na kovovou desku visící vedle stolu. Neslyšně se objevil jeden z Bratří.

„Pohostit návštěvníky!“ rozkázal mu Jednooký, aniž na něj pohlédl. „Jděte, bratři.“

Všichni odešli.

Náčelník si podepřel velkou hlavu s bujnou ryšavou kšticí loktem a dlouho seděl nepohnutě. Už delší dobu ho trýznil smutek. Z ničeho neměl radost, nic mu nepřinášelo útěchu. Na četné odvážné činy, které vykonal v námořních bitvách, díval se dnes náčelník jako na zbytečnosti, z nichž nikdo neměl užitek.

„Tak, tak . . .“ řekl náhle, „dalších dvacet lodí klesne ke dnu, ale kdy dojde na tebe, prokletý kněže? . . . Kdy tě konečně uvidím na šibenici? . . . Připomenu ti otce, připomenu ti matku . . .“ zaskřípěl zu-^{by,}

Jednooký se znovu zamyslíl.

„Kdy budu mít dost vojska, abych vymetl z rodné země všechnu tu nečistou havěť, černé darmošlapy kněze, krvežíznivé rytíře s křížem na pláštích? Kdy pomstím krev nevinných lidí? Jak rád bych si s tebou promluvil, velmistře!“ Velikán zaťal pěsti. „Nebýt bratra Milania, kterého stihlo neštěstí, neplýtvai bych už silami na loupení a vraždy.“

Hlas náčelníkův byl stále tišší a tišší.

Druhý den se v táboře lupičů objevila hezká dívka. Zpráva o tom se rychle rozšířila mezi obyvateli zálivu.

Dívka přijela za Krutým, pravou rukou náčelníka Jednookého. Varvara dosud nepromluvila ani dvě slova a do pokoje vešel sám náčelník.

„Tak, tak . . . Navštívila tě krasavice, Krutý?“ řekl zachmuřeně. „Jen nezapomeň na přísný zákaz. Žádná žena nesmí v táboře zůstat déle než od východu do západu slunce . . . Pojď se mnou, bratře, za dveře, musím ti něco sdělit,“ dodal náčelník.

Krutý neochotně vstal a následoval Jednookého.

Se zlým tušením připlížila se Varvara jako kočka k pootevřeným dveřím. To, co slyšela, hluboce jí otřásl. Klesla bezvládně na lavici.

„Co se ti stalo?“ spěchal k dívce vrátivší se pirát.

Dívka odstrčila ruku Krutého.

„Slyšela jsem, co ti ten muž říkal,“ pravila Varvara a pohlédla Krutému do očí. „S kupcem Amosovem, s jeho družinou se na lodích plaví muž, kterého miluji víc než svůj život. Pomoz mi, Krutý, zachránit mého Dmitrije. Prosím tě o to při tomto prstenu.“ Varvara vztáhla ruku.

Krutý pohlédl mlčky na dívku, pak na prsten.

„Tvá prosba je mi svatá," prohodil konečně. „Tvými ústy rozkazuje všemocný Perun . . . Řekni mi ještě jednou, co si přeješ."

Varvara opakovala svou žádost.

„Zachráním Dmitrije," prohlásil Krutý pevně. „Ale jak ho poznám v boji mezi stovkou mužů?" dodal zamyšleně. „Dáváš mi těžký úkol, dívko."

„Docela lehký úkol," odpověděla radostně Varvara. „Zbraně vašeho bohatýra Mečislava mu přišly právě vhod. Dmitrij při závodech napjal Mečislavův luk a třikrát zasáhl cíl," vyprávěla chvatně. „Okamžitě ho poznáš mezi tisíci."

„Zachráním ho," opakoval Krutý. „Teď poručím, aby tě doprovodili zpátky do Ába, k našemu muži. Slyšela jsi, co řekl náčelník? Nesmíš tady zůstat. . . Tam v městě," dodal po chvíli, „spatříš svého Dmitrije živého a zdravého."

XXIV LEDOVÉ MOŘE

Po týdenní svízelné cestě po prahovitých řekách spatřili Novgorod'ané zcela náhle za ostrou zataěkou veliký záliv. Bylo to Ledové moře. Když se k němu blížili, starý Amosov oěividně ožil.

„Přidejte, chlapci,“ opakoval nepřetržitě. „Přidejte, drazí přátelé!“

Starcovo vzrušení nakazilo veslaře. Nešetřili sil a čluny letěly jako na křídlech.

Amosov nespouštěl oka z temně modré hladiny a bílé pěny ubíhající zpět, jako by chtěl pohledem obejmout celé moře.

Jakmile se člun dotkl přídílí břehu s hlubokou vodou, stařec rázem omládl. Bujaře vyskočil na měkký písek, plácl po rameni urostlého muže, který se hmoždil s velkým balíkem pevně ovázaným řemenem z mazané holiny, a zvolal radostně: „Podívej se, Nikito, na naše Ledové moře! Leží před námi. Tak je tedy opět vidím!“

Muž se narovnal. Přiložil dlaň k očím a zahleděl se na moře čechrané větrem.

„Je opravdu naše . . .“ začal, ale přerušil se, když viděl, že starý mořeplavec je už daleko, že se rozběhl po břehu, aby si poslechl šum mořského příboje.

Po celou dobu, kdy muži skládali zboží na břeh, stál Amosov na mělčině, kterou obnažil odliv.

Svěží severozápadní vítr prohánějící po hladině ohebné vlny přinášel povědomou vůni moře. Trufan Fjodorovič zrychlil dech. Nedbal příboje, který mu co chvíli zaléval holínky, ani stříkající pěny skrápějící mu tvář.

Velká láska k moři, kterou pociťoval od dětství, neochabovala v prsou Trufana Fjodoroviče ani ve stáří. Stýskalo se mu po něm celé ty dva roky, co žil v Novgorodu. Teď byl stařec šťastný. Drahé Ledové moře se znovu prostírá před ním, u jeho nohou!

Před jeho zraky ležely četné ostrůvky Oněžských schér, některé větší, zarostlé vysokým hustým borovým lesem, jiné docela malé, pouhé žulové výspy.

Na večerní obloze se honily oblačné beránky, jako by byly živé. Kamenitý rozervaný břeh hustě porostlý lesem ubíhal k severu a ztrácel se v mlze. Lemoval jej široký pás bahnitých mělčin, za odlivu vysychajících, v hodinách přílivu mizících ve vodě.

Na jihu se na nízkém pobřeží jasně rýsovaly ladné obrysy Medvědíh hlav, žulových skal s hustým porostem borového lesa.

Zdáli vanul nad zálivem bujný pobřežní větrík. Stoupal vzhůru od slaných vln a prudce dotíral na jehličnatý prales. Staleté borovice odpovídaly šuměním svých korun hukotu Ledového moře.

„Trufane Fjodoroviči, dědečku,“ zaslechl mořeplavec. „Pojď sem, shání se po tobě zrzavý pop.“

Amosov se obrátil. Spatřil chlapce a položil mu na hlavu širokou dlaň.

„Půjdeme, Jcgoruško.“

Ušli několik kroků.

„Vidíš moře poprvé?“ zeptal se náhle mořeplavec.

„Poprvé, dědečku.“

Stařec se zastavil.

„Pokloň se Ledovému moři, Jegoriji, a popros je o milost.“

Hoch šel ke kypící pění příboje a hluboce se uklonil.

„Opakuj po mně," zaslechl vážný hlas.

„Ledové moře, buď milostivé ke mně, Jegorijovi," opakoval s přestávkami chlapec, „přej mi štěstí a zdar v díle, chraň můj život . . . A já slibuji, Ledové moře, že tě nepohněvám ani slovem, ani skutkem. Budu zachovávat na moři rád, který ctíli moji dědové a pradědové. Poruším-li přísahu, ať mě vlny strhnou do mořské propasti!"

„A teď půjdeme, Jegoriji. Nezapomeň na svou přísahu, ať neprobudíš hněv moře . . . Na svou čest dbej víc než na svůj šat, říká přísloví," dodal starý mořeplavec po chvíli.

Na noc zůstal Trufan Fjodorovič v dřevěné poustevně, kterou zde před dávnými časy postavili mniši Valamského kláštera. Stála u jednoho z průlivů, které obtékaly nesčetné písčité ostrůvky.

Silné zčernalé trámy spolehlivě chránily mnichy před nepohodou a zlými lidmi. Mniši se již doslechli o výpravě novgorodského kupce Amosova. Přijali Trufana Fjodoroviče, jak nejlépe dovedli. Když se host vykoupal v začazené lázeňské komůrce, vykázali mu ve světnici čestné místo.

„Naše zátoka není hluboká, to je pravda," rozpovídal se zpěvavě starý mnich, který seděl vedle mořeplavce, „ale je v ní hojnost ryb. Na podzim ovšem i drobné rybky zmizí a voda zhoustne jako kaše. Hodiš-li na ni čepici, nepotopí se, zarazíš-li do ní hůl, neupadne, jen se otáčí dokola . . . Ochutnej, Trufane Fjodoroviči, naše ryby. Nalovili jsme je loni. Jsou nasolené jemnou solí, ne tou vaší novgorodskou. Takové ryby v Novgorodu nedostaneš."

Amosov roztržitě naslouchal přívětivému povídání starých mnichů. Myšlenkami dlel daleko odtud. Teď však zbystril pozornost. Otec Varsonofij, představený poustevny, si stěžoval na násilnické Švédy.

„Nelze vedle nich žít," naříkal Varsonofij se slzami v očích. „Loni zbořili dva kláštery, svatého Mikuláše v Korele a svatého Archanděla na Dvině. Vypálili mnoho vesnic. Nežli se obyvatelé vzpamatovali a shromáždili brannou pohotovost, byli už Švédové daleko. Muži byli buď na moři za obchodem, nebo na lovu v lesích. Ve vesnicích zůstali jen starci a ženy."

„Vím o tom dobře. Srdce mi krvácí, slyším-li o pustošení naší země," odpověděl se západem Amosov. „Ale slova zde nepomohou. Musíme se bránit sami, když na to zapomíná novgorodská panská rada."

„Co my zmůžeme? S bídou hájíme život almužnami a těžkou prací . . .“

„Vím o ostrovech v moři,“ poznamenal Amosov neposlouchaje starce, „bohatých na lesy, jezera, ornou půdu i ryby. Ty ostrovy jsou neobydlené. Můj děd Amos Koroviniě tam kdysi tábořil. Je tam malý záliv, kde se lodi mohou skrýt před nepohodou.“

Trufan Fjodoroviě přelétl pohledem tváře naslouchajících mu starců.

„Tam, na Solověckých ostrovech,“ zvýšil hlas, „by měl stát klášter! Velký klášter, jehož sláva by se rozšířila po celé Rusi. Takový klášter by byl nepřátelům překážkou!“ Trufan Fjodoroviě se zapomněl a udeřil pěstí na stůl.

„Jsou ty ostrovy daleko?“ ozval se z temného kouta slabý stařecký hlas.

Mořeplavec se ohlédl. Na těžké lavici pod velkou ikonou si klidně hověl starý mnich.

„Kdo jsi, starče?“ zeptal se místo odpovědi Amosov. „Odkud jsi přišel?“

„Jsem mnich z Valamského kláštera,“ odpověděl tiše stařec. „Velký hříšník před Bohem. Snažím se hříchy odčinit. . . Líbí se mi tvá řeč o těch ostrovech. Chtěl bych . . .“

„Jsi starý a slabý,“ odpověděl Amosov a pohlédl na strhanou, bledou mnichovu tvář. „Myslíš, že bys to dokázal?“

Muž vstal z lavice, šel o holi ke stolu a podíval se na Amosova.

„Pamatuješ se na mne, Trufane?“

Pod pohledem jeho šedých, jako ocel chladných očí se starý mořeplavec zachvěl. Hlavou mu bleskla vzpomínka.

„Kníže! Můj pane . . .,“ uniklo mu mimoděk. „Jsi živ? Nezabili tě?“

„Mlč, Trufane. Kníže už není. Před tebou stojí mnich Sawatij.“ Stařec sklopil oči a odmlčel se.

Trufan Fjodoroviě vidí v duchu obraz boje s německými rytíři v předměstí Pskova. Zahlédl, jak rytíři obklopili ze všech stran knížete jedoucího v čele. Novgorod'ané mu spěchali na pomoc, ale neprobili se k němu. Na okamžik se mihla zlacená helmice. Ruský meč v ruce knížete mocně dopadl na hlavy nepřátel . . . Strakatý vraník knížete náhle hlasitě zaržál a pádil s jezdcem pryč z bitvy. Těžké tělo knížete se skácelo ze sedla, nohy uvízly v třmenech a kůň ho vlekl po zemi

zemi napité krvi. Hlava bezvlastně poskakovala po nerovné pudě . . . Uplynulo skoro půl století, ale starý mořeplavec si dobře vzpomínal na krev, prolitou za ruskou zem.

„Bůh mě zachránil, ujali se mě dobří lidé," zašeptal stařec, jako by četl Amosovy myšlenky. „Teď sloužím Bohu, zasvětil jsem se řeholi."

„Vzpomínáš si, kníže, jak jsme bok po boku bojovali . . ."

„Mlč, nechci o tom slyšet . . . Na všechno jsem zapomněl."

Mořeplavci se zdálo, že se řídký starcův plnovous zachvěl.

„Na Solověckých ostrovech bude stát klášter. Požádám převora o dovolení . . . Postavím poustevnu."

Trufan Fjodorovič vyňal z cestovního vaku malou ozdobně vyřezávanou krabičku a vzal odtud několik drahokamů.

„Přijmi je, otče, pro klášter. Věřím, že je svěřuji do dobrých rukou. Vyříd' otci převorovi, že ho prosím, aby požehnal tvému dílu. Klášter na Solověckých ostrovech nesmí živořit. Amosovové na něj nezapomenou."

Mnich se hluboce uklonil mořeplavci a vrátil se na lavici pod ikonu.

Jegorij nespouštěl z Amosova zrak.

„Dědečku," zašeptal chlapec, „co budeme dělat, jestli Švédové přepadnou naši loď?"

„Budeme se bít, Jegoruško."

„Budu se také bít."

Amosov pohlédl pozorně na chlapce.

„Proč se ptáš, hochu? Nebojíš se?"

„Kdepak. Ale abyste pro mne nezapomněli vzít zbraň!"

„Vezmeme pro tebe zbraň, Jegoriji," řekl vážně Amosov. „Vydal ses na moře . . . musíš být trpělivý. Všechno poznáš."

Druhý den ráno si Amosov všiml, že místo, kde seděl starý mnich, je prázdné.

„Mnich Sawatij odešel už před hodinou," vysvětloval jeden z mnichů, když si všiml tázavého pohledu mořeplavcova. „Přál si, abychom ti vyřídili pozdrav a vzkaz, abys neměl starost. Všechno prý bude, jak sis usmyslil."

Večer se Amosov vydal na moře v malé lodi patřící klášteru. Měl před sebou cestu do Cholmogor.

Jasně sluneční paprsky dopadající slídovými okénky osvětlovaly prostornou kajutu. Všechno zde bylo z tmavého dubu, velký stůl, vyřezávaná almárka, ikona v koutě, dvě těžké lavice, polička s knihami.

U malé kamenné pícky, v níž plápolal veselý oheň, seděl nahrben, bez hnutí, šedivý stařec. Zamyslíl se nad knihou ležící na jeho kolenou. Husté obočí, podobné dvěma bílým medvědům, srůstalo u kořene nosu. U starcových nohou ležel na velké vlčí kůži Jegorka stočený do klubíčka a tvrdě spal.

Bylo tomu již skoro týden, co přijel Trufan Fjodorovič do svého tábora v Nové Zemi. Všechno se mu dařilo. V Cholmogorách a v osadách kolem Bílého moře se mu poštěstilo sehnat dvaatřicet námořních korábů. Lodě postavili vynikající mistři. Hodily se k daleké plavbě. Co nevidět se měly lodě shromáždit v zálivu za Svatým mysem s nákladem vosku, kůže, mrožích klů a kožešin. Největších dvacet lodí naložil Amosov obilím, které koupil v Cholmogorách.

Čekal nyní na své lodi „Šeloni“ na vnuky Ivana a Fjodora, kteří strávili zimu v ústí řeky Obu. Plavci se měli vrátit s nákladem na „Oněgu“, druhé Amosovově lodi.

Osada Karmakuly na břehu příhodného hlubokého zálivu patřila odedávna kupecké rodině Amosovových. V posledních letech tady vyrostla nová stavení a prostorné kůlny.

Vnuk Trufana Fjodoroviče, Ivan Olegovič, jemuž stárnoucí děd svěřil obchodní záležitosti a daroval několik dobrých námořních lodí, velmi horlivě dál rozmnožoval rodinný majetek.

Ivanovými pomocníky ve všech jeho podnicích byli jeho mladší bratr Fjodor a kormidelník Bartoloměj, starý přítel a společník Trufana Fjodoroviče.

Ráno přišel Bartoloměj se zprávou, že lodníci spatřili z vysokého skalního výběžku trojstěžník a poznali v něm Amosovovu loď. Stařec čekal nyní vnuky každou chvíli.

Amosov se vytrhl z myšlenek. Zaslechl pozdravné výkřiky a ruch na palubě. Ještě okamžik a mohutný lodní trup se zachvěl. To se vrátil dlouho očekávaný koráb a přistál s mírným nárazem u boku „Šeloni“.

Ivan je chlapík! pomyslíl si stařec. Znamení námořník. Přistane zlehka, že to sotva postřehneš.

Znovu se ozvaly hlučné radostné hlasy a kroky na palubě. Stařec se narovnal, hluboké vrásky zmizely.

Vešel širokoplecí muž, stejně vysoký jako Trufan Fjodorovič. Na jeho prosté, upřímné tváři bylo znát nelíčenou radost.

Vešel a hned ho byla plná kajuta. Stařec mu vykročil vstříc a počkal, až se vnuk pokřížuje před ikonou. Mladý mořeplavec se hluboko poklonil starému.

„Dědečku . . . Trufane Fjodoroviči!"

Stařec objal vnuka a pak ho posadil vedle sebe.

„Všechno v pořádku, Ivane? Fjodorovi se daří dobře?" zeptal se vlídně.

„V pořádku, Trufane Fjodoroviči. Všechno je hotovo. Fjodor je zdrav. Vezeme osm tisíc sobolích a pět set veverčích kožešin. Nepřijeli jsme s prázdnýma rukama. Tři sta pudů znamenitých mrožích klů. Ostjakové byli spokojeni, jejich kupci složili na břeh všechno své zboží. Letos musíme vzít s sebou na výměnu ještě víc sekyr a nožů. Jejich pohlavár ti vzkazuje pozdrav. Čtyři sta prvotřídních sobolin, jedna jako druhá, radost pohledět!"

„Jmenuje se Jegorij," ukázal Amosov na probudivšího se chlapce. „Náš rodák z Novgorodu. Vzal jsem ho s sebou. Slíbil jsem jeho matce, že z něho udělám námořníka. Je to odvážný hoch."

„Přibývá nás, jak je vidět," prohodil vesele Ivan. „Jen ať si zvyká, místa je tu dost. . . Promluvíme si o tobě později, Jegoriji. V pořádku?"

„V pořádku," odpověděl chlapec vážně. „Počkám."

„Fjodore, hej, Fjodore!" zavolal Ivan. „Kde se touláš? Přines sobolinu, ať se dědeček podívá!"

Vešel Fjodor s velkým balíkem. V kajutě začínalo být těsno.

Trufan Fjodorovič objal mladšího vnuka a dlouho se na něj nemohl vynadávat.

Ivan Olegovič opatrně rozvázal balík a vyndal několik kožešin.

„Jen se dívej, Trufane Fjodoroviči! Co jim říkáš?"

Stařec si pozorně prohlédl smolově černý kožíšek. Zálibně pohladil nádhernou hustou srst.

„Takovou najdeš jednu mezi tisíci. Tenhle sobol je k nezaplacení. Královské zvířátko!"

Stařec chvíli mlčel.

„Kde je ostatní zboží?"

„Všechno je složeno v lodi. Mroží kly vespod. Na moři musí být těžké zboží dole, tak je taky lépe chráněno před vodou."

Starý Amosov nepřerušoval vnuka, jen souhlasně pokyvoval hlavou.

„Podle všech známek bude zítra vanout příznivý vítr," pravil po chvíli přemýšlení. „Zítra se vydáme na cestu. Dej rozkaz, aby byly posádky připraveny. Mají všichni zbraně?"

Podíval se najegorku a všiml si jeho prosebného pohledu.

„Ivane," řekl vnukovi, „dej zbraň také chlapci . . . Jdi s Ivanem, Jegoruško, a vyber si sekeru nebo kopí, které uneseš. Zajdi za Bartolomějem, ten má na starosti zbraně ... Ať ti dá rovněž přílbu," dodal s úsměvem. „Bude z tebe voják."

XXV HŘÍČKA BOUŘÍ

Všechno šlo, jak si Trufan Fjodorovič přál. Všechny lodě se shromáždily ve velkém přístavišti u Svatého mysu. Měly před sebou plavbu do daleké dánské země. Čekali jen, až zazní z lodi „Šeloně“ Amosovův povel.

Trufan Fjodorovič neměl stání. Několikrát se probudil, vyšel na palubu a zjišťoval, odkud vane vítr, díval se na mraky a na moře a naslouchal vzdálenému hukotu příboje bušícího do kamenitých murmanských břehů.

Nazítří vyplulo na Ledové moře čtyřiatřicet lodí poháněných silným východním větrem, provázených hejny bělokřídlých ptáků. U Varangerského zálivu změnil vítr směr. Vál nyní nevlídný severák

a tlačil lodě k pobřeží. Normani¹ zpozorovali ruskou výpravu. Na nejbližším výběžku zaplál oheň.

„Všimli si nás, řeknou to ostatním. Po všech březích se rozšíří zpráva, že přijeli na návštěvu Rusové." Trufan Fjodorovič nespouštěl ani na okamžik břehy z očí, usmíval se do vousů a vzpomínal na minulé plavby.

Před Murmanským mysem spatřili strážci na „Seloni" několik nepřátelských lodí, které se hnaly k prvnímu korábu.

Námořníci si nasadili helmy a připravili se k boji. Také Jegorka si posadil na hlavu přílbu, pod níž mu vykukoval jen nos, a do ruky vzal kopí.

Když se Normani přiblížili a viděli ozbrojené muže, rozmyslili si podniknout útok.

„Haló," zvolal z přídě nevzhledného dopravního člunu normanský pirát, „chtěli jsme jen od vás koupit vítr!"

Ale neudržel rovnováhu a jen tak tak se zachytil za dračí krk. Na korábech se ozval smích a starý Amosov křikl v odpověď, jako by nevěděl, po čem piráti pasou:

„Vítr nemáme, všechni jsme ho spotřebovali cestou po mělkých vodách. Ani se po něm neshánějte!"

Normani hleděli s lítostí na hluboce ponořené lodi naložené cenným nákladem a vrátili se zpátky. Vlny prudce dotíraly na jejich dlouhé, nemotorné čluny a zdálo se, že co chvíli některý z nich ztroskotá: buď se zlomí, nebo převrátí.

Ledové moře je obrovské a jeho mohutné šedé vlny bičované prudkým větrem se valí do nekonečné dálky.

Kolem pravého boku „Seloně" se přehnala zpěňená vlna vysoká jako hora. Vypadalo to, že loď žalostně skřípající ve všech švech se buď roztrhne na kusy, nebo utone v rozbouřeném živlu.

Moře nezná slitování. Paluba se vyprázdnila, vlny s sebou odnesly, co mohly. Několik soudků, stará plachta a dva malé záchranné čluny už dávno plavaly kdesi na vzdmuté mořské hladině.

U lodních boků poskakovaly pytle z tulení kůže naplněné mrožím tukem. Plavaly už několik dní vedle lodě, přivázané pevným provazem,

¹ Normani neboli Vikingové — staré označení pro obyvatele severovýchodních krajů, zejména Norska a Dánska.

a vypouštěly po troškách tuk, který se v tenké vrstvě rozléval po povrchu rozbouřeného moře . . .

Severští mořeplavci věděli od svých dědů a pradědů, jak uklidnit mrožím tukem strašný mořský živel. Vlny pokryté mastnou blánou se utišovaly, jejich divokost polevovala. Tuk mořského tvora chránil moře před větrem, tlumil jeho sílu. Na pobřežních člunech bývalo vždycky v zásobě několik soudků s tulením nebo mrožím tukem. Tentokráte však recept nepomáhal. Vítr okamžitě trhal spásnou tenkou pokrývkou a moře ji odnášelo pryč.

U kormidla stál starý Nikita. Pevně svíral zakřivenými prsty tlusté kormidlové břevno a zdálo se, jako by s dřevem srostl. U zadního stožáru se choulili další dva námořníci. Pevně se drželi lanoví, pro případ, že by stařec potřeboval pomoc. Ale Nikita teď pomoc nepotřeboval. Stočil kormidlo k levému boku a držel je už dobrou hodinu v nezměněné poloze. Přes Nikitovo úsilí se koráb ustavičně obracel doprava podél vln, bokem k nim. Toho se právě kormidelník obával ze všeho nejvíc.

Proudy vod Amosova každou chvíli polévají i oba námořníky. A stále silnější vítr je skrání slanými sprškami.

„Severák sílí!“ křikl na kormidelníka jeden z mužů u stěžně.

„. . . ílí. . .“ zaslechl jen Nikita. Slova se ztrácela ve svistu větru a hukotu moře. Kormidelník otočil hlavu.

„Co to křičíš? Vůbec tě neslyším. Pojď blíž!“ zavolal stařec.

Muž počkal, až se přežene vlna, využil vhodného okamžiku a jediným skokem se octl vedle Nikity.

„Drž se pevně, Saveliji, jinak tě vlna smete!“ křičel děda.

Ale Savelij nepotřeboval radu. Střelhbitě se chytil kormidla, přičemž bolestivě stiskl Amosovovu ruku.

„Pust', divochu. Svíráš jako kleště . . . Cos to na mne křičel?“

„Říkal jsem, že vítr sílí a stáčí loď. Jen aby ji nepřevrátil! Moře se dalo do tance.“

„Co dělat?“ odpověděl děda. „Vidíš? Visí jen jedna plachta, ostatní stožáry jsou už několik dní holé. Sakramentský vítr! Podívej se, té pěny, celé moře je bílé.“

Nikita na chvíli ustal.

„Jenom nechápu, odkud se taková vichřice bere. Přece jsme se před odjezdem modlili, i sluníčku jsme se poklonili na šťastnou cestu.“

Všechno jak se patří . . ."

Opět umkl a o něčem přemýšlel.

„Už vím, čím to je. Měl jsem před vyplutím práci u lodí a nestačil jsem odběhnout domů. Nařídil jsem vnukovi Váňuškovi, aby mi přinesl námořnický oblek na loď. Už jsme pomalu zvedali kotvy, začal odliv — a ten nezvedenec přiběhne v poslední chvíli. Povídám mu:

„Přinesl jsi mi boty, Vaňucho?“

„Přinesl,“ povídá on.

„A kde máš ikonu?“

„Tady,“ a podává mi ikonu. Jako by mě někdo praštil do hlavy!

„Jakou ikonu jsi to přinesl?“

„Svatou Bohorodičku . . .“

„Hlupáku,“ povídám. „Promiň, pane bože, ale copak ženská rozumí našemu řemeslu? Měl jsi vzít svatého Mikuláše, patrona moře.“ Ale co dělat? Na nic už/nebyl čas. Musel jsem vyplout s Bohorodičkou. Proto všechny ty trampoty . . .“

Nikita se přikrčil, aby se vyhnul proudu slané vody, který jako vodopád zahučel na palubě.

„Aby tě čert vzal!“ spílal větru pohněvaně stařec a otřel si tvář čepicí. „Nedá pokoj, ničema jeden! Celého mě pokropil.“

A vítr ustavičně sílil.

Když se nyní loď nakláněla na levý bok, nabírala vodu a trvalo dlouho, nežli se narovнала.

Koráb byl stále těžší. Náhle se prudce naklonil, zachvěl se a zůstal sešikmený k levé straně.

Trufan Fjodorovič vytušil, že není všechno v pořádku, a vystoupil na palubu. Rozhlédl se kolem sebe.

Půlnoční slunce zahalovaly šedé, téměř černé mraky. Na celé obloze nebyla jediná světlá skvrna, jediný záblesk. Nebylo možno rozeznat, kde končí moře a začíná obloha.

Amosov vzal kormidlo z Nikitových rukou a zakřičel mu do ucha:

„Stáhni plachtu, jinak se loď převrhne! . . .“

Nikita shodil z ramen promočený krátký kabátec, pokřižoval se a bez bázně postupoval vstříc řvoucímu moři. Za chvíli byl u plachty.

Chopil se lana a rychle uvolnil uzel, ale plachta neklesla dolů. Lano se zřejmě v prudkém větru zadrhlo na stěžni. Plavec zůstal bezradně stát se svěšenýma rukama.

„. . . hni plachtu!“ ozvalo se ze zádi.

Vítr novou silou zacloumal plachtou. Plavec se neudržel na nohou

a sletěl po hlavě k boku lodi. Amosov pochopil, že nesmí ztrácet čas.

„Sekeru!”

V tu chvíli přiskočil k stěžni Jegorij, který chodil na každém kroku za Trufariem Fjodorovičem.

„Kam běžíš? Stůj!” Amosovovi se podařilo chytit chlapce za límec. „Podržte kluka,” zavolal na kohosi. Rozmáchl se a hodil sekerou proti plachtě napjaté k prasknutí.

Plachta se roztrhla s rachotem připomínajícím ránu z děla, která přehlušila hvízdání i jekot moře — sekera zasáhla cíl.

Vítr rychle vnikl do trhliny a rozerval plachtu na kusy. Loď se narovнала, mírně se zakolébala a ponořila oba boky do zpěněných hřebů vln.

Amosov sňal čepici a hleděl za útržky plachty, které poletovaly jako ptáci nad olověným mořem.

Nikitu strhla vlna přes palubu. Nějakým zázrakem se však zachytil za lano a udržel se . . . Křečovitě svíral lano a zalykal se slanou vodou. Vlny ho dvakrát zvedly a snažily se ho odnést s sebou, ale starý kormidelník odolal.

„Zpropadené vlnobití. . . Je jako vzteklé zvíře!” Stařec si hněvivě odplivl. „Chtělo odnést Nikitu! . . . To se ti nepodaří,” bručel a vrátil se na zád’.

„Výborně, Trufane Fjodoroviči,” řekl jako by se nic nestalo. „Šikovně jsi rozt’al plachtu . . . Máš dobré oko. Zachránil jsi nás od jisté pohromy.”

„Máš štěstí, dědo. Nevěřil jsem, že se udržíš,” uvítal Nikitu Amosov.

Pak se obrátil a dlouho se díval najegorku.

„Proč nasazuješ život, nerozumo?” zeptal se přísně. „Proč porušuješ námořní řád?”

Chlapec stál se sklopenou hlavou.

„Odpověz!” opakoval ještě přísněji Trufan Fjodorovič. „jsi na moři, ndržíš se máminy sukně.”

„Všechno jsem zavinil já, dědečku,” přiznával se Jegorka, aniž zvedl hlavu. „Mou vinou jsme přišli o plachtu. Včera mi přikázal Savelij, abych prohlédl lana. Vylezl jsem na stožár a viděl jsem, že lano je roztřepané. Svázal jsem je, ale špatně. Uzel byl moc velký a neprošel otvorem v břevnu. Proto děda Nikita nemohl stáhnout plachtu . . .”

chlapec se rozštkal.

„Proč jsi to neřekl předákovi?“ pokračoval Trufan Fjodorovič tvrdým hlasem ve výslechu. „Proč jsi to neoznámil včas? Tvou nedbalostí mohla ztroskotat loď a lidé zahynout.“

„Zapomněl jsem, dědečku,“ zavzlykal hoch sotva slyšitelně.

Zvedl hlavu a díval se na starého mořeplavce očima plnýma slz.

Plavci a Nikita, stojící okolo, naslouchali rozhovoru vážně, bez úsměvu.

„Jegoriji,“ rozhodl Amosov, „porušil jsi dvakrát námořní pravidla. Nepodal jsi zprávu o natrženém laně a chtěl ses bez kapitánova svolení vyšplhat o své újmě na stožár. Podle námořnického zvyku zasluhuješ přísné potrestání. Ať se vysloví družina, kolik ran ti mají vysázet . . . Nikito,“ oslovil kormidelníka, „potrestej ho. Znáš předpisy.“

„Nesnažil ses lhát a řekl jsi všechno podle pravdy. To zmírní tvůj trest,“ pravil vážně Nikita. „Tak je to, brachu . . .“

„A já si půjdu ještě chvíli zdřímnout,“ řekl Trufan Fjodorovič. „Zavolej mě, kdyby bylo třeba. A řekni chlapcům, až se ráno probudí, aby dali palubu do pořádku. Jestli se vítr ztiší, ať rozvinou plachty.“

Trufan Fjodorovič sestoupil do své kajuty.

Za několik hodin se loď změnila k nepoznání. Všechny plachty byly napjaty, koráb se kolébal, přehupoval se z vlny na vlnu a plul rychle vpřed.

Po obědě se celá posádka shromáždila na přídi, aby posoudila Jegorijovo provinění. Lodníkům bylo chlapce líto. Byl odvážný, vynalézavý a rychle přivykal moři.

Rozhodli, že dostane dvanáct ran metlou. Nikita svázal několik proutků z březového koštěte, pustil se do práce a hlasitě počítal rány.

Hoch pevně stiskl zuby a mlčel. Nikita se spletl a chtěl uhodit po třinácté. Jegorka zvolal rozhořčeně:

„Posádka rozhodla dvanáct! Pro tebe neplatí, na čem se všichni shodli?“

Ozval se hlučný smích.

„Vstaň, Jegorko. Nikita má po radosti,“ vykřikl kdosi. „Děti už má dospělé, už dlouho nikoho nevyplácel. Stýskalo se mu . . .“

„Příště si alespoň, Jegoriji, rozmyslíš porušovat námořnický řád. Tak je to, chlapče. Chybami se učíme.“

„Počkejte, chlapci!“ Nikita se náhle odmlčel a pohlédl pozorně k obzoru. „Už je to tak. Před námi je led, spousta ledu, i nebe se leskne

ledem. Jsme v severských vodách, obloha je temnější . . . Petře, vylez na prostřední stěžeň a podívej se na led důkladněji. Půjdu to oznámit Trufanu Fjodoroviči."

Znepokojený Nikita spěchal za kapitánem.

„Trufane Fjodoroviči," volal do průvlastku, „pojď na palubu! Zdá se, že jsou před námi kry."

Amosov chvatně vystoupil na palubu. Prudké vlnobití je pro loď velkým zlem, ale ještě mnohem strašnější jsou ledové kry . . .

Trufan Fjodorovič bedlivě prozkoumal celý obzor.

Současně se k „Šeloni" blížily ostatní lodě na poradu.' Bylo nutno rozhodnout, co dělat dál . . .

XXVI NÁSTRAHA

Celý měsíc pluly Amosovovy lodě po moři a snažily se držet pohromadě. Nedaleko Bergenu rozehnala koráby znovu prudká bouře. Plných pět dní trvalo, nežli se plavci navzájem našli. Tři lodě přece jen chyběly . . .

Několik normanských člunů, které se neodvažovaly podniknout přímý útok na početnou výpravu, plulo Rusům v patách až k Bergenu

v naději, že bouře koráby roztříští nebo že je stihne jiné neštěstí. Ale nic takového se nestalo. Po bouři u Bergenu Novgorod'ané už své pronásledovatele nespatri.

Konečně se objevily břehy vytouženého Dánského království. Nížinatý kraj vyvstal před plavci náhle, jako by byl někdo hodil do moře velký lívanec. Sta malých rybářských člunů se hemžilo v pobřežních vodách. Některé vyjížděly na moře za rybolovem, jiné se vracely s úlovkem zpět.

Amosov požádal majitele jednoho z rybářských člunů, který se vracel s plným nákladem sledů, aby vedl koráby do přístavu Roskilde, královské rezidence ležící hluboko v úzkém, protáhlém fjordu.

Když se velké námořní lodě přiblížily k městu, spěchalo mnoho obyvatelů na hráz, aby přihlíželi nezvyklému výjevu. Bylo na co se dívat, jedenatřicet korábů není maličkost. Ani velká přístavní města evropských zemí často neměla tak velkou flotilu.

Trufan Fjodorovič zaplatil clo do královské pokladny, rozdal přístavním dozorcům drobné dárky a věnoval starostovi drahou kožešinu z modré lišky.

Když se starý mořeplavec vracel do přístavu, sotva hýbal nohama. Po těžké a nebezpečné plavbě poprvé pocítil únavu.

Hlásila se léta. V noci ho loupalo v kříži a bolely nohy. Přestálým napětím mu zčervenaly a slzely oči.

Teď, když lodě kotvily v klidném přístavu, mohl myslet na sebe. „Nějaký den si odpočinu," uvažoval Trufan Fjodorovič, když sestupoval do podpalubí. „Poležím si, abych znovu načerpal síly."

Mimoděk se zamračil, když uviděl na lavici nějakého muže.

„Co si přeje Vaše Milost?" zeptal se a pohlédl úkosem na cizokrajný oděv neznámého.

„Trufane Fjodoroviči, to jsem já, Porfirij Voron," zvolal radostně host a spěchal vstříc starci.

„Porfiriji, chlapče!"

Mořeplavec objal posla.

„Vyprávěj, jak ses sem dostal a co jsi dělal?" vyptával se Trufan Fjodorovič, když se poněkud uklidnil a usadil hosta vedle sebe.

Rozmluva nebrala konce.

Porfirij Voron se šťastně dostal do Dánska a navštívil krále. Dánské kupectvo podpořilo žádost Novgorod'anů, král přijal vlídně posla a slíbil pomoc.

„Pší rytíři nechtějí žít v dobrém sousedství," pokračoval Voron ve vyprávění. „Nepouštějí hanzovní kupce do Novgorodu. Dovolují jim plout jen ke Kotlinu. Štvou proti Novgorodu Švédy. Cestu po moři nadobro uzavřeli . . . Cestuje-li Novgorod'an do zámoří na cizí lodi, okamžitě ho utopí. A lid v Novgorodu stále ještě hladoví."

Voron se nezapomněl Amosovovi zmínit ani o obchodních novinách, ani o cenách různého zboží.

Jen o jednom pomlčel — o osudu Medovarcevoř a Žareného.

„A kdes nechal své druhy, Medovarceva a Zářeného?" nevydržel Trufan Fjodorovič. „Jsou naživu?"

Porfirij sklopil zrak a mlčel.

„Zahynuli, chlapci," řekl nakonec s povzdechem a otřel si slzu. „Zahynuli zločinnou rukou." A Porfirij vyprávěl starému mořeplavci všechno, co se stalo.

Ruští lidé v Rize se dověděli o osudu Žareného od Aristarcha, který se zachránil před smrtí. Voronovi o něm vyprávěli dánští kupci, kteří se nedávno vrátili z Rigy.

Trufan Fjodorovič naslouchal Voronovi se zaťatými pěstmi. Několika slovy vzdal čest padlým, pak seděl dlouho s tváří přikrytou dlaněmi.

„Při vzpomínce na Medovarceva a Žareného se mi svírá srdce. Stihl je bezesporu krutý osud. Ale v tom není jádro věci," promluvil Amosov tiše, jakoby sám pro sebe. „Kdo nás bude bránit, neubráníme-li se sami? Velký Novgorod nemůže žít bez korábů, bez stráže na moři, bez zámořského obchodu . . . Podívej se, Porfiriji, nelekám se cesty po moři se svými loďmi. Mně nikdo nezkříví vlas. Piráti si troufají na jednu nebo dvě loďky. Ale ať zkusí zaútočit na nás! Spálí si pořádně prsty."

„Před piráty se měj na pozoru, Trufane Fjodoroviči," poznamenal Porfirij. „Zdejší moře je jejich domovem. Říkají si Mořští bratři a kromě boha považují každého za nepřítele. Jejich bohem je strašný černý brouk. Spolehlivý muž mě varoval," kupec snížil hlas, „aby sis dal pozor. Lupiči vědí o tvé výpravě."

„Projdu," Trufan Fjodorovič mávl rukou. „Se svou družinou si troufám projít ohněm. Věřím vždycky ve svou věc, Porfiriji," dodal po chvíli, „důvěřuji svým lidem. A oni pro ni nelitují ničeho."

Příští den vyřídil Amosov obchodní záležitosti. Porfirij Voron mu také při tom pomáhal dobrou radou.

Amosov prodal zboží výhodně — za cenu dvakrát vyšší, než platili hanzovní kupci — a koupil ještě několik lodí s pšenicí. Na ostatní lodě naložili yperenské sukno, jemné plátno, železo, cín, olovo, síru, červené i bílé víno v sudech, sůl a jiné zboží.

Amosovovi se podařilo přes papežův zákaz koupit zbraně a střelný prach. Na každé lodi umístil dvě děla, z nichž se střílelo kamennými koulemi.

Desátý den navečer byl Trufan Fjodorovič se vším hotov. Slíbil dánským kupcům, že jeho loď na zpáteční cestě ještě jednou navštíví jejich břehy, a připravil loď k odjezdu. Ráno byly koráby přichystány na cestu.

Trufan Fjodorovič chtěl vyplout na moře v noci, aby nevzbudil pozornost. Lodí bylo mnoho a odjezd velké karavany by sotva zůstal bez povšimnutí. Nežli si šel odpočinout, zavolal k sobě strážce.

„Tady jsem, dědečku," ozval se Jegorka.

„Jegoriji! Kdo tě postavil na stráž?" podivil se Amosov. „Není tu nikdo jiný?"

„Ostatní se šli před odjezdem vyspat. A povídali, abych zůstal na stráži já."

Tak je to, pomyslně si Amosov. V noci bude třeba všech rukou. A přece není správné nechat chlapce na stráži samotného.

„Dobrá, Jegoriji," řekl přísně Trufan Fjodorovič, „svěřili ti důležitý úkol. Nelelkuj a hled', abys neusnul . . ."

„Co si myslíš, dědečku," urazil se hoch. „V životě na stráži ne-usnu."

Starý mořeplavec ze zvyku pohlédl na vodu a oblohu a šel do své kajuty. Jegorka začal chodit sem a tam po palubě.

Setmělo se a nebylo už rozeznat, co se děje na sousední lodi. Chlapce omrzela chuť tam a zpátky. Vyšplhal se na tlustý trám na přídi lodě a díval se na temnou, nevlídnou vodu šplouchající u boku plavidla. Nablízku se ozvaly zvláštní zvuky. Chlapec zbystřil pozornost.

„Tuk, ťuk, ťuk," ozvalo se zřetelně ze zádi sousední lodi.

Uplynula krátká chvíle a ťukání se opakovalo. Znělo teď docela blízko, na zádi samotné Šeloně.

Kdo to jen ťuká, myslel si Jegorka. Všichni spí. Musím se podívat . . . Svižně seskočil na palubu a běžel za zvukem.

Bosé nohy ho neslyšně zanesly na zád'. Jaké bylo chlapcovo pře-

kvapení, když spatřil neznámého muže, který přitloukal na zábradlí na zádi nějaký předmět.

„Hej," zvolal Jegorka. „Co jste zač?"

Neznámý se mlčky vrhl na chlapce. Jegorij ani nemukl, zpocená dlaň mu zakryla ústa. Ale když chtěl neznámý druhou rukou stisknout chlapci krk, kousl ho Jegorka bolestivě do prstu. Neznámý zaklel a ucukl rukou.

„Pomoc! Sem, rychle sem!" křičel Jegorka.

Strašný úder povalil hocha na zem, ale námořníci zaslechli křik a přibíhali na palubu. Když zvedli ze země omráčeného Jegorije, ne spatřili už vedle něho nikoho.

Jeden z mužů vytil na chlapce vědro studené vody. Hluk probudil i Trufana Fjodoroviče. Vyšel na palubu, rychle pochopil, kolik uhodilo, a spěchal k Jegorkovi.

„Jegoriji," zatřásl jím, „Jegoriji, co je ti?" Starci se třásly ruce. „Co je ti, Jegoruško?"

Hoch přišel k sobě a začal nesouvisle:

„Tam klepal nějaký muž . . . přitloukal ..."

S námahou vstal na nohy a vrávoravým krokem šel k temnému předmětu. „Přibíjel tohle . . ."

Trufan Fjodorovič přistoupil blíž.

„Červená svítilna," řekl, když si věc prohlédl ze všech stran. „Svíčka je dlouhá, vystačí na celou noc ... A tady je ještě jedna."

„Z tamhleté lodi jsem slyšel taky ťukání," řekl Jegorka, který se už poněkud vzpamatoval.

„Běžte se, chlapci, podívat!" nařídil Amosov.

Několik mužů pospíchalo na sousední koráb. I tam hořela svítilna. Muži nechápavě krčili rameny.

„Prohlédněte všechny ostatní lodi, přátelé! Hoří-li i na nich svítilny, je to zřejmě dílo lupičů," dohadoval se Amosov. „Zločinci chtěli označit naše lodě, aby je v noci poznali."

Na všech novgorodských lodích opravdu hořely červené svítilny. Na lodích „Šeloni" a „Oněgu" byly svítilny dvě. Nyní bylo všechno jasné.

„Tvoje lodi měly dvě znamení, pane," varovali námořníci Amosova, „jsi jim trnem v oku."

„Kdo na to přišel? Kdo přistihl zloděje?" ptali se muži.

„Přistihl ho malý Jegorka. Div to nezaplatil životem. Vidíš, jak ho

ten padouch praštil do palice? . . ." odpověděl Nikita. „Jegorij je chlapík!" obrátil se k hochovi. „Pověz nám, jak to bylo."

Jegorka, bez sebe radostí, vyprávěl dopodrobna, jak zaslechl ťukání. Trufan Fjodorovič pohládl chlapce vlídně po hlavě.

„Pojď ke mně, Jegoriji, a odpočiň si. Brzy vyrazíme na moře. Vy, chlapci, se ještě hodinu prospěte. Na stráž ať jde Dmitrij. A ty, Jegoriji," pokračoval drsně Amosov, když odváděl chlapce, objímaje pažemi jeho ramena, „si zase o sobě moc nemysli! Na tom, že jsi přistihl lupiče, není nic výjimečného. Konal jsi dobře, podle pravidel, svou službu, to je všechno. Kdežto na ostatních lodích na předpisy zapomněli. To bývá na moři příčinou všech nehod."

Když lodi vyjely na moře a roztáhly se jako dlouhá stužka a pluly zvolna k východu, byla tmavá podzimní noc.

Vál příznivý, ale slabý vítr a koráby se mírně kolébaly na nevysokých vlnách.

Jegorka se probudil. S námahou otočil hlavu, krk ho notně bolel, v celém těle cítil tupou bolest, ale radostně se usmál při vzpomínce na to, co se stalo večer. Táhl jej to na palubu. Když vystoupil nahoru, dlouho nemohl ve tmě nic rozeznat.

„Jaká černá noc! Není vidět na vlastní nos," uvažoval. Vyhledal své oblíbené místo na lodní přídi a díval se na moře. Byla první noční hodina.

Náhle hlídač Dmitrij hlasitě vykřikl:

„Vidím nablízku oheň. Naše loď jede k ohni . . . Břeh . . . Svítí dům . . . Kamení! . . ." volal chlapec.

Všichni zřetelně zaslechli ze břehu hlučný psí štěkot. Mnozí zahlédli temnou hradbu balvanů.

Trufan Fjodorovič spěchal na pomoc Savelijovi a opřel se o kormidlo. Loď se zvolna stočila vlevo, k širému moři.

„Čím dál od břehu, tím lip," prohodil Savelij, když Amosov otočil důkladně loď od původního směru a zamířil k severozápadu.

Amosov nemohl pochopit, kde se tu vzal břeh. Několikrát se podíval do poznámkové knihy, kde bylo zapsáno, kudy má loď bezpečně plout při různém větru. Zdálo se, že je všechno v pořádku, že nemůže jít o omyl — břeh musí být daleko. Ale co psi? Kde se vzali na moři psi a kamenitý val táhnoucí se k východu?

Ale na úvahy bylo pozdě. Za „Šeloní“ odbočil „Oněg“ a za ním ostatní koráby Amosovovy karavany plující blízko sebe.

Posádka „Šeloně" byla znepokojena. Když šťastně vyvázli z nebezpečí, shromáždili se všichni muži na palubě a horlivě rokovali o události.

Náhle sebou všichni trhli při pronikavém dětském výkřiku:

„Hej . . ." křičel chlapec. „Tudy to nejde, otočte! Dědečku, otoč!"

„Co tam vidíš, Jegoriji?" zvolal vzrušeně Amosov.

„Nevím, dědečku. Něco černého . . . Už je to blízko, otoč!" vykřikl hoch ještě hlasitěji.

Několik mužů spolu s Trufanem Fjodorovičem se vrhlo na příď. Docela blízko před nimi plavaly nějaké trámy.

Amosov postřehl nebezpečí.

„Stočte doleva, chlapci!" zvolal a znepokojeně pozoroval černý pruh trámů svázaných mezi sebou. „Víc doleva!"

Bylo však pozdě. Loď se prudce zařízla do tlustého, těžkého břevna, zapraštěla a zůstala stát. Při mohutném nárazu Jegorka málem spadl do vody.

„Vždyť jsem na tebe, dědečku, křičel, že to tudy nejde," chlapec přistoupil k Amosovovi.

Stařec neodpověděl. Mávl rukou a běžel k střednímu stěžni, kde byly složeny připravené pochodně, a zapálil oheň. Zamával hořící smolnatou větví, aby varoval ostatní lodě před nebezpečím. Ale bylo pozdě. Koráb jeden za druhým zatáčely do strany a všechny se octly v léčce. Několik lodí se srazilo a jejich ráhna se zaklínila do sebe. Na korábech vznikl zmatek.

Současně se objevily černé stíny cizích korábů mířících přímo ke shluku Amosovových plachetnic.

„Nepřátelé!" ozval se hlas Trufana Fjodoroviče. „Do zbraně, chlapci!"

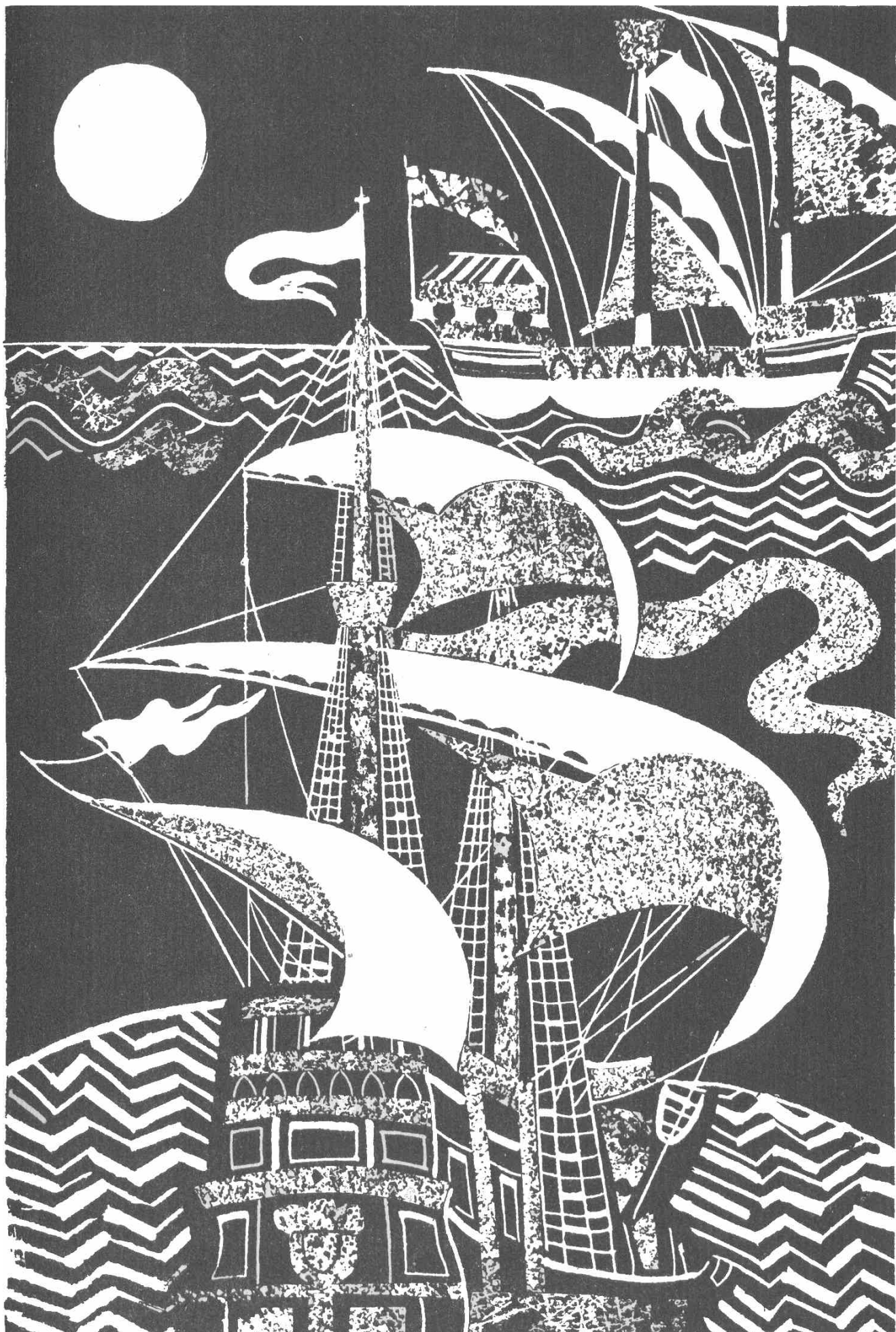
„Nepřátelé, hoši, nepřátelé!" bylo slyšet výkřiky na ostatních lodích. „Do zbraně!"

Novgorod'ané se rychle ozbrojili, a když nepřátelé začali skákat na paluby ruských lodí, uvítali je dřevce a píky.

Ozvaly se rány z děl.

Boj se odehrával v temnotě. Náhle vzplanul jeden z pirátských korábů zapálený Savelijem. Rozjasnilo se. Amosov nyní spatřil, že se bojuje i na nepřátelských lodích. Novgorod'ané vytlačili Mořské bratry z několika jejich vlastních plavidel, lupiči se museli bránit.

„Pěkně na nás políčili!“ uvažoval Trufan Fjodorovič, který seděl na

stožáru a udílel rozkazy. „Vlákali naše lodi do nástrahy a chtěli se jich zmocnit holýma rukama!"

Na velitelské lodi Mořských bratří stál se zkříženými pažemi Jednooký. Jeho loď se držela opodál bitvy. Jednooký viděl, jak Novgorod'ané tísní Mořské bratry, ale nezasahoval do boje.

„Tak, tak . . .," bručel a díval se, jak se Novgorod'ané brání. „Jsou to znamenití vojáci. Tak, tak . . ."

Bitva trvala několik hodin. Svítalo.

Jedna z pirátských lodí se přiblížila k náčelníkovu korábu. Krutý skočil na palubu a přistoupil k Jednookému.

„Bratře, naše nejlepší skupiny musely ustoupit z novgorodských lodí. Mrtvá hlava, Chromý a Beznoska padli. Dvě naše lodi jsou v rukou Novgorod'anů."

Jednooký mlčel.

„Upozorňoval jsem tě," pokračoval Krutý s výčitkou, „že je třeba s sebou vzít víc mužů. Novgorod'ané jsou v boji docela jiní než ubozí hanzovní kupčící nebo teutonští psi s kříži . . ."

Útočný signál válečného rohu piráty opět vzburcoval. Mnozí se vyšplhali na ráhna, aby mohli seskočit na koráby Novgorod'anů.

Ozval se povel. Vesla dopadla na vodu a koráb se rozjel. Náčelníková loď se blížila zvolna k „Šeloni".

Když se koráby srazily, skočil Jednooký s divokým pokřikem na palubu „Šeloně". Muži tísnící se u brlení poděšeně ustoupili. Z jejich středu vystoupil Dmitrij.

Vytasil meč a vrhl se na Jednookého. Zbraně zazvonily, od mečů sršely jiskry. Novgorod'ané i Mořští bratři přihlíželi se zatajeným dechem souboji dvou bohatýrů. Dmitrij byl sice silnější než Jednooký, ale náčelník pirátů byl mnohem zkušenější v boji. Odrazil mohutný nápor Dmitrijův a obratým úderem vyrazil mu z rukou meč. Novgorod'an chytil do ruky sekeru a boj začal nanovo.

Brzy bylo všem jasné, že zvítězí Jednooký.

„Zajměte ho živého!" hlučně zvolal Krutý a ukázal vojákům na Dmitrije.

Povahu Krutého znali všichni Bratři moc dobře. Ze všech stran se vrhli na Dmitrije. Ve chvíli, kdy se ho Jednooký chystal proklát mečem, povalilo šest Bratří Golovňu na palubu, sevřeli ho a svázali mu ruce i nohy.

Boj s obrem náčelníka Mořských bratří vyčerpal.

Když konečně Novgorod'ané vyrazili na pomoc Dmitrijevi a souboj jednotlivců se změnil v hromadnou bitvu, nemohl už Jednooký sklonit vítězství na svou stranu.

Srážka byla urputná. Lupiči museli vyklidit ruskou loď, útok byl odražen. Když velitelská loď pirátů odrazila od „Šeloně“, hledali plavci Dmitrije. Nebyl na palubě ani mezi mrtvými.

„Dmitrije zajali! . . .“ řekl Trufan Fjodorovič s povzdechem. „A co tu pohledáváš ty, Jegoriji?“ spatřil stařec chlapce. „Také jsi bojoval?“

„K čemu bych měl zbraň?“ odpověděl hoch vážně. „Když se ten jednooký čert sápal na Dmitrije, hodil jsem po něm kopí, a dostal ji, dědečku! Ohlédl se a podíval se na mne, že mi vlasy vstaly hrůzou. Gert jednooký!“ . . . opakoval chlapec, ale pak pohlédl na Trufana Fjodoroviče a upadl do rozpaků. Dlouho nevěděl, co by řekl, a přešlapoval z nohy na nohu.

Trufan Fjodorovič uhodl, proč.

„Taky já jsem jednooký čert,“ pravil úmyslně přísně. „Děkuju ti, Jegoriji, pěknější mi to pověděl!“

„To byl nepřítel,“ namítl chlapec vážně. „Tobě neřeknu nikdy v životě jednooký čert!“

Trufan Fjodorovič se zasmál.

„Máš pravdu, Jegorko. Říkej si mně třeba pekáč, jen mě nestrč do trouby.“

Srážka s Mořskými bratry skončila naprostým vítězstvím Novgorod'anů. Ukořistili pět pirátských plachetnic v dobrém stavu. Jedna lupičská loď shořela.

V několika dnech následujících po bitvě se neudálo nic pozoruhodného. Počasí plavbě přálo. Stálý příznivý vítr poháněl Amosovy lodě rychle k východu. Šťastně minuli ústí řeky Narvy a netrpělivě čekali, až se objeví břehy ostrova Kotlinu.

Rychlá „Šeloň“ zůstávala za ostatními loďmi pozadu, objevily se staré šrámy, které loď utrpěla cestou do Dánska. Selhávalo kormidlo. Záplaty, jimiž byly vyspraveny trhliny v lodním trupu, začaly propouštět vodu. Bylo nutno zůstat stát a opravit škody. Se „Šeloní“ se musely zastavit i ostatní koráby.

„Ať jedou dál, Trufane Fjodoroviči,“ radil Savelij. „Ke Kotlinu musí tak jako tak. Spravíme si loď co nevidět. Ani si pořádně neodpočinou — ať mě býk nabere na rohy! — a „Šeloň“ bude u Kotlinu.“

Nemusíme tady trčet všichni, jsme u ruských břehů."

„Mořští bratři mají sice dlouhé paže," souhlasil Amosov, „ale až sem nedosáhnou. Lodě mohou plout dál . . ."

Amosovovy koráby jeden za druhým mizely z dohledu. Na „Šeloni" skasali plachty a využívající dobré pohody začali opravovat loď. Pracovali vesele, s písni na rtech.

V době oběda vítr ustal a rozhostilo se zvláštní bezvětří. Amosov se s údivem rozhlížel kolem sebe.

„Jaký klid!" přemýšlel nahlas. „Ani na řece takový nebývá . . . Mořští ptáci zmlkli. Čím to je? Celé dopoledne bylo slyšet křik racků."

Na nebi nebylo ani mráčku, na moři jediné vlnky. Jasně slunce se oslepivě lesklo na hladkém povrchu moře.

Klidné počasí však netrvalo dlouho. Brzy se zvedl východní vítr. Posádka seřídila plachty tak, aby vítr neodnášel loď zpátky.

Trufan Fjodorovič vyšel na palubu. Pohlédl na strážce, který se pohodlně uvelebil v záchranném člunu, a už mu chtěl vyčinit za nedbalost. Parný den však omlouval námořnickovo chování. Amosov jen mávl rukou.

Jako vždy při bezvětří bylo horko jako v létě. Třebaže byl říjen, dny byly slunečné a jasné. Amosov si rozhalil šat a utíral si barevným šátkem pot.

„Jegoriji," zavolal na chlapce sedícího opodál. „Přines mi trochu vody, ať se opláchnu. Jsem malátný, sotva stojím na nohou."

Jegorij spustil přes palubu dřevěné vědro, nabral vodu a začal polévat starcův vrásčitý krk.

„Dědečku," řekl, když se stařík omyl a rozčesával si vous, „na německé straně je vidět černý mráček nízko na vodou. Celé nebe je modré, ale ten mráček je černý jako kouř . . ."

„Říkáš mráček?" Trufan Fjodorovič se ohlédl. „Kde?"

Jegorij se znova podíval na mrak. Byl nyní blíž a mnohem větší. Starý mořeplavec pochopil rázem, kolik uhodilo.

„Ke mně, chlapci!" ozval se jeho hřímavý hlas. „Stáhněte plachty!" Vrhel se k střednímu stožáru.

Jegorij se rozběhl dolů do kuchyně, přeskakoval několik schodů najednou a probouzel klímající posádku.

„Rychle, rychle," opakoval. „Je zle! Rychle!"

Než se mládenci objevili na palubě, bylo pozdě. Černý mrak byl již těsně u lodi.

„Jen se podívejte!“ zvolal kdosi ustrašeně.

Zděšení plavci spatřili, jak z okraje mraěna roste výčnělek podobný ohromnému slonímu chobotu. Chobot mohutněl, prodlužoval se a natahoval jako živý k hladině. Moře pod ním zabouřilo a vzedmulo se zpěněnými vlnami. Z mraěna se spustily dolů další dva choboty, které se brzy stáhly zpátky.

Ve chvíli splynula mraěna s mořem. Všechno zakroužilo v divokém víru. Náraz větru shodil Jegorkovi z hlavy čepici a odnesl ji pryč. Setmělo se, zarachotil hrom, sjel blesk. Hustý déšť se snesl na loď a hoch už nic kolem sebe neviděl.

V tom okamžiku vyrvala vichřice s rachotem dva stožáry z ložisek a odnesla je i s lanovým přes palubu. Loď byla uchváčena vírem a prudce vržena stranou. Ale to už Jegorij neviděl ani neslyšel. Vlna smetla chlapce přes zábradlí. Zoufale se zmítal, aby se nezakl v rozbouřené vodě.

Po několika minutách se bouře utišila. Blesky byly stále řidší, ale dosud lilo jako z konve. Jegorkovi se zdálo, že vedle něj plave něco černého. S námahou doplaval k hromadě dříví, pevně se chytil nějakého prkna a dal se do pláče.

„Umírám,“ projelo Jegorkovi hlavou. Zoufalstvím a strachem jektal zuby. Obešla ho hrůza.

Když se Amosov vzpamatoval ze strašných nárazů vln, běžel okamžitě do kýlového prostoru lodi. Jeho obavy se potvrdily: v přední části vnikala do lodi voda. Naštěstí se podařilo vyspravit trhlinu záplatou — kusem dehtované plachtoviny napjaté za cípy provazem. Námořníci spěchali k čerpadlům. Když potom začaly s bušením a skřípěním pracovat píсты v dřevěných rourách, pocítil Amosov nebývalou úlevu.

Náhle si vzpomněl najegorku.

„Jegoriji!“ zvolal stařec. „Jegoruško!“

Amosov prohledal loď, ale Jegorku nenašel.

Také ostatní plavci hledali hochu, ale nebylo po něm ani stopy. Zbývalo jediné vysvětlení . . . Muži mlčeli. Konečně Savelij nevydržel a přistoupil k Amosovovi.

„Trufane Fjodoroviči,“ začal a přešlapoval z nohy na nohu, „buďto chlapce srazilo ráhno, nebo se zapletl do lan . . .“

Starý mořeplavec se rozhlédl. Na palubě nezůstal ani nejmenší

člunek, smršť všechno odnesla. Neřekl ani slovo a shrben odešel do své kajuty.

„Je mi jegorky líto,“ přerušil mlčení Savelij, „ale není tu žádná pomoc.“

Za dvě hodiny déšť ustal, nebe se vyčistilo od mraků a slunce zazářilo na modré obloze. Obloha i moře byly klidné, jako by se nic nestalo.

Trufan Fjodorovič teď litoval, že se odloučil ode všech ostatních lodí. Nemohl nic dělat, musel čekat, až námořníci postaví na „Šeloni“ nové stěžně, natáhnou lana a vztyčí plachty.

Starý mořeplavec šel několikrát na palubu a mlčky přihlížel, jak práce pokračuje. Dlouho před západem slunce zhotovili plavci stěžně z trámů, které zůstaly na lodi, a spravili staré náhradní plachty. Savelij vyšplhal na vrchol středního stožáru a provlékl otvorem lano k rozvinutí plachty.

„Je pravda, co se říká,“ uvažoval při práci, „že totiž i plachticka z pytloviny je lepší než malované veslo. Bez plachty se člověk nehne z místa . . .“

Savelij skončil práci a chtěl slézt dolů, když na něj zavolal Amosov:

„Podívej se, Saveliji, na ty ptáky! . . .“ stařec stál bez čepice, jednou rukou si zacláněl oči a druhou ukazoval někam na moře. „Jen se podívej, co jich tam krouží!“

Teprve teď Savelij jen stěží rozeznal v dálce racky létající nad mořem. Nebýt jejich sněhobílých křídel, lesknoucích se na slunci, nikdy by je nebyl nikdo zahlédl.

„Máš ostrý zrak, pane,“ podivil se Savelij. „Ostrý jako nůž, aby tě býk na rohy vzal! Nikdy bych nevěřil, že jsou to ptáci, a nevšiml bych si jich ani za sto let.“

Amosov se ještě jednou pozorně podíval na racky, zjistil, kam vane vítr, pak se znova zahleděl na racky a poznamenal:

„Je tam Jegorka a nad ním krouží ptáci. Rozviňte plachty, hoši, zbytek doděláme později!“

Večerní vítr byl slabý. Námořníci se snažili chytit do plachet sebemenší závan. Loď pomalu plula k vzdáleným rackům. Když rudé slunce zapadalo do zkadeřených obláček táhnoucích nízko nad obzorem, bylo slyšet ze stožáru volání:

Jegorka, Jegorka!“

Brzy spatřili všichni malou postavičku pohybující se na hromadě trámů.

Lod' se skřípotem přirazila k břevnům a prknům svázaným k sobě lany. Na této pramici nadšeně poskakoval Jegorka. Ve chvíli se několik rukou natáhlo k chlapci a zvedlo ho na loď. Amosov objal svého oblíbence třesoucíma se rukama.

Na hocha se sypaly otázky. Všichni se zájmem poslouchali jeho příběh.

Trufan Fjodorovič posadil hocha vedle sebe a zeptal se:

„Řekni mi, Jegoriji, proč nad tebou kroužili ptáci?"

„Našel jsem pytlík s těstem, dědečku. Byl přivázaný k stěžni. Házel jsem těsto ptákům. Napadlo mi, že mě najdete podle nich."

Trufan Fjodorovič pohlédl láskyplně najegorku, pak obrátil zrak k posádce. Z jeho tváře bylo možno vyčíst, jakou má radost a jak je na chlapce pyšný.

„je to zelenáč, tenjgorij, ale vyzná se, aby ho býk na rohy nabral!" ulevil si Savelij. „Ani moře mu neublíží."

Příští den ráno doplula „Šeloň" zvolna k dřevěným hrázím na Kotlinu, kde kotvily ostatní Amosovovy koráby.

XXVII VÍTĚZSTÍ MOŘEPLAVCE AMOSOVA

Dmitrij svázaný na rukou i na nohou ležel na korábu Mořských bratří vedle Krutého. Každý pokus o navázání řeči odbýval pirát mlčením nebo kletbami. Ze srážky si Dmitrij odnesl mnoho šrámů, ale vážně zraněný nebyl. Uplynulo několik dnů plavby. Navečer pátého dne vpluly lodě do jakéhosi přístaviště. Dmitrij snědl ten den večeři a zapil ji pivem jako vždycky. Cítil se slabý a chtělo se mu spát. Na nic si nepamatoval.

Procítl v měkké posteli v pěkně zařízené světnici. Jeho zbroj visela na zdi. Ve chvíli, kdy se Golovňa probрал z mrákot, otevřely se dveře a do pokoje vešla Varvara.

„Varvaro!“ vykřikl Dmitrij a nevěřil svým očím. „Kde se tu bereš?“

„Dmitriji!" přivinula se k němu dívka.

Nelze ani slovy vylíčit, jakou měli oba ze shledání radost. Všechno, co se stalo dřív, jim připadalo jako sen.

Když se Dmitrij trochu uklidnil, poznamenal:

„Musím za výpravou. Nesmím opustit kamarády."

Za dva dny byli Dmitrij a Varvara na Něvě. Lodě vypluly teprve předešlého dne z kotlinského přístavu a nebylo těžké je dohonit.

Dmitrij zastihl svou loď u novgorodské pevnosti Orešku. Nízký ostrov, na kterém pevnost stála, byl celý zelený, řeka se tu dělila ve dvě ramena. Vlevo rostl na břehu borový les, zdálo se, jako by borovice visely ve vzduchu. Vpravo se prostíraly žluté písčiny s ojedinělými stromy. Tu a tam bylo na břehu vidět pruhy bahenních travin.

Muži radostně přivítali bohatýra Dmitrije a jeho nevěstu. Amosov pozval dívku s otcovskou vlídností na svou loď. Až do Ladogy si měli Dmitrij a Varvara co vyprávět.

Zpráva o příjezdu ruských lodí s obilím a jiným zbožím záhy doletla do Novgorodu. Stovky Novgorodčanů spěchaly do Ladogy přivítat toužebně očekávané krajany. Novgorodský lid jásal. Přijeli sem kupci, posadník, tisíčník a mnoho význačných měšťanů.

Koráby zakotvily u staré ladožské pevnosti na řece Ladožce. Posadník Nikita Gubarev první objal starého Amosova.

„Nedoufal jsem, že se ještě někdy shledáme!" zvolal radostně. „Co nástrah na tebe políčili ti psi rytíři! Ale chválabohu jsi živ a zdrav . . ."

Gubarev vyprávěl Amosovovi, co se dověděl po jeho odjezdu.

„Pak jsem se sám rozjel do Novgorodu a Vlka jsem vzal s sebou . . .," skončil své vyprávění. „Všechno jsem popravdě vylíčil vladykovi. Nedovedeš si představit, jak se zlobil. Druhý den pověsili lidé na vratech německé tržnice dva zrádce: Milania, který býval u Boreckého lékařem, a Vlka. Příští den stihl podobný osud hanzovského kupce Johanna Fusse a jednoho našeho kupčíka. Ale hlavní viník, řádový kněz Schonwald, který to všechno spískal, upláchl . . . A Boreckij . . .," zašeptal bojar Amosovovi do ucha, „tomu vladyka zřejmě odpustil. Táhne nyní proti litevskému knížeti."

„Tak i Boreckij se s nimi spřáhl proti mně?" zeptal se Amosov. „To není možné! Má výprava přece posloužila celé novgorodské zemi."

„Boreckij nedbá o svou zem ani za mák. A přece je ochoten za svou zem s kýmkoli bojovat . . .“ prohodil zádumčivě posadník. „Kdo se v něm vyzná? Ať táhne k čertu!“ mávl rukou.

V Ladoze přeložili rychle zboží z velkých námořních plachetnic do říčních člunů s malým ponorem. Cesta vedla volchovskými prahy, kudy mořské koráby nemohly proplout. Velké lodi, mezi nimi „Se-loň“ a „Oněg“, se měly vydat na zpáteční cestu do Cholmogor. Budou opět od jara až do zimy lovit mrože a ryby ve studených mořích. Přiblížila se chvíle, kdy se Trufan Fjodorovič musel rozloučit s vnuky. Slavnostně jim požehnal na cestu. Plavci se chtěli při návratu znovu stavět v Dánsku a koupit další zboží pro Novgorod.

„Už nevyjedu na moře. Jsem starý,“ řekl Amosov Ivanovi a Fjodorovi. „Ty, Ivane,“ stařec položil ruku na rameno staršího vnuka, „jdi ve stopách svých dědů a pradědů, rozšiřuj slávu ruského lidu. Bude-li na moři silní, nikdo nám cestu po něm neupře. A nebudeme se muset bát žádného nepřítele . . .“

Zmlkl a snažil se ovládnout vzrušení.

„Uč se od Bartoloměje námořnickému řemeslu! Pozdravuj Ledové moře, měl jsem je rád, v klidu i v bouři. Vyřid' pozdravení také ledovcům . . . Kdo zažil na moři tolik krásných dnů, těžko se s ním loučí.“ Stařec se obrátil a potajmu si setřel slzu.

Ivanovi bylo dědečka líto. Přitiskl se k jeho hrudi.

„Budu pamětliv námořní slávy, dědečku, neudělám rodině Amosovů hanbu. Zapamatuji si tvoje slova pro celý život!“

„A ty, Fjodore, poslouvej ve všem bratra!“ oslovil stařec mladšího vnuka. „Nezklame tě . . . A Jegorij ať sám rozhodne, co chce dělat!“ Trufan Fjodorovič pohlédl s láskou na chlapce. „Pojd' sem, chlapče!“

Stařec nemohl dlouho nalézt vhodná slova. Zřejmě by se byl jen velmi nerad loučil se svým oblíbencem.

„Půjdeš se mnou do Novgorodu, Jegoriji, nebo chceš na moře? Řekni upřímně, co je ti milejší.“

Jegorka se podíval na Amosova, na námořníky podřimující u lodního zábradlí a na ostatní muže.

„Já . . . já . . . dědečku,“ začal zajímavě a pohlédl na starce očima plnýma slz, „chci být mořeplavec, jako jsi byl ty . . . Mám tě rád, dědečku,“ skončil plačtivě, „ale chci na moře!“

„Proč brečíš, nerozumo? V moři je soli dost i bez tvých slzí.“ Stařec zamžikal. „Bude z tebe znamenitý námořník. Vždycky jsem to

tvrdil a dnes to opakuju. Slib mi, Jegoriji, že se nezpronevěříš moři . . ."

Museli si pospíšet. Byl podzim a námořníci měli před sebou dlouhou zpáteční cestu.

Velký Novgorod opět jednou zvítězil nad útočným susedem, hanzou, v boji za svobodu moří, za bezpečný zámořský obchod.

Novgorodťané jako obratní stavitelé lodí a plavci brázdili odedávna na spolehlivých korábech severská moře. Proto mohli novgorodští kupci v pravou chvíli poslat výpravu do Dánska kolem skandinávského poloostrova a vydat se na zpáteční cestu, třebaže už byl pozdní podzim.

Novgorodští kupci budou vozit zboží do mnoha cizích měst, tak jako dřív. Poroste sláva bohatého města, bohatého díky usilovné práci Novgorodťanů v púlnočních končinách a v ledových mořích.

OBSAH

I.	Vyslanec Německého řádu	5
II.	Mořeplavec Trufan Amosov	14
III.	Dvůr svatého Petra	25
IV.	Chrám svaté Sofie	33
V.	Vzpoura	44
VI.	Boj začíná	48
VII.	Na rozcestí	55
VIII.	Na Velkém mostě	65
IX.	Stíhání	72
X.	Zrádce	78
XI.	Ve staré pevnosti	90
XII.	Tajný posel	100
XIII.	Gospodin Velký Novgorod	109
XIV.	Konec Fjodora Zářeného	121
XV.	V karelských lesích	132
XVI.	Přepadení	137
XVII.	Uprchlík	146
XVIII.	V pasti	155
XIX.	Znamení černého brouka	165
XX.	Svátek Perunův	173
XXI.	Nová starost	181
XXII.	Plavba peřejemi	186
XXIII.	Přátelé boží a nepřátelé celého světa	195
XXIV.	Ledové moře	205
XXV.	Hříčka bouří	213
XXVI.	Nástraha	220
XXVII.	Vítězství mořeplavce Amosova	234

KNIHY ODVAHY A DOBRODRUŽSTVÍ

Řídí Jarmila Rosíková

Svazek 105

Konstantin Badigin

DOBYVATELÉ LEDOVÝCH MOŘÍ

Ilustroval Lumír Ševčík. Graficky upravil Zdeněk Kudělka. Z ruského originálu Pokoritěli stud'onych morej, vydaného nakladatelstvím Dětgiz v Moskvě roku 1957, přeložil Adolf Felix. Vydal jako svou 7542. publikaci Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, v Praze roku 1988. Odpovědný redaktor Vítězslav Grepl. Výtvarný redaktor Jiří Fixl. Technická redaktorka Jaroslava Pavlíčková

Ze sazby písma Baskerville vytiskl Mír, novinářské závody, n. p., závod 3, Opletalova 3, Praha 1. 15,09 AA (13,67 text, 1,42 ilustrace), 15,21 VA. Náklad 25 000 výtisků. Třetí vydání. 13-748-88

14/64

Vázaný výtisk 25,— Kčs

Pro čtenáře od 9 let

Formou historickodobrodružného románu, jehož fabule je z velké části fiktivní, nás Konstantin Badigin uvádí do prostředí staroslavného Velikého Novgorodu na sklonku středověku. Novgorod, který svou výhodnou polohou láká k nájezdům nepřátel i všelijakých dobrodruhů, se stává středem hanzovního zájmu. Němci si tam budují svá obchodní odbytí a zabraňují volnému průjezdu ruských lodí. V Novgorodě je nedostatek potravin a přichází hlad. Zpráva o přepadení kupců, nastrojeném Němci, způsobí pobouření. Na sněmu lidu vystoupí starý zkušený lodivod Amosov a vzbouřencům slíbí, že pro Novgorod opatří potraviny v Dánsku.

Autor líčí nesčetné svízele Amosova a jeho tři druhů, novgorodských kupců, jedoucích s poselstvím k dánskému králi. Jsou přepadeni oddilem Švédů, vedených zrádným Kettunenem, „Mořským bratrstvem“, oddaným pohanskému kultu, musejí přemáhat lesní požár, nástrahy mořských živlů a různé nepřátelské léčky. Po vítězných bojích a zdolání všech nesnází se Amosovova družina vrací šťastně do Novgorodu a přiváží tolik očekávané obilí a nové zásoby potravin.

Z VYŠLÝCH SVAZKŮ:

R. L. Stevenson: Černý šíp — R. Sabatini: Odysea kapitána Blooda — W. Makowiecki: Příhody Řeka Melikla — M. Diekmannová: Marijn u pirátů — E. Dillonová: Ostrov Divokých koní — J. Fabricius: Tajemství starého venkovského sídla — Ž. Davydov: Zajatci ledu a noci — R. Armstrong: Zakleté moře — J. F. Cooper: Lodivod — J. O. Curwood: Kocovníci severu — E. Thompson Seton: Dva divoši — V. Ananjan: Zajatci Pardáli soutěsky — L. Düngel-Gillesová: Knud Rasmussen — N. Smirnov: Říše slunce — W. Legère: Sám mezi korzáry — F. Flos: Lovci kožešin — W. Morey: Zima v kaňonu — G. R. Richter: Lvi přicházejí — J. Pecháček: Ostrov tisíce vůní — H. Burtonová: Bez doprovodu bubnů — M. V. Kratochvíl: Podivuhodné příběhy a dobrodružství Jana Kornela — T. V. Olsen: Léto bubnů — M. Pašek: Děvče pro Oklahomu — J. Alex: Černé koráby I, II — S. O'Dell: Pětina pro krále — R. Luskáč: Odkaz lovce tajgy — R. Šimáček: Kříž proti kříži — V. Palman: Tajemství pytlácké jeskyně — A. Lomm: Noční orel — J. Fabricius: Tonek z Napoleonovy armády — V. Šustr: Dobrodružství malého Indiána — B. Mårtensson: Světy bez hranic — K. Staňukovič: Muž přes palubu — P. Pelot: Ostrov dravců — J. Pecháček: Taliánský marš — V. Pikul: Škola plavčáků — A. Semjonov: Za sobolem na kraj světa — N. Szczepeňská: Divoký Anda — H. Halťová: Udet, syn divočiny — O. Janka: Zloděj snů — J. F. Cooper: Poslední Mohykán — S. Šusta: Tři kroky do tmy — K. Badigin: Dobyvatelé ledových moří.

PŘIPRAVUJEME:

*R. Tudoran: Napněte všechny plachty!
H. G. Wells: Válka světů a jiné příběhy z neskutečna
A. Pludek: Rytířská jízda Jana z Michalovic
J. Schaefer: Jezdec z neznáma*